BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII

DE CE MĂRUL E ROTUND?

Asztalos István

Desenul copertei și ilustrațiile de
SOÓ ZÖLD MARGIT

Colecția „Biblioteca pentru toți copiii" apare sub îngrijirea lui Tiberiu Utan

DE CE MĂRUL E ROTUND?

Asztalos István

Prefață de
SÜTŐ ANDRÁS

EDITURA ION CREANGĂ BUCUREȘTI
1973

În românește de:
ALICE GABRIELESCU și PETRE DRAGOȘ,
A. ALDEA, GELU PĂTEANU

Culegerea, alcătuită în redacție, a avut în vedere criteriul cronologic, folosind următoarele volume apărute succesiv:

– MIÉRT KEREK AZ ALMA 1956
– JÓSKA 1957
– MÁTYÁS, A JÉGTÖRŐ 1960

EDITURA TINERETULUI
București

BATISTELE ALBE ALE LUI ASZTALOS ISTVÁN

Să tot fi fost vreo șase ani de cînd, pe ascuns, ne-a pălit teama că Asztalos István ne va părăsi curînd.

Întîiul avertisment l-am primit în 1954, în trenul care gonea de la București la Timișoara. Călătoream — o seamă de scriitori și poeți — în grup, dar răzlețiți prin diferite compartimente, pe locurile mai bune. Cît despre mine, eu montasem măsuța de la fereastră și, la lumina bunei dispoziții, jucam șah cu Pista, de ore în șir. Iar pentru că de obicei mutările bune îmi vin în minte a doua zi, sufeream din treizeci în treizeci de minute formidabile înfrîngeri, acompaniate de rîsul triumfător al lui Asztalos Pista. Cu toate acestea, ne puneam din nou oștirile în ordine de bătaie. Precizasem chiar că — vorba nu știu cui — nu mai sîntem jucători, ci muncitori de șah.

La un moment dat însă, exclamai și eu: „Mat!" Pista privi mirat: „Și găina oarbă mai nimerește bobul." Rîse, rezemînd brusc capul de speteaza banchetei: „Cît e ceasul? Notează-ți momentul cînd ai cîștigat bătălia — ca să poți povesti nepoților!" Era zece seara. „Mai jucăm?" Îmi arătă dosul palmei: era plin de sînge. Îi curgea din nas. „Ei, un fleac! zisei, ca să-mi ascund spaima. Ține capul nemișcat!" Cerîndu-i nemișcare, era ca și cum aș fi ridicat cuvînt împotriva

a însăşi existenţei sale. Să şadă neclintit omul înzestrat cu vioiciunea păsării muierilor (căci aşa îi zicea el codobaturii)! Prins în căngile spaimei, Asztalos aţintea în tavanul compartimentului o privire fixă.

Făcui rost de apă în mare grabă, aşezîndu-i pe ceafă o compresă improvizată dintr-o batistă. Experienţa şi priceperea mea de tămăduitor se limita la cea de acasă: apă, apa vie din basmele noastre, şi privirea refugiată spre cer. Nu pentru a-l vedea pe Dumnezeu, ci spre a nu ne vedea propriul sînge. Preferam să ni-l bem, numai să nu se irosească. De data aceasta, lui Asztalos Pista nu-i folosi nici apa, nici nemişcarea. La miezul nopţii mai şedeam încă alături de el, schimbîndu-i compresele, în prada unei îngrijorări tot mai adînci. Alergasem de la un capăt al trenului la celălalt, să caut vată. Trusa de prim-ajutor era goală. Întrebai prin gări de un medic; pînă să mă lămuresc, trenul îşi continua goana cu noi.

„Trag semnalul de alarmă!" pufnii eu revoltat, dar Asztalos schiţă un gest de lehamite: „O să ne alegem cel mult cu amenda; că de medic nu cred să avem parte."

— Mi-e plin geamantanul de batiste!

Aşadar, se aştepta mereu la accidentul acesta. Aşa venise cu noi la Bucureşti, la Braşov, Arad, Timişoara. Ocolea privirea morţii, ascunzîndu-se după batistele lui albe.

Cît de familiară îmi era defensiva aceasta! Pînă şi din scrierile sale. În nuvela intitulată *Lăptarul*, mama — proletară — se ascunde în dulap dinaintea sărăciei sufocante: se ascunde după un zid iluzoriu, în loc de posibilitatea reală a scăpării. Iar cînd în tăcerea deplină (cine să fi uitat nuvela aceea!?) scoate

capul pe ușa întredeschisă și întreabă: „Ei, s-a dus?" — se vîră, drept în „gîtlejul" posacului creditor.

Aici nu avem de-a face cu sentimentul și arta de a izbîndi în viață, ca în cazul scrierilor lui Tamási Áron.[1] Sursa rîsului este, de data aceasta, neputința (sau, mai precis, lipsa de sprijin) „prinsă asupra faptului": acea stare cînd, trezit la realitate, te simți schilodit trupește și sufletește, într-o lume strîmbă și perfidă, cînd te copleșește deznădejdea — caracteristică umorului tragic din primele scrieri ale lui Asztalos István. „Zîmbea, cînd la lăptar, cînd la noi. Dar pînă la urmă se așeză pe scaun și, prăbușită peste masă, începu să plîngă domol. Noi contenirăm rîsul, privind-o țintă. Stăturăm multă vreme așa."

Și de data aceasta părea a fi contat pe faptul că, tras pe sfoară, pericolul își va căuta victima în alt compartiment: brusc, îndepărtă de pe față batista pătată cu sînge.

— S-a oprit! Acum te fac praf, amice!

Dar hemoragia nu contenise. Îl condusei în compartimentul vecin, unde își avea locul și valiza. Mergea lîngă mine cu pași mărunți, împleticiți, păzindu-și capul la cea mai mică tresărire — ca în „dansul sticlelor".

Vena ruptă sîngeră pînă a doua zi.

Pînă la urmă i s-a pus stavilă într-o clinică din Arad. Dacă țin bine minte, el însuși spunea așa, mai tîrziu, amestecînd perenitatea noastră de pîrîiaș cu dimensiunile marii naturi: „I-au pus stavilă sîngelui meu". Repovestea această spaimă a sa, cum istorisești o glumă: cu un rîs sonor, curmat apoi pe neașteptate. (Dacă ar mai trăi, poate că ar scrie acum:

[1] Scriitor maghiar (1897—1966).

„consternarea rîsului curmat"). Aparent, lucra în euforia uitării. Însă chiar dacă n-o credea, purta printre spaimele sale de fiecare zi frecventele semnale de alarmă ale sistemului său vascular, tensionat mortal. În starea aceasta a scris și a redactat — revista *Napsugár*, comparabilă cu cele mai bune dintre creațiile sale. Fără s-o mărturisească, se luase la întrecere cu moș Benedek Elek. A construit ușă de nuc, subtil încrustată, așezînd-o lîngă poarta secuiască, menită să deschidă drum spre sufletul copilului.

Cred că, dintre noi toți, el a sesizat cu mai multă profunzime — aproape dureros — adevărul că, încetul cu încetul și independent de dorințele noastre, viitorul, copleșit de atribute strălucitoare și de flori, li se atașează copiilor noștri. Vom purta trăsăturile lor. Pe limba lor va grăi și despre noi viitorul. Nu este indiferent, deci, ce fel de merinde le punem în traistă, spre a ne prelungi în timp. Pasiunea dîrză cu care Asztalos a luat în grija sa educarea sutelor de mii de copii din jurul revistei *Napsugár* este menită să bată-n dungă, chiar peste decenii, clopotul conștiinței noastre. Primeam de la el scrisori furioase: „De ce nu scrii pentru copiii noștri, de ce?!"

Posedatul valorilor estetice ale literaturii se cufunda pînă peste cap în sarcini „extra-literare". În cîte locuri nu l-am văzut prezent, chiar în ultimele zile ale vieții sale! În cooperative de producție, în școli, la consfătuiri ale deputaților. Erau furnalele care generau într-însul scînteile mesajelor publicistice și de interes obștesc — deși boala sa gravă pretindea tihna unei stațiuni de munte: tihna codrilor atît de ades prezenți în evocările copilăriei, tihna din meleagurile „nespu-

sei liniști", unde, în ceasurile de visare, de sub fiecare tufă se ițeau (după cum el însuși scria) violete ca niște ochi sperioşi de copii, către copilul Asztalos (născut în anul 1909 în mica localitate Micăsasa), chinuit de o dură muncă fizică din fragedă pruncie.

Scriitorul, care a debutat în literatură ca autodidact (și-a publicat întîile cărți în anii 1937—1938), arunca priviri ahtiate singurătății în care zăceau, latente, posibilitățile epicii vaste. Îl nelinișteau cărțile nescrise încă. Oriunde se adunau tineri, el era cel mai tînăr dintre ei. În tumultul furtunilor bucuriei și mîniei, Asztalos se dăruia vieții depline; tot în veșnicul conflict al scrisului și vieții și-a format și genul literar de cea mai înaltă perfecțiune: nuvela scurtă, de înaltă tensiune. Critica i-a consacrat multe pagini, mai ales după ce două din romanele sale, „Vîntul nu se stîrnește din senin" și „Cu inimă tînără", au fost răsplătite cu Premiul de Stat. Totuși critica ne datorează încă și acum o analiză temeinică a operei lui Asztalos. Precum ne datorează și răspunsul la întrebarea: Ce anume i-a alimentat seninătatea specifică? Mie mi s-a părut că emoția permanentelor descoperiri, interesul său mereu viu, manifestat față de evoluția relațiilor socialiste. Nicicînd nu se bucura dacă vreun scriitor tînăr — așa cum eram și eu pe vremea aceea — era preocupat de subiecte din trecut. „Dați lucruri noi, inedite, actuale!" exclama ades, în redacția revistei *Falvak népe*. El însuși era un Columb demn de invidiat — un explorator al noilor continente sufletești, apărute în faza de început a revoluției. De cum trecea printr-un sat — îi plăcea să meargă în comuna Sic (jud. Cluj) — semnala prompt, cu sensibilitatea

unei celule fotoelectrice, noul ajuns în raza talentului său, vibrațiile libertății omenești. Aduna în carnetul de note, aproape cu euforie, amănunte pînă atunci necunoscute ale formelor comportamentului țărănesc: salutul schițat printr-o ușoară înclinare a capului, gest al degajării și al amorului propriu predispus să uite plecăciunile slugarnice; francheţea privirii; simplele exprimări verbale ale poporului său taciturn (căci fusese silit să tacă atîta!); mișcările prin care acest popor își căuta viitorul. „Romantismul de ședință" din dările lui de seamă — țintă a unor ironii de mai tîrziu, chiar dacă acestea nu vizau neapărat persoana sa — era una din caracteristicile obiective ale acelor vremi. Sau, poate, un miraj al credulității? Dar cum să nu fi fost credul — față de cea mai intimă încredere pe care o nutrea!? Dimpreună cu el ne-am azvîrlit propria carne în gîtlejul flămînd al istoriei; și chiar dacă au hăpăit caii albi ai încrederii noastre, profitorii de mai tîrziu nu ne-au putut frustra de liniștea unei conștiințe curate... Iată că, pe neobservate, am și început să vorbesc în numele lui Asztalos István. Am două motive s-o fac: el nu mai poate vorbi — și n-a dorit nicicînd să-i fiu învățăcel.

Cînd moartea i-a poruncit să se înfățișeze de după batistele sale albe, la 3 martie 1960, i-a împietrit pe față uimirea: „Păi, n-a plecat lăptarul?" A plecat, luîndu-l cu sine și pe el. Tot ce am mai putut să vedem dintr-însul a fost anxietatea copilului din clasa întîi, în pragul școlii.

Oare în ce bancă îl va așeza posteritatea? De bună seamă, timpul are să fie generos cu el. Tocmai pe temeiul reciprocității; căci — orientîndu-se după

József Attila[1] — Asztalos István a conceput semnele vremii sale drept unele înrudite cu el însuși. Acum, cînd condeiul său a rămas orfan — iar noi toți sîntem mai săraci — îmi pare că aud glasul lui Móricz Zsigmond[2], maestrul său: „Șezi colea lîngă mine, Asztalos Pista. Mie să-mi spui cînd ai să fii la ananghie".

SŰTŐ ANDRÁS

---

[1] Poet revoluționar maghiar (1905—1937).

[2] Scriitor clasic maghiar (1879—1942).

DE CE MĂRUL E ROTUND?

CÎND ERAM COPIL, stăteam adesea și mă gîndeam: „De ce o fi mărul rotund?" M-am gîndit și m-am tot gîndit, pînă ce am crescut mare și atunci... am uitat de asta. Da, dar acum am și eu un băiat și, ce să vezi? Iată-l că vine într-o zi și mă întreabă:

— Ia spune-mi, tăticule, de ce e mărul rotund?

„Ei, drăcie! mi-am zis. Poftim: dacă n-am dezlegat la vreme ghicitoarea asta, trebuie să-mi bat capul acum, la bătrînețe".

N-am obiceiul să mint, așa că i-am spus băiatului să mai aștepte vreo zi-două. Las' c-o să-i dau eu de rost poveștii ăsteia cu mărul.

Îndată după prînz am întrebat-o pe nevastă-mea: poate o fi știind ea de ce e mărul rotund. M-a privit uimită și a ridicat din umeri:

— De unde să știu?... De bună seamă, așa a fost de cînd lumea.

După-amiază m-am dus la o ședință. Cînd s-a terminat, am întrebat pe vreo doi-trei tovarăși de breaslă scriitoricească: N-or fi știind ei cumva de ce mărul e rotund?

— Habar n-am, pe legea mea, mi-a răspuns unul.

— Cum de ți-a trecut una ca asta prin minte? a zis altul, clătinînd din cap. Ia te uită, măi! Zău așa, de ce-o fi rotund mărul?

— Ciudat lucru! s-a mirat al treilea.

Dar de răspuns ca lumea nici unul nu mi-a putut răspunde.

Au trecut cele două-trei zile, ba au trecut patru săptămîni în cap și eu tot nu aflasem încă de ce e mărul rotund. Pînă la urmă i-am spus cinstit băiatului că degeaba așteaptă să-l lămuresc eu. Să-și dea osteneală să cerceteze și să afle singur.

N-au trecut nici două zile și iată că băiatul mă întîmpină:

— Tăticule, vrei să știi de ce e rotund mărul?

Apoi cum să nu fi vrut?

— Ca să se poată rostogoli departe de pom, a spus el. Și a adăugat: Dacă mărul ar fi, să zicem, colțuros, nu s-ar putea rostogoli. Ar rămîne sub pom, iar acolo sămînța i-ar încolți în zadar. Pomul soarbe toată hrana din jurul lui și pentru tînăra mlădiță n-ar mai rămîne nimic, astfel că s-ar prăpădi curînd. Dar asta nu se întîmplă, deoarece mărul e rotund. Cînd e aproape să

se coacă, i se subțiază codița, vîntul i-o rupe și mărul cade de pe creangă, rostogolindu-se departe de trunchi.

Am încercat să-l contrazic.

— O fi și așa, i-am spus, dar eu am văzut totdeauna mere căzute pe lîngă trunchi și rămase pe loc.

El n-a rămas dator cu răspunsul.

— Rămîn multe, mi-a spus, poate și cincizeci la fiecare pom, dar zece tot se rostogolesc, iar la acestea semințele încolțesc, capătă rădăcini și tulpina începe să crească. Dar stai să-ți spun totul, de la început.

Și băiatul mi-a spus toată povestea mărului. Iat-o:

Odinioară, în vremuri străvechi, merii au avut de dus o luptă grea. Creșteau la întîmplare, mai mult pe coaste de dealuri, și nu prea semănau cu merii de azi. Fructele lor aveau fel de fel de forme — unele creșteau turtite, altele lunguiețe și poate se aflau și cîteva mai rotunjoare. Toamna, cînd erau coapte, se scuturau, ce-i drept, dar rămîneau acolo jos, în jurul tulpinii. Mlădițele răsăreau din sămînță, dar se uscau repede.

„Bine, dar atunci cum se face că totuși merii s-au înmulțit?" ar putea să mă întrebe cineva.

Păi, tocmai asta vreau să povestesc. Ia să ne închipuim un măr sălbatic, un pom dintr-aceia străvechi. Să zicem că printre merele lui s-au nimerit vreo patrucinci mai rotunjoare. Acestea, din pricina formei lor, s-au rostogolit ceva mai jos, pe coastă. Totuși, prin cine știe ce împrejurări, semințele unuia sau a două din ele n-au apucat să încolțească și s-au prăpădit. Semințele altor două mere au încolțit, ce-i drept, dar mlădițele s-au uscat curînd după aceea. Numai

la un măr din cele cinci mlădița firavă, încolțită din sămînță, s-a putut întări, și-a înfipt rădăcini trainice în pămînt, tulpina a început să crească și astfel un pom nou s-a ivit pe deal.

„Și pe urmă?"

Pe urmă pomul s-a făcut an cu an mai mare, a înflorit și a început să rodească. Acum, ia să vedem ce s-a întîmplat cu roadele lui. Cîțiva ani merele s-au scuturat fără folos. Fiind turtite, au căzut toate în jurul tulpinii și s-au prăpădit. Dar iată că într-un an s-au nimerit și în pomul acesta cîteva mere mai rotunjoare și, dintre ele, cel mai rotund s-a rostogolit departe de trunchi. Acolo a încolțit, a răsărit, a crescut mare și a început să rodească. Și din pomul acesta, tot fructul cel mai rotund s-a rostogolit cel mai departe și din el a crescut al treilea pom. Și așa s-a petrecut mereu, nu într-un an, nu în zece, nu în o sută, ci în mii de ani, de-a lungul vremurilor.

„Și pe urmă? Ce s-a mai întîmplat pe urmă?"

Ce să se mai întîmple? Nimic altceva decît că întotdeauna fructele cele mai rotunde și-au putut găsi locurile cele mai bune pentru mlădițele noi, și din ele au crescut și s-au înmulțit mai departe pomii. An cu an, au început să crească tot mai multe mere rotunde, pînă ce, după lungă trecere de vreme, s-au rotunjit toate așa cum le vedem azi. Pe scurt, pămîntul și împrejurările în care viețuiau merii i-au silit să-și născocească un anumit mijloc prin care să-și ducă semințele cît mai departe de trunchi și astfel soiul lor să se poată înmulți în toată voia.

„Toate astea mi le-a spus tovarășul profesor", și-a încheiat băiatul meu povestirea.

După cele ce aflasem de la băiat, am început să mă uit și eu cu mai multă atenție la copaci și la plante. Și astfel am putut să observ cîteva lucruri strașnic de interesante.

Ia uitați-vă și voi mai bine la castanul ăsta sălbatic! Ca să se poată înmulți în voie, castanul a trebuit să-și născocească un mijloc cît se poate de dibaci. El își ține fiecare fruct închis într-o găoace: două coji groase, unite printr-o membrană subțire. Cojile au țepi și ele nu numai că apără fructul împotriva oricăror primejdii, dar îi vor sluji mai tîrziu drept praștie. Cînd castana se coace și codița i se subțiază, cojile devin tari ca două arcuri. Scuturată de vînt, castana cade și, în clipa în care s-a lovit de pămînt, membrana cea subțire plesnește, cojile țepoase se desfac cu putere și aruncă fructul, adică sămînța, departe de copac. La fel servește și învelișul nucii. O plantă năstrușnică este și păpădia, care și-a înjghebat pentru fiecare din semințele ei mititele cîte o umbreluță, o parașută micuță de tot. Cînd suflă, vîntul smulge aceste mici parașute și le poartă departe, împreună cu semințele coapte, ascunse în ele. Sau observați macul. De la început, macul își rostuiește un fel de teacă pentru semințele sale, o măciulie asemenea unui butoiaș. Cînd semințele s-au copt, pe capacul acestui butoiaș se deschid o spuză de găurele nespus de mici. Cu aceasta macul și-a rezolvat greaua lui sarcină de a împrăștia semințele cît mai departe în jur. Cum? Foarte simplu. Toamna, cînd se pornesc vînturile, măciuliile se leagănă încoace și încolo și semințele de mac se împrăștie prin găurelele cele mici, ca sarea dintr-o solniță bine scuturată. Bună trebușoară, numai să te uiți e o plăcere! Și cînd te gîndești că fiecare plantă are cîte un mecanism tot atît

de ingenios!... Zău, face să le observi, căci înveți multe.

Vă sfătuiesc și pe voi să vă uitați și să învățați cît mai multe de la natură.

Iar acum, după ce ați aflat de ce mărul e rotund, ia ghiciți singuri: De ce-i paiul găurit? Și de ce peștii nu se îneacă?

1956

În românește de ALICE GABRIELESCU și PETRE DRAGOȘ

FIECARE E PUTERNIC ÎN FELUL LUI

HOINĂREAM ODATĂ PRINTR-O PĂDURE de stejari. Umblînd pe sub copacii deși, cu frunziş bogat, am ajuns într-un loc unde pămîntul se acoperise cu un strat gros de mușchi, înstelat ca mărgeanul; pășeam peste el ca pe un covor cu țesătura deasă. Dar covorul de mușchi n-a ținut mult și din nou am călcat cu zgomot pe frunzele de stejar uscate, așternute încă din anul trecut, care foșneau sub tălpi.

Deodată, cam la trei pași de mine, a zvîcnit ceva cu un țipăt atît de puternic și ascuțit, încît de spaimă am rămas pe loc, căutînd cu ochii în jur. N-am văzut însă

decît un ghemuşor roşiatic ţîşnind fulgerător spre copacul frumos şi înalt de alături.

Ghemuşorul acela s-a căţărat iute pînă în vîrf, răsucindu-se în jurul trunchiului, ca un tirbuşon, şi ţipînd de parcă-l jupuia cineva.

Era o veveriţă, bat-o vina! Pesemne că ronţăia ghinde pe sub tufe şi, cufundată în treaba ei, n-a prins de veste că mă apropii decît în clipa cînd am călcat de pe muşchiul moale pe aşternutul de frunze uscate, foşnitoare.

Eram cel puţin tot atît de speriat pe cît era şi ea, dar, cu toată spaima, nu mă puteam opri să nu rîd. O priveam cum şedea acolo sus, în vîrful copacului; şedea şi scheuna mereu, înciudată: „Ce nerod! O veveriţă cumsecade îşi înfulecă, fără să bănuiască nimic, hrana agonisită din greu, iar el, poftim! vine nitamnisam şi o sperie!“ aşa mi se părea că desluşesc în scheunatul ei supărat.

M-am dus mai aproape de copac şi m-am lipit de el, ca să pot vedea ce face.

A amuţit îndată şi s-a pitit printre crengi. Pînă şi coada şi-a ascuns-o sub ea.

Am luat o crenguţă uscată şi am început să ciocănesc trunchiul copacului.

Veveriţa a răbdat cît a răbdat, dar pînă la urmă n-a mai putut. S-a ridicat dintr-o zvîcnitură, a alergat pînă la capătul crengii pe care şedea, şi-a făcut vînt şi... Văleu, nebuno, ai să cazi!... m-am speriat eu, dar ea s-a avîntat fără teamă în văzduh. În salt, şi-a întins cele patru picioare scurte şi a zburat, întocmai ca o pasăre, pe un stejar care se afla la vreo şase-şapte metri depărtare. Coada cea lungă şi stufoasă părea că înoată în urma ei. S-a prins cu ghearele de o creangă şi într-o clipită se şi cocoţase sus, în vîrful stejarului.

Am rupt în bucățele craca uscată și am început să le azvîrl una cîte una, ochind pe mica acrobată. A răbdat și asta o vreme, apoi din nou a țipat ascuțit, și-a făcut vînt de pe creangă și, cît ai clipi din ochi, s-a mutat pe un alt copac. Apoi pe un al treilea, pe un al patrulea... cu atîta iuțeală, încît, deși mă străduiam să nu-i pierd urma, nu după multă vreme mi-a pierit din fața ochilor, mistuindu-se în frunzișul copacilor.

„Numai o rîndunică ar ajunge-o din urmă, atît e de sprintenă veverița asta“, mi-am zis.

M-am lăsat păgubaș de urmărire și mi-am văzut de drum. Gîndul îmi rămăsese însă la ea.

De-a minune, ce arme de apărare a fost nevoită să-și făurească dibacea veveriță! Gheare ascuțite, cu

care să se poată agăța de crengi; trup mic, potrivit pentru cățărat, apoi o coadă stufoasă care o ajută să-și țină cumpăna în salturile îndrăznețe prin văzduh. Veverițele au mulți dușmani și dintre ele vor scăpa cu viață numai acelea care au ghearele cele mai ascuțite, care au picioarele cele mai sprintene și coada cea mai stufoasă. Așa este și așa a fost de cînd sînt veverițe pe lume. Iuțeala și agerimea lor fără seamăn s-au dezvoltat de nevoie, cu timpul.

Mai mult nu m-am gîndit la veverițe, căci atenția mi s-a îndreptat spre altceva. Pe sub copaci, printre frunzele uscate de pe jos, își scoteau capetele lor rotunde o puzderie de ciuperci, toate bătînd în galben. Mi-am căutat o nuielușă subțire, apoi am început să culeg gălbioarele acestea și le-am înșirat pe nuia. Cum stăteam pe vine și culegeam ciupercile, deodată mi s-a așezat pe mînă un gîndăcel, o buburuză roșie, lucitoare, cu cele șapte picățele negre pe spate. Am prins-o ușurel cu două degete și mi-am așezat-o în palmă. Buburuza a rămas pe loc, nemișcată, țeapănă.

— Aha, va să zică te prefaci moartă! Așa te aperi tu? am cugetat cu voce tare.

Dar abia am răsturnat-o pe spate, că buburuza a schimbat tertipul. A început să dea din piciorușele ei subțiri și mi-a lăsat în palmă o picătură mică, galbenă. Pff, dar ce urît mirosea! Să fi fost oare și picătura aceea o armă de apărare? Da. Și încă ce armă! Cînd vreo pasăre se încumetă să hăpăie o buburuză, e nevoită să o scuipe repede-repede, atît de rău îi face mirosul și atît de tare o înțeapă gustul acelei picături de lichid galben. Tot așa se apără și scapă cu viață ploșnița de cîmp, cantarida și nenumărați alți gîndaci.

Dar viermii? Nici o pasăre — afară de cuc — nu e în stare să înghită viermii cei păroși, din pricina

perilor lor. Alte insecte însă, ca musca și țînțarul, n-au asemenea arme. Aceste insecte se apără înmulțindu-se nespus de repede; oricît le-ar nimici dușmanii lor, rămîn totdeauna destule care să ducă mai departe neamul muștelor sau al țînțarilor.

Ei, dar eu i-am dat drumul buburuzei fără să-i fac nici un rău și am cules mai departe fel de fel de ciuperci. În afară de gălbioare am mai găsit în pădurea aceea, dantelată de razele soarelui de iunie, și alte soiuri de ciuperci: mînătărci, zbîrciogi și urechiușe. Mai multe am găsit din acestea din urmă.

Soarele de vară strălucea puternic pe coroanele copacilor, dar în pădure, la umbra frunzișului, era răcoare. Printre copaci zburau rădaște mari. Treceau zbîrnîind ca niște avioane mititele. Și cum stăteam eu și culegeam în liniște ciupercuțele, aud deodată cum se urcă cineva pe povîrniș, îl simt cum se apropie, fosăind și gîfîind din greu.

„Tiii, afurisită treabă! mi-am zis speriat. Ăsta trebuie să fie un elefant sau cel puțin o namilă de urs!..." Și m-am ascuns repede după un copac, ca nu cumva să mă zărească și să se repeadă la mine. Stau eu așa cu sufletul la gură îndărătul copacului, hotărît să nici nu răsuflu, că doar-doar nu m-o lua namila în seamă și și-o vedea de drum. Stau eu și aștept. O aud cum fosăie și gîfîie din ce în ce mai aproape. Din cînd în cînd se oprește, suflă cu zgomot și, opintindu-se, pornește iar valvîrtej mai departe, îndreptîndu-se spre mine și făcînd să foșnească frunzele uscate. Vine, vine de-a dreptul spre mine! Stau pe loc încremenit. Uite, acum-acum o să se arate!... Într-un tîrziu se și ivește... un arici!

Zău aşa, nu era altceva decît un arici mititel, care fosăia şi gîfîia, înaintînd spre mine. Pesemne că-i era tare cald, căci se oprea să răsufle la umbra fiecărui copac.

— Ei, bată-te să te bată, tu erai?!... Încotro, încotro cu atîta zor? mă arătai şi eu de după copac, cu inima uşurată. Ariciul se oprise şi mă privea speriat, clipind des din pleoape. Nu-şi credea ochilor, pesemne! Un copac să se despice în două, iar una din cele două jumătăţi să se apropie de el şi să înceapă a-i vorbi...?!

„Ciudat lucru!" părea că-şi zice ariciul şi începu să se uite la mine cu şi mai multă atenţie. Păru apoi că-şi dă seama: „Oho, ăsta-i un om!" Şi, de spaimă, slobozi un strănut straşnic, îşi zbîrli ţepii, îşi ascunse botişorul înăuntru şi într-o clipă se făcu rotund ca o minge.

— Ia stai, bre, stai să vorbim oleacă, i-am zis şi l-am răsturnat pe spate cu piciorul. Dar şi pe burtă era la fel de rotund şi ţepos ca pe spate.

Am rămas pe gînduri. Cum să-i dau de rost ăstuia? Pe unde o fi intrarea? Încearcă să-i baţi ăstuia în uşă, cînd el cu ţepii lui se apără, nu glumă, împotriva nepoftiţilor. L-am învîrtit cu piciorul încoace şi încolo, doar-doar şi-o arăta botul dintre ţepi, dar, spre necazul meu, ariciul se făcu şi mai rotund.

„Ehei, las' că te păcălesc eu pe tine!" mi-am zis, apoi m-am tras încet îndărătul copacului şi am aşteptat nemişcat ca el să-şi dezghemuie trupul.

Am aşteptat mult şi bine. Au trecut cinci minute, zece minute, încă zece minute, apoi o jumătate de oră, dar ariciul nici nu s-a clintit. „Ei, mai aştept încă zece minute", mi-am zis, şi am aşteptat douăzeci. Dar ariciul rămînea tot ţepos şi rotund.

M-am înfuriat.

— Stai, frățioare, c-o să ieși tu îndată! Îți vin eu de hac!

Pădurea era pe o coastă povîrnită și ce mi-am zis? Ia să-l dau nițel de-a berbeleacul pe căpățînosul ăsta. M-am apropiat de el și l-am împins o dată tare cu piciorul. A pornit ca o minge. Am privit curios cum se rostogolea la vale, așteptînd cu o bucurie răutăcioasă clipa cînd ariciul o să-și culce țepii și o să-și scoată nasul afară.

Am așteptat degeaba. Ariciul nu și-a scos botișorul deloc, s-a lăsat să se rostogolească din ce în ce mai repede la vale. Iar pe mine m-a cuprins teama. Strigam:

— Scoate-ți capul, neghiobule! Dacă te izbești de vreun copac, ai s-o pățești rău de tot... Dar ariciul se tot rostogolea mereu; atunci am început să alerg după el să-l opresc, nu cumva să se izbească în adevăr de un copac. Am alergat într-un suflet, dar degeaba, căci nu l-am mai putut ajunge din urmă, atît de repede se rostogolea la vale, pe coasta povîrnită.

— Sărăcuțul de tine, zău că n-am vrut asta! i-am strigat din urmă. Dar tot alergînd după el, observai cu mirare că, rostogolindu-se, ariciul se mărește mereu. Era cît o minge de fotbal. Apoi s-a făcut cît două mingi de fotbal. Asta fiindcă frunzele uscate se prindeau în țepii lui și astfel ariciul se mărea întruna, ca un bulgăre de zăpadă rostogolit iarna pe o costișă înzăpezită.

Cînd am ajuns în fundul văii, ariciul se odihnea acolo, nevătămat: frunzele care-i înfășaseră trupul îl feriseră de orice lovitură. Am rămas uluit.

„Păi, bine, ăsta-i mai tare decît un urs!“ mi-am spus atunci, clătinînd din cap. Încredințîndu-mă că într-adevăr ariciul nu pățise nimic, m-am îndepărtat cu băgare de seamă, aproape în vîrful picioarelor, de teamă ca nu cumva tocmai acum să-și scoată capul și să rîdă de mine cu sclipirile șirete ale ochișorilor lui.

1956

În românește de ALICE GABRIELESCU
și PETRE DRAGOȘ

CENUȘICA

CRED UNII că animalele noastre domestice au fost dintotdeauna blînde, că ținuturile locuite azi de oameni, ca și ogoarele lucrate de ei, n-au fost niciodată sălbatice. Greșesc cei care cred astfel. Fără prezența omului, orice animale și orice meleaguri rămîn sălbatice și, chiar dacă au fot vreodată supuse omului, fără el se sălbăticesc din nou. Voi încerca să dovedesc aceasta, povestind întîmplarea de mai jos.

În copilărie am trăit cîtăva vreme pe un șantier de cale ferată. Era un șantier uriaș, întins de-a lungul unei văi, la o margine de pădure. Pînă atunci, pe locul acela se întindea un codru des de stejari, împrej-

muit de scoroambă țepoasă, de tufe de măceș și păducel. Sălbatice și neumblate fuseseră aceste locuri, adăpost al bursucilor și vulpilor. Muncitorii șantierului de cale ferată au stîrpit însă hățișurile de scoroambă și păducel, au tăiat drumuri prin pădure, au curățat și netezit valea întreagă. În mijlocul văii au ridicat un hangar mare, unde veșnic duduiau mașinile, iar în jurul lui birouri spoite cu var, o cantină și cîteva biete barăci muncitorești, pline de priciuri. În sfîrșit, au început să taie un tunel la poalele dealului și să ridice terasamentul căii ferate. Iar meleagurile acelea, pînă atunci tăcute și sălbatice, s-au îmblînzit și s-au umplut de larma muncii.

Noi locuiam într-o baracă micuță, cîrpăcită de mîinile noastre. Se compunea dintr-o odaie, o bucătărie și avea și pod. Stăteam șase într-însa — familia întreagă. Al șaptelea locatar era pisica, o pisică frumoasă, cenușie, de vreo trei-patru ani. Din pricina blănii ei sure noi o strigam Cenușica. Se dovedise a fi o bună prinzătoare de șoareci. La drept vorbind, era silită să prindă șoareci — se știe doar că pisicile se hrănesc cu carne, iar noi nu prea-i dădeam. Deși lucram vreo patru dintre noi, cîștigam atît de puțin încît nu vedeam carne pe masă decît la zile mari. Peste șapte hotare pisica noastră a fost, cred, singura care mînca fiertură de prune uscate și cartofi copți în coajă, îndeosebi pe vreme ploioasă, cînd șoarecii și șopîrlele se ascund. Înghițea în silă, totuși mînca, pentru că nici noi nu mîncam altceva. Mămăliga însă îi plăcea strașnic. Firește că, de îndată ce stătea ploaia, Cenușica pornea după șoareci uitînd și de mămăligă, și de prunele uscate, și de cartofii fierți. Cu timpul a ajuns să prindă șoarecii cu atîta dibăcie, încît i s-a dus vestea și prin împrejurimi. Cînd i s-a

apropiat sorocul să fete, veniră la maică-mea oameni pînă și din al treilea sat ca să ceară pui, pui pe care pisica nici nu-i fătase încă. Cereau și făgăduiau două-trei căușuri de lapte, de fasole, de făină sau de mălai pentru fiecare pisoi.

Iar cînd a fătat în sfîrșit — a făcut șapte pui, șapte pisoiași mititei și orbi, care abia își tremurau codițele — vreo douăzeci de sătence au înconjurat-o pe maică-mea cu rugăminți: Vai zău, dă-mi și mie unul!...

— Pînă nu fac ochi, nu dau nimănui. După aceea dau cui o veni mai degrabă, a hotărît în cele din urmă maică-mea.

Astfel Cenușica a putut fi o mămică fericită două săptămîni încheiate.

Tiii, cum își mai păzea puii! Cum îi mai lingea ca să-i facă mai frumoși! Iar noi, zvînturații, eu și fratele meu, băiețandri de paisprezece-cincisprezece ani, am supus dragostea maternă a Cenușicăi la cele mai felurite experiențe și încercări. Așa, odată, cînd pisica era plecată la vînătoare de șoareci, ce ne-a dat prin gînd? Hai să-i ascundem pisoii! I-am scos din coșul pentru lemne, i-am dus pe toți afară și i-am ascuns care cum s-a nimerit, printre tufe. Pe urmă, cînd Cenușica s-a întors acasă, am stat și am pîndit-o. Ce-o să facă oare?

Repede, dar fără să bănuiască nimic, a intrat pe ușa deschisă și s-a dus glonț la coșul ei, sub vatra cuptorului. Și-a proptit cele două labe de dinainte pe marginea coșului, pregătindu-se să sară înăuntru, cînd deodată a băgat de seamă că puii nu mai sînt acolo. Cîteva clipe a rămas ca de lemn, apoi s-a azvîrlit îngrozită în coș și a început să miroasă cîrpele una după alta, ca și cum nu-i venea să-și creadă ochilor. După aceea a sărit din nou afară, a adulmecat pufnind pe nări marginile de jos ale vetrei, apoi ale încăperii

întregi și, în cele din urmă, a scos un mieunat deznădăjduit. Apoi încă unul și încă unul. Ne-a privit în ochi cu neliniște și din nou a mieunat. Părea că ne spune: „Dar vorbiți odată! Unde sînt? Încotro să-i caut?“ Deodată însă a început să asculte, încremenită pe loc. Trebuie să-i fi ajuns la ureche vreun zgomot de afară. Apoi a zbughit-o pe ușă pufnind.

Nici două minute n-au trecut și s-a întors. Venea cu capul sus, pășind caraghios, iar în bot aducea unul din pisoi. L-a dus sub cuptor, a sărit cu el în coș, l-a așezat pe una din cîrpe, apoi și-a trecut o dată limba peste el, mîrîind încet. Poate că-i spunea: „Aici să-mi stai, mă întorc acuși“.

După aceea și-a făcut vînt afară din coș și din nou a zbughit-o pe ușă. Peste puțin și-a adus și al doilea pui, apoi pe al treilea, pe al patrulea. N-au trecut nici zece minute și toți cei șapte pui se găseau din nou în coș.

Ce ne-am gîndit noi atuncea? Hai să facem altă poznă. Am scos pisoii din coș și i-am ascuns în pat, sub pătură. Acolo Cenușica i-a găsit foarte curînd și i-a cărat unul după altul înapoi. Noi însă i-am furat din nou puii și i-am ascuns iarăși sub pătură. Cenușica și-o fi zis: „De ce nu?“ Și s-a culcat frumușel lîngă pisoi iar pe noi ne-a privit cu recunoștință că le-am găsit un locșor atît de moale și de plăcut. Ei, poftim! Dezamăgiți, i-am mutat înapoi în coș. Dar după cîteva clipe priveam uluiți cum însăși Cenușica sare în pat cu unul din pisoi în bot. Apoi s-a dat jos și l-a adus pe al doilea. Rînd pe rînd i-a urcat pe toți șapte în pat. Prinsese gust de patul moale și-i plăcea atît de mult, încît pe urmă, oricît o împiedicam, mereu aducea puii în pat. Nu o dată ne-am trezit noaptea, eu și fratele meu, cu patul foind de pisicuțe. Ba, am pățit-o și mai rău. Din gluma noastră ni s-a tras o adevărată pacoste. Căci, cum au

început să li se deschidă pisoilor ochii, Cenușica a găsit de datoria ei să le îmbunătățească hrana. Tot mai des sosea acasă cu șoricei în bot, cu salamandre, cu greieri și cu gîndaci vii. Îi ducea în coș, torcînd de mulțumire, și-i așeza în fața puilor. Nenorocitul de vînat, șoarece, salamandră sau orice-ar fi fost, dădea să scape, dar Cenușica îl prindea numaidecît și-l așeza din nou în fața pisicuțelor. Făcea aceasta pînă ce puii se săturau de joacă și mîncau prăzile.

Măcar de le-ar fi cărat numai în coș. Dar...

Într-o seară dau să mă culc. Mă bag sub pătură și îndată simt că m-am așezat pe ceva ciudat, pe un colac rece, care începe să se miște sub mine, șuierînd. Sar din pat ca zvîrlit din praștie și ce văd? În patul meu se odihnea un șarpe gălbui, încolăcit ca o turtă. Era un șarpe de baltă, nevătămător, și totuși m-am speriat atît de tare, încît vreun sfert de ceas nici să mă bîlbîi n-am putut.

Așa stînd lucrurile, de ce aș minți? abia așteptam să i se ia Cenușicăi puii.

A venit în cele din urmă și ziua aceea. Într-o singură zi au fost luați toți cei șapte pisoi și duși care încotro.

În ziua aceea Cenușica nu și-a mai găsit locul nici o clipă. Se băga în coș, sărea apoi afară din el, adulmeca tot cuptorul de jur împrejur, mirosea întruna patul și mieuna amărîtă. O dezmierdam, îi vorbeam dulce, dar nu era chip s-o liniștim. La urmă s-a repezit afară, prin tufăriș, și a cercetat mult timp peste tot locul căutîndu-și puii. Aproape uitasem de ea, cînd deodată o vedem că vine alergînd: aducea în bot un cogeamite șoarece de pădure. Uitase pesemne că puii nu-i mai sînt acasă, ori s-a gîndit că s-or fi întors, căci s-a îndreptat săgeată spre coș și a sărit într-însul pufnind.

S-a grăbit degeaba: în coș n-a găsit nimic. Atunci a început iarăși să miaune desperată, a ieșit din coș și s-a apucat să-și caute din nou puii prin odaie.

— Uite șoarecele, prinde-l! i-a strigat maică-mea, căci șoarecele sărise și el afară din coș și alerga înnebunit încoace și-ncolo. Cenușicăi însă nu-i mai păsa de șoarece. Nu-i era gîndul decît la pui și mieuna întruna. Ne-am apucat atunci să hăituim noi șoarecele, dar n-am izbutit să-l prindem. Vicleanul a făcut ce-a făcut și s-a strecurat sub podea. Și totuna era dacă l-am fi prins!... Căci a doua zi Cenușica a adus alți doi șoareci, iar pe deasupra și o salamandră. Dragostea de mamă o hărnicise într-atît, că într-o singură săptămînă a umplut baraca noastră cu șoareci, șopîrle și toate soiurile de jivine. Cînd aducea prăzile, le așeza totdeauna în fața mamei, mieuna o dată cu obidă și apoi nu se mai sinchisea ce se face cu ele. În cele din urmă, iată unde am ajuns: Cenușica vîna șoareci, șopîrle și păsărele pe-afară, prin tufișuri, iar noi vînam șoareci, șopîrle și păsărele înăuntru, în baracă. Dar noi cîteșișase nu dovedeam să prindem atîția șoareci, șopîrle și mai știu eu ce, cîte ne căra ea singură. Și de-ar fi cărat numai ziua!

Într-o noapte — era o noapte frumoasă, cu lună — ne-am pomenit cu Cenușica strecurîndu-se în odaie pe un ochi de geam spart; din bot îi atîrna, asemenea unor mustăți lungi de tot, un șarpe. Eu și fratele meu dormeam chiar sub geam și într-o clipită, ca aripile unei mori de vînt, ne-am dat amîndoi peste cap, jos din pat. Pînă să aprindem un chibrit, Cenușica se și instalase pe pătură și torcea prietenoasă. În fața ei se zvîrcolea șarpele rănit.

De atunci ne uitam în fiecare seară, înainte de culcare, dacă nu cumva se află ascunsă vreo lighioană sub pătură ori sub pernă.

Au trecut mai bine de două luni pînă ce dorul și dragostea de mamă au început să se stingă în inima Cenușicăi, pînă ce și-a uitat puii și a încetat să ne mai care acasă tot felul de vietăți.

Mult am iubit-o noi pe Cenușica și, în felul ei, ne-a iubit și ea. Ce-i drept, nu mai mînca acasă, în schimb venea regulat să doarmă la noi. Dormea lungită pe cuptor, ori moțăia cu plăcere pe patul nostru și torcea. Trăia mulțumită.

Cu timpul, pe nebăgate de seamă, lucrările s-au isprăvit. Tunelul se tăiase, linia ferată a fost așezată pe întreg sectorul și șantierul s-a mutat mai departe. Mașinile au fost demontate, iar instalațiile transportate în sectorul următor; muncitorii au trebuit să se mute și ei, urmînd șantierul. Ne-am mutat și noi. Am încărcat în spate boarfele și bruma de mobilă ce aveam. Ne-am cărat sărăcia uite-așa, cu mîinile: scaunele hodorogite, dulapul cîrpăcit din lăzi, scîndurile de la pat, cazănelul de spălat rufe și pernele rufoase ca vai de lume. Pe Cenușica mama a dat-o în grija surioarei mele, care însă n-a izbutit s-o scoată la capăt cu ea. Cenușica nu voia să plece cu noi. Ea, care fusese atît de blîndă, care se lăsase hărțuită și zădărîtă de noi, acum scuipa, mîrîia și se smucea furioasă din brațele surioarei mele. În cele din urmă maică-mea a băgat-o într-un sac vechi și a dus-o ea însăși în poală.

O bucată de drum Cenușica a stat cuminte, s-a lăsat dusă, dar abia am ajuns pe cărarea din pădure și deodată s-a opintit, s-a smucit pînă și-a scos capul printr-o gaură a sacului; degeaba a mai încercat mama s-o

ţină, că pisica i-a scăpat din strînsoare şi a zbughit-o prin spărtura aceea. Am lăsat repede din mîini scîndurile de pat, scaunele, surioara mea a pus jos sticla cu oţet şi ne-am luat pe urmele pisicii, dar a fost în zadar. Cenuşica a pierit undeva prin tufăriş şi n-am mai găsit-o. În timpul acesta s-a întunecat.

— Ei, acum lăsaţi-o, a spus mama. Mîine tot e duminică: o să veniţi din nou, s-o aduceţi acasă.

Aşa că n-am mai căutat-o în seara aceea. Dar nici a doua zi n-am putut, deşi era duminică. Trebuia să orînduim locuinţa cea nouă, puneam şi noi mîna, ba pe una, ba pe alta, şi timpul a trecut. Abia în duminica următoare am putut să mergem, eu şi fratele meu, s-o căutăm pe Cenuşica. Toată lumea plecase de pe locul acela. O linişte adîncă ne-a primit. Maşinile nu mai duduiau şi de-a lungul văii nu mai răsunau strigătele băieţilor care mînau caii, nici mormăitul monoton al betonierei.

Valea era cufundată în tăcere, ca încremenită. Doar cîte o pasăre îşi lua zborul din frunzişul tomnatic al copacilor şi tufelor.

Pe Cenuşica n-am găsit-o în baracă. Iar cînd am început s-o chemăm: „Cenuşico, pis, pis, piiis!" ea ne-a răspuns de sus, din pod, mieunînd. Am chemat-o, am îmbiat-o. Ne-a răspuns mieunînd ca întotdeauna, dar n-a vrut să coboare nici în ruptul capului. Mai mult chiar: cînd am început să ne urcăm în pod, ea s-a căţărat pe acoperişul învelit cu carton gudronat, de acolo şi-a făcut vînt în pomul de lîngă streaşină, apoi a sărit, ţuşti! pe pămînt, a zbughit-o printre tufe şi a pierit din faţa ochilor noştri.

În cea de-a treia duminică s-a dus chiar mama după ea, dar Cenuşica o fi fost poate plecată la vînătoare de

șoareci, căci la toate chemările ei n-a răspuns și nici n-a zărit-o pe undeva.

În toamna aceea ne-am mai dus de vreo două ori după ea, dar niciodată n-am avut noroc s-o găsim acasă. Doar culcușul i l-am dibuit în pod. A doua oară am zărit-o însă o clipă pe cărarea ce ducea spre casă. Am strigat-o:

— Cenușico!... Pisicuță dragă!...

O vreme a ațintit asupra mea o privire fixă, rece, apoi, recunoscîndu-mă pesemne, a scos un mieunat slab, dar în clipa următoare s-a și aruncat în tufăriș și în zadar am chemat-o: nu s-a mai arătat de loc.

De atunci nu ne-am mai dus după Cenușica, deși mama ne trimitea mereu. În cele din urmă s-a împăcat și ea cu gîndul că pisica a rămas pentru totdeauna acolo, în baraca unde locuisem.

Peste vreun an de zile, am trecut întîmplător pe la șantierul părăsit. Abia am recunoscut locurile. Drumurile tăiate prin pădure erau năpădite din nou de bălării și buruieni, iar șantierul se înecase într-un hățiș de spini. Pe locul barăcilor, al birourilor și al remizei de mașini răsăriseră și se înălțaseră cît un stat de om: cucuta, pelinul, o năvală de felurite buruieni. Creșteau din nou în voie scoroamba, păducelul și tufele sălbatice de soc. Nici n-aș mai fi putut să spun unde fusese linia îngustă care servea la descărcatul și transportarea materialelor. Într-un singur an, locurile acelea umblate se sălbăticiseră din nou. Erau sălbăticite cu totul.

Ca să ajung la baraca noastră părăsită, a trebuit să-mi fac drum cu greu, să străbat un desiș de urzici și tulpini de brusturi, înalte cît omul. Curtea noastră de odinioară era năpădită de măcriș sălbatic verzui-ru-

giniu. Cînd m-am apropiat de ușă ca să intru în casă, din ușa podului a zvîcnit pufnind și mîrîind o momîie cenușie, cu părul zbîrlit. A zbughit-o pe acoperiș, iar de acolo, dintr-un singur salt sălbatic, și-a dat drumul jos pe pămînt și a pierit ca fulgerul printre bălării.

Am recunoscut-o. Era Cenușica, blînda noastră pisică de odinioară. Se sălbăticise și ea de-a binelea.

1956

În românește de ALICE GABRIELESCU
și PETRE DRAGOȘ

PUIUL DE COȚOFANĂ

A TRECUT MAI BINE DE UN AN de cînd băiatul meu, care-i pionier, a venit într-o după-amiază de pe uliță cu cravata roșie strîmbată, cu părul ciufulit și cu obrazul plin de zgîrieturi. Am priceput îndată că se luase la bătaie cu careva.

— Ce-i cu tine? l-am întrebat aspru.

Mi-a aruncat o privire grăbită și supărată, apoi, fără să spună vreun cuvînt, s-a repezit la robinet, l-a deschis și a lăsat apa să curgă peste un obiect ciudat. A ținut cîtva timp obiectul acela sub șuvoiul de apă, dar in cele din urmă s-a întors spre mine și mi-a spus pe un ton jalnic, plin de amărăciune:

— Are să moară.

Speriat, m-am uitat să văd mai bine ce ținea el sub robinetul deschis. Abia atunci m-am dumerit: în palma băiatului zăcea o păsărică pe jumătate golașă, pe care el încerca s-o reînvie cu apă.

— Ce-i asta? l-am întrebat.

— Un pui de coțofană, a oftat băiatul.

— De coțofană? Așa... hm... dar ia spune, pentru ce te-ai bătut?

S-a uitat la mine mustrător:

— Dar ce, era să-i las să-l omoare, de?!... Feri Eperjesi, Pista Berei și ceilalți azvîrleau cu pietre în el, ca să-l facă să zboare... Dar cu ce să zboare, săracul? Ia uită-te la el! și mi-a întins puiul de coțofană care abia mai sufla.

M-am uitat: semăna cu un puișor de găină mort, pe jumătate jumulit. Aripioarele îi erau slăbuțe, străvezii, fără pene. Numai fantezia îndrăzneață a unui puști ca Feri Eperjesi fusese în stare să-și închipuie că s-ar putea zbura cu asemenea aripioare. Băiatul meu povestea:

— I-am rugat frumos să-i dea drumul. Dar Berei îl lovea întruna și degeaba l-am zgîlțîit ca să înceteze. Iar Eperjesi răcnea cît îl ținea gura că puiul ăsta e al lui și că mai bine îl omoară decît să-l lase altuia. A trebuit să le făgăduiesc că le împrumut mingea mea de fotbal pentru o săptămînă întreagă, a încheiat băiatul meu. Așa se sfîrșise bătălia dusă pentru puiul de coțofană. Numai că-i degeaba, a suspinat din nou băiatul, are să moară!

— Toarnă-i apă în cioc, nu pe cap! l-am sfătuit.

Puiul de coțofană s-a împotrivit să bea, pe cît a putut. Înghițea în silă, se îneca și-și scutura deznădăjduit căpșorul. Fiul meu însă, bucuros de mișcările

vioaie ale coțofenei, îi turna apă în cioc cu și mai multă rîvnă. Pînă la urmă coțofenei i s-au bulbucat ochii și a început să bată din aripioare, de parcă se pregătea să zboare numaidecît, ca un vultur.

— Ei, destul! mi-am îndemnat băiatul să fie mai prevăzător. Asta nu-i pasăre de apă.

El a așezat coțofana pe masă. Era udă leoarcă, clipea și sughița des, dar se vedea limpede că leacul meu îi folosise. Inima îi bătea regulat, începu să răsufle și, prinzînd putere, fugi din fața băiatului pînă în colțul cel mai îndepărtat al mesei.

Fiul meu m-a privit plin de încredere, dornic și de alte fapte bune. Îl vedeam gata să facă orice pentru coțofană. În semn de recunoaștere a sfatului meu înțelept de adineauri, m-a întrebat cu tot respectul cuvenit:

— Dar de mîncare, ce să-i dau?

N-aș fi vrut să-i clatin încrederea ce mi-o arătase. Am căutat deci în mare grabă răspuns la întrebarea: cu ce naiba s-o fi hrănind un pui de coțofană ca acesta, încă golaș? „Ouă de găină? Nu, ar fi prea devreme, mi-am zis. Atunci?"

— Muște, bucățele de carne... așa ceva ar mînca el, am rostit în cele din urmă.

Un ceas încheiat băiatul meu n-a făcut altceva decît să prindă muște. Pe urmă și-a dat seama că e slabă nădejde să saturi un pui de coțofană cu muște. Asta din mai multe pricini. În primul rînd pentru că maică-sa se îngrijora tot timpul de soarta tablourilor și a ulcelelor atîrnate pe pereți sau, cu alte cuvinte, îl cicălea pe băiat și-l stingherea în prinsul muștelor. În al doilea rînd, primăvară fiind, muște erau încă puține. În al treilea rînd — și acesta era motivul hotărîtor — puiul de coțofană căsca un plisc atît de larg încît ar fi

putut să hăpăie nu o muscă, ci un pui de pasăre mare cît el. Muştele îi dispăreau în gîtlej ca într-un sac fără fund.

— Caută-i niscaiva rîme, l-am sfătuit binevoitor pe băiat.

— Unde să caut?

— Păi, unde? Eu știu că rîma trăiește în pămînt.

A rămas o vreme pe gînduri, apoi s-a îndreptat grăbit spre uşă şi a plecat.

Peste vreo jumătate de oră a intrat în casă mama mea — locuieşte nu departe de noi, pe strada Războieni — şi a început să spună că tot mai bun e nepoţelul decît feciorul, adică eu. Că ea mă tot rugase pe mine să vin odată să-i sap grădina, dar degeaba, și iată că nepoţelul a venit fără să fie rugat, a cerut o sapă și s-a apucat de treabă.

Peste vreun ceas a sosit şi băiatul meu; îi aducea rîme puiului — o cutie de cremă de ghete, plină. Tiii, ce bucurie i-a făcut! Cînd i-a întins băiatul rîmele, puiul de coţofană a dat din aripile lui golașe, a cîrîit vesel, scoţînd un sunet nearticulat, apoi a înghiţit la iuţeală rîmele, cu o lăcomie de om flămînd care înfulecă nişte macaroane gustoase.

În trei zile fiul meu a săpat în întregime grădiniţa bunicăi, ca să-l îndoape cu rîme pe Fănel — aşa fusese botezat nesăţiosul pui de coţofană. Săpatul grădinii a avut mai multe urmări. Mai întîi, coada sapei a lăsat nişte băşici scorţoase în palmele băiatului. Apoi Fănel s-a îngrăşat şi au început să-i crească penele: se făcuse o coţofană în toată legea. În al treilea rînd, casa a început să arate ca în timpul văruitului. Fănel nu-şi trăda neamul murdar: ori pe unde umbla, lăsa urme. Totuși, dacă trecem cu vederea firea lui nătîngă şi lăsătoare de urme, pe atunci era încă o fiinţă cu totul

nevătămătoare. Se uita dintr-o parte, bănuitor, şi aproape îngrozit, la toţi din casă, îndeosebi la Mina, blînda noastră pisică. De cîte ori o vedea apropiindu-se, Fănel încerca — prin salturi mărunte şi caraghioase — să ajungă cît mai departe de ea. În acelaşi timp cîrîia deznădăjduit, implorînd-o parcă pe nevastă-mea să-l scape, căci uite, dihania de pisică vrea să-l mănînce. Nevastă-mea, deşi nu-l prea vedea cu ochi buni pe Fănel din pricina obiceiurilor lui necuviincioase, o dojenea atunci pe Mina, care se socotea învinuită pe nedrept şi mieuna revoltată: Ce, nici să te uiţi la el nu-i voie?

În zadar protesta însă Mina, căci era gonită fără cruţare din casă.

Ciuli, căţelul nostru, s-a purtat în schimb mult mai înţelept. Văzînd că noi, stăpînii, l-am primit pe Fănel, a luat cunoştinţă de prezenţa puiului fără nici o împotrivire.

Cel mai mult se răzvrătea Lidi, unica noastră găină. Era, făţiş, duşmana lui Fănel. Pe Lidi, nevastă-mea o cumpărase din piaţă ca s-o taie, dar, după ce-a adus-o acasă, a băgat de seamă că-i bolnavă. S-a gîndit fireşte să o însănătoşească mai întîi. „Că doar n-o să mîncăm găină bolnavă!“ zicea ea. I-a dat tot soiul de leacuri şi, uite, cînd a văzut-o sănătoasă, n-a mai vrut s-o taie, atît de mult o îndrăgise. Ei bine, de Lidi s-a temut Fănel cel mai mult. Poate că-şi mai amintea găina vreo povaţă dată de mamă-sa, cloşcă păţită şi înţeleaptă, pe vremea cînd Lidi mai era un puişor slăbuţ, ca să se ferească de hulpavele coţofene, şi de aceea acum îl ura cumplit şi-l hărţuia fără încetare pe Fănel. În cele din urmă a trebuit s-o legăm pe Lidi cu o sfoară de piciorul mesei, ca nu cumva să-şi jumulească duşmanul slab şi neajutorat.

Pe scurt, făceam totul ca să ferim și să apărăm puiul de coțofană. Cu toate acestea, cînd băiatul meu se întorcea de la școală, Fănel îi sărea înainte cu un cîrîit plîngăreț, ca și cum toată dimineața ar fi suferit prigoanele cele mai îngrozitoare. În zadar căuta să-l asigure mama: „Nici dracu' nu s-a atins de coțofana ta!" că băiatul dădea mai degrabă crezare lui Fănel și, acompaniat de cîrîitul lui nemulțumit, le ocăra și le amenința cu moarte cumplită și pe Mina, și pe Lidi. Pînă la urmă puiul de coțofană a început să se poarte ca un copil rău și răsfățat: era de ajuns să se uite găina la el, ori fiul meu să nu-i dea de mîncare în clipa cînd el își căsca pliscul, și îndată izbucnea într-un cîrîit ascuțit, zgomotos. Se lua după băiat, bătînd din aripi, și-l ciupea mînios de picior. Ciupea strașnic, căci îl hrăneam acum cu bucățele de carne și ficat.

După vreo patru săptămîni, puiul nostru de coțofană, bine hrănit și îngrijit, se schimbase cu totul. Îi crescuseră pene frumoase, negre și albe, iar glasul îi devenise — cum să zic — mai bărbătesc. În locul „ciriri"-ului subțirel de pînă atunci, începea să strige tot mai puternic „ciarrarrar-ra!" Iar într-o zi, numai ce-l vedem că se opintește, fîlfîie de cîteva ori din aripi și dintr-un salt se cocoață pe dulap. Bravo lui, știa să zboare!

Toate aceste schimbări se săvîrșeau odată cu serioase prefaceri lăuntrice. Timiditatea și stîngăcia lui Fănel s-au risipit ca fumul în vînt. A devenit o pasăre mînioasă și neobrăzată. De pisică nu se mai sinchisea deloc. Îi șterpelea de sub nas bucatele cele mai bune. De Lidi îi păsa și mai puțin. Se bălăcea fără rușine în apa ei de băut, împrăștiind-o toată. Iar cînd găina a sărit odată la el înfuriată, Fănel s-a săltat în zbor pînă sus pe masă, iar de acolo s-a abătut fără veste

asupra ei, ca un avion de bombardament în picaj. Atacul a luat-o pe Lidi pe neaşteptate, încît de spaimă s-a făcut ghem. Atunci Fănel i s-a aşezat pe spete şi a început s-o ciupească şi să-i smulgă penele cu o adevărată măiestrie de coţofană. Abia am reuşit s-o scăpăm pe biata găină din ghearele lui. A jumulit-o aşa în două rînduri şi de atunci Lidi nu se mai uita decît de sub scăunelul din bucătărie, ca să vadă cum se bălăceşte Fănel şi cum îi împrăştie toată apa pînă la ultima picătură. Dar urîciosul nu s-a mulţumit cu atît. A atacat căţelul, ba chiar şi pisica, pînă ce au găsit şi ei că e mai cuminte să se ascundă şi se băgau sub sobă. În cele din urmă învrăjbirea se statornicise astfel încît, din clipa în care Fănel se ivea în bucătărie, căţelul şi pisica o şi tuleau sub sobă, pe cînd Lidi se ghemuia mai bine la adăpostul scăunelului.

Iar Fănel devenea din zi în zi mai neobrăzat. Lidi, care nu mai ieşea deloc de sub scăunel, a scăpat însă de persecuţiile lui cînd nevastă-mea s-a hotărît s-o pună la clocit în cămară, unde uşa stătea mereu închisă. Ba, mai mult, a încuiat-o cu cheia, temîndu-se ca nu cumva băiatul să intre şi să uite uşa deschisă.

Dar într-o dimineaţă, ce să văd? Nevastă-mea alerga de colo pînă colo, cotrobăind şi răscolind prin bucătărie şi prin toată casa. Caută ea sus pe dulap, cercetează o dată, de două şi de trei ori buzunarele capotului, deschide toate sertarele şi în cele din urmă mă întreabă:

— N-ai văzut cumva cheia de la cămară?

— Eu?...

— Da. Ştiu sigur că am pus-o colo sus, pe dulap, şi acum nu-i. Spune şi tu, cum să vă dau de mîncare?

Şi uite-aşa, în dimineaţa aceea am plecat nemîncaţi. Iar nevastă-mea a trebuit să cheme un lăcătuş ca să ne poată da de mîncare cel puţin la prînz.

A trecut şi asta. Într-o zi însă l-a luat la rost pe băiat:

— De ce-mi iei mereu mărunţişul? Cînd îmi trebuie, niciodată nu găsesc un bănuţ în casă. Dacă ai nevoie pentru autobuz, cere, nu lua aşa, fără să spui o vorbă!

— Eu, mamă?! Dar ce, tu crezi că eu fur? a întrebat-o băiatul, supărat la culme.

Nevastă-mea a tăcut, dar după întîmplarea asta o auzeam bombănind din ce în ce mai des:

— E blestemată casa, ori ce naiba? Nu poţi să laşi un ac din mînă că îndată dispare.

Şi iată că, într-o sîmbătă, tot ea ne-a dat dezlegarea, întîmpinîndu-ne la uşă.

— Ia veniţi să vă uitaţi aici, ne-a spus şi a luat-o înainte spre bucătărie. Dulapul era tras la o parte. Iar îndărătul lui, în colţul cel mai întunecos, ce să vezi? Fel de fel de lucruri: o grămadă de bani mărunţi, ace, foiţe de staniol, peniţe, şi printre toate văzurăm şi cheia de la cămară. În faţa acelui talmeş-balmeş de lucruşoare lucioase, stătea de pază Fănel, neîncrezător în noi şi gata de luptă cu oricine s-ar fi apropiat. Şterpelise obiecte lucitoare şi le ascunsese, ca o coţofană hoaţă ce era, în colţul cel mai dosnic şi întunecos.

Am rîs cu poftă de şiretenia de care dăduse dovadă, cît şi de obrăznicia lui. Într-o zi însă rîsul ne-a îngheţat pe buze.

Era după-amiază. Stăteam la masa de scris şi scriam. Nevastă-mea citea. Băiatul îşi făcea lecţiile. Cînd deodată, dinspre bucătărie, se auziră nişte urlete înfiorătoare.

— Ce este? Ce s-a întîmplat?

— Ăsta-i Ciuli! a sărit băiatul îngrozit.

Şi toţi trei ne-am repezit în bucătărie.

Acolo ne-a izbit o priveliște înspăimîntătoare.

Ciuli se tîra urlînd pe podeaua de ciment a bucătăriei; din ochi îi curgea sînge. Iar în fața cîinelui care se zvîrcolea de durere, stătea Fănel și se uita la el rece și fără milă.

— I-a scos ochiul! a strigat băiatul meu îngenunchind repede lîngă cățel.

Nevastă-mea a fugit plîngînd înapoi, în odaie.

Adevărul este că nu i-a scos ochiul de tot. S-a vindecat, cu chiu cu vai, dar i-a rămas pe retină un strat de albeață.

Ne-am supărat foc pe Fănel. Dar el nu s-a prea sinchisit de supărarea noastră. Dimpotrivă, din ziua aceea a introdus un adevărat regim de teroare în bucătărie. La cea dintîi mișcare a cățelului sau a pisicii, el se și afla în spinarea lor, ciugulind și jumulindu-le blana. I se împotrivea pînă și nevesti-mi, cînd îl alunga afară pe terasă. Se repezea la ea și o ciupea.

„Fă ceva cu coțofana asta a ta! i se plîngea băiatului maică-sa. Fură, strică, murdărește totul. N-o scot la capăt cu ea!... Uită-te ce mi-a făcut!..."

Și-i arăta degetul care sîngera în vîrf, unde o lovise ciocul necruțător al coțofenei. Da, Fănel ajunsese să o înspăimînte și pe soția mea. Ce nu făcea? A dat jos de pe perete o ulcică decorativă, a spart două pahare, a zburat deasupra oalei de pe plită în care fierbea mîncarea și, oricît l-a ocărît și l-a alungat nevastă-mea, Fănel nu s-a astîmpărat deloc.

Nici fiul meu nu-i mai ținea partea. Ba, mai mult încă, odată, cînd i-am reproșat: „Ei, băiete, dar bine ți-ai mai crescut coțofana"... a încercat pe ascuns să-l îndrepte pe Fănel pe calea cea bună, cu ajutorul nuielușei. Dar ticălosul nu s-a speriat cîtuși de puțin; a

zburat sus pe dulap și de-acolo a cîrîit mînios la băiat.

Astfel, nici fiul meu nu s-a mai împotrivit atunci cînd, în cele din urmă, am hotărît să-l alungăm pe Fănel din casă.

Numai că Fănel a fost de altă părere. Degeaba l-am prins și i-am făcut vînt de pe terasă, strigîndu-i pe un ton solemn: „Du-te în lume!“ El s-a rotit o dată prin aer și s-a întors în zbor, pe deasupra capetelor noastre, de-a dreptul pe masă.

Ei, și acuma?! Acuma ce ne facem?

M-am înțeles cu băiatul. L-am ademenit pe Fănel cu niște ficăței, l-am prins și l-am dus hăt departe, tocmai în capătul de sus al livezii. Acolo l-am așezat cu spatele spre noi, pe creanga unui prun, și apoi am luat-o la goană devale. Abia după o bună bucată de drum ne-am oprit să ascultăm cum cîrîia de tare, sus, în prun.

— Uf, bine c-a rămas acolo! i-am spus ușurat băiatului și amîndoi ne-am întors acasă mulțumiți.

Dar cînd am ajuns, vai! vai! Fănel era din nou sus pe dulap, încă mai mulțumit decît noi. Cîrîia cu atîta bucurie, de parcă voia să ne povestească ce mult i-a plăcut plimbarea. Așadar, n-am izbutit să scăpăm de el. A continuat să trăiască la noi, care îl uram neputincioși. Să-l omorîm ne venea greu — doar noi îl crescuserăm — astfel că am rămas cu totul în voia tiraniei lui. Am început să mă rușinez, nu numai de el, dar și de cîinele și de pisica noastră. Nevastă-mea se posomorîse cu totul. Mi se părea că toți mă priveau cu dispreț din pricina neputinței mele. Toți îl urau cu atîta înverșunare pe Fănel, încît pisica, de pildă, nu mai dădea pe-acasă zile întregi. Ciuli, la rîndul lui,

ătea tot timpul sub sobă şi doar de acolo îşi arăta
lţii chelălăind, atunci cînd coţofana se apropia.

Nu ştiu, zău, ce s-ar mai fi ales din liniştea şi pacea minului nostru, dacă nu ne-ar fi venit în ajutor agostea unei mame. Şi iată cum:

Era o dimineaţă liniştită de mai, într-o duminică. vastă-mea se dusese în bucătărie să pregătească gus-rea. A stat o vreme acolo, apoi deodată a dat buzna odaie, rîzînd din toată inima:

— Au ieşit puii lui Lidi! Au ieşit din ouă!... Vai, drăgălaşi sînt! Haideţi să-i vedeţi...

În clipa aceea o gălăgie cumplită a izbucnit dinspre ucătărie; auzeam învălmăşindu-se un cîrîit înspăi-întat cu un cotcodăcit mînios.

Nevesti-mi i-a pierit graiul. S-a năpustit afară.

— Coţofana!... Vai, s-a isprăvit cu puii!... Îi mă-nîncă!

M-am repezit şi eu după ea. Cînd am ajuns în pragul ucătăriei, am căscat ochii uluit.

Pene albe şi negre zburau în toate părţile. Deasupra unui puişor ucis o văzui apoi pe Lidi, pe Lidi cea fri-coasă, pe aceeaşi Lidi care pînă mai ieri se pitea sub scăunelul din bucătărie, luptîndu-se acum cu Fănel, ciupindu-l şi jumulindu-l ca o vulturoaică înfuriată. Nemernicul încerca să zboare, dar degeaba, că Lidi se avînta mînioasă, îl apuca în cioc şi-l trîntea pe ci-mentul bucătăriei lovindu-l cu picioarele, sfîrtecîndu-l cu ciocul şi jumulindu-i penele pe unde nimerea.

Iar nevastă-mea, roşie la faţă, stătea în faţa sobei, strîngea pumnii şi-i striga cu însufleţire găinii:

— Dă-i, Lidi, dă-i bătaie! Scarmănă-l bine!

Fănel a încercat să fugă, să se ascundă sub sobă, dar atunci Ciuli, încurajat de glasul soţiei mele, a să-

rit la el cu atîta mînie, încît l-a făcut să se rostogolească înapoi, de-a berbeleacul, drept în fața cloștei. Iar aceasta s-a repezit din nou la el și dă-i, și dă-i! Cînd l-a lăsat în sfîrșit și a alergat în cămară, la puișori, aripile ei grele, obosite, măturau cimentul. Fănel a rămas întins pe jos în bucătărie. A mai căscat pliscul de două ori, apoi și-a dat duhul.

1956

În românește de ALICE GABRIELESCU și
PETRE DRAGOȘ

ÎN APĂRAREA ALBINELOR

MĂ URCASEM PÎNĂ SUS, pe Vîrful Piscului. E un munte înalt. Cu creasta lui acoperită de fagi, se înalţă semeţ lîngă Cristur, în judeţul Braşov.

Bătrînul munte îmbrăcase veşmîntul primăverii. Viorele albăstrii-liliachii se tupilau modeste pe sub tufe, ciuboţele catifelate îşi întindeau către soare căpşoarele lor galbene. Mergeam răscolind cu o nuia de alun frunzele ruginite ale toamnei trecute, dintre care ţişnea acum viaţa cea verde.

O mierlă cu ciocul galben a zvîcnit fără veste printre frunzele uscate stîrnind atîta zgomot, de parcă venea un urs. M-am speriat.

— Tii, nebuno! am bombănit. Ia stai, că te sperii și eu acum pe tine — și m-am îndreptat spre locul de unde zvîcnise mierla.

A zburat îngrozită, tăindu-mi calea, a încercat să mă ademenească apoi cu cîteva triluri speriate, dar eu am înaintat fără să șovăi spre cuibul ei. Din dreapta m-au împiedicat însă în mers spinii unui măceș, dinspre stînga s-a agățat de mine o tufă mică de păducel. „O să mă sfîșii tot", mi-am zis și, socotind că mierlei îi ajunge lecția primită, am lăsat-o în plata Domnului.

Peste puțin m-a speriat o prepeliță; s-a ridicat cu un guruit sonor, la numai trei pași de mine. Mai încolo, dulgherița codrului ciocănea cu spor. „Toc-toc... toc-toc..." bătea ea într-un plop tremurător. „Asta-i o ghionoaie!" mi-am zis și m-am oprit. „Ăsta-i un om!" și-o fi zis ea și a zburat.

La fel am pățit-o și cu un iepure; acesta a întins-o la drum atît de iute, încît numai cu ochii am putut să-l ajung din urmă.

Un cintezoi m-a văzut și a sărit cu gura: „Mi-to-can, mi-to-can!" Se bîțîia pe un măr sălbatic, pipernicit și strîmb ca vai de el, care în zadar își întindea crengile, vrînd parcă să ajungă din urmă un fag tînăr și frumos. Fagul creștea drept și înalt alături de el, căutînd parcă să-i fie pe plac unui corn vecin, cu crengile pline de flori galbene. Era frumos de tot acest corn înflorit, dar îl întrecea în frumusețe copacul meu preferat, mesteacănul cu coaja albă-argintie. Am stat și l-am admirat pe acesta multă vreme; dintre toți copacii frumoși, el era cel mai mîndru. O fi știut că vin, căci se gătise ca de nuntă. Își pusese pe cap un văl de un verde gingaș și-l flutura spre mine în adierea ușoară a vîntului primăvăratic. I-am făcut semn că-l văd, apoi, gata să plec, i-am aruncat încă o privire

plină de încîntare și am pășit mai departe. Am coborît într-o vîlcea părăsită în care putrezeau butuci albiți de vreme. Arătau ca niște ciolane uriașe. Doar atît rămăsese dintr-o străveche și minunată pădure: un cimitir ciudat. Am răzbătut cu chiu cu vai printr-un desiș de usturoi sălbatic, de un verde aprins. „Doar slănina mai lipsește", mi-am zis.

M-am întors apoi iarăși în pădurea cea plină de viață, în care fagii cu coaja pistruiată își întindeau ramurile spre înălțimi. Cîte un stejar cu trunchiul încrețit se amesteca printre ei, fîșîindu-și frunzele uscate rămase pe crengi. Și cum pășeam așa printre copaci, deodată aud un zumzăit ca acela al pisicii cînd toarce. „Ce-o mai fi și asta?" mi-am întrebat urechea. Iar urechea mi-a îndemnat atenția spre dreapta. M-am abătut atunci din drum, luînd-o într-acolo de unde venea zbîrnîitul acela înăbușit. În cele din urmă am dat de un fag mare cu crengile răsucite. Din rămurișul lui venea sunetul acela ca torsul unei pisici. Am dat tîrcoale copacului și deodată am descoperit în trunchiul lui, la numai un metru de pămînt, o găurică, prin care intrau și ieșeau în zbor albine sălbatice. O mare familie de albine se adăpostea în scorbura fagului bătrîn.

M-am apropiat cu băgare de seamă și am început să observ albinele. Harnice mai erau! Lucrau neobosite. Ieșeau una cîte una, prin deschizătura mică, zăboveau puțin pe trunchiul copacului și apoi, zzz! se avîntau în pădure. Zburau de pe odolean pe mîțișor, de pe calcea-calului pe brîndușele primăvăratice, zburau pe răchite, apoi se lăsau deasupra pîrîiașului clipocitor; de acolo o luau în sus, spre luminiș, și așa culegeau ele din zbor un pic de nectar din potirul florilor, un pospai de polen de pe staminele lor, și nu uitau să ia și

o picătură de apă din pîrîu. Pe urmă, încărcate cu toate cele de trebuință, se întorceau acasă. Piciorușele îngălbenite de polen și le tîrau greoi pe trunchiul fagului, căutînd deschizătura scorburii. Apoi ieșeau din nou, ușurate de povara lor, și acest du-te-vino nu contenea o clipă.

Am stat acolo multă vreme, gîndindu-mă cît sînt de folositoare aceste mici vietăți. Toată viața lor e numai muncă, o muncă dusă pentru clădirea și orînduirea micii lor lumi. Ele cresc noi și noi roiuri de albine, adună mierea, și munca lor slujește și la dezvoltarea naturii, căci prin ele se fecundează florile. Și nici o pagubă nu se alege de pe urma modestei lor existențe.

Am stat și am privit multă vreme mica și plăcuta colectivitate. Deodată ceva ciudat mi-a atras atenția. Pe jos, pe lîngă copac, mișunau puzderie niște furnici mari, cu brîu cafeniu; îndată ce vreo albiniță obosită se așeza să se odihnească pe frunzele uscate ori pe mușchiul mătăsos, furnicile cafenii se repezeau cîte trei-patru asupra ei, o împresurau, se agățau de ea cu fălcile lor puternice, o împroșcau cu un lichid rău mirositor — acidul formic — apoi una din furnici o tîra de acolo pe albinița ucisă.

— Mii de draci! Ia te uită, tîlhăroaicele! De unde au mai ieșit și ele?

M-am uitat mai bine și am văzut că o adevărată șosea în miniatură ducea de la fag pînă la un coșcogeamite mușuroi rotunjit, ca o cocoașă a pămîntului, la vreo treizeci de metri depărtare. Era un furnicar uriaș. Furnicile îl clădiseră din muguri de fag, din cotoare de frunze uscate, la rădăcina unui ciot putrezit. De aici porneau acum noi și noi cete de furnici spre fagul scorburos.

— Ei, poftim! şi aici e o colectivitate, mi-am zis. Şi vietăţile astea sînt harnice, muncitoare. Şi ele îşi au societatea lor, ba încă foarte asemănătoare cu a albinelor. Îşi clădesc muşuroiul, strîng provizii pentru iarnă, cresc generaţii noi, şi totuşi, ce deosebire! În timp ce albinele se hrănesc din munca lor, viaţa furnicilor se întemeiază pe jaf, pe cuceriri. Din proviziile jefuite de la alţii trăiesc furnicile. Îşi alcătuiesc adevărate oştiri, armele lor sînt fălcile puternice ale ostaşilor, iar unicul lor scop este jaful, cotropirea.

M-am întors la albinele din fag. Pe jos, în faţa fagului, pămîntul era acum înţesat de furnici. Înaintau treptat, treptat. Ţelul lor era să ucidă şi să jefuiască albinele. Albinele se abăteau mînioase asupra lor, zumzăiau, băteau agitate din aripioare, contraatacau oştirile cotropitoare, dar degeaba. Jos, pe pămîntul presărat cu frunze putrede, noi şi noi coloane de furnici mărşăluiau înainte, spre fagul cel bătrîn.

N-am mai putut răbda. M-am repezit la furnicar, l-am acoperit cu crăci uscate şi, fără pic de remuşcare, i-am dat foc.

1956

În româneşte de ALICE GABRIELESCU şi
PETRE DRAGOŞ

HÎRCIOGUL

NU AVEAM ÎNCĂ PAISPREZECE ANI şi îmi cîştigam pîinea muncind din greu. Pe vremea aceea nu era ca astăzi, cînd orice copil poate merge la şcoală şi poate ajunge tot ce doreşte, dacă-l ajută mintea: strungar, tractorist, ofiţer de marină, pilot, inginer, medic sau chiar ministru. Pe vremea aceea, toate acestea costau bani grei, şi la şcoală n-aveai ce căuta dacă nu aveai parale.

Noi eram aşa de săraci că nu puteam fi decît zilieri. Căram mortar, spărgeam piatră, lucram la pămînt cu lopata.

În vara aceea, eu lucram la un terasament de cale ferată, împreună cu fratele meu mai mare. El avea șaisprezece ani, eu paisprezece. Tăiam cu tîrnăcopul de dimineață pînă seara pămîntul argilos.

Nu e o muncă pentru copii. Palmele scorțoșate de unelte erau o carne vie. După munca de peste zi, seara zăceam ca niște bușteni fără simțire pe scîndurile goale ale patului și nu o dată renunțam la cină, de istoviți ce eram. Iar dimineața, parcă toate oasele ne pîrîiau cînd ne aplecam întîia dată din șale.

Picherul ne hăituia tot așa de aspru ca pe cei mari, la plată însă nu ne dădea decît jumătate din simbrie. Însă n-aveam încotro — trebuia să robotim înainte dacă voiam să mîncăm. Și am fi muncit, nici vorbă, cu dragă inimă, tot anul, dacă lucrările n-ar fi încetat pe la sfîrșitul lui septembrie.

Da, lucrările de terasament se isprăviră și noi rămaserăm de izbeliște, fără nici un fel de cîștig. Începurăm deci să alergăm în toate părțile după lucru, ca furnicile. Am încercat la cariera de piatră, la construcția de drumuri în pădure, la șteampul pentru piatră, la tăiatul stînjenilor de lemne, dar nicăieri nu ne-au primit. Pe vremea aceea, din zece oameni unul era șomer în țara aceasta, și deci pretutindeni se îmbiau la lucru cu sutele.

Ne apucase luna octombrie și noi tot nu ne găsisem un rost. Ne băteam capul în fel și chip: ce-i de făcut? Tata era zidar la Brașov și nu venea acasă decît din două în două săptămîni. Pe vremea aceasta, în octombrie, cîștiga și mai puțin ca altă dată și — din puținul agonisit — cheltuia jumătate pe chirie și mîncare. Nu mai aveam acasă decît niște cartofi, și aceștia pe terminate.

Primăvara, vara, tot mai poți încropi ceva parale din una-alta. De pildă, poți prinde o mulțime de broscuțe tinere, le tai labele de dinapoi, le aduni într-o găleată, le duci la Brașov și le vinzi la restaurantele mai scumpe unde, tăvălite în făină și gălbenuș de ou și prăjite în untură, se servesc clienților cu gusturi mai rafinate. Vara poți culege ciuperci, fragi, zmeură, mure. Dar ce să culeagă în octombrie omul care nu are nici grădină, nici pămînt? Pe vremea asta doar porumbrele, mere pădurețe și măceșe mai găsești pe cîmp și prin păduri, iar pe acestea nu le mănîncă decît copiii de oameni săraci. Or, aceștia nu dau bani pentru ele, își culeg ei singuri dacă au nevoie. Eram așadar tare strîmtorați... Umblam de colo pînă colo, adulmecam ca șoarecele, iarna. În sfîrșit, într-o după-amiază, fratele meu se întoarse acasă plin de încredere.

— Gata, am aflat ce avem de făcut! Nu te mai necăji... O să avem pîine berechet, o liniști pe mama.

Mama îl privea cu îndoială. Îi cunoștea firea: se înflăcăra din orice fleac.

— O să săpăm la hîrciogi... declară fratele meu. Românii din Zizin și ciangăii din Tatrang numai asta fac toamna: sapă la hîrciogi, explică el cu aerul omului care-și dă importanță. O să avem grîu cît poftești, o încredință din nou pe mama. Și ne povesti pe larg ce provizii grozave își face animalul acesta hapsîn. Unul, Debora, un ziler fără căpătîi, aciuat cînd pe lîngă un bogătan, cînd pe lîngă altul, de la care a auzit toate acestea, a scos cică cinci duble de grîu, într-o toamnă, dintr-un singur cuib de hîrciog.

Atît ne-a trebuit! Toată după-amiaza n-am mai făcut altceva decît să ne pregătim de săpăturile din ziua următoare. Ardeam de nerăbdare. Am făcut rost de

hîrleţ, de tîrnăcop şi de un sac pentru grîu. Fratele meu a şi făcut socoteala:

— Săpăm în fiecare zi cîte patru cuiburi de hîrciogi... Sau, hai, să nu zic decît trei, dar asta pe puţin... Asta face de trei ori şase duble... sau, să zicem numai cinci... dar chiar atît înseamnă cincisprezece duble de grîu pe zi. Aşa că avem nevoie de cel puţin trei saci, declară hotărît, şi fiindcă nu aveam decît unul, o zorea pe mama să se ducă şi să ceară împrumut, de unde-o şti, încă doi.

— De ce să dăm şfară-n ţară, dragii mamei, că o să avem atîta grîu? Oamenii îs pizmătăreţi şi toată lumea o să ne ceară împrumut, se îngrijora dinainte mama.

În cele din urmă, fratele meu se declară mulţumit şi cu un singur sac; tot mai aveam o desagă în care de asemenea intrau cel puţin trei duble. Iar cînd sacul va fi plin, o să-l cărăm acasă, pe după grădini, o să-l golim şi o să ne întoarcem să aducem restul. Fratele meu ne-a mai spus că grîul va trebui să-l spălăm întîi, să-l întindem la uscat, în pod, şi abia după aceea o să-l putem duce la moară. Făcu de asemenea socoteala că dacă ne ţinem toată săptămîna de treabă, o să strîngem nouăzeci de duble de grîu.

— O să avem pîine din belşug pînă la viitoarele săpături de cuiburi de hîrciogi, adică pînă la anul pe vremea asta. Ba, o să putem chiar vinde din atît amar de grîu.

— Vai, dragul mamei, dac-ar ajunge măcar pînă la primăvară! Nici nu mă gîndesc să vînd din el... Da' oare e sigură treaba asta cu hîrciogii? izbucni îndoiala din ea.

Fratele meu o privi indignat:

— Vezi cum eşti? Atîta ştii şi dumneata! Să strici cheful omului. Nu face să-ţi mai baţi capul, să găseşti ceva.

Pînă la urmă mama nu mai îndrăzni să-şi arate nici neliniştea, necum să se îndoiască de reuşita întreprinderii noastre.

Iar a doua zi pornirăm dis-de-dimineaţă spre cîmpul înfiorat de octombrie. Fratele meu ducea cazmaua, iar eu hîrleţul şi sacul.

Un val de frig se aşternuse peste delniţele despuiate. De după clinurile de dealuri soarele răsărea aburit şi roşu. Pe arăturile negre funigeii sclipeau: cîmpul întreg părea brodat cu fire de argint. O tufă de sînger se înălţa roşie pe marginea drumeagului; pe creanga din vîrf o coţofană se cumpănea cu multă gravitate. Am părăsit drumeagul şi am apucat-o de-a curmezişul miriştilor de toamnă ce abureau albăstrui. Mergeam cu ochii în pămînt, căutînd găurile de hîrciogi.

Spre marea noastră uimire, n-am găsit nici una. Deşi ele se recunosc uşor, fiindcă sînt mai mari decît găurile de şoareci şi împrejurul lor găseşti totdeauna grămezi de pleavă şi de păstăi. Iar pereţii lor, frecaţi de blana animalelor, sînt lucioşi, sclipesc, nu alta. Astfel de găuri căutam şi noi acum, dar nu găsirăm nici una. Scormonirăm toate bortele mai mărişoare, dar nu dădurăm decît de şobolani şi de greieri adormiţi.

— Să căutăm mai departe, mă încuraja fratele meu. Ajunge să găsim una pe zi. Asta înseamnă de şase ori cinci... în total treizeci de duble pe săptămînă... socoti la repezeală, iar eu săpai înainte, cu puteri înnoite.

Începea să se însereze cînd ne lăsarăm de căutat.

— Nu se poate chiar din prima zi, îi explică acasă fratele meu mamei, dar ai să vezi dumneata mîine...

În zadar cutreierarăm însă tot cîmpul, nu găsirăm nici un pui de hîrciog nici a doua zi, şi nu găsirăm nici a treia şi nici a patra zi.

Acum, fratele meu încerca să liniştească familia spunînd că ajunge să desfundăm o singură bortă pe săptămînă: asta înseamnă cinci duble de grîu pe săptămînă — nu-i aşa? adică douăzeci pe lună. Şi a doua zi pornirăm din nou la vînătoare. Era într-o zi de sîmbătă. Seara veni tata de la Braşov şi ne lămuri că pe vremea asta hîrciogii îşi astupă gangurile subterane şi se cufundă în somnul de iarnă. Aşa că degeaba umblăm după culcuşurile lor.

Fratele meu îl asculta amărît, dar nu putea renunţa la grîul din magaziile hîrciogilor.

— Să mai facem o încercare. Poate că vreun hîrciog o fi uitat să-şi astupe bîrlogul. Mîine tot e duminică, aşa că în zadar am încerca să găsim de lucru în altă parte.

Şi astfel, duminică dimineaţa pornirăm din nou la cîmp.

Doi în două părţi, la o distanţă de vreo douăzeci de paşi, căutam cu atenţie urmele de hîrciogi.

Răcoarea dimineţii era usturătoare, mutam întruna hîrleţul de pe un umăr pe altul, îmi era frig la mîini; pe arăturile jilăvite de rouă, tăpălăgi uriaşe ni se lipeau de bocanci.

Timpul trecea încet; era aproape de amiază, cînd deodată fratele meu începu să-mi facă semne şi să strige:

— Iacătă-l! E aici! Haide, repede!

Am alergat într-un suflet spre el, poticnindu-mă în bulgării arăturii proaspete de toamnă.

Fără să scoată o vorbă, fratele meu îmi arătă cu mîna întinsă o bortă mai de nădejde, cu marginile lucioase; alături de ea se ridica o moviliţă de pămînt amestecată cu pleavă. Nu încăpea nici o îndoială că am dat de o gaură de hîrciog.

O privirăm cu evlavie un răstimp, apoi fratele meu îmi luă hîrlețul din mînă și începu să sape de zor. Dar abia împlîntase de trei ori hîrlețul în pămînt, că deodată se îndreptă din șale și își aținti privirea asupra mea:

— La cealaltă ieșire! Că întotdeauna are două... Stai aici, să nu cumva să iasă, spuse trîntind hîrlețul și începînd să caute a doua ieșire. O și găsi repede. Cobora drept în jos, în pămînt. Era intrarea hîrciogului în bîrlog. Fratele meu vîrî în ea cît putu de adînc coada tîrnăcopului, apoi se întoarse la mine și începu să sape.

Ei bine, am avut ce săpa! Săparăm o jumătate de metru, apoi un metru și tot nu dădurăm de fund. Lucram cu schimbul: unul săpa, celălalt supraveghea borta.

Săpaserăm un metru și jumătate și tot nu dădeam de fundul ei. Mărturisesc că îmi cam trecuse pofta și eram convins că nu hîrciog, dar nici pui de șoarece n-o să găsim în fundul galeriei.

Dar iată că deodată, tocmai în clipa cînd îi trecui hîrlețul fratelui meu, ca să sape mai departe, aud un mîrîit surd și înfricoșat, și în aceeași clipă din gaură sare un animal mic, bondoc, cu fălcile gălbui, repezindu-se dunăre la noi. Ne dădurăm înapoi cu niște salturi de lăcuste, privindu-l speriați. El era, hîrciogul! Scrîșnea din dinți și sărea la hîrlețul pe care i-l întinsesem în față. Horcăia, mîrîia, se oțăra cumplit. Gîfîia, sforăia, repetînd parcă întruna:

„Cum ați îndrăznit să năvăliți în olaturile mele, să puneți ochii pe avutul meu, pe grîul meu?"

Numai că, învingîndu-și spaima, fratele meu își veni repede în fire și, întorcînd hîrlețul, îl pocni drept în moalele capului, de-i trecu într-o clipă mînia și se întinse mort la pămînt. Îl priveam cu multă bucurie.

— Vezi că am avut dreptate? striga fratele meu plin de încîntare. E bărbătuș, are ăsta grîu, nu-ți fie frică!...

Cu puteri înnoite mă apucai să sap înainte. Și nici n-a trebuit să sap mult.

— Ho, stai! strigă fratele meu și în clipa aceea cuibul, căptușit cu fire subțiri de paie și cu pleavă, se deschise în fața noastră.

— Dar unde-i grîul? mă uitai întrebător la fratele meu. În cuib nu vedeam nici un bob de grîu.

— Sapă mai departe de-a lungul gangurilor, mă îndemnă.

Din cuib se desfăceau exact patru galerii, apucînd-o în direcții diferite.

Săpam deci cu multă rîvnă.

Întîia, care cobora de la intrare, era goală, celelalte trei însă, după cîteva lovituri de cazma, începură să se lărgească și bunătatea de grîu se revărsa valuri-valuri din ele. Două gemeau de grîu, iar a treia era plină de porumb și felurite semințe de buruieni.

Am adunat aproape o sută de chile de bucate din cele trei depozite. Atîta strînsese animalul acesta hapsîn. Umplurăm aproape tot sacul cu grîu și desaga cu porumb...

Vai, ce fericiți eram!

— Ei, nu ți-am spus? Nu ți-am spus? repeta întruna fratele meu.

Ascunserăm tîrnăcopul și hîrlețul, acoperindu-le cu pămînt; ne făceam socoteala că o să ne întoarcem mai tîrziu să le luăm. Desaga și hîrciogul răpus rămăseseră în seama mea, sacul îl luă în primire fratele. Abia am putut să i-l aburc în spinare. Cu cei șaisprezece ani ai lui, fratele meu era tare ca un pui de urs, dar sacul era atît de greu, încît, sub povara lui, înainta clătinîndu-se și poticnindu-se mereu. Dar dacă ar fi fost de

două ori mai greu, el tot nu m-ar fi lăsat să-i ajut. Singur voia să-l ducă şi să-l puie în faţa mamei.

Era tîrziu după-masă cînd apucarăm pe drumeagul cunoscut. De acolo mai aveam vreo doi kilometri pînă acasă.

— ...Dacă în fiecare săptămînă găsim atîta grîu, gemea fratele meu sub povara sacului, atunci... Aşteaptă să-l las puţin jos şi o să-ţi fac socoteala cît grîu o să avem pînă la căderea zăpezii...

— Dar pînă atunci toţi hîrciogii îşi vor fi astupat demult ascunzătorile şi or să doarmă duşi, observai timid... Şi pe ăsta l-am găsit doar din întîmplare, şi cu cîtă greutate!...

Dar fratele meu nu-mi dădu nici o atenţie; se oprea tot la douăzeci de paşi socotind, adunînd şi înmulţind hîrciogii şi dublele de grîu.

La unul din aceste popasuri un om ne ajunse din urmă.

Era Cirmes Bálint, cel mai mare bogătan din sat. Ţinea doi argaţi, avea cincizeci de pogoane de pămînt, boi, batoză... aproape că nici el nu mai ştia ce are. Era un om scund, tărtăneţ, clipea veşnic somnoros din ochi. Altă dată nici nu sta de vorbă cu nişte ţîngăi de seama noastră, acum însă dădu din cap şi se uită la hîrciogul pe care-l duceam în mînă...

— Acum l-aţi săpat?... Frumos animal!...

Mai mîrîi ceva, apoi se apropie de noi, flocăi blana hîrciogului să vadă dacă nu-i cade părul. Apoi cîntări din ochi sacul cu grîu.

— Sînt trei duble bune, spuse.

Fratele meu se uită indignat la sac.

— Sînt şi patru! îi răspunse cu năduf. Iar aici e porumb, arătă spre desagă.

— De acolo l-aţi scos? întrebă Cirmes, arătînd înapoi.

— Nu. De dincolo, arătă fratele meu în direcția săpăturii.

Cirmes tuşi mărunt, se uită încă o dată la sac, mormăi ceva în chip de bineţe şi plecă.

— Trei duble?!... se uită fratele meu cu ciudă după el. I-auzi!... Nu mai poate de invidie, asta e!

În sfîrşit, luarăm pe umeri sacul şi desaga şi pornirăm şi noi spre sat.

Eram leoarcă de sudoare cînd ajunserăm în dosul grădinilor. Cotirăm pe cărarea ce ducea la noi, cînd deodată ne pomenim faţă-n faţă cu doi jandarmi cu baioneta la armă. Veneau prin grădină, printre prunii cu crengile desfrunzite, negre, ață spre noi.

Ne oprirăm pe loc, lăsarăm sacul şi desaga la pămînt. Dar cu toate că nu ne ştiam vinovaţi cu nimic, vederea jandarmilor ne umplu de frică.

Jandarmii ajunseră în faţa noastră şi unul din ei ne întrebă arătînd spre hîrciogul pe care-l ţineam în mînă:

— Voi aţi umblat după hîrciogi?

— Da, dar asta e permis, răspunse fratele meu, încercînd să-şi păstreze curajul.

Jandarmul însă făcu semn din cap:

— Luaţi-o înainte! spuse aspru.

— Dar ce-am făcut? întrebă fratele meu.

Jandarmul îşi luă repede arma şi cu patul puştii îl imboldi în piept.

— Înainte, marş! ordonă. Ia-ţi şi sacul!

Şi astfel am fost duşi la post, cu sacul şi cu desaga în spinare, pe după grădini, încît n-am putut da de ştire nici părinţilor. Fratele meu a mai încercat să afle de la jandarm de ce sîntem duşi la post, dar acesta îi închise gura, zorindu-l brutal. La urmă îi spuse răstit:

— O să afli îndată.

Am aflat, într-adevăr.

Cînd am intrat în cancelarie, majurul stătea la masă și alături de el ședea și Cirmes Bálint.

A trebuit să punem sacul și desaga jos, în fața mesei, și hîrciogul pe sac.

Majurul se întoarse spre Cirmes Bálint.

— Ăștia erau?

Bogătanul dădu alene din cap.

— Da, i-am văzut. Săpau în pămîntul meu, în proprietatea mea. Grîul acesta e al meu.

Fratele meu îl privi uluit.

— Cum?!... În pămîntul dumitale?!... Grîul ăsta e al dumitale?! Dar nu-i adevărat!... strigă.

Bogătanul însă nici nu se uită la el.

— I-am văzut săpînd, mințea cu încăpățînare.

Majurul se întoarse spre noi:

— Cine v-a dat voie să scormoniți în pămîntul altuia? Făcu un gest scurt de amenințare. Luați seama, că uite!... și ridică de pe masă un băț gros. Apoi începu să ne explice că grîul e al proprietarului pe al cărui pămînt a crescut, iar hîrciogul rămîne aici, în cancelarie. Nu ascundea deloc că blana voia s-o oprească pentru el. Porumbul puteți să-l luați, e al vostru. Ei, ați înțeles? Și acum, cărați-vă!

Fratele meu păli de mînie, apoi se apropie de masă și puse mîna pe sac.

— Dar asta-i ticăloșie!... Ce credeți că vi-l las aici? strigă el și înșfăcă sacul ca să-l salte pe umăr. Majurul făcu un semn jandarmului care stătea lîngă ușă. Acesta înaintă doi pași și-i trase o palmă fratelui meu care căzu pe masă, iar de acolo grămadă pe sac.

Stăteam zdrobit, copleșit de rușine și înghițeam noduri, că de ajutat nu-i puteam ajuta.

Fratele meu se ridică de la pămînt: un obraz îi era palid ca ceara, celălalt roșu ca sîngele. Își șterse încet nasul cu dosul palmei. Apoi îl măsură pe majur din creștet pînă-n tălpi.

— Bine, al vostru să fie. Noi am trudit pentru el și voi ni-l luați... Voi aveți puști... Două boabe de lacrimi i se prelinseră pe obraji, dar le șterse furios. Ei, mîncați-l sănătoși! Apoi se întoarse repede spre Cirmes. Auzi? Mănîncă-l!

Și începu să strige, plin de ură:

— Știi ce ești tu?... Hîrciog! Tu ești adevăratul hîrciog. Dar așteaptă, așteaptă!... Apoi se răsuci în călcîie și ieși repede din cancelarie.

Abia mă puteam ține după el cu desaga pe umăr. Nu ne-am mai dus să săpăm vizuini de hîrciogi. Chiar de-a doua zi pornirăm să ne încercăm norocul la cariera de piatră. Cine știe? Poate ne angajează cu ziua la sfărîmat bolovani...

1957

În românește de A. ALDEA

JÓSKA

(Profesorului Tulogdi János care m-a învățat științele naturii)

KOVÁCS JÓSKA DINTR-A CINCEA era răzgîiat peste măsură de mătușă-sa Manci, văduva lui Mihájlik Jenő. Acest Mihájlik fusese mic meseriaș: un bărbier cu cîteva calfe, sau — cum îi plăcea să-și spună în dialectul de la Două ape[1] — coafor. Tocmai de aceea nu cunoștea dușman mai hain decît pe Sipos Márton, fochist la Calea Ferată Someșană, care — într-o duminică, la o partidă de popice, după al patrulea șpriț — îi declară fără înconjur că bărbierul nu este coafor, ci răzător de jeg. Mihájlik luase, așadar, în

[1] Cartier mărginaș din Cluj.

căsătorie pe mătuşa lui Jóska. Pînă la vîrsta de şaptesprezece ani, tanti Manci fusese o muncitoare cumsecade. Taică-său era zidar, iar ea lucra la fabrica de cutii. Într-o bună zi însă au invitat-o să cînte solo la o serbare a corului micilor meseriaşi, iar acolo, un actor bătrîn, amator de şpriţuri, o sărutase pe frunte şi o declarase a treia Blaha Lujza[1], profeţindu-i un viitor strălucit. Drept a doua Blaha Lujza o declarase pe fata unui sobar care cîntase înainte de tanti Manci — iar sobarul onoră cu două şpriţuri laudele încasate de fie-sa.

Din ziua aceea tanti Manci şi-a schimbat felul de viaţă. Gloria i s-a urcat la cap. Începu să se uite de sus la tovarăşele ei de muncă de la fabrica de cutii, la prietenele din strada ei, la băieţii de muncitori care-i făceau curte. Umbla la teatru, cît cu rost, cît fără rost, nu mai cînta pentru nimic în lume decît după note şi citea nopţi întregi „Viaţa teatrală"[2], versuri şi romane lacrimogene. Rezultatul a fost că, dacă nu s-a ales artistă, a ajuns în schimb fată bătrînă. Şi fată bătrînă ar fi rămas dacă n-ar fi murit întîia nevastă a lui Mihájlik Jenő şi dacă, cu mintea lui practică, bărbierul nu s-ar fi îndrăgostit de părul ei negru cu reflexe albăstrii. „Dumnezeu însuşi i l-a dat, să-i fie de reclamă!" se gîndea cu însufleţire. A cumpărat o mulţime de clame, fiare de frizat, şi-a angajat o manichiuristă şi cîteva calfe, s-a însurat cu tanti Manci şi a trecut de la meseria mai puţin rentabilă de bărbier la aceea mai bănoasă de coafor de dame. Pe tanti Manci o aşeză la casierie; îi ondula părul în fie-

[1] Vestită cîntăreaţă maghiară de operă şi folclor, supranumită „privighetoarea naţiunii" (1850—1910).

[2] „Szinházi Elet" o revistă de cancanuri literare şi artistice, răspîndită în cercurile mic-burgheze din Ungaria între cele două războaie mondiale.

care săptămînă și-i făcea în fiecare lună, drept reclamă, o altă coafură.

Dar, după o căsnicie de douăzeci și cîțiva ani, vrednicul bărbat a trecut în lumea drepților și tanti Manci a rămas singură. „Întoarce-te la fabrică", o sfătui soru-sa, mama lui Kovács Jóska. Manci își făcu gura pungă. Să se întoarcă iar la fabrică, după ce atîția ani de zile a fost nevastă de mic meseriaș? Nu! Niciodată! Vîndu salonul, cumpără la piața de vechituri o întreagă colecție din „Viața teatrală" și de romane sentimentale și se dedică exclusiv lecturii. Tocă banii pe care îi luase pentru salon, apoi cără rînd pe rînd la piață clamele și fierăria ce-i mai rămăsese, perucile de diferite culori și sculele de coafat, dar pînă să le dea gata și pe acestea se deprinsese atît de bine cu meseria de telal, încît se făcu ea însăși vînzătoare de vechituri.

Și astăzi vinde la piață și ține să lămurească pe toată lumea că ea nu e fitecine: bărbatul ei a fost mic meseriaș -coafor, draga mea, un domn, ce mai!... De-aia m-am și măritat cu el, deși aveam o voce!... Puteam să ies o adevărată Blaha Lujza...

Ei bine, această tanti Manci l-a răzgîiat așa de tare pe Kovács Jóska.

Într-o seară trecuse pe la alde Kovács să vadă pe soru-sa. Jóska își prepara tocmai lecția de maghiară. Trebuia să învețe pe dinafară o poezie de Petőfi.

Cu capul îngropat în palme, el buchisea cu glas tare:

Cu-țit în i-ni-ma lui Lam-berg,
Și ștreang de gî-tul lui La-tour...

Spusese de vreo patru ori în șir versul revoluționar care pînă la urmă îl înfierbîntă așa de cumplit încît,

acoperind conversaţia maică-si cu tanti Manci, Jóska strigă cît îl lua gura:

Ier-ta-re şi-ndu-ra-re ori-şi-cui,
Dar pentru regi, nu, nici o mi-lă nu-i!

Ultimul vers din strofă îl strigă cu multă siguranţă:

Trimiteţi regii la spînzurătoare!

Astfel maică-sa şi tanti Manci fură nevoite să-şi vorbească pe un ton din ce în ce mai ridicat ca să se poată înţelege.

În timpul din urmă, tanti Manci venea destul de des pe la alde Jóska, deşi ea fusese certată cu soru-sa încă mai demult. Căci pe vremea cînd mama lui Jóska se mărita, tanti Manci îi declarase ritos că este împotriva acestei căsătorii sub demnitatea lor. N-are ce căuta în familia lor de zidari, pricepuţi şi învăţaţi cu lucruri mai subţiri, un fierar cu mîini aspre, bătătorite, cu faţa veşnic smolită de funingine, care, colac peste pupăză, e de două ori fierar: şi ca nume şi ca meserie[1]. Şi fiindcă mama lui Jóska nu ţinuse seama de această declaraţie, tanti Manci n-a mai vrut să ştie de ea şi atîta timp cît a fost soţie de mic meseriaş — nevasta unui coafor, mă rog! — n-a mai pus piciorul în casa ei.

Acum însă, pe Kovácsoaia, care e activistă în mişcarea femeilor, n-o supără vizitele soru-si: să poftească Manci să vadă ce om e bărbatul ei, fruntaşul în muncă; ce bani frumoşi cîştigă, de cît respect se bucură pretutindeni...

Tanti Manci şedea deci în tihnă şi, venind vorba de aparatul de radio pe care alde Kovács îl cumpăraseră nu de mult, observă în treacăt:

[1] Kovács — fierar, în limba maghiară.

— Nu e rău, dar în piața de vechituri se găsesc mai bune. Chiar deunăzi un consilier regal și-a vîndut aparatul... Ce lume, Dumnezeule Doamne!... Un domn așa de subțire, o excelență... și trebuie să-și vîndă tot! se tînguia.

Bunica lui Jóska, care locuia cu dînșii și nu era deloc încîntată să audă pe fosta nevastă de bărbier vorbind de aparatul fiului său — cazangiu, oricum — și care n-a uitat niciodată vorbele în doi peri la adresa feciorului ei, interveni cu indignare:

— Păi dac-ar munci excelența sa, n-ar trebui să-și vîndă lucrurile din casă. Dar vezi că-i e lehamite să muncească.

Tanti Manci o privi îngrozită:

— Un domn subțire ca el?... Fugi de-acolo, tanti! Ce să muncească? Nu-i deprins el cu așa ceva, ferit-a sfîntul!... Firește că acum și dumneata o ții morțiș: jos cu domnii... Ia să nu mai fim chiar așa de democrați! Trebuie să ai și nițică inimă, adause pe un ton de reproș.

Bunica nu se dădu bătută și-i dovedi pe loc că ea nu *de acum* are ce are cu domnii: nu i-a putut înghiți niciodată. Ei i-au mîncat viața în fabrică și ei i-au prăpădit și bărbatul, în război.

— Crezi dumneata că lucrurile astea se uită?... Dar, firește, cine nu are ce uita se dă cu ei, spuse apăsat.

Tanti Manci încercă să se apere: Doamne ferește să fie de partea lor, dar, vezi dumneata, cu iubirea mai departe ajungi decît cu această ură de clasă, sau cum naiba-i zice... De altfel, excelența sa e un om așa de bun, să-l pui la rană, nu altceva; cu toată lumea vorbește frumos la piața de vechituri.

Într-un cuvînt, discuția luă o întorsătură cît se poate de aprinsă și tanti Manci se uita din ce în ce mai nerăbdătoare la Jóska, iar la urmă, astupîndu-și urechile, se întoarse desperată spre el:

— O, Doamne, căci nu se mai poate vorbi de gura ta!

Jóska tăcu, încremenit. Bunică-sa însă îi luă numaidecît apărarea:

— Lasă băiatul în pace, să-și vadă de lecții; asta e mai important decît piața de vechituri.

Tanti Manci se încruntă o clipă. Era în cumpănă: să înghită afrontul sau să-l respingă? Dar cum venise cu gîndul să ceară un împrumut de douăzeci de lei pentru a putea cumpăra niște pantaloni uzați de la avocatul din vecini, pe care apoi, periați și călcați, avea de gînd să-i vîndă cu patruzeci, hotărî că nu e cazul să se supere. Cu un zîmbet plin de amabilitate, se întoarse deci spre Jóska.

— Înveți o poezie, Józsika? Ei, spune-mi-o și mie, frumos.

Copilul clipea stingherit. În timpul din urmă o cam sfeclise de cîteva ori cînd îl puneau să recite.

Bunică-sa parcă presimțea buclucul și spuse, destul de răstit:

— Ia mai lasă-l în pace! Ce-l pui să facă pe artistul? Mai întîi să învețe ca lumea.

Mama lui Jóska aruncă o privire speriată spre soacră-sa. Ei, nu se cuvine, oricum, să jignești lumea așa, fără nici un motiv. Încercă deci s-o apere oarecum pe tanti Manci.

— Lasă, mamă! Manci se pricepe la asta. Ce frumos cînta cînd era fată!

Ca prin farmec, tanti Manci se însenină, făptura ei întreagă radia de mîndrie.

— Am recitat odată foarte frumos „La redută"[1], spuse ea cu însuflețire. Ia recită și tu Jóska, să văd cum merge. Și se întoarse spre el.

Sora ei își privi feciorul cu oarecare jenă.

— Drept să-ți spun, se cam lasă pe tînjală în timpul din urmă. Ni s-a atras atenția la școală să-l ținem mai de scurt, dar avem noi timp să ne mai ocupăm și de el? Toată ziua lipsim de acasă, și eu, și bărbatul meu... iar bunică-si îi spune mereu că n-are nimic de învățat... Ăsta n-are niciodată lecții... Ia spune odată poezia aceea, nu te mai lăsa rugat atîta...

Și astfel Jóska, cît cu voie, cît fără voie, mai trăgînd cu ochii spre carte, mai pironindu-și-i în pămînt, spuse pînă la sfîrșit poezia. Ce s-a întîmplat apoi, nici lui nu-i venea să creadă. El care la școală era socotit ca unul dintre elevii cei mai slabi din clasă, acum se trezi ridicat în slava cerului de tanti Manci, parc-ar fi fost fruntașul fruntașilor, nu alta.

— Vai, ce talent! Să știți că se alege actor! Nu, nu actor, poet! Un Ábrányi Emil[2]! Asta a moștenit-o de la mine, vă jur! Mai spune-o o dată, Jóska... îl imploră.

Jóska se uită cam bănuitor la tanti Manci, apoi privi clipind din ochi la maică-sa: oare ce părere are?

Mama, surprinsă, o asculta cu plăcere pe tanti Manci. La urma urmei, cărei mame nu-i place să audă laude la adresa fiului ei; mai cu seamă cînd singură recunoaște că din pricina muncii ei de activistă e cam neglijată educația lui.

— Vezi, vezi! Cine știe, poate că cei de la școală nici nu au dreptate... Spune, puiule, îl îndemnă, dînd cu blîndețe din cap.

---

[1] Poezie de S. Petöfi.

[2] Ábrányi Emil, poet liric maghiar de oarecare popularitate prin tonul declamator al versurilor sale (1850—1920).

Iar Jóska, prinzînd curaj, recită a doua oară poezia pe care o avea de învățat.

Tanti Manci era în extaz. O clipă îi fulgeră prin minte ideea că în Jóska se realizaseră toate visurile ei de pînă acum. Și deodată începu să-i ocărască pe profesori:

— Nu se pricep la nimic. Profesorii de astăzi sînt ca tata: îți zdrobesc sufletul... Nu mai departe, cazul meu... Dar pe Józsika nu-l las. Am să mă ocup personal de el. Am să te învăț de toate. Firește, nu poezii de acestea, cu spînzurătoarea. Mîine te rog să treci pe la mine.

Și ar mai fi continuat să trăncănească, dar bunica lui Jóska nu se putu răbda să nu-i taie vorba. Bătrînei, atît de liniștită altă dată, îi sări țandăra:

— Și de ce nu, mă rog, poezii din astea cu spînzurătoarea? Nu-s bune? Ba sînt bune! Și profesorii sînt buni! Cînd eram mică ședeam departe și se întîmpla să întîrzii la școală. Pe vremea aceea nu era școală la fiece colț de stradă. Învățătorul urla la mine să mă îndoi din șale — și eram doar o fetiță firavă. Avea o bîtă de trestie cu noduri. Îmi făcea pe dos niște dungi cît degetul. Nu cumva acelea au fost vremuri bune? Și învățătorul acela a fost un om de treabă? Așa crezi tu?... Bineînțeles că pe vremea aceea nu învățam versuri din astea cu spînzurătoarea. Atunci învățam că întîiul dintre unguri era regele... Iar regele îi trimitea la spînzurătoare pe martiri. N-am citit cine știe cît, dar asta o știu, n-avea nici o grijă. Tu în schimb citești ziua, noaptea, dar cu nimic nu te alegi din cetaniile tale. Nimic nu-ți rămîne în cap. Află de la mine că astea-s bune; poeziile astea cu spînzurătoarea. Astfel de poezii ne trebuie nouă, să știi! se răsti ea la tanti Manci. Apoi se întoarse spre noru-sa: Iar dacă ești activistă,

vezi-ţi de băiat! Îl laşi de capul lui, nu învaţă carte şi ascultă baliverne din astea.

Mama lui Jóska o privea consternată. În sinea ei simţea că bătrîna are dreptate, dar tocmai asta o rîcîia. Ce-s exagerările astea neghioabe? „La urma urmei, e vorba de soru-mea, se gîndi. Te pomeneşti că mă mai scoate şi reacţionară"...

Se sperie de-a binelea. „Să ştii că e în stare, îşi zise îngrijorată de pornirea soacră-si. Dar de ce să ajungem, din senin, la cuţite? Ia să întoarcem niţel vorba."

— Ai dreptate, mamă, dar nu trebuie să exagerăm. Nici Manci n-a avut gînd rău. La urma urmei şi ea a fost muncitoare. Şi nu văd ce rău ar face democraţiei dacă l-ar învăţa două-trei poezii pe Jóska.

Bătrîna n-a mai spus nimic. Iar a doua zi, după-masă, fără a-şi cere voie de la cineva, Jóska se duse la tanti Manci să înveţe altfel de poezii decît acelea cu spînzurătoarea.

Seara băiatul se întoarse cu un binoclu orb de un ochi şi-i povesti bunică-si că fusese al unei excelenţe care se servea de el la vînătoare.

— Boierii de altădată erau vînători adevăraţi, bunico. Îşi potriveau luneta pe puşcă şi doborau şi leii. Astăzi nu mai sînt vînători adevăraţi...

Bunică-sa ripostă energic:

— Va să zică versuri de-astea înveţi tu la mătuşă-ta? Iar seara îşi luă nora în primire: Întreabă-l pe fiu-tău cine au fost vînătorii adevăraţi...

Jóska însă tăcea încăpăţînat şi numai la îndemnurile repetate ale maică-si deschise gura, izbucnind:

— Ei da, învăţ o poezie, degeaba mă tot pîrăşte bunica. Şi orice-ar zice dumneaei, au fost buni vînă-

torii cei vechi, numai că bunica nu mai poate de ciudă pentru că o să mă fac poet și nu fierar. Dar chiar mîine am să-i spui poezia, ca să vadă și dumneaei...

Nu i-o spuse în ziua următoare, dar a treia zi, întorcîndu-se de la tanti Manci, se proțăpi în fața bătrînei, făcu o reverență și începu să declame aproape strigînd:

Cu ochii sumbri, îndoliată,
Se plimbă mama-ndurerată,
Dar vai, durerea ei adîncă și pustie
Nu-i pentr-un mort, ci pentru o ființă vie.

Declamă repede, fără întrerupere, iar ultimele două versuri:

Și în tăcere ea se prăbuși
Și-atunci a inimii durere se sfîrși.

le sublinie printr-un strigăt și mai patetic.

Apoi, cu o privire triumfală și întrebătoare, se întoarse spre bunică-sa:

— Vezi ce frumoasă e ? Păcat că tu nu te pricepi.

Bunica încremenise. Versurile nu-i plăceau într-adevăr, dar n-ar fi știut să spună exact ce anume nu-i plăcea. În cele din urmă dădu din umeri:

— E o istorie preaplîngăreață, măi băiete. Nu-i de noi.

Jóska îi replică și mai tăios:

— Vezi că nu te pricepi? Apoi, cu un mare lux de amănunte, îi povesti că și domnului consilier în persoană poezia aceasta i-a plăcut mai mult decît aceea cu spînzurătoarea. Iar domnul consilier a făcut doar universitatea, o universitate adevărată, nu ca alea de azi. Că să știi, bunico, cu școlile de azi... Nu face să înveți carte...

Bunica se înfurie de-a binelea:

— Nu face, ai?... Şi ce vrei să te faci, mă rog? Derbedeu, haimana? Că numai ăia trăiesc aşa, fără învăţătură. Dar las' că vine el, tat-tu, acasă!...

Jóska tăcu speriat. Dar seara, bătrîna în zadar se adresă fiului său: „Uite ce spune fi-tu". Cazangiul, frînt de oboseală, n-o luă în serios.

— Să nu mai aud astfel de vorbe băiatule! mormăi el, şi, ca omul care şi-a făcut datoria de părinte, se culcă imediat după cină.

Bătrîna mai avea o speranţă: mîine e duminică şi o să aducă iar vorba de băiat. Dar fiul ei se sculă cu noaptea-n cap şi plecă cu munca la ţară. Ei, o să-i vorbească noru-si. Dar nici aceasta nu avu răbdare s-o asculte.

— N-am timp de aşa ceva. Acuşi e ora nouă, trebuie să plec în inspecţie. Asta e mai important... Dă-i peste gură, mamă, şi-o să vezi că nu mai spune astfel de prăpăstii. Tot dumneata rămîi cu el; dumneata îl creşti.

Se uită cu un fel de bucurie răutăcioasă la soacră-sa, care, anul trecut, cînd tinerii plecaseră la Sinaia pentru odihnă, le spusese la despărţire: „Ei, plecaţi, plecaţi, că şi cînd staţi acasă sînteţi doar musafiri. Vrînd, nevrînd, tot eu trebuie să mă îngrijesc de creşterea copilului".

„Ei, să-l crească!" îşi zise nora, rîzînd în sinea ei.

Bătrîna dădu din mînă cu ciudă.

— Dracu' ştie ce-i în casa asta. Voi aveţi mereu treburi importante. Clădiţi viitorul, iar copilul se alege un uliţarnic.

Din fericire, Jóska nu auzise această discuţie dintre soacră şi noră, căci altfel i-ar fi crescut coarnele şi mai mult. O ştersese de acasă încă de la opt şi nu se oprise pînă la piaţa de vechituri. Tanti Manci îi promisese că o să-i facă rost de un stilou. Nu se poate poet

fără stilou. Şi tanti Manci se ţinu de cuvînt. La amiază, Jóska se întoarse acasă cu un stilou marca Pelikan, cu pompă, înfipt în buzunarul de la piept ca un ceas în vîrful unui turn, ca să se vadă de departe. Ce-i drept, de scris nu se putea scrie cu el, căci cum trăgeai cerneală în el se şi scurgea într-un minut — dar tanti Manci îl consolă, încredinţîndu-l că asta n-are nici o importanţă, lucrul de căpetenie fiind ca alţii să creadă că stiloul e bun.

În ziua următoare, la şcoală, Jóska refuză categoric rugămintea tovarăşului lui de bancă, Pataki, care îi ceru să-i dea stiloul numai o clipă, o secundă măcar, doar cît să-şi poată scrie numele cu el.

Micul Pataki era pionier şi Jóska îl invidia din toată inima. La promoţia din anul acesta el nu primise cravata roşie. Ei, cel puţin cu stiloul să se poată grozăvi în faţa lui Pataki Gyurka! Cum era să i-l dea? Doar într-o clipă ar ieşi la iveală că totul e o simplă scamatorie. Nu, asta rămîne secretul lui.

Îl arăta deci la toată lumea, dar nu-l dădea nimănui. Avea grijă de asemenea să afle toţi colegii din clasă că el va fi poet.

Astfel s-a schimbat Jóska în mai puţin de o săptămînă de zile. Pînă acum avea un singur cusur: nu învăţa; acum se mai şi fudulea că nu învaţă.

— Poetul nu trebuie să înveţe; cum îţi închipui aşa ceva? El scrie ceea ce trebuie să înveţe alţii. Scrie o poezie şi voi trebuie s-o învăţaţi. Doar n-o să se apuce să-şi înveţe propriile lui versuri! explica ţanţoş în recreaţia de după ora de maghiară, la care profesorul îi dăduse nota doi.

— Da, dar poezia pe care am avut-o de învăţat nu tu ai scris-o şi tot n-o ştii, obiectă Pataki.

Jóska îl măsură cu trufie:

— Poeţii nu învaţă nici versurile altor poeţi... Nici atîta nu ştii ?

Şi dacă nu s-ar fi ivit şi alte buclucuri...

Dar iată că într-o zi bunica i se plînse noru-si că, la piaţă, gospodarii din Hăştate[1] îşi fac de cap, nu altceva. Cer nişte preţuri de rămîi trăsnit. Azi-mîine, zarzavaturile pentru supă vor fi mai scumpe decît carnea. Mai ales pe Pap Samu, bogătanul din Hăştate îl suduia cum îi venea la gură. Totdeauna el e acela care începe să urce preţul cartofilor şi al zarzavaturilor şi fireşte că sătenii se ţin după el şi iac-aşa se scumpesc toate.

În momentul acela băiatul, care şezînd pe un scăunel freca cu glaspapir un briceag cu plăsele din corn de cerb, dăruit de tanti Manci, se găsi să spună pe neaşteptate:

— N-ai dreptate, bunică. Nu-s oameni răi, dar voi îi invidiaţi şi-i bîrfiţi. De ce n-aţi strîns şi voi? Toată lumea avea voie. Acum să le luăm tot ce au, nu-i aşa? Ei bine, asta nu e dreptate.

Mama şi bunica încremeniră. Apoi maică-sa îşi plesni palmele:

— I-auzi ce spune!

Bunica dădu din cap:

— Aud, draga mea, aud. Dar acum auzi şi tu. Spuneai că nu-i face nici un rău democraţiei. Ei, acum vezi şi tu ce poezii îl învaţă.

Noru-sa protestă, deznădăjduită:

— Nu-i adevărat, nu se poate!

Tăbărî asupra băiatului:

— Ai înnebunit? De la cine ai învăţat măgăria asta?

---

[1] Hochstadt — un cartier din Cluj, locuit mai ales de agricultori.

Şi înainte ca Jóska să poată răspunde, maică-sa începu să-l lovească.

Dar soacră-sa o dădu la o parte, iar pe copil îl împinse afară în curte.

— Cu bătaia nu faci decît să-l sălbăticeşti şi mai tare! Nu vezi că nici pe mine nu mă mai ascultă? Zice că-l pîrăsc. Trebuie luat altfel. Mai cu binişorul. Las' că o să vină tat-su.

Seara, Kovács József senior încercă să-i facă educaţia fiului său:

—... Ştii tu cine-i Pap Samu? mormăi. Un chiabur. Ei, de-aia zic. Sau pentru tine şi fabricanţii-s oameni de treabă? Să le dăm din nou pe mînă fabricile, nu cumva?... Numai că atunci n-am mai avea radio; nici un muncitor n-ar mai avea. Şi ştii unde am sta? Undeva, într-o vizuină cu igrasie, într-un beci. Te-ai îmbolnăvi de plămîni, şi tu şi maică-ta, de-aia zic. Iar pe la tanti Manci să nu mai calci.

La drept vorbind, rolul de dascăl îl plictisea. Doar n-o să ia în serios măgăriile unui băieţel de doisprezece ani, ce Dumnezeu! Ei, dar încremeni şi el duminica următoare cînd, spre vremea prînzului, se pomeni cu tovarăşul profesor Korda, dirigintele lui Jóska.

Era un om uscăţiv şi pirpiriu profesorul Korda şi avea o voce atît de subţire, că puteai s-o treci prin urechile unui ac. Din pricina asta umbla mereu cu capul plecat — asta pentru a da vocii un timbru mai adînc, mai bărbătesc — şi tot din acest motiv, cînd nu se mai putea altfel, vorbea în şoaptă. Şi acum începu şoptind:

— E bucluc cu fiul dumitale! Nu vrea să-nveţe. Nu mai ştim ce să facem cu el. Dar, într-un acces de mînie, glasul de clapon izbucni din el: Am să-l trîntesc! Uite aşa!

Tăcu, clipind un răstimp din ochi, apoi începu să vorbească din nou, dar cu băgare de seamă, parc-ar fi trecut un pîrîu, călcînd din bolovan în bolovan:

— Doi la rusă, doi la română... Bine, n-are talent la limbi — dar și la matematici doi? Din nou îl apucă mînia și țipă cu glas de fată: Am să-l trîntesc!

Omul acesta era veșnic mînios și ofensat. Și cum să nu fie mînios cînd, după ce o viață întreagă a funcționat la un liceu din centrul orașului, anul acesta a fost transferat aici, la mahala, la trei kilometri de locuința lui, între copiii aceștia îngrozitori? Orice-ar face, nu e în stare să-i disciplineze. O singură dată l-a scuturat de ureche pe micul Pataki și întreaga clasă a început să strige: „N-aveți dreptul să faceți așa ceva, tovarășe profesor! Vă rugăm să nu loviți pe nimeni!"

Iar într-o zi, acest Kovács Jóska pe care el, ținînd manualul în mînă, l-a scos la lecție și l-a certat fiindcă nu știe nimic, i-a replicat: „Dar nici dumneavoastră nu știți, tovarășe profesor, că altfel n-ați ține cartea în mînă!"... Ajunsese să-i fie frică de ei și le purta sîmbetele. Și acum repeta întruna, cu o furioasă răutate:

— Nu știe nimic, am să-l trîntesc!

Tatăl lui Jóska se apără, speriat:

— Toată ziua-s dus de acasă. Am patru clase primare, cum aș putea să-l controlez?!... Am uitat demult lucrurile astea...

— Copilul trebuie disciplinat, șuieră tovarășul profesor Korda. Nouă ni s-a interzis să-i batem, dar cineva trebuie să-i disciplineze. Ordinul nu se referă și la dumneavoastră. De-aia umblu din casă-n casă. Trebuie să-l luați la rost, spuse insistent.

Cazangiul, speriat, își luă la rost băiatul încă în seara aceea. Jóska se întoarse tîrziu și asta îi veni tocmai bine la socoteală.

— Pe unde-mi umbli pînă la ora asta, ulițarnicule? Nu ți-am spus să nu mai calci pe la tanti Manci?... Ce-i cu lecțiile, ai?

Ridică mîna, gata să-l lovească, dar văzîndu-și pumnul, îl lăsă în jos, rușinat. La naiba, e cît un baros!... Să-l ia dracu și pe profesor! Ce caută în școală un om care nu iubește copiii? Firește că nimeni nu-l ascultă...

— Să înveți, netrebnicule, că de nu, te omor! se răsti la băiat.

Speriat, Jóska se dădu înapoi cîțiva pași și, cînd se simți la o depărtare potrivită, îi strigă:

— Lovește, dacă-ți dă mîna, că am să te spun la partid.

Tatăl său îl privi uluit, scuturînd din cap ca omul căruia nu-i vine să creadă ce-a auzit.

— Ce vorbești, mă?! Cui vrei să mă spui?! întrebă desperat.

Fiul său îl privea perfid, cu coada ochiului.

— Da, voi n-aveți voie, chiar dacă-s copilul tău... Și nici nu mă poți sili...

— La ce, mă?

— Să nu mă fac poet.

— Cine ți-a spus să nu te faci poet?... Înțelege odată, am să te omor fiindcă nu înveți.

Jóska tăcea, clipind din ochi, apoi începu din nou:

— Te porți ca bunicul.

— Care bunic, mă? Cu cine?

— Cu tanti Manci. I-a zdrobit sufletul.

— Eu ciolanele am să ți le zdrobesc, mă!... se înfurie de-a binelea taică-su. Nu înțelegi? Fă-te ce poftești, dar vezi-ți de carte. Învață, plod afurisit, că altfel te fac chisăliță! strigă. Apoi îl apucă de piept și-l zgudui atît de cumplit încît a doua zi, la școală,

Jóska se lăudă că, cu forța lui de uriaș, taică-su a scuturat în el tot rasolul de duminică.

Atît a izbutit deci să facă autoritatea părintească și nu încape nici o îndoială că la examenul de sfîrșit de an Jóska ar fi căzut, dacă tovarășul Korda n-ar fi fost scos la pensie și locul lui nu l-ar fi luat profesorul Szabó, care preda științele naturale.

Cînd a intrat pentru prima oară în clasă, a fost primit și el cu obișnuita gălăgie.

Fülöp Kajos — erau atîția Jóska în clasa a cincea B, încît, pentru a putea fi deosebit de ceilalți, Fülöp fusese botezat Kajos (Jós-ka, Jós-ka... de aici, Kajos). Ei bine, Fülöp Kajos juca tocmai un meci, din cap, cu Vava-piciul. (Numai Dumnezeu știe de ce i-or fi zis lui Vrannai Jancsi, Vava-piciul.) Bódi Ödi arbitra și, vîrîndu-și două degete în gură, la fiecare gol trăgea un șuier asurzitor. Ceilalți, împărțiți în două tabere, se agitau însuflețiți, îndemnîndu-l pe Fülöp.

Așa se prezenta situația cînd tovarășul profesor Szabó intră în clasă. Intră, urmări un răstimp, cu ochii încruntați, gălăgia, apoi — cine știe ce i-o fi trecut prin minte — strigă:

— O clipă, tovarăși! Vreau să întreb ceva.

Toți se întoarseră spre el. Stăteau smirnă, clipind din ochi.

— Care din voi se pricepe la pescuit?

Se priveau pe furiș și tăceau; nimeni nu înțelegea rostul întrebării.

— Ei, nici unul? îi îndemnă profesorul.

Firește că Kovács Jóska nu se putea răbda să nu se laude:

— Eu știu, spuse, dînd din umeri. (Adică, ce-i de vină el că se pricepe la pescuit?)

— Și ce momeală pui în undiță? se întoarse spre el profesorul.

Cîțiva începură să chicotească.

— Păi, asta... rîmă.

— E în regulă. Ei, du-te și adă o rîmă. Ședeți, le făcu semn celorlalți. Ei, ce mai aștepți? Ți-e frică s-o prinzi?

— Mie?... Deloc, îngăimă Kovács Jóska și porni repede spre ușă.

Ceilalți ședeau în tăcere; chicotelile se stinseră, toată clasa era tulburată și aștepta să vadă ce-o să iasă din afacerea asta cu rîma. Tovarășul profesor făcu însemnările cuvenite în condică și, pînă să isprăvească, Jóska se și întoarse cu rîma. Era o rîmă zdravănă și se mișca în zigzag printre degetele lui. Jóska se uita rînjind la ceilalți și se opri cu rîma în fața profesorului.

— Poftim.

Profesorul i-o luă liniștit din palmă și, spre marea lui mirare, îl lăudă:

— Ești un băiat isteț. Apoi întinse rîma spre el: Arată unde-i sînt ochii.

Jóska roși. Se uita la rîmă dînd din umeri și-n cele din urmă spuse:

— N-are ochi. Și degeaba aș fi căutat una cu ochi, că rîmele n-au ochi, explică el.

— Firește că n-au, ai dreptate, rîse profesorul. Ești un bun observator, îl lăudă din nou. Apoi îi înapoie rîma care i se încolăcise pe degete. Ia-o și explică-i clasei ce fel de animal e rîma. Spune tot ce știi despre ea.

Și cu fața aprinsă de laudele primite, cu rîma în palmă, Kovács Jóska se întoarse spre clasă și începu să explice:

— E un animal lung, fiindcă mereu se întinde, nu-i așa?... Ochi nu au rîmele, fiindcă locuiesc sub pămînt, nu-i așa? Și acolo n-au ce vedea și pe urmă țărîna le-ar intra în ochi. Se uită nesigur la profesor: ce-o fi zicînd oare la toate acestea? Dar fiindcă profesorul dădea mereu din cap, continuă cu însuflețire: Nu mănîncă decît pămînt, n-are gură, apoi, după ploi mari, iese din pămînt, apoi vin rațele și-o mănîncă. Povestea înainte, lăsîndu-se răpit de amintiri. Odată două vrăbii s-au luat la bătaie pentru o rîmă. În sfîrșit, una a apucat-o în plisc și a șters-o... Cealaltă după ea. Și rîma îi atîrna din gură ca o sfoară...

Toată clasa rîdea. Le plăcu grozav povestea lui Kovács, toată istoria asta cu rîma.

Profesorul Szabó dădea din cap; era mulțumit.

— E în regulă. Ei, acum vino, s-o vadă toți de aproape.

Și Kovács Jóska ducea rîma de la o bancă la alta, iar profesorul Szabó pășea alături de el și explica:

— ... E un animal folositor... Scormonește și afînează solul. Se compune din inele mici, tot aparatul ei digestiv e un singur tub. Face parte din familia viermiformelor... N-are un singur centru nervos, ci mai mulți ganglioni nervoși. Dacă o tai în două sau în trei, fiecare parte continuă să trăiască... Deodată ridică glasul: Firește că asta nu înseamnă că tu, ăla micu, cînd te duci acasă, să iei numaidecît hîrlețul și, unde găsești o rîmă, s-o și căsăpești.

— O, nu, tovarășe profesor! se ridică speriat micul Pataki.

Toată clasa rîdea și ora trecu fără să bage nimeni de seamă.

— Lecția pentru ora viitoare e descrierea rîmei. O găsiți și în carte, căutați-o, încheie explicația profesorul Szabó.

La fel făcea și la celelalte ore. „Încetați focul, încetați focul!" striga cînd intra, și gălăgia se stingea, de parcă cineva ar fi tăiat-o cu cuțitul. Aducea broaște și șerpi, pe care îi diseca și îi studia împreună cu elevii.

Toată clasa era fermecată, iar Kovács Jóska era pur și simplu încîntat.

Cu cîtă furie se ridică el chiar și împotriva mătuși-si cînd, după obiceiul ei, tanti Manci dădu din mînă cu dispreț:

— A, nici ăsta nu e mai breaz decît ceilalți; profesorii de azi nu-s profesori adevărați!

— Ba da, ăsta e adevărat; e cel mai adevărat dintre profesorii adevărați! strigă Jóska aprins. Cel mai adevărat, să știi!

Își poate închipui deci oricine cît de nenorocit s-a simțit cînd, la o oră de dirigenție, tovarășul Szabó i-a spus următoarele:

— Tovarășe Kovács Jóska, ești o mare deziluzie pentru mine. Lumea se plînge de tine, dragul meu. Ai nota doi la rusă, la română, la matematică. Ești amenințat să rămîi repetent. Se vede că nu ești pionier.

Și toate acestea le spusese nu rîzînd, ci, dimpotrivă, foarte serios.

Jóska era nimicit. De rușine nu putea îngăima nici un cuvînt. Și atunci se ridică micul Pataki și începu să spună:

— Tovarășe profesor, Kovács Jóska se face poet și poeții nu trebuie să învețe, zice el.

Profesorul Szabó se uită la Jóska, clătinînd din cap.

— Ce prostie!... Poeții-s oamenii cei mai deștepți. Cîte poezii ai scris pînă acum? întrebă. Jóska tăcea. Va să zică nici una. Ei, ai haz, n-am ce zice.

Lui Jóska îi venea să intre în pămînt.

Și, colac peste pupăză, a mai venit și istoria cu stiloul. La sfîrșitul orei, profesorul Szabó a vrut să însemne ceva în condică. Pe masă nu era nici un toc și firește că micul Pataki sări numaidecît:

— Tovarășe profesor, Kovács Jóska are un stilou.

Profesorul Szabó se uita la Jóska, așteptînd, și Jóska i-ar fi dus desigur stiloul, zburînd. Dar cum era să-l ducă, să se expună la o rușine și mai mare? Stătea cu obrajii aprinși, cu ochii în pămînt, neștiind ce să facă. Pînă la urmă, cineva îi duse un toc profesorului. Atunci se așeză și nenorocitul de el.

„Cu siguranță crede că n-am vrut să i-l dau sau că mi-a fost frică de el", se gîndea și gîndul acesta îl amăra nespus.

Toată după-masa a stat acasă, meditînd. În sfîrșit, spre seară, a ieșit cu fața întunecată și nu s-a întors decît după vreun ceas. Dar și atunci s-a plimbat un răstimp, cu mîinile vîrîte în buzunare, prin odaie. Deodată se opri în fața bunică-si:

— Nu mă mai duc la tanti Manci... I-am înapoiat și stiloul, spuse și, fiindcă bunica îl privea nedumerită, îi explică: I-am spus că nu mă fac poet. Asta așa, fără poezii, e o prostie... M-a făcut tîmpit. Și fiindcă bunica tot nu vorbea, Jóska adăugă cu un aer important: Știi ce am să mă fac, bunică?... Naturalist. Ce păcat că tu nu înțelegi ce-i aia!...

Și toată seara îi explică ce fel de oameni sînt miciuriniștii și că tovarășul profesor Szabó a înființat un cerc miciurinist din care face și el parte.

— O să aducem măceși, bunico, și-o să-i altoim.

Înghiți în sec și trecu sub tăcere faptul că tovarășul profesor a vorbit despre acest lucru cam așa: „Pe cei care învață bine am să-i învăț să altoiască trandafiri".

Într-un cuvînt, Kovács Jóska renunţă cu inima destul de uşoară la cariera de poet.

Duminică, la piaţa de vechituri, descoperi o carte. Se intitula „Flora patriei". N-o lăsă în pace pe maică-sa pînă nu-i dădu cinci lei s-o cumpere. O cumpără şi copie toţi termenii pe care nu-i înţelegea: „seminifere, speţe, vegetaţe perenă" etc. Îi învăţă pe dinafară şi-i întrebuinţa, îngîmfat, ori de cîte ori avea ocazia.

Într-o zi, toată recreaţia mare o petrecu discutînd cu Fülöp Kajos şi Vava-piciul, dovedindu-le negru pe alb că nu-i deloc o dobitocie să numeşti: „fructe seminifere" prunele, piersicile, cireşile şi vişinile. „Înţelegeţi odată: acesta e numele lor ştiinţific", spunea cu tărie.

Acasă îi împuia urechile bunică-si cu aceşti termeni, încît pînă la urmă, cînd îi punea coşul în mînă ca să aducă hrană pentru grăsun, bătrîna îi vorbea la fel:

— Bine, puiule, dar acum du-te şi adă nişte speţe de buruieni pentru purcel.

Jóska luă hotărîrea — pe care o şi răspîndi numaidecît prin clasă —de a scrie o carte despre plantele cartierului, intitulînd-o „Flora coloniei Iris". Dar în zadar a întreprins o vastă operă de documentare, căci în afară de nişte ierburi pipernicite, brusturi colbăiţi şi sălcii pleoştite n-a găsit nici pe şoseaua pietruită a Chintenilor, nici pe strada Nădăşelului, cu praf pînă-n glezne, nici un fel de vegetaţie mai interesantă. Dincolo de garduri, sau prin livezile din dealul Nadăşului creşteau desigur şi plante demne de a fi descrise, dar egoismul proprietarilor particulari şi bănuielile meschine împiedicau orice încercare de cercetări mai serioase.

Fireşte că acum şi Jóska era pornit foc împotriva precupeţilor din Hăştate şi cînd maică-sa încerca să-i

explice că nu toți îs chiaburi, cei mai mulți dintre ei fiind chiar oameni de omenie, el o ținea înainte:

— Tu nu vezi că la ei totul e mai scump? Firește, tu nu umbli la piață, dar întreab-o pe bunica; întreab-o, te rog!...

Pe bunică-sa o consola cu perspectiva viitorului. O să le vină el de hac cînd va ajunge miciurinist! O să încrucișeze morcovul cu pătrunjelul și, dintr-o lovitură, prețul zarzavatului pentru supă o să scadă la jumătate.

Într-o zi avu următoarea idee:

— Știi ce-am să fac, bunică?... Am să încrucișez dovleacul cu mărul. O să avem niște mere... uite așa! arătă cu mîna. O să le taie cu barda, ca măcelarii carnea. Cît poftiți? Un chil? O jumătate?

Ei bine, asta n-o mai credea nici bunica.

— Ei, ei, puiule, ce fel de om o mai fi și profesorul ăla al tău de vă învață astfel de lucruri? Morcovul cu pătrunjelul înțeleg, fiindcă amîndoi sînt buni pentru supă, dar dovleacul și mărul? Nici fruct, nici zarzavat... Și pe urmă, în ce pom ar crește așa ceva? C-ar rupe toate crengile, iar dacă ți-ar cădea în cap, te-ar omorî. Lasă dovleacul pe pămînt, puiule, ascultă-mă ce-ți spun...

Într-un cuvînt, Kovács János inventa fel de fel de năzdrăvănii și le răspîndea în școală și pe unde putea, în speranța că ele vor ajunge și la urechea profesorului Szabó, atrăgîndu-i atenția asupra lui. „Ia te uită, frate, Kovács János se face miciurinist. Măi, măi!..."

În sinea ei, bunică-sa era foarte mulțumită. Deocamdată îi ajungea s-o știe înfrîntă pe tanti Manci. Nu știa ceea ce Jóska simțea mai bine ca oricine și anume, că această nouă preocupare a lui semăna grozav cu sti-

loul pe care i-l dăduse tanti Manci. E scamatorie și lăudăroșenie goală. Și astfel în zadar dădea frîu liber fanteziei, nu putea să-și ascundă faptul că este un elev slab și că între el și tovarășul profesor Szabó sînt chestiuni grave și nerezolvate. Și asta îl durea cumplit. Că dacă Szabó ar fi un tip grosolan sau un individ slab de înger, fricos, cum fusese Korda, și nu un profesor din cap pînă-n picioare...

Era mîhnit, deci, foarte mîhnit. Mai ales de cînd băieții se pregăteau de excursie. Căci într-o zi profesorul Szabó îi anunță că peste o săptămînă o să ducă în excursie întreaga clasă, în Făget. Au să studieze la fața locului viața stejarilor și a fagilor.

Ce bucurie pe clasă!

— Am să adun plante pentru colecțiile noastre, tovarășe profesor! strigă Bódi Ödi. Clasa plănuia să întocmească un ierbar și Bódi Ödi era responsabilul lucrărilor.

— Eu o să adun minerale, tovarășe profesor! urlă Vava-piciul.

Putea oare să se rabde Kovács Jóska, să nu întindă și el mîna?

— Tovarășe profesor, tovarășe profesor! strigă, și cînd profesorul se uită la el, declară cu mîndrie: Îmi aduc și binoclul!

— Tu ai binoclu?

Jóska se grăbi să spună plin de bucurie:

— Da, tovarășe profesor; îl am de la... cum îi zice... Avea ceva... cum să zic... încheie, înghițind în sec.

— Și vezi departe cu el? se interesă profesorul Szabó. Și cînd băiatul dădu din cap, îl întrebă cît în glumă, cît în serios: Vezi pînă la examen?

Toată clasa începu să rîdă. Jóska era zdrobit.

Acestea erau lucrurile care-l rodeau și-l frămîntau necontenit. În capul lui își făcuse și următoarea socoteală:

Ce s-ar întîmpla dacă, cine știe cum, ei doi, adică el și profesorul Szabó, s-ar rătăci prin pădure?... Înaintează, înaintează prin desiș și deodată tovarășul profesor se poticnește, cade și-și rupe piciorul. El, Jóska, îl ridică pe umăr și printr-un efort eroic îl scoate din pădure, adică îl salvează... Sau, să zicem, clasa întreagă ar mărșălui de zor și deodată, ca din pămînt, un urs uriaș ar răsări în fața lor... Dihania sare la ei, toată clasa încremenește pe loc, și atunci el, Jóska, strigă din toată puterea: „Trăiască tovarășul profesor!" apoi se aruncă în fața ursului și, în timp ce acesta îl înfulecă, toată clasa o ia la fugă și scapă teafără...

Imaginea i se păru extrem de frumoasă și o clipă se gîndi cu emoție la propria lui persoană.

Din nefericire, aceste idei de martiraj îi trecură repede și după ele era și mai deprimat. Într-o noapte, cum stătea întins în pat, îl podidi plînsul. Bunică-sa, care dormea în aceeași odaie, se ridică speriată în capul oaselor. „Ce-i cu tine, puiule? De ce plîngi?" Jóska tăcea, prefăcîndu-se că doarme.

„Ei, n-am să mă duc în excursie!" își spuse oftînd. Și într-adevăr, poate că nu s-ar fi dus, de amărît ce era, dacă n-ar fi intervenit un eveniment care îl îndemnă să ia o hotărîre gravă. La drept vorbind, această hotărîre încolțise în sufletul lui încă în cursul lecției despre rîmă și de atunci prindea rădăcini tot mai adînci. Întîmplarea de care vorbim n-a fost decît o ultimă picătură în pahar.

Într-o după-amiază, bunică-sa îl trimise să aducă niște buruieni pentru purcel.

Culegea nalbe şi lobode la capătul grădinii lui Pap Samu, cînd omul burduhănos dădu peste el, îi luă coşul, îl goli fără vorbă, îl aruncă în mijlocul străzii, apoi se năpusti asupra băiatului şi, apucîndu-l de ureche, îl răsuci şi-l îmbrînci pînă ce acesta căzu grămadă lîngă coş.

— Da' ce crezi, eu n-am purcel? Şi ăla nu trebuie să mănînce?... striga furios. Dacă nu aveţi grădină şi buruieni, sădiţi-vă în ghiveci... Şi pe astea tot eu să vi le dau? Să vă dea democraţia!...

Jóska se culese plîngînd de pe jos, îşi luă coşul şi o porni spre casă. Dar iată că abia făcuse zece paşi şi se întîlni nas în nas cu profesorul Szabó, care stătea prin partea locului şi se îndrepta spre casă.

— Dar ce-i cu tine?

Jóska îi povesti printre suspine ce s-a întîmplat, arătînd cu mîna: uite, omul de colo...

— Vino cu mine! spuse profesorul şi, cînd ajunse în dreptul grădinii cu pricina, glasul lui parcă spinteca văzduhul:

— Cum ai îndrăznit să loveşti pe băiatul acesta?

Pap Samu se uită perfid la profesor, faţa i se făcuse grozav de smerită.

— Eu?!... Dar nici nu m-am atins de el... I-am spus doar să nu fure ridichile şi ceapa... că nu-i frumos... un băieţel ca el...

Se adunase lume în jurul lor şi lui Jóska îi venea să intre în pămînt de ruşine. Să i se spuie lui aşa ceva... şi tocmai în faţa profesorului Szabó?...

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat! striga desperat. Apoi se lipi de profesor, cerîndu-i parcă să-l apere, să-l ascundă... Avea impresia că omul acela rău l-a murdărit. Ce-o să se aleagă de el? Ce-o să creadă tovarăşul profesor Szabó?

Iar profesorul Szabó îl mîngîie pe cap, apoi se răsti la Pap Samu, dar atît de violent, încît acesta nu mai putu îngăima nici o vorbă:

— Ești bărbat în toată firea și minți! Nu ți-e rușine? Ăsta-i un copil cinstit, ce crezi dumneata?

Cu capul între umeri, Pap Samu se trase într-o parte, ca pisica prinsă la oala cu smîntînă.

Iar Jóska porni spre casă; mergea alături de profesor, suspinînd, dar foarte fericit.

— Nu plînge! îl molcomea profesorul Szabó și îi cuprinse umărul cu un braț.

Jóska abia putu răspunde de bucurie:

— Nu plîng.

Făcu cîțiva pași în tăcere, apoi nu se mai putu reține și izbucni:

— Tovarășe profesor, nu mă mai fac poet. Nici stiloul n-a fost decît un moft. Nici cerneală nu avea... Știți, vreau să mă fac miciurinist. C-o să învăț... Și la matematică. La toate! O să vedeți!

Profesorul Szabó îl strînse de umăr:

— E în regulă. Foarte bine. Ai să fii un băiat minunat.

Și iacă așa s-a întîmplat că Jóska n-a căzut la examenul de sfîrșit de an.

1957

În românește de A. ALDEA

PALTONUL

NU POȚI AȘTEPTA IARNA, în straie de iulie.

Puțina agoniseală de peste vară mama o irosise așa, la piața de vechituri. Cumpărase ba una, ba alta: o pereche de pantaloni, o șapcă; dar pentru două paltoane nu-i mai ajunseseră gologanii, orice-ar fi făcut.

Și cum o mai rugase mezinul! „Unul cu nasturi mari, mamă, știi..."

Dar dacă banii nu ajungeau decît pentru unul singur...

„Cui i s-o potrivi... Celălalt va purta sveterul", își zise în gînd și porni spre casă.

Împărțeala a fost furtunoasă din cale-afară. E egoistă sărăcia, ucide sufletul, ca și bogăția.

Jani, băiatul mai mare, înșfăcă numaidecît paltonul și se grăbi să-l îmbrace.

— Ți-e prea mare, nu vezi? îi spuse mezinului. Și pe urmă ai luat pantalonii, ce mai vrei? Poftim sveterul, poartă-l că-i sportiv, și i-l aruncă. Pînă acum îl purtase el; era un sveter vechi, rămas de la tatăl lor; se întinsese cît toate zilele.

Mezinul izbucni în lacrimi; era tare amărît.

— N-am avut palton nici anul trecut, da... Numai tu, totdeauna tu... Umblă tu sportiv! strigă, aruncîndu-i sveterul înapoi. Nu-mi trebuie nimic, mănîncă-l fript! N-ai pic de inimă! Și zvîrlind cît colo și șapca cumpărată de maică-sa, dădu să iasă pe ușă, cu ochii scăldați în lacrimi, hotărît să plece în lume.

Maică-sa îi aținu calea, împiedicîndu-l să iasă din odaie.

— Tot e prea mare pentru tine, încercă să-l îmbuneze, nu te necăji, c-o să-ți cumpăr un fular. Zău că-ți cumpăr, îi făgădui.

Și într-adevăr, în duminica următoare îi cumpără un fular.

Adunase de prin casă niște boarfe pe care nimeni nu le mai purta și fiindcă nu s-a văzut încă hal de sărăcie pe care să n-o întreacă una și mai cumplită, le vînduse a doua zi și cumpărase fularul, ca să-l împace pe băiat.

Dar acesta nu se împăcă în ruptul capului. Era un băiețel pirpiriu, se pierdea în sveter și-i era rușine să-l poarte. Și-l vîrîse în pantaloni, îl strîmtase de o parte și de alta, dar degeaba, nu-l putea suferi.

— Parcă-s o momîie! i se tînguia zi de zi maică-si. Și nu-și mai putea lua gîndul de la palton.

— Din ce să-ți iau, mă, din ce? se oțărî pînă la urmă maică-sa. Stai acasă, dacă ți-i rușine. Ia te uită la el!... Te doare că nu poți bate ulițele, ai?

Cu atît s-a ales băiețașul: cu o ceartă zdravănă.

În seara aceea nu putu să adoarmă.

Dac-ar avea și el palton! Îl înecă plînsul. Și neavînd batistă, își ștergea ochii cu colțul pernei.

— Ce te smiorcăi, mă! se înfurie Jani. Ia te uită cum se bocește, de nu poți dormi de el!... Se ridică furios în capul oaselor.

— Ba nu mă bocesc deloc, nu-i adevărat! se sperie mezinul. Se întoarse cu fața la perete și nici pe nas nu mai îndrăzni să sufle. În sfîrșit se agăță de un gînd: „Mai e pînă la Crăciun și pînă atunci poate încropim bănișorii de palton".

Jani mormăia alături în pat, chircindu-se fiindcă celălalt trăsese țolul de pe el.

S-a ghemuit și mezinul, cuibărindu-se în țol.

„Ei, să se facă odată ziuă, că pe urmă"... își făcea curaj și adormi într-un tîrziu.

Dimineața se sculă foarte devreme, se îmbrăcă tremurînd, nu-i spuse o vorbă maică-si, înghiți la iuțeală pîinea unsă cu untură și se strecură pe ușă.

— Încotro, domnișorule? Dar lemnele cine mi le aduce? se uită după el maică-sa.

— Mă duc pîn-afară... minți, scăpărînd de neastîmpăr. Apoi se repezi la poartă și tunde-o băiete! Pînă la colțul străzii nici capul nu și-l întoarse. Și chiar de acolo, aruncă doar o privire fugară înapoi. Se duse întins la gară, la trenul de dimineață, hotărît să care bagaje. Se învîrti în dreapta, în stînga, neîndrăznind să iasă pe peron, de teama hamalilor. Vîntul sufla cu putere și el își înfunda mereu mîinile în buzunare.

„Fie, că face!“ își zise, cînd o precupeață îi vîrî în fiecare mînă cîte un coș, spunîndu-i să se țină după ea.

Le ducea fericit. Erau grele și-i smulgeau brațele din umăr, dar nu se da bătut. Din cînd în cînd le punea jos ca să le poată apuca mai bine, apoi trăgea o fugă după precupeață.

Spre marea lui bucurie a luat șaizeci de fileri.

— Dar să-i duci acasă, nu cumva să-i strici pe bomboane! îl dăscăli precupeața. Dar ce-i cu tine, n-ai palton? întrebă brusc. Ai să îngheți, băiețaș...

— Aș!... Am, cum să n-am! minți rușinat. Dar e încă nou, știți, nu-l port decît duminica.

— Bine, bine, dar ai să-ngheți...

— Aş!... Cum o să îngheţ! Ştiţi ce călduros e? Haină sportivă, îşi lăudă sveterul. Doar că e puţin cam larg, ştiţi...

Rămase singur.

„... Că pînă la urmă tot o să am eu şi palton!“ îşi spuse cu un gîlgîit de bucurie. Îşi scutură buzunarul pantalonului. Cei şaizeci de fileri zornăiau vesel.

— Nu vreţi să vă ajut? se opri în faţa unei doamne mai bătrîne. Vi le duc ieftin... se oferi cu căldură.

Ajunse tîrziu acasă. După ora trei. Maică-sa era plecată undeva, la spălat rufe. Jani, la hoinăreală. Doi ani de zile Jani fusese ucenic la un bărbier, iar cînd maistrul dăduse faliment, el se lăsase de ucenicie şi, făcîndu-şi rost de două brice proaste, bărbierea pe cine se nimerea. Avea doi-trei clienţi pe care îi şi tundea cu un foarfece de casă.

Mezinul sorbi deci ciorba de fasole pe care maică-sa i-o lăsase, apoi se grăbi să iasă iar în oraş. Pînă seara, cei şaizeci de fileri se făcură nouăzeci.

Îi duse acasă, cu grijă, ca pe o pasăre rară. Maică-sa îl aştepta cu dojana, iar el răsturnă bănetul pe masă.

— Uite, mamă... Că pînă la urmă tot o să am eu palton!

Şi-i povesti cu de-amănuntul pe unde a umblat, cum i-a cîştigat.

— Ei, dă-mi-i mie, să-i adunăm, îi spuse maică-sa. O să cumpărăm noi paltonul, n-avea grijă!

— Da' să-i aduni, mamă!... Că nici anul trecut n-am avut palton, ştii bine. Mi-e că ai să-i cheltuieşti, chiar fără să vrei.

— Măi, ăsta s-a hăbăucit! se oţărî maică-sa. Păi n-ai decît să nu mi-i dai. Ia te uită la el! bombăni înainte.

Mezinul o asculta cu sufletul amărît, dar a doua zi îi dădu şi cei patruzeci de fileri ce-i mai cîştigase.

— Pune-i bine, îi spuse în șoaptă.

Își păstră încrederea într-însa pînă prin preajma Crăciunului, dar în săptămîna mare începu s-o sîcîie:

— Cît s-a adunat? Arată-mi... de ce nu-mi arăți?

— Ce știu eu cîți îs? izbucni în sfîrșit maică-sa, dar nu îndrăzni să se uite în ochii lui.

— Am cîștigat în fiecare zi. Am adus vreo zece pengö, dacă nu mai bine... strigă desperat mezinul.

— Și ce dac-ai adus? Da' de mîncat n-ai mîncat? Ai mîncat în fiecare zi, se apără maică-sa.

Băiatul simți că i se înmoaie genunchii.

— I-ai cheltuit!... Așa-i că i-ai cheltuit? ghici deodată adevărul.

Se trînti pe pat plîngînd, apoi sări în picioare și se repezi la maică-sa:

— Dă-mi-i! Nu vreau să știu nimic, dă-mi-i! începu să țipe cît îl lua gura, zgîlțîind-o furios.

— Ia-ți mîna de pe rochie, mă! se cătrăni femeia și-i dădu un brînci, rostogolindu-l pe pat. Ia te uită ce plod afurisit! se indignă și mai tare. E în stare să mă omoare pentru zece pengö. Nu cumva crezi că eu i-am mîncat? Numai eu știu cît mă zbat să țin în picioare casa asta și tu te repezi la mine, deșteptule?... Am să-ți rup eu ghearele, strigă, înșfăcînd o lingură de lemn și croindu-l de cîteva ori peste cap.

În cele din urmă o înecă tusea și trebui să se oprească.

— Mă omorîți cu zile... Uită-te la degetele mele... i le arătă. Sînt roase de sodă. Pentru cine crezi că mă căznesc atîta? Pentru mine? N-ai pic de suflet, să știi!... Mie să nu-mi mai dai nici un ban, mănîncă-ți-i! și îi aruncă rămășița de trei pengö. Apoi se așeză lîngă plită, zvîntîndu-și ochii plînși.

Jani stătea deoparte și îi privea în tăcere.

Lui Bélus, ghemuit pe pat, i se rupea inima.

N-are suflet? El n-are suflet? repeta întruna, suspinînd. De ce? Pentru că n-are palton?

Nu cuteză să se atingă de cei trei pengö. Numai cînd se culcară cu toţii îi vîrî pe furiş sub pernă.

În ziua următoare mai cîştigă vreo patruzeci de fileri şi îi puse, ruşinat, în poala maică-si.

— Pune-i la o parte, spuse. Uite, ţi-am adus şi nişte seu. Scoase din buzunar o bucată de seu învelită în hîrtie. Văzuse de atîtea ori pe tatăl său, care fusese zidar, ungîndu-şi cu seu degetele crăpate de var.

— Nu, dragul mamei, păstrează-i tu, se înmuie maică-sa. Ascunde-i mai bine, să nu-i văd deloc... Că altfel îi cheltuiesc, chiar dacă nu vreau, oftă.

Trecu aşadar şi Crăciunul fără palton. Dar colo, după Anul Nou, bănişorii începură să sporească iarăşi. Mezinul născocise o afacere strălucită. Ieşea la dîmbul oraşului şi pentru doi fileri trăgea la deal săniuţele copiilor de boier care se dădeau pe derdeluş. Erau zile cînd cîştiga cincizeci de fileri!

— Nu mi-i frig, zău că nu mi-i frig! îşi încredinţa clienţii, lăudîndu-se.

Are el palton, cum să nu aibă, îi minţea, dar e nounouţ şi nu-l poartă decît duminica. Şi cu un gest eroic îşi scotea şalul de la gît, tropăind cu gîtul gol după săniuţele ce lunecau la vale. Dar în asemenea momente îşi făcea socoteala că odată şi odată tot o să aibă palton; o să-l îmbrace şi o să vină aici, să-l vadă toată lumea.

Strîngea cu îndîrjire bănişorii şi-i număra de cîte zece ori pe zi... Şi mult a fost, puţin a rămas: „Săptămîna viitoare o să-l cumpăr negreşit". Dar iată că în preajma fericitului soroc, într-o sîmbătă seara, maică-sa îl trimise să cumpere un ciolan de vacă.

— Face supă mai bună decît carnea; nici nu se poate ceva mai potrivit pentru duminică. Dă o fuguță, dragul mamei.

Se duse, firește, bucuros, dar nu peste mult se întoarse cu sufletul la gură.

— Uite ce-am găsit, mamă dragă! și scoase o hîrtie mototolită de zece pengö. Îi tremurau degetele... La măcelar, pe jos... explică. Am ridicat-o, de ce să n-o ridic?... Ei, acum zic și eu c-o să am palton! izbucni voios.

Maică-sa se sperie; atîția bani!...

— Vai, mă... bîigui, dar încetul cu încetul bucuria o cuprinse și pe ea.

— Eu zic să-i împărțim, începu să se tocmească cu fiul său. Iau niște ciolane de vițel și fac o piftie... De cînd n-am mîncat o mîncare bună!... Cu restul cumpărăm paltonul, adause.

Mezinul îi dădu banii, bucuros. Ba și lui Jani îi dădu vreo patruzeci de fileri. Abia-și mai încăpea în sveter de mîndrie.

Maică-sa plecă în grabă să facă cumpărăturile. Ce-i drept, cheltui cei cinci pengö pînă la ultima lăscaie. Dar în seara aceea mîncară și cîrnați.

Se înfruptau tocmai din cîrnați, cînd deodată o femeie intră în odaie, însoțită de ucenicul măcelarului.

— Uite, ăsta e băiețașul. El a fost. Noi credeam că sînt ai lui...

Mezinul se făcu galben ca ceara. Nu mai îndrăzni să zică nici pîs, necum să tăgăduiască. Ar fi vrut să ascundă cîrnatul, atît era de tulburat. Stătea neclintit, smîrcîind întruna din nas.

Se speriase și maică-sa, nu îndrăznea să tăgăduiască nici ea.

Femeia străină îi consola:

— Bine că s-au găsit, spuse.

Era bucuroasă că și-a găsit banii.

De găsit s-au găsit, nici vorbă, numai că lipsea din ei prețul ciolanelor de vițel și al cîrnaților. Și cum alți bani nu aveau în casă, trebuiră să completeze restul din bănișorii mezinului. Rămase din nou cu vreo patru pengö. E adevărat că și femeia străină îi mai dădu vreo cincizeci de fileri.

Putea să-i tot dea.

După ce străinii plecară, mama încercă în toate chipurile să-și îmbuneze copilul.

— Hai mănîncă, dragul mamei, nu te mai necăji!

Dar lui nu-i ardea de mîncare. Se trînti pe pat și-și vîrî capul în pernă. Îți făcea rău să-l vezi cum plînge.

— Ia-ți banii, n-am nevoie de ei, spuse Jani, înapoindu-i cei patruzeci de fileri. Ai cinci pengö, ce te mai bocești?... Mai cîștigi cinci și gata.

Dar în zadar îi vorbea. Mezinul adormi plîngînd. Dimineața mîncă ce-i drept cîrnatul rămas de la cină, dar tăcu toată ziua. Și două zile nu se mai duse nicăieri, cu toate îndemnurile maică-si. Nu-și mai putea veni în fire.

— Degeaba, tot n-o să am palton, dădea din mînă și abia a treia zi se urni din loc, cu îndoiala în suflet, fără chef.

Și începu să adune din nou.

Se angaja la orice treabă.

Într-o zi cără apă de dimineață pînă seara pentru o spălătoreasă. Umezeala și frigul îl răzbiseră și tuși toată noaptea. Jani abia putu să doarmă din pricina lui.

Într-altă zi, unchiul său, făcîndu-i-se milă de el, îi propuse să facă „afaceri" împreună. Bătrînul lucra la

o mașină de tăiat lemne și dădea din an în paști pe la ei.

— Cari lemnele sau mi le dai la mașină, îl îndemnă. Muncești o săptămînă și te alegi cu palton, n-avea nici o grijă.

Parcă cu mîna i-ar fi luat cineva supărarea. A doua zi se sculă cu noaptea-n cap, nerăbdător să plece la treabă. Bău ceaiul rece și alergă la bătrîn. Apoi porni emoționat cu el și era cît pe ce să-l podidească lacrimile cînd stăpînul mașinii refuză să-l angajeze.

— De ce l-ai adus? se răsti la bătrîn. Ce-s eu? Azil? se indignă. Nu știi că nu e voie? Legea te oprește să angajezi copii la muncă.

— Dar să mănînce parcă nu-i oprește... se cătrăni bătrînul. Cine să se îngrijească de el cînd nici tată nu mai are? Ce știe legea?... dădu din mînă, strîmbîndu-se. Scrie acolo și dumneata că are șaptesprezece ani și gata, îl sfătui. Fii măcar dumneata, domnule Nagy, mai cu cap decît legea...

Pînă la urmă, domnul Nagy îl angajă.

— Dar să faci și ceva treabă, piciule! îi spuse încruntat.

Și mezinul se așternu într-adevăr la treabă. După un ceas, sveterul îi aburea în spate. Ca prin minune, nu era frig; mai degrabă călduț, de se făcu zăpada moale ca păsatul. Dar, tot frămîntînd-o cu picioarele, ghetele i se umflară de apăraie.

Nici că-i păsa; lucra de zor și nu-și lua ochii de la domnul Nagy — oare vede patronul cu cît suflet muncește? Căra lemnele aproape alergînd.

Pe la amiază, domnul Nagy îi spuse că îi dă un pengö pe zi. Nu mai știa cum să muncească și mai aprig. Spre seară se lăsă un pui de ger, cu dinți. Băiețașul dîrdîia sub sveter. În drum spre casă îi clănțăneau dinții-n

gură. În pat se făcu lac de sudoare, se răsuci cînd pe o parte, cînd pe alta, adormi cu greu. Dimineața se sculă totuși și porni dîrz la muncă.

Da, dar toată ziua parcă avu plumb în vine. La prînz nici pîinea unsă cu untură nu fu în stare să și-o mănînce. Îl apucau amețelile, era istovit. Spre seară îl scuturau frigurile; numai ochii îi ardeau ca doi cărbuni aprinși.

— Ție ți-i rău, măi băiete, băgă de seamă și bătrînul. Ia fă bine și cară-te acasă! îl goni, cînd băiatul încercă să-și ascundă boala.

Ajuns acasă, se așeză numaidecît în pat. Avea febră, o febră haină de-i dogorea obrajii.

Maică-sa îl dojenea, speriată:

— Vezi ce-ai făcut, vezi?...

Dar gîndul lui și acum tot la palton era.

— Știam eu că tot n-o să am palton, plîngea.

Seara, unchiul veni din nou să vadă ce mai face.

— Ei, asta-i acum! O să ai! îl îmbărbătă. Domnul Nagy te-a înscris la Casa de asigurări sociale. O să iei ajutor de boală și o să-ți poți cumpăra și palton, n-avea nici o grijă. Mîine cheamă doctorul, se întoarse apoi spre mama băiatului.

Femeia îl chemă într-adevăr dimineața, devreme. Băiatul aiurase toată noaptea, bîiguind mereu de palton și de banii pe care ea îi cheltuise.

— Pneumonie, spuse doctorul, sfătuindu-i să-l transporte la spital. Nu poți ține un bolnav în vizuina asta, adause, rotindu-și privirea prin odaie.

— Numai că, dacă intri în spital, nu mai primești ajutorul de boală, spuse bătrînul, cînd auzi vorba doctorului.

Atît i-a trebuit bietului băiețel.

— Nu ies de aici nici mort! Doar nu m-am îmbolnăvit de florile mărului, să n-am nici palton.

Maică-sa, biata, încuviința totul, ca să-l liniștească.

— Bine, bine, numai nu te mai zbate... Și toată noaptea veghe la căpătîiul lui.

Dar după trei zile tot trebuiră să-l interneze. Era atît de topit că nu mai îndrăzneau să-l țină acasă. Și apoi nici maică-sa nu mai putea să stea fără muncă, trebuia să se ducă la spălat rufe, să facă rost de ceva parale. Nu stătuse acasă decît două zile și nu mai aveau ce mînca.

Băiatul fu dus deci la spital; îl duse chiar maică-sa. Se întoarse plîngînd, cu hăinuțele lui în brațe...

— Bietul copil, dragul meu copilaș! îl plîngea întruna. Că și tu ești de vină! se năpusti asupra lui Jani. I-ai luat paltonul, de-a trebuit să umble în sveter, îl învinuia.

Acum izbucni și Jani în plîns.

— Știi bine că eu toată ziua-s pe drumuri. Vrei să umblu în zdrențe, ca cerșetorii? N-am nici ghete; uită-te la ele.

Plîngea, coșcogeamite băiat mare, de i se zguduiau umerii.

— Dumneata i-ai cheltuit bănișorii și acum dai vina pe mine?

— Vai, Doamne, da' pe ce i-am cheltuit, mă? Nu voi i-ați mîncat? se sperie maică-sa.

— Păi atunci de ce pui vina pe mine? strigă Jani plîngînd. Ei, de azi înainte n-o să-l mai îmbrac, încalte să răcesc și eu; nu-mi pasă!

Apoi tăcură amîndoi; nu mai îndrăzneau să-și facă imputări unul altuia.

— Vai, numai de s-ar face bine, spuse într-un tîrziu mama, că nu-l mai las nicăieri...

Dar mezinul zăcu în pat două săptămîni, perpelindu-se în friguri. Iar cînd se mai întremă puțin, era slab de parcă nu mai rămăseseră din el decît doi ochi negri.

I se subțiaseră și degetele, încît unchiul său abia îndrăzni să le atingă cînd se duse să-l viziteze.

Chiar după ce se făcu ceva mai bine, mai fu ținut vreo trei săptămîni în spital. În sfîrșit, sosi și ziua cînd putu să iasă. Maică-sa se duse să-l ia, ducîndu-i și sveterul, ca să aibă în ce-l înfofoli.

Se întorceau cu pași domoli spre casă.

— Ce păcat că nu avem nimic acasă!... oftă mama pe drum. Tocmai acum, cînd ar trebui să mănînci fel de fel de bunătăți! Nici Jani nu cîștigă... se plîngea.

Băiatul o ascultă serios, pășind tăcut alături. Numai cînd cotiră pe după colț, spuse cu glasul tremurat:

— Nu-mi pasă, cheltuiește-i. Sînt acolo în pat, sub pernă... Mie tot nu-mi mai trebuie. Bine că s-a făcut cald, nu-i așa?

Și într-adevăr, era cald; sosise luna martie, cu căldura ei binefăcătoare...

1957

În românește de A. ALDEA

COCOȘUL

OMUL SĂRAC se pregătește de Crăciun încă din noiembrie. Și cu cîtă înverșunare! Eh, să apuc ziua de Crăciun, să mă satur și eu o dată ca lumea! Și dacă zilele ar fi înșirate pe sfoară, el ar trage cu două mîini de ea, și dac-ar avea vreun rost, ar întoarce în fiecare zi două file în calendar.

Am fost și noi, acasă, de multe ori în asemenea situații.

Ba, într-un an am fost și mai și. De lucru: ioc, cămara: goală. Doar lemne de focărit aveam — asta fiindcă, locuind la poalele pădurii, puteam fura după plac — și, bineînțeles, poftă de mîncare. Dar ce poftă! Ro-

deam la cartofi toată ziua, de ni se apleca. Aveam și un cocoș cu piciorul rupt, slab, prăpădit, de nu puteai alege nimic din el. Abia cîntărea un kilogram, cu pene cu tot și — așa pricăjit și bătrîn cum era — îl socoteam oarecum membru al familiei. Într-o zi însă ușa îi prinsese piciorul, iar mama îl doftorise ținîndu-l legat între scîndurele. Umbla după ea ca un cîine, ba se ținea de dînsa și prin sat. Mama nu se îndura să-l taie pentru nimic în lume. Cele patru găini jigărite le mîncasem încă pe la sfîrșitul lui octombrie, dar cocoșul acesta șchiop trăia șontîcăind printre noi și cînta în fiecare dimineață.

O duceam prost din cale-afară, dar tot trăgeam nădejdea c-o să avem parte de un pic de belșug măcar de Crăciun. Încă în zilele bune de noiembrie, cînd mai aveam de lucru, s-a întîmplat să-mi zdrelesc mîna de o grindă. Fiind înscris la Asigurările sociale, am avut grijă să amîn pe cît se poate vindecarea, pentru a primi cît mai mult timp ajutorul de boală. Am lăsat rana chiar să și degere, și iac-așa, am tărăgănat lucrurile pînă la Crăciun.

În ziua dinaintea ajunului am plecat în sfîrșit la drum, după bani. Pe jos, pînă la Sfîntu Gheorghe, cale de vreo treizeci și cinci de kilometri. Nu era puțin lucru pentru un băiețandru de paisprezece ani. Cei de acasă îmi însemnaseră pe o listă ce anume să cumpăr și cît, dar în așa fel ca să aduc acasă și ceva parale. Mama m-a însoțit pînă la șosea, m-a sărutat de două ori la despărțire.

— Treci pe la cofetărie, dragul mamei, și ia o cafea cu lapte, că ți-o fi foame după cei doi-trei cartofi, îmi strigă ea din urmă. (Nimeni, în dimineața aceea, nu mîncase nici atît; îmi dăduseră mie și partea lor, ca să am mai multă vlagă.)

Am pornit apoi la drum, înaintînd prin viscolul care-mi arunca zăpada în ochi de mă orbea, nu altceva. Dar nu-mi păsa de nimic: călcam cu îndîrjire; cafeaua aceea de la Sfîntu Gheorghe îmi da ghes.

Dar oricît de voinicește aș fi mers, trecuse de ora două cînd am sosit la oraș. La Asigurările sociale, găsii doar ferestrele deschise pentru aerisit; toată lumea plecase.

— Vino mîine dimineață, mă sfătui un om de serviciu, dînd din umeri și explicîndu-mi că el nu poate face nimic, deoarece domnii au plecat.

Nu mai știu cum am ieșit de acolo. Mi-era rușine să plîng în fața altora, dar sufletul din mine gemea în timp ce cutreieram în neștire străzile orașului.

„Cum o să mă întorc acasă așa, cu mîna goală, fără nici o ispravă? Ce să mă fac, ce să mă fac?" mă văitam în sinea mea, pînă ce în sfîrșit mă legai de un gînd. Pînă deseară o să-mi omor cumva timpul hoinărind pe străzi, și la noapte o să mă duc la gară și o să mă ghemuiesc undeva într-un colț, în sala de așteptare, iar dimineața ține-te bine Casă de asigurări!...

Toată ziua am umblat lela prin oraș.

Iar seara m-am cuibărit în sala de așteptare la clasa a treia și am încercat să ațipesc.

Era pe acolo un portar, un ceferist bătrîn, care nu mă slăbea din ochi. Iar așa mai după miezul nopții, numai ce văd că se apropie de mine și mă întreabă încotro călătoresc.

Ce minciună să-i croiesc, Dumnezeule?

— La Brașov, am răspuns în cele din urmă, cu jumătate de gură, căznindu-mă să zîmbesc.

— Unde ți-e biletul? întrebă din nou.

Căscai gura să spun ceva. Ce anume, nici eu nu știam. Tăcui și începui să mă culeg de pe bancă.

— Fir-ai al dracului să fii de haimana! se răsti la mine. N-ai bilet, hai? Să nu te mai prind pe-aici că te dau pe mîna poliției! mă amenință cu asprime.

Ce-a mai spus, nu știu, c-am ieșit grăbit.

„Ei, acum încotro s-o apuc? mă întrebam, oprindu-mă stingher în fața gării. Mă simțeam singur, părăsit, hăituit ca niciodată. În sfîrșit, m-am furișat în dosul magaziilor și acolo am așteptat zorile, înfruntînd gerul crîncen. Eram atît de obidit, de nu-mi puteam stăpîni lacrimile. Din cînd în cînd trăgeam cu urechea și mă uitam cu teamă în dreapta, în stînga, să nu dea cineva peste mine și să mă ia drept hoț, cum stăteam acolo, pitit printre hardughii.

Cînd în sfîrșit, cu chiu cu vai, se făcu ziuă, eu eram alb de chiciură și cînd mă urnii din loc și-o apucai spre oraș, parc-aș fi călcat pe ouă. Era ca și cum numai ghetele mi s-ar fi mișcat — înțepenisem de ger și parcă toate încheieturile îmi scîrțîiau.

La Casa de asigurări sociale era cald, dar eu abia acolo începui să dîrdîi cu adevărat. Acolo ieșea frigul din mine.

Apoi începui să colind coridoarele, de la un ghișeu la altul. Fiecare slujbaș în fața căruia mă opream îmi dădea cîte o hîrtie. Adunasem un adevărat maldăr de hîrțoage, dar de bani nici pomeneală. În sfîrșit, pe la prînzul cel bun, am izbutit să ajung la ferestruia casieriei. Acolo am așteptat un răstimp, pînă mi-a venit rîndul. Totul era în bună rînduială, banii se înșiruiau numărați gata în fața mea, cînd deodată casierul îmi ceru să mă legitimez.

— Păi, eu sînt!... incremenii și drept dovadă îi arătai și brațul bandajat.

Casierul dădu din mînă: nu ajungea atîta, să nu-l țin de vorbă că n-are vreme de pierdut.

— Îți trebuie o legitimație cu fotografie, îmi explică.

Eu nu aveam așa ceva. Alte hîrtii aș fi avut, dar casierul le respinse, cu un gest nerăbdător.

— În cazul acesta nu-ți pot da banii, declară în cele din urmă.

— Vai, Doamne, nu se poate! izbucnii aproape plîngînd și începui să-i povestesc de-a fir-a-păr cît și cum am făcut drumul pînă la Sfîntu Gheorghe.

I s-a făcut milă de mine, ba mi-a dat și un pol de la el. Apoi m-a îmbărbătat să vin peste patru zile, dimineața, cu legitimația în regulă, că atunci o să-mi dea banii ce mi se cuvin.

— Asta e o instituție serioasă, zise, aici toate merg după lege și nimeni nu poate călca legea. Apoi s-a întors spre cel ce urma după mine.

Copleșit de deznădejde, îi azvîrlii înapoi polul și începui să strig:

— Mie să-mi dați banii la care am dreptul, banii mei!

Îi sări țandăra și se pomeni răcnind:

— Cară-te de-aici! Ca să vezi!... mormăia cu năduf, te porți omenește cu el și tot el sare cu gura!

Am ieșit năucit, pierdut; abia vedeam oamenii din fața mea. Ochii mi-erau plini de lacrimi. Stăteam în stradă uluit, neștiind ce să fac. În sfîrșit, pornii spre casă.

Era tîrziu de tot cînd am sosit, după colindul lui Moș Crăciun.

Ai mei m-au primit ca pe fiul rătăcitor. Mi-au pus în față o strachină cu cartofi copți, așteptînd să le vorbesc.

Iar eu le-am povestit tot...

O tăcere ca de priveghi s-a aşternut în casă. Şi deodată, fratele meu, care stătea lungit în pat, izbucni în plîns. Plîngea de-ţi făcea rău să-l auzi.

— Atunci de ce-am trudit toată vara? se înfurie pe neaşteptate. Ca să flămînzim de Crăciun?... Da, pentru că-ţi pare rău să tai zdreanţa aia de cocoş! tăbărî cu gura asupra mamei. La ce ne-ai născut, spune, la ce? Ca să ajungem muncitori, cîrpe, obielele tuturor?

Mama s-a făcut galbenă ca ceara.

— Mă!... sări de după masă tata. Cine eşti tu, mă, de îndrăzneşti să latri? strigă, cu pumnul ridicat.

Frate-meu ţîşni din pat şi se înfipse dîrz în faţa lui.

— Loveşte-mă! Hai, loveşte-mă!

Mama, parc-o văd, sări între ei desperată:

— Vai, Doamne Dumnezeule, la praznicul iubirii, mă, sărbătoarea sfîntă a iubirii!...

Tata se aşeză la masă, posomorît. Şedeam cu toţii încremeniţi în tăcere.

Mama nu se mai putu răbda. Smulse ceva din sertar şi ieşi din casă.

Nu trecu mult şi se întoarse iar; într-o mînă îi atîrna cocoşul cu gîtul tăiat.

— Iată-l, mîncaţi-l! spuse. Mîncaţi-l în sfînta zi a bucuriei, că... Mai mult n-am înţeles, căci glasul i se înecă de plîns.

Aşa am petrecut noi în anul acela seara de Crăciun.

1957

În româneşte de A. ALDEA

O EXCURSIE PE CINSTE

CLASA A CINCEA B DE BĂIEȚI a plecat în excursie; conducătorul excursiei era profesorul de științe naturale, dar mergea cu ei și profesorul de matematică Hann.

Plecară devreme; soarele abia răsărit îi găsi în drum, aproape de pădurea Baciului. Dimineața de mai era limpede ca un pahar proaspăt spălat. Stropii de rouă străluceau tremurînd pe firele de iarbă și pînzele de păianjen, întinse printre buruieni, sclipeau în toate culorile curcubeului. Totul era atît de proaspăt și de curat încît Pataki Gyurka, care era cel mai mic de statură, dar avea imaginația cea mai îndrăzneață în toată

clasa, se simțea ca sîmbăta seara după frecatul podelelor. Abia îndrăznea să facă un pas alături de cărare, de teamă să nu murdărească firele de iarbă. I se părea că dintr-o clipă într-alta o să audă glasul maică-si: „Așteaptă să aștern mai întîi preșurile!“

Privea cu mare respect peisajul, frunzișul bogat al copacilor și al tufelor.

„Frumoasă vegetație!“ aprecie el în gînd. Grozav îi plăcea cuvîntul vegetație. Sună așa de științific! Iar el se hotărîse demult, încă de pe la sfîrșitul primului trimestru, să se facă savant și anume, geograf explorator. Pe vremea aceea citise „Descoperirea Polului Nord“ și într-o clipă înțelesese că, din toate ocupațiile din lume, descoperirea unor continente necunoscute e cea mai potrivită pentru el. Numai că, firește, la Polul Nord e altfel decît pe pîrîul Nădășelului unde amărîta aceea de gheață se sparge de vreo șase ori pînă să ajungi la podul Chintăului. El, de pildă, fusese nevoit să facă foc chiar acolo, pe pîrîul înghețat, ca să poată usca, de bine de rău, pantalonii frățiorului de cinci ani pe care, în chip de Amundsen prăpădit de boală, îl tîrîse cu săniuța de-a lungul nesfîrșitelor întinderi de gheață ale Nădășelului, înmuindu-l de vreo trei ori în apă. Maică-sa aflase de această ispravă și-i interzisese orice activitate de explorator. El însă a rămas neclintit în hotărîrea lui și de-atunci privea totul cu ochiul unui geograf savant.

Chiar acum, înaintînd spre crîng, ei se apropiau nu de pădTuricea Baciului, ci de una din necunoscutele și misterioasele păduri virgine ale Africii, pe care aveau s-o descopere.

...De o lună de zile sînt pe drum și pădurea virgină e plină de fiare sălbatice; șerpii uriași atîrnă de crengile copacilor aidoma curelelor din tavanul țesătoriei unde

lucrează maică-sa... în albiile rîurilor mici nu mai este apă; nu mai sînt decît crocodili... Întreg grupul e doborît de oboseală; el singur merge înainte cînd, deodată...

Cînd deodată tovarăşul profesor Szabó îi opri şi începu să le explice:

— Va să zică, asta e pădurea Baciului; e plină de fagi, dar se adăpostesc şi vulpi şi bursuci în ea. Apoi le spuse că bursucul e cît un cîine şi, după cîte a auzit de la tatăl său, fură porumbul în felul următor: un bursuc se culcă pe spate, iar celălalt aşază ştiuleţii între cele patru labe ale lui, apoi îl apucă de coadă şi-l trage pînă acasă ca pe un car încărcat...

Într-un cuvînt, profesorul Szabó le povestea lucruri interesante şi, pentru moment, micul Pataki renunţă la explorarea pădurii virgine.

Dar mai era acolo şi profesorul Hann care nu mai putea de entuziasm:

— Ce splendoare de pădure! Într-adevăr senzaţională! Ei, pretutindeni ar fi acest aer divin dacă nenumăratele fabrici n-ar afuma toată lumea.

Îşi scoase ochelarii şi începu să le explice cu însufleţire:

— Orice s-ar spune şi oricine a creat-o, a creat-o minunat. Omul n-a făcut decît s-o pocească cu cîrpăcelile lui. Totul trebuia lăsat în splendoarea-i primitivă.

Pataki Gyurka n-avea nici o simpatie pentru profesorul Hann care ocăra la plural pe elevii ce se împotmoleau la răspuns: „Eh, voi şi cartea!... Cîinele cu oala-n cap... Cu voi nu e nimic de făcut, nu v-aţi născut pentru aşa ceva şi pace!..." într-un cuvînt, deşi nu-l avea la inimă, de data asta Gyurka trebui să-i dea dreptate.

„Tii, ce minunat ar fi! Știu c-ai avea ce explora", își zise în gînd.

Rămase deci uluit cînd îl auzi pe tovarășul Szabó rîzînd și spunînd:

— Bine ne-ar merge într-adevăr fără munca omenească, în splendoarea primitivă! N-ar mai fi pluguri și mașini; hățișul sălbatic s-ar întinde pretutindeni și noi am umbla goi prin el.

Profesorul Hann se supără:

— Ba, te rog, nu asta voiam să spun! Dar dragostea pentru natură trebuie s-o infiltrăm și în sufletul acestor copii, nu-i așa?

Deodată se răsti la Vrannai Jancsi care stătea lîngă el:

— Ce te rînjești, fătul meu, ce te rînjești?

Vrannai nu se mai putu abține și izbucni în rîs:

— Ce-ați mai orbecăi pe-aici, tovarășe profesor! N-ați avea nici ochelari, căci și aceștia se fac în fabrică, nu-i așa?

Toți rîdeau cu hohote, iar profesorul Hann roși de mînie:

— O să-ți trag o palmă, fătul meu, de-o să te trezești zburînd!

Se întoarse furios spre profesorul Szabó:

— Dumneata ești prea tînăr ca să mă înveți pe mine! Eram profesor demult cînd dumneata te jucai încă în colbul străzii. Ce înseamnă asta, să mă dăscălești aici, în fața ăstora?... Chiar dacă ies în curînd la pensie, dumneata nu trebuie să-ți permiți așa ceva, înțelegi?

Profesorul Szabó se întunecă la față. Ar fi vrut să spună ceva, dar se răzgîndi și se depărtă fără vorbă de lîngă profesorul Hann.

Acesta tăcea, dar îi pîndea cu ochi de iscoadă pe copii. Deodată strigă la Bódi Ödi:

— Nu chicoti, fătul meu, nu chicoti, că...
Bódi Ödi își trase capul între umeri, apoi o rupse la fugă, ca să scape din văzul profesorului și să poată rîde în voie.
Și cînd unul, cînd altul fugeau înainte, rîzînd cu hohote.
Profesorul Hann se înfuria din ce în ce mai tare. Se apropie de Szabó și începu din nou:
— N-am nevoie să mă dăscălești. Și eu iubesc munca, dar munca nu e totul. Suflet ne trebuie, colega, suflet și frumusețe. Asta e ceea ce dumneavoastră nu înțelegeți. Iată de ce trebuie să ies la pensie.
Și se apucă el să-l dăscălească:
— Dumneata ești dator să mă susții cînd le vorbesc despre frumos. E vorba de colegialitate, domnul meu.
La aceste cuvinte, profesorul Szabó se întoarse spre el:
— Ba deloc! Aici e vorba de concepția de viață.
Glasul lui era liniștit, dar apăsat. Făcu din nou cîțiva pași grăbiți înainte.
Profesorul Hann se uită cu ciudă și înaintă un răstimp mormăind. Apoi cine știe ce i-o fi trecut prin minte, că deodată se opri:
— Stați! strigă, și cînd băieții se opriră făcu un gest larg, arătîndu-le zarea îndepărtată: Vedeți? Nu-i așa că-i frumos? Țineți minte ce vă spun: frumosul e totul!
Cu toate că regiunea era într-adevăr frumoasă, băieții o priveau în tăcere.
Profesorul Hann făcu un gest plin de demnitate.
— Ei, puteți pleca. Și, mulțmit de sine însuși, se urni și el din loc.
Dar Pataki Gyurka era nedumerit. Toate închipuirile lui despre explorări erau tulburate de ceea ce auzise adineauri de la profesorul Szabó.

... Fără fabrici, evident, nu se poate.

Maică-sa lucrează la fabrică și taică-su la fel. Și vapoarele se fac tot în fabrici, ca și trenurile. Iar fără acestea nu s-ar putea face nici o descoperire.

Mergea tăcut. Apoi o idee îi fulgeră prin minte: Ce i-a îndemnat pe exploratori să facă descoperiri? Că, vezi bine, n-or fi plecat la drum numai așa, de florile mărului. Ei, dar au găsit arbori de cauciuc, balene și chiar portocali ...Tot atîtea lucruri folositoare.

Și-și dădu frîu liber imaginației:

...Și merg, și merg prin pădurea virgină... Într-un tîrziu, el bagă de seamă că a rămas singur și iată că pădurea e plină de arbori de cauciuc, de balene... adică... de portocali. Apoi indigenii vin cu droaia și-i mulțumesc că i-a descoperit. Țin un miting și-l aleg membru în prezidiul de onoare. Iar el telefonează acasă și cît ai bate-n palme mașinile încep să curgă, oamenii defrișează sălbaticele păduri virgine, fac alei și toată lumea duce o viață minunată... Iar el pleacă din nou și...

Și se opri îngrozit.

Treceau tocmai printr-o poieniță și iată că dintre tufe se ivi un dulău zbîrlit.

De frică, Pataki Gyurka — membru în prezidiul de onoare al indigenilor — nu îndrăzni să zică nici pîs.

Profesorul Hann, care stătea alături de Pataki Gyurka, deci mai aproape de cîine, se sperie și el cînd îl văzu; dîndu-se îndărăt cîțiva pași, începu să pocnească din degete:

— Na, cuțu, na!

Cîinele porni spre el, dar profesorul făcea gesturi desperate să-l țină departe.

— Huo, mă, huo!

Dulăul se duse însă ață la el, dînd prietenos din coadă. Ba, pentru a-și arăta și mai mult prietenia, începu să-și frece capul mare de piciorul profesorului Hann și-l îmboldi cu botul în burtă.

Profesorul îl mîngîie timid pe cap și, treptat, îi reveni curajul. Ba, pînă la urmă, căpătă mai mult curaj decît avusese la început și acum îl bătea ușurel peste cap, grozăvindu-se:

— Vedeți ce instinct are? Știe cine îl iubește. Ador cîinii, explică el. Deodată îi veni o idee năstrușnică: puse jos ranița, o dezlegă și scoase din ea o bucată zdravănă de salam. Apoi se întoarse spre băieți: Care aveți un briceag? întrebă. Hai, dați-mi un briceag. Și fiindcă nu se mișca nimeni — toți admirau, fermecați, cîinele — profesorul se răsti nerăbdător la Vrannai Jancsi: Ei, ce tot mocoșești acolo? Dă briceagul încoace!

Vrannai tocmai voia să spună că n-are briceag, dar nu mai fu nevoie de această sculă. Căci cîinele apucă, blînd dar energic, întreaga bucată de salam și dintr-o singură smucitură o smulse din mîna profesorului Hann; o plimbă de vreo trei ori printre colți și o înghiți repede.

Apoi, dînd din coadă, își aținti ochii plini de recunoștință asupra profesorului.

Iar acesta se uită uimit la el, apoi la propria lui palmă care mai păstra urmele salamului.

— Ți-am spus să-mi dai briceagul! tăbărî asupra lui Vrannai, aproape plîngînd.

Vrannai nu reuși nici acum să-i spună că nu are briceag; rîsul îl înecă, încît trebui să fugă la capătul rîului, ca să nu izbucnească în fața profesorului. Dar toți băieții chicoteau pe-nfundate.

Ca să-și salveze oarecum autoritatea, profesorul Hann se întoarse glumeț spre cîine:

— Ehei, prietene, și mie-mi place salamul!... Dar, în sfîrșit, tot aia-i, hai cu noi! și-l mîngîie din nou pe cap.

Astfel plecă și cîinele cu ei; profesorul Hann explică cu glas tare:

— Cel mai credincios prieten al omului.

Vrannai Jancsi declară că, dac-ar avea un astfel de cîine, și-ar face un cărucior, l-ar pune pe cuțu în ham și ar aduce astfel de la piață toate cumpărăturile pentru maică-sa.

Cu un gest de superioritate, profesorul Hann îl reduse la tăcere:

— Atîta știți: să chinuiți bietele animale.

Apoi le povesti diverse istorii despre fidelitatea cîinilor. De pildă: o cucoană bătrînă a avut odată un cățeluș care-i era atît de credincios, încît dormea în permanență la picioarele ei; mînca dintr-o farfurioară separată. Iar cînd cucoana bătrînă a murit, cățelușul s-a culcat pe mormîntul ei și zadarnic l-au chemat, l-au gonit oamenii, el nu s-a clintit din loc și a murit acolo, pe mormîntul stăpînei.

— Tovarășe profesor, tovarășe profesor, ridică mîna din obișnuință, în timpul mersului, Vrannai Jancsi, la noi, în vecini, este un cîine care nu mănîncă decît mîncare mestecată.

Tăcu privind pe furiș fața profesorului.

Acesta se uită uluit la el.

— Drace! Și cine i-o mestecă?

Vrannai izbucni în hohote de rîs:

— El însuși... Știți, asta e o glumă bună.

Profesorul Hann îl măsură cu o privire furioasă:

— Ești obraznic, fătul meu. Cum îndrăznești să faci astfel de glume cu mine? Drept cine mă iei? Se întoarse spre Szabó: Ei, colega, iată rezultatul...

Profesorul Szabó îl privi cu seriozitate pe Vrannai:

— Să nu mai aud astfel de vorbe! spuse liniştit.

Vrannai se opri tulburat:

— Dar... Da, tovarăşe profesor! răspunse apoi şi se depărtă ruşinat.

Iar profesorul Hann rămase ostentativ în urmă. Nu mai adresă nimănui nici un cuvînt şi nu se mai ocupă decît de cîine. Scoase din raniţă cîteva felii de pîine şi i le aruncă fluierînd.

Pataki Gyurka îl invidia din toată inima.

Tii, dac-ar avea el un cîine ca ăsta!... L-ar duce şi în călătoriile lui de explorator. Să zicem că pe el l-ar prinde piraţii şi l-ar ucide... Cîinele, deşi rănit, s-ar tîrî la mormîntul lui şi ar muri acolo. Ar fi înmormîntat la picioarele lui şi pe piatra de mormînt s-ar săpa următoarea inscripţie:

„Aici se odihneşte Pataki György, marele explorator, elev în clasa a cincea B, împreună cu cîinele său credincios".

Ideea aceasta i se păru foarte ademenitoare şi multă vreme o răsuci în cap, în fel şi chip.

Ceilalţi însă mergeau tăcuţi; cearta profesorului Hann le stricase tot cheful. În cele din urmă profesorul Szabó, întorcîndu-şi capul, îl întrebă pe Hann:

— Nu vreţi să coborîm la tîrlă? În valea de dincolo? Acolo este şi apă; îmbucăm ceva.

Profesorul Hann fluieră cîinele, apoi dădu din umeri:

— Mă rog; dumneata eşti conducătorul.

Băieţii porniră înviorați pe cărarea ce cobora în vale. În fruntea coloanei mergea profesorul Szabó, la urmă de tot Hann.

Pataki Gyurka tropăia fericit după Szabó. Gîndul că în curînd o să vadă un cioban în carne şi oase şi o tîrlă adevărată îi scoase din cap fumurile de explora-

tor. Îi venea să alerge, dar din pricina profesorului Hann nu-și prea putea da drumul. Acesta înainta într-adevăr cu greu și striga mereu:

— Mai domol, mai domol acolo, în față! Cine dracu' poate să se ia la întrecere cu voi?

Rămăsese binișor în urmă.

Cînd ajunseră la tîrlă, Pataki constată mirat că ciobanul veritabil nu e deloc așa de înalt cum și-l închipuise el. Dimpotrivă, era scund și îndesat; doar bîta îi era lungă.

Îi primi prietenos, dînd chiar mîna cu profesorul Szabó. Era și un flăcăiandru cu el; turma poposise în latura tîrlei, printre tufe.

Ciobanul îi spunea tocmai tovarășului său mai tînăr să aducă jintiță pentru copii, cînd sosi profesorul Hann. Își chema mereu cîinele, care se oprise la o depărtare de vreo douăzeci de pași, și, așezat pe coadă, nu voia să se urnească în ruptul capului.

Atunci se întîmplă ceva neașteptat.

De cum îl zări, ciobanul răcni la el:

— Cară-te de-aici, ticălosule! Și ridicîndu-și bîta, se năpusti asupra lui. Cîinele sări într-o parte, dar în zadar, căci ciobanul îl atinse așa de bine încît se dădu de-a berbeleacul. În clipa următoare sări însă în picioare și pe-aci ți-e drumul.

— Ațin-te după el! strigă ciobanul și, punînd mîna pe bîtă, tovarășul său mai tînăr se repezi să taie calea cîinelui care încercă să scape, cotind spre turmă.

— Bălane, Ursei! strigă atunci ciobanul. Un cățel negru și ciufulit sări dintre ei și încolți dulăul din fugă, dîndu-l de trei ori peste cap. În cele din urmă reuși totuși să se strecoare și dispăru printre tufe.

— Ei, așteaptă tu, tîlharule! strigă după el ciobanul, întorcîndu-se la tîrlă.

Profesorul Hann înlemnise. O vorbă nu putea scoate; indignarea îl sufoca. În sfîrşit izbucni:

— Cum ai îndrăznit? Ce înseamnă barbaria asta? tăbărî, gesticulînd, asupra ciobanului care se întorsese. Cum aţi îndrăznit?... Ce v-a făcut cîinele ăsta?... Am să vă denunţ!

Tremurînd de agitat ce era, îşi scotoci buzunarele, scoase un creion şi un petic de hîrtie.

— Să-mi spui numaidecît cum te cheamă! Numaidecît!

Ciobanul se încruntă a mirare.

— Ce vrei cu numele meu, tovarăşe?

— Cum ai îndrăznit să loveşti animalul acela?

Ciobanul dădu din mînă.

— Îl cunosc mai bine ca dumneata. E cîinele meu. Şi începu să-i explice: A părăsit turma. Domnii de felul dumneavoastră l-au nărăvit. I-au dat salam, oase de pui. S-a înstrăinat de stînă. Nu mai dă pe-acasă decît pentru ciordeală. Două piei mi-a furat pînă acum, tovarăşe. Le pusesem la uscat şi mi le-a furat de pe gard. Ce fel de cîine-i ăsta? Nu-s nebun să-l mai rabd...

Dar cu profesorul Hann nu se putea vorbi.

— O să-ţi arăt eu dumitale! strigă el, apoi se întoarse spre flăcău: Cum îl cheamă pe stăpînul dumitale? întrebă furios.

Ciobănaşul dădu din umeri:

— Nu mi-e stăpîn, e taică-meu.

— Tot aia-i. Cum îl cheamă?

Flăcăul dădu din umeri, apoi se trase la o parte. Tatăl său încercă să-l convingă pe profesor:

— Înţelege, tovarăşe, eu nu-s dator să-i mai rabd ticăloşiile. Turma nu este a mea, e a gospodăriei de stat. Toată turma e a ei. Javra asta s-a învăţat cu nărav. Să se ducă dracului, să mănînce unde lucrează!

Uite la ăstălalt: țin la el ca la ochii din cap, fiindcă e un animal credincios și mă pot bizui pe el...

Profesorul Hann îl ascultă cu fața împietrită; nu era dispus să creadă nimic. N-o să se facă încă o dată de rîs în fața acestor plozi — se gîndea, insistînd cu încăpățînare ca ciobanul să-și spună numele.

Ciobanul îl privi o dată tăios, își smuci minteanul aruncat pe umăr:

— Ei, drăcia dracului! Dumneata nu înțelegi? Doar vorbesc lămurit! Sau poate-i fi crezînd că mi-e frică?! Păi, atunci, călătorie sprîncenată! Făcu un gest care însemna că, din partea lui, domnul profesor poate pleca sănătos... Apoi îi spuse flăcăului: Mișcă, băiete!

Și strigă către turmă:

— Haide, hai, brrr, oițele tatii!...

Flăcăul fluieră, turma se urni și cei doi ciobani o luară din loc fără să zică bună ziua.

Profesorul Hann putea să se uite mult și bine după ei. Se și uită un răstimp, apoi se întoarse spre profesorul Szabó:

— Sper că ai văzut ce s-a întîmplat? întrebă apăsat.

— Da, am văzut. Dar am auzit și ce fel de cîine este javra.

Vrannai Jancsi nu se mai putu stăpîni. Se vîrî ca o zvîrlugă în fața profesorului Hann:

— Tovarășe profesor, cîinele ăsta e un hoț. Pentru cele de adineauri vă rog să mă iertați, dar cîinele ăsta e un ticălos. Nu vrea să muncească. Și eu l-aș pocni!... strigă.

— Bine i-a făcut că l-a lovit! strigă cineva din spate.

Profesorul Hann își repezi privirea peste capetele băieților din a cincea B și păli. Întreaga clasă se ridica dîrză împotriva lui. Cu fața glacială, se întoarse spre tovarășul Szabó:

— Sper c-o să-mi dai doi elevi să mă scoată la șosea. Nu mai stau nici o clipă aici, spuse.

Și plecă...

...Kovács Jóska și Bódi Ödi se întorseseră demult din drumul lor de însoțitori ai profesorului Hann, iar ceilalți își împachetaseră și resturile de merinde. Numai Pataki Gyurka ședea cu fața înnourată lîngă raniță, cufundat în gînduri.

În sfîrșit, se ridică în picioare și se duse glonț la profesorul Szabó:

— Tovarășe profesor! Vă rog să-mi spuneți dacă activitatea de explorator e muncă...

Profesorul Szabó îl privi uluit.

— Ce?... Apoi pufni în rîs. A, da... exploratorii... Firește că e o muncă și încă o muncă frumoasă!...

Pataki se așeză ușurat la loc, iar a doua zi, în recreația mare, povestindu-i lui Molnár Karcsi din a șasea de-a fir-a-păr toată excursia, declară cu ifose că tovarășul Hann degeaba a umblat cu mofturi, că tot tovarășul Szabó a avut dreptate.

— Că știi, cel mai frumos lucru pe lume e munca... Dar, oricum, a fost o excursie pe cinste, adause mulțumit.

1957

În românește de A. ALDEA

LĂPTARUL

NUMAI BOALA POATE FI MAI REA decît sărăcia. Iar noi eram săraci, atît de săraci că n-aveam nimic, nimic, numai pofta de mîncare. Degeaba se spune că „nu-i ruşine să fii sărac“ ; noi ne ruşinam din pricina ei şi căutam s-o ascundem. Azvîrleam praf în ochii lumii, cum s-ar zice: cămaşa n-avea spete, dar cravată purtam. Ajunseserăm rău de tot, pierzîndu-ne bruma de bunăstare. Tatii nu-i mai păsa de nimic; era deopotrivă distrus trupeşte şi sufleteşte — iar noi creşteam ca buruienile: pe seama nimănui. Doar mama ne purta de grijă, într-un fel minunat, ca să nu ne prăbuşim definitiv.

Pe vremea aceea locuiam la marginea Brașovului, destul de strîmtorați: șase într-o singură cameră. Duceam o viață de cîine. Era iarnă, pe la mijlocul lui februarie, ger crîncen, iar noi n-aveam lemne decît dacă aduceam, pe furiș, din marginea Tîmpei.

Ședeam mai mult în pat, acoperiți pînă sub bărbie. Mîncam ca vai de lume; nici măcar nu știam din ce trăim. Numai fratele meu cel mare muncea la o fabrică, pe mai nimic, dar și bănuții aceia îi scotea în chip de avansuri, cu țîrîita. Ni se strepeziseră și dinții de atîta scrîșnet. Și n-aveam decît să ne amărîm, în bună putere pentru muncă: nu era chip să găsești de lucru. Ne îndeletniceam deci numai cu scotocitul după mîncare, ca șoarecii de iarnă. Viața noastră era doar o legitimă apărare: nu prea aveam de ales în privința felului de viață. Chiar și înainte de Crăciun duseserăm însă un trai ciudat.

În noiembrie, fratele meu mai mic își pierdu slujba la fabrica de placaje. Nu se prea necăjea. Era un copil, nu avea putere, iar munca aceea era crîncen de grea. Dar mama plîngea văitîndu-se. Pînă la urmă mezinului îi veni un gînd năstrușnic. De ce-a plătit el atîta cotizație la Asigurările sociale, măcar atîta folos să tragă... Înghiți o groază de chinină și se prefăcu bolnav.

Apoi, alb ca varul, trecu prin niște emoții crîncene în timp ce medicul sever și bănuitor îl ciocănea și-l cerceta pe toate părțile. Ce-i drept, mezinul nostru era un băiat slăbuț, cu urechi străvezii și știa să tușească atît de bine!...

Pînă la urmă medicul îi făcu o rețetă, îi recomandă odihnă și plecă.

Noi rîdeam nebunește, cît se poate de fericiți. Peste o săptămînă mama plecă să ridice ajutorul de boală. I l-au plătit în bună regulă. Și tot așa, în bună regulă,

săptămînă de săptămînă, aproape pînă la Crăciun. Atunci însă, într-una din zile, controlorul Asigurărilor îl găsi pe mezin dîndu-se pe gheţuş pe stradă. Dar cum să poată şedea un copil mereu în pat sau în casă, cînd nu-l supără altceva decît foamea?!... Ei, s-a dus şi el în stradă, la gheţuş.

A ieşit dăndănaie mare. Asigurările sociale au făcut cercetări, încît pînă şi medicul s-a ales cu neplăceri (îmi închipui cît de bănuitor a devenit după treaba asta!) Fratelui meu i s-a fixat o amendă, numai să fi avut din ce s-o plătim... A fost vorba pînă şi de puşcărie atunci. Mama plîngea zi şi noapte de grija feciorului. Nouă ne era ruşine pentru înşelătorie — ce mai ruşine!...

Pierdurăm aşadar şi medicul, şi ajutorul de boală, deşi tocmai pe urmă ar fi fost mai mare nevoie de ele. Mezinul — poate la gheţuş, poate la furatul lemnelor — s-a ales cu o răceală atît de crîncenă încît aiura de febră, iar tusea l-a ţinut pînă în primăvară. Dar cine îndrăznea să mai cheme o dată medicul de la Asigurări?! Şi apoi nici carnet nu mai avea mezinul, că i-l luaseră.

Pierdusem ajutorul de boală şi, pînă în ianuarie, ne-am tras sufletul numai cu cei doi litri de lapte aduşi zilnic pe credit de un ceangău din Oglinzi. Mama făcuse rost de omul acesta — şi doar ea ştia cu cîtă greutate. Era bănuitor şi sărac şi el. Căra laptele în clondire zi de zi. Două văcuţe avea; din ele îşi ducea traiul. Era apăsat de impozite şi tare bănuitor. Ne privea aproape cu ură cînd ne găsea încă în pat pe la ceasurile nouă. Se vedea cît de colo că ne invidiază huzurul. Ce ştia el ce şi cum!? Iar noi, înveliţi pînă la gît, însă dîrdîind totuşi, îi beam laptele, aşa rece, de cum pleca el. Dar las' că-l şi aşteptam în fiecare dimineaţă, ca pe o mamă bună.

Mama plătise prima săptămînă — nici azi nu știu din ce; poate a vîndut vreo pernă, dar a plătit. Din a doua săptămînă însă am început să rămînem datori. „Sîmbăta viitoare"... îl încredințam noi cu multă rîvnă.

Omul se sperie, dar tăcu. În a treia săptămînă umplu cratița numai pe trei sferturi, iar la plecare abia ne mai dădu bună ziua.

Sîmbăta următoare, văzînd că iarăși nu plătim, își pierdu îngăduința. Ceru bani cu glas tare, că-i scump fînul și-s dări multe.

Eheei, din ce să fi plătit?

— Sîmbăta viitoare îți dăm sigur... făgădui mama ca să-l convingă.

Mîrîi el cît mîrîi, dar, resemnîndu-se cu chiu cu vai, ne mai aduse lapte o săptămînă întreagă. Cît despre noi, nu îndrăzneam nici măcar să-l refuzăm.

Dar cum nu puturăm plăti nici săptămîna viitoare, omul începu să ne ocărască: Păi, ce credem noi, de ce-și hrănește el vitele, de ce-și tocește încălțările? Dacă i-am putut mînca laptele, n-avem decît să i-l și plătim!

Ne era tare rușine, dar nu puturăm decît să-i făgăduim plata pentru săptămîna cealaltă.

Pînă la urmă plecă, dar lapte nu ne-a mai adus. Trecu apoi și săptămîna aceea. Veni sîmbăta. De cu dimineață bună, noi ne-am împrăștiat care încotro, numai să nu ne găsească ceangăul pe acasă.

În săptămîna următoare îl pîndeam în fiecare dimineață să-l vedem venind și ne ascundeam pe unde apucam sau încuiam ușa, ca și cum n-am fi acasă.

Mai ales biata mama, avea multă experiență în treaba cu ascunsul. De cum se auzea portița semnalînd

venirea cuiva, mama se și vîra în șifonier. Ne mai șoptea la repezeală: „Spuneți-i că nu-s acasă“ și trăgea binișor ușa șifonierului. Tata prefera să fugă, dacă putea, dinaintea proprietarului, a băcanului sau a altora ca ei.

Într-o bună zi, așa, spre amiază, stăm noi patru în odaie: tata, mama, eu și soră-mea. Mama încerca să gătească ceva din foi de dafin și chimion. Atît aveam în casă, și cîteva lemne. Odată numai ce năvălește frate-meu pe ușă: „Vine lăptarul!“...

Mama — țuști în șifonier!

— Spuneți-i că nu sînt acasă, îmi șopti ea dispărînd printre hainele ponosite.

Tata, nemaiavînd ce face, se întinse repede pe pat, prefăcîndu-se că doarme. Cît despre noi, priveam ușa.

Iar ușa se deschise, lăsînd să intre ceangăul — dar atît de furios încît nu ne dădu nici bună ziua:

— Ei, domnule, ce mama dracului sînt eu?! răcni el spre pat.

Tata se ridică pe dată, cu obrazul ca para. Vedeam că e tare rușinat.

— Aaaa... uite... o să plătim, însă...

— Care însă?!... făcu omul întărîtat. Cravată poți să-ți pui, dar laptele nu-l poți plăti!... Ce fel de boieri sînteți dumneavoastră? țipă el.

— Plătim, omule, îl ostoia tata, numai că... numai că nevastă-mea s-a dus... s-a dus la piață și banii sînt la ea... Plătim mîine... și se îmbujoră și mai rău din pricina minciunii.

Ceangăul nici gînd să se ostoiască. Răcnea la noi să nu-l purtăm cu vorba, că el nu fură fînul. Nu e aici

cucoana? Las' că o așteaptă și pînă deseară dacă-i nevoie.

Se proțăpi în fața ușii, furios din cale-afară, privindu-ne aproape cu ură.

Tata ședea pe pat, noi ascultam de lîngă masă, mama — în șifonier.

O bună bucată de vreme se făcu liniște; o liniște penibilă, înceată. Fratele meu n-o putu suporta: se ridică de la masă și ieși afară. Omul de la ușă îi făcu loc dînd la o parte bidoanele.

În liniștea de după zornăitul bidoanelor și scîrțîitul ușii, văd eu că ușa șifonierului se urnește apoi se deschide, iar mama scoate capul întrebînd cu mare bucurie:

— Ei, s-a dus?

Îl zări curînd pe lăptarul care stătea locului, uluit și cam nătîng. Dar îndată după asta, omul începu să rîdă cu gura pînă la urechi:

— Venişi, cucoană?... întrebă el, zguduit de rîs.

Nici eu nu putui rămîne serios. Mă așternui pe rîs. Rîdea și tata pe pat.

Zîmbea și mama, strîmb, stînjenită rău. Ieși încet din șifonier.

— Ei... uite... îngăimă ea, neștiind ce să spună. Zîmbea cînd la lăptar, cînd la noi. Dar pînă la urmă se așeză pe un scaun și, prăbușită peste masă, începu să plîngă domol. Noi contenirăm rîsul, privind-o țintă. Stăturăm multă vreme așa.

Într-un tîrziu, dădu glas ceangăul:

— No... hai, lasă, cucoană... Las' că nu face nimic... Naiba știa că dumneavoastră nu sînteți boieri!... Apoi tăcu o vreme, stînjenit. Am să vin săptămîna

viitoare, zise el pînă la urmă. Dar mi-i dați, nu-i așa? întrebă apoi grav. Amuți însă iarăși, cu ochii la mama care plîngea... Rea mai e și sărăcia!... Uf, că!... i se învolbură neașteptat mînia în glas. Dar înghiți totuși ceea ce voise să spună. V-aș aduce niște cartoafe, dacă nu vă e cu supărare, mai privi el o dată la mama.

Apoi își adună bidoanele, ieșind încet și foarte grav.

1957

În românește de GELU PĂTEANU

AVENTURĂ DE IARNĂ

PE CÎND ERAM ÎNCĂ UN COPIL, am tăiat odată buşteni într-o pădure mare. Din ianuarie pînă-n primăvară am tăiat eu lemnele, împreună cu un moş bătrîn-bătrîn. Dormeam amîndoi acolo, în pădure, ducîndu-ne acasă după merinde numai din două în două săptămîni. Locuiam într-o colibă de scoarţă, al cărei spate îl proptiserăm de un fag bătrîn şi noduros, iar în faţă făceam nişte focuri mari şi dormeam înfăşuraţi în şube, în nopţile acelea lungi de iarnă. Eu dormeam tun, însă bătrînul meu tovarăş doar aşa, iepureşte, cu ochii pe jumătate deschişi. Cînd focul se împuţina, moşul îngrămădea lemne proaspete, mai pufăia oleacă din lulea, apoi se tolănea din nou să-şi urmeze picoteala.

Într-una din zile s-a întîmplat să i se isprăvească tutunul; plecă deci în sat, îndată după-amiază. Mă încredinţă că se întoarce pînă-n seară; pînă atunci să adun lemne şi vreascuri, şi să nu las focul să se stingă. Rămăsei aşadar singur în codru. Era iarnă, pădurea se troienise, dar ger adevărat era doar în nopţile cu stele. Ziua, de bine de rău, era soare şi frigul se mai ostoia.

Adunasem o grămadă de lemne şi vreascuri; tocmai puneam la fiert ceaunul cu apa de mămăligă, cînd auzii pe cineva ciocănind în spatele colibei.

— Poftim! zic eu, curios cine bate la vremea aceea. Însă zadarnic am tras cu urechea: nu răspunse nimeni. Doar focul pocnea înainte. Pun eu iar pe foc, cînd odată:

„Pac-pac-pac"... iarăşi bate cineva.

— Poftim pe din faţă! zic eu tare, dar nu-mi răspunde nimeni.

Mă iau eu aşadar, trec în spate şi casc amîndoi ochii, să văd cine ciocăneşte. N-am văzut pe nimeni.

Nu eram un copil sperios, dar de data aceasta o cam sfeclisem.

„Ciudată treabă", mi-am zis, cîrmind-o înapoi spre foc. Dar nu ajung bine în faţa colibei cînd ceva îmi cade pe căciulă; apoi din nou pe umăr. Privesc eu roată-mprejur: nimeni; de altfel, începuse să amurgească. Iar mie îmi clănţăneau şi dinţii în gură.

— Nu mai şugui, nene Grişa! Tot am văzut eu că dumneata erai... Vorbeam tare, dar vocea îmi tremura, cum tremură coarda pe o vioară.

Răspuns nu mi-a dat nimeni, dar peste puţin timp aud că acel cineva ciocăneşte din nou în spatele colibei.

Stăteam locului, înlemnit, și poate că tot acolo aș mai sta și azi, dacă după o bună bucată de vreme n-ar fi apărut într-adevăr moșul.

— Strașnic m-ai speriat! Dumneata ciocăniși, nu-i așa? îl întrebai amărît.

— Eu am sosit chiar acuma, fătul meu, zise, și-l văzui după înfățișare că spune adevărul.

Îi istorisii ce pățisem, dar el se mulțumi să dea din mînă: simțeam că nu mă crede. În noaptea aceea n-am dormit mai defel, tot întrebîndu-mă cine o fi cel cu ciocănitul. N-a fost chip să ghicesc. Taina s-a dezlegat abia peste trei zile.

În ziua aceea, după prînz, tocmai cînd ne pregăteam să începem lucrul, auzirăm neaşteptat, deasupra noastră, un şuierat ascuţit şi apoi un ţipăt de spaimă. Uitîndu-ne în sus, văzurăm că tocmai din vîrful fagului a sărit o vietate măruntă, cafenie. Zbura cu toate patru picioarele răşchirate şi coada stufoasă în vînt — aidoma unei păsări. Tot atunci, o pată gălbuie se prelinse — ca o flacără — pe trunchiul copacului, ajungînd pe pămînt aproape odată cu coada aceea stufoasă, tocmai bine să se poată năpusti pe urmele ei. Vietatea cafenie ţîşni în copacul cel mai apropiat; ceastălaltă, după ea! Urmărita zvîcni şi-acum pînă-n vîrful copacului de unde zbură pe dată în jos, iar flacăra gălbuie o urmă într-o clipită, tot pe trunchi. Şi tot aşa, de cinci, de şase, de zece ori la rînd: sus în pom, jos din pom, tot căţărîndu-se şi zburînd.

— S-a luat nevăstuica după veveriţă... îmi desluşi bătrînul meu tovarăş. O sugrumă după ce a ostenit-o bine, adăugă el.

Aşa s-a şi întîmplat. Pînă la urmă, mititica de veveriţă s-a prăbuşit în zăpadă, iar nevăstuica s-a năpustit la ea.

Mă repezii într-acolo ca s-o alung, dar de-acum nevăstuica apucase de beregată veveriţa, şi, pînă să ajung eu, nu mai găsii decît două-trei picături de sînge pe zăpadă.

— Veveriţa asta ţi-a ciocănit alaltăieri, zise bătrînul. Mînca alune; cojile lor au păcănit, lovind coliba şi căpăţîna ta.

Uitasem demult toată istoria, cînd—spre primăvară—doborîrăm şi copacul cel bătrîn de care se rezema coliba. Ferăstrăul pătrundea horcăind în lemnul scorburos; de la o vreme, copacul începu să se încline pîrî-

ind. Și, ce să vezi?! Nici n-a ajuns bine la pămînt, că au și început să curgă alunele dintr-însul, potop. Două banițe am adunat; atîta agonisise pentru iarnă micuța veveriță, dar fiind ea ucisă de către cel mai primejdios dintre dușmanii săi — nevăstuica — mulțimea aceea de alune ne-a rămas nouă.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

PETER ȘOLTICARU

TRĂIA ODATĂ — dincoace de Ciuc, dincolo de Gheorghieni — un om. Avea faimă de mare șolticar, că-i păcălea pe toți care o meritau, așa că-i rămăsese numele de Peter Șolticaru.

S-a întîmplat odată să vină la Peter Șolticaru doi oameni dintr-alt sat. Bogătanii ăștia trăseseră pe sfoară mulți oameni sărmani, iar acum îl luară de-a dreptul așa pe șolticar:

— Auzi, măi Peter, venirăm să ne păcălești și pe noi, dacă ești chiar atît de priceput.

Peter clătină din cap:

— Măi, că bine v-a mai dus de nas cine v-a dus. Nu mă pricep eu la şolticării. Dar dacă v-aţi ostenit să veniţi pînă aci, încalte să vă poftesc la un pahar de vin.

Şi îi duse la cîrciumă.

Cei doi avari erau bucuroşi să bea vin pe degeaba şi-l îndemnau mereu pe Şolticaru să-i păcălească dacă poate.

Peter îi pofti să şadă la masă sub un dud mare, iar el intră la cîrciumar.

— Ascultă, îi zise, ţine banii pentru cinci litri de vin; acum îmi dai unul, iar cînd te-oi chema afară şi-oi da cu căciula de pămînt şi te-oi întreba: „Plătit e vinul?" dumneata să nu zici decît „Plătit".

După asemenea înţelegere, ieşi să şadă şi el la masă cu cei doi chiaburi.

Cîrciumarul aduse vin, iar ei începură să bea.

Isprăvindu-se litrul de vin, Peter îl chemă pe cîrciumar. Cînd omul ieşi, Peter — nici una, nici două — îşi izbi de pămînt căciula lui de oaie cea ponosită.

— Plătit e litrul ăsta de vin, cîrciumare? întrebă el.

— Plătit, cum să nu! răspunse cîrciumarul.

— Atunci mai adu unul, porunci Peter.

Bogătanii, uluiţi, căscau ochii la el:

— Bine, măi, dar cine ţi-a plătit vinul? întrebară.

— Căciula. O izbesc de pămînt, iar ea plăteşte, răspunse Peter.

Îndată, cei doi începură să se roage de el:

— Vinde-ne nouă căciula, măi Peter!

— Ba nici pe o mie de galbeni n-o dau, zise Peter, scuturînd capul.

— Dacă n-o dai pe o mie, ai s-o dai pe două, se tocmeau bogătanii.

Într-asta isprăvindu-se și al doilea litru de vin, Peter îl chemă pe cîrciumar și-și izbi căciula.

— Plătit e și litrul ăsta? întrebă el.

— Plătit, cum să nu! răspunse cîrciumarul.

— Atunci mai adu unul, porunci Peter din nou.

De-acum chiaburii nu-i mai dădură pace pînă cînd nu le vîndu căciula pe trei mii de galbeni.

Plătiră prețul, iar el își văzu de drum, zicînd că are o treabă grabnică.

Cei doi băură vinul și-l chemară pe cîrciumar. Apoi unul dintr-înșii izbi căciula de pămînt.

— Plătit e litrul ăsta de vin? întrebă el.

— Plătit, cum să nu! încuviință cîrciumarul.

De bucurie, mai cerură un litru — era al patrulea — căciula îl plăti și pe acesta, iar după ce-l băură, oamenii o luară spre casă. Ajunși în satul lor, unul din ei zice:

— Măi cumetre, haide să bem și aici un litru!

— Să bem, cumetre, se învoi celălalt.

Intrară în cîrciumă și cerură un litru de vin. Îl băură repede, chemîndu-l apoi pe cîrciumar. Acesta veni fără zăbavă. Atunci unul din ei puse mîna pe căciulă și dădu cu ea de pămînt:

— Plătit e vinul, cîrciumare? întrebă omul.

— Cum naiba să fie?! făcu acesta.

— De bună seamă n-ai izbit-o destul de tare, își dădu cu părerea celălalt gospodar. Și punînd mîna pe căciulă, o izbi atît de rău, încît se crăpă în două.

— Acum e plătit, așa-i? întrebă el.

— Mie să nu-mi vorbiți în dodii! se răsti cîrciumarul furios. Înțelegeți odată că nu-i plătit.

După asta izbi căciula iarăși primul. Însă oricît o tot izbiră pînă se făcu ferfeniță, căciula nu plăti vinul.

— Tiii, arză-te focul, Şolticarule! înjurau cei doi chiaburi. Ia stai tu! Apoi încălecară, şi fuga înapoi, în satul lui Peter.

Numai că Peter îi văzu încă din depărtare.

— Spune-le că m-am dus în cînepişte, îi spuse el nevestei, ieşind din casă.

Bogătanii sosiră curînd.

— Unde-i bărbatul tău? se răstiră ei la femeie.

— S-a dus în cînepişte, răspunse nevasta lui Peter.

— Azi îi facem felul! ziseră cei doi şi, încălecînd iar, hai galop, la cîmp.

Îl zăriră pe Şolticar încă de departe.

Proptea, canonindu-se amarnic, o răchită aplecată peste cînepiştea lui şi strigă la ei pe dată:

— Ajutor, oameni buni! Se prăvale copacul şi-mi face zob cînepa.

Bogătanii săriră de pe cai.

— Acuşi vezi tu ajutor! Într-o clipită te jupuim de viu dacă nu ne dai înapoi galbenii! răcniră ei.

— Ba vi-i dau cu plăcere, că doar am glumit numai. Îi ascunsei acasă, că n-am vrut să-i găsească nevasta. Numai cît acuma nu mă pot duce după ei, că trebuie să proptesc copacul, altminteri se prăvale peste cînepa mea. Dar dacă-l ţineţi voi pînă dau o fugă după aur şi după ajutor, atunci se face treaba.

— Ţinem, ţinem, numai adu-ne cît mai repede cei trei mii de galbeni, răspunseră cei doi chiaburi. Şi se vîrîră sub salcie, pe cînd Peter ieşea de sub ea.

— Daţi-mi un cal, să ajung mai repede, se rugă Peter.

— Că bine zici, încuviinţară gospodarii. Ia-l şi umblă repede...

Peter se sui pe cal şi plecă în goană. Iar cei doi bogătani propteau salcia cu spinările.

Trecu un ceas, trecură două, îi săgeta prin spinare; mai trecu şi al treilea — dar Peter, ca-n palmă...

— Nu mai pot, cumetre, eu săr de sub trunchi! gemu unul.

— Stăi locului, că se prăvale peste mine! se îngrozi celălalt.

Dar întîiul sări totuşi de sub trunchi, pe cînd celălalt răcnea deznădăjduit:

— Se prăvale peste mine! Văleu, se prăvale! pentru ca, pînă la urmă, să sară şi el de sub trunchi.

— Dumnezeule mare! Abia atunci văzură că Peter Şolticaru îi păcălise din nou: copacul nu se prăvălea defel; crescuse doar strîmb. Aşa îi pusese Peter să-l proptească. Iar pe deaupra, le mai luase şi unul din cai.

— Ia stai tu, Peter! suduiau ei.

Încălecară amîndoi pe calul rămas şi — drumul înapoi în sat, să pună mîna pe şolticar.

Dar nici nu apucară să intre în sat cînd, ce să vezi?! Peter Şolticaru stătea la ţărmul unei mlaştini, ţinînd şi trăgînd avan de coada calului.

— Hei, săriţi, ajutor! ţipă el încă din depărtare.

— Ce s-a întîmplat cu calul nostru? se speriară chiaburii.

— S-a cufundat în mlaştină şi praful s-ar alege de el dacă nu l-aş ţine de coadă. Ar trebui să-l ţineţi voi, pînă aduc eu ajutor din sat...

Bogătanii înşfăcară coada calului, iar Peter se sui pe calul de-al doilea, pornind galop spre sat.

Chiaburii noştri stăteau pe ţărmul mlaştinii, trăgeau vîrtos de coada calului şi aşteptau. Trecu un ceas, trecură două, atunci unul din ei zise:

— Măi cumetre, hai şi-om încerca să-l scoatem, că se-neacă în mlaştină bietul dobitoc.

Începură ei să tragă, să smîncească și—ce să vezi?— scoaseră din mlaștină un pociumb de care era prinsă în cuie coada calului; un pociumb care fusese înfipt în fundul mlaștinii.

— Tiii, fir-ar să fie! se oțărîră bogătanii. Nu-i destul că ne-a stors de trei mii de galbeni, dar ne-a mai luat și cei doi cai! Ei, dacă punem noi mîna pe tine, îți tăbăcim pielea, Șolticarule!

Se duseră în sat, pe jos, ocolind pe sub grădini, îl pîndiră pe șolticar și puseră mîna pe el tocmai cînd le dădea ovăz celor doi roibi frumoși.

Îl înșfăcară deci pe Peter Șolticaru, hotărînd că n-au să-l mai asculte defel — ca să nu-i mai tragă pe sfoară — ci au să-l înece în apă. L-au vîrît deci într-un sac, pornind cu el într-acolo. Era foarte cald în ziua aceea; sacul — greu — îi făcu să nădușească; se însetoșară tare. Ajungînd la cîrciumă, unul dintr-înșii zise:

— Hai, cumetre, să bem un litru de vin, așa, pentru bucuria că-l găbjirăm pe Peter Șolticaru ăsta.

Lăsară sacul în marginea drumului, iar ei intrară să bea.

Din sac, Peter auzi că ei s-au dus la cîrciumă — și se știa rămas singur. Începu deci să răcnească:

— Nu vreau să fiu ispravnic! Nu vreau să fiu ispravnic!

În vreme ce striga el așa, trecu pe acolo un măcelar bogat, cu vreo cincizeci de vite și, auzind cum țipă cineva din sac, se apropie repede.

— Ce s-a întîmplat, frate? întrebă el.

— Văleleu! Vrea să mă facă ispravnic, dar eu nu mă-nvoiesc! se văita Peter Șolticaru.

— Păi, las' că mă-nvoiesc eu, omule! zice măcelarul. Dă-mi drumul în sac, că-ți dau în schimb și vitele.

Zicînd așa, dezlegă repede gura sacului, îl scoase pe Peter Șolticaru și se vîrî el în locul său.

Cît despre Peter, el legă din nou sacul și își văzu liniștit de drum, cu vite cu tot.

Bine a făcut că a plecat, căci bogătanii lui tocmai ieșeau din cîrciumă. Ieșiră ei, aburcară sacul în spinare, și hai cu el la rîu. Acolo legară de el un pietroi mare și-l azvîrliră, bîldîbîc, unde era apa mai adîncă, tocmai sub moară. Pe urmă se întoarseră veseli nevoie-mare, bucuroși că îi făcuseră de petrecanie lui Peter Șolticaru.

Și ce să vezi? Nici pînă la biserică n-au ajuns, cînd iată că vine drept spre ei Peter Șolticaru, cu o cireadă întreagă de vite.

Au rămas cu gurile căscate.

— Dar tu de unde răsăriși? îl întrebară.

— Eu? Din rîu, zise Peter.

— Și sodomul ăsta de vite?

— Tot din rîu. Mulțam că m-ați azvîrlit într-însul, încalte am putut alege pe sprînceană, făcu Peter.

— Ce, măi, se mai găsesc acolo?

— Cîtă frunză și iarbă, îi încredință Peter.

— Hai, zău, arată-ne și nouă! se rugau chiaburii.

— Cu dragă inimă, se învoi Peter. Haideți cu mine.

Preoteasa — o babă șchioapă — ședea în cerdacul din față și auzi fiecare cuvințel al lui Peter.

— Haidem și noi, degrabă, îi zise ea bărbatului, și o rupseră amîndoi la fugă pe urma lui Peter.

Șolticaru îi duse pe cei doi chiaburi pe țărmul de lîngă moară, unde își așeză vitele în așa fel, încît chipul lor se oglindea în apă.

— Vedeți că n-am mințit? zise.

— Tiii! răcniră cei doi bogătani, văzînd atîtea vite în apă — și: zdup! zdup! năvăliră amîndoi în rîu. Iar

popa — după ei. Numai cît dacă a sărit popa în apă, acolo a rămas; numai pălăria neagră, cu bor larg, mai plutea deasupra. Iar baba preoteasă șchioapă prinse a îmboldi pălăria cu toiagul:

— Du-te, bărbățele, bagă-te mai adînc, să alegi ce-i mai frumos! îl îndemna ea țipînd.

Așa a scăpat Peter Șolticaru de chiaburii lui, și mai trăiește fericit și astăzi, dacă n-a murit...

1960

În românește de GELU PĂTEANU

KOVÁCS JANCSI ȘI PATRIA

KOVÁCS JANCSI a intrat într-a cincea, dar pionier e numai de trei săptămîni. Ce mai tura-vura, băiatul era slab la învățătură și, pe deasupra, nici cu purtarea nu mergeau bine treburile.

Încolo, fiind cel mai vînjos băiat din clasă, le făcea față pînă și celor dintr-a șaptea. Îl durea că încă nu se alesese cu cravată, dar n-o arăta. Mai degrabă făcea pe grozavul, să vadă lumea cît este de puternic.

— ... Și ce dac-ai cravată? Te snopesc de nu te vezi, îi explica el lui Balogh Ferike, un blond slăbuț, cu cravată roșie la gît. Toată ziulica stai cu nasu-n carte,

dar nu știi nici măcar să pescuiești, adăugă disprețuitor.

Balogh Feri clipi încurcat. Într-adevăr, nu știa să pescuiască. Încercase el în secret, dar nu prinsese nici măcar o codiță de pește... În schimb Kovács Jancsi era cel mai destoinic undițar din cartier.

Prinsese, la podul Herbák, chiar și un pește de patru sute de grame. Ce-i drept, el zicea că are două kilograme, dar nu contează: era într-adevăr un pește frumos.

Balogh tăcu deci; nu-i răspunse nimic.

Kovács Jancsi îi întoarse spatele, cu un gest de lehamite. Era furios pe acest Balogh Feri din strada lor. Nu-i destul că știe întotdeauna lecția și că este comandant la pionieri, dar pe deasupra tot pe el i-l vîră sub nas mama, dîndu-i-l ca exemplu: „Vezi ce băiat cuminte are nana Balogh?“ „Un slăbănog nasol!“ își zicea în gînd Jancsi de fiecare dată. Într-un cuvînt, nu-l putea suferi pe Balogh Feri fiindcă îl invidia.

De unde să fi știut el că tocmai datorită lui Balogh avea să devină pionier!

Totul a început de fapt într-o zi cînd profesoara de maghiară l-a scos să răspundă.

Ca de obicei, Kovács Jancsi stătea în fața băncilor și se lăsa cînd pe un picior, cînd pe celălalt, fără să poată scoate măcar un cuvințel.

Profesoara de maghiară îl privea amărîtă.

— Du-te la loc! Ești rușinea clasei și supărarea maică-ti!

Cuvintele îl loviră drept în inimă. În alte dăți se întorcea în bancă tot hlizindu-se; încercă și acum, dar nu putea și pace. Tăcea și clasa, posomorîtă, așa că nu îndrăzni să se uite la nici unul din băieți. Se așeză

la loc și stătu liniștit nevoie-mare. Simțea că de acum îl disprețuia întreaga clasă. Ar trebui să facă ceva pentru a-și recîștiga prestigiul. Ceva care să stîrnească atenția și invidia clasei. De pildă, să se ridice acum și să spună pe de rost toată cartea de aritmetică. Firește, era un vis zadarnic; în recreație îi veni însă o idee.

În ora următoare prinse capetele unui elastic de praștie, din cele mai tari, vîrî la mijloc un cocoloș de hîrtie vîrtos de tot și străpunse dintr-o singură lovitură veverița neștiutoare, cocoțată într-un copac, de pe planșa de științe naturale. Al doilea cocoloș nimeri în piept calul, iar al treilea lovi leul.

De-acum toată clasa îl urmărea chicotind; profesorul de matematică — un tînăr cu glas domol — se întreba consternat ce-or fi avînd copiii ăștia? Nu observă însă nimic, așa că se întoarse din nou spre tablă, să scrie numele și să explice împărțirea cu fracții zecimale. Dar îl urmăreau tot mai puțini dintre copii: preferau să admire tirul de precizie al lui Jancsi.

Tocmai scosese amîndoi ochii tigrului. Cîțiva băieți prinseră gust și ei de asemenea vînătoare minunată și neprimejdioasă. Lipsa de primejdie nu stătea în faptul că nici tigrul și nici leul nu săreau de pe perete, spre a se răzbuna pentru rănile pricinuite de cocoloașele de hîrtie, ci în blîndețea profesorului de matematici și mai ales în puternica sa miopie.

Observase că se întîmplă ceva în clasă, dar nu deslușea ce anume.

În recreație, băieții nu așteptau decît soneria, ca să reia vînătoarea. Distruseră așa, cu praștiile, aproape toate pozele din planșe. Prestigiul lui Kovács Jancsi era restabilit. Dorința lui de a se lăuda prinsese aripi.

— Cine-o poate nimeri de aici? întrebă el, arătîndu-le stema republicii de pe peretele din față.

Și încordă guma praștiei spre noua țintă.
Atunci însă Balogh Feri sări brusc din bancă, ținînd în mînă o riglă.
— Cum îndrăznești, măi?! Patria!...
Abia putea vorbi din cauza mîniei.
Kovács Jancsi îl privea uluit. Nu înțelegea de ce se enervase Balogh și ce tot dădea din gură despre patrie...
— Fă-te-ncolo, că te pocnesc între ochi! zise el disprețuitor, întinzînd guma și mai mult.
Atunci s-a întîmplat ceva nemaipomenit.
Balogh Ferike îl plesni din toate puterile cu latul riglei și-l nimeri în obraz; iar rigla dădu un pocnet ca de pistol cu dopuri.
Un timp domni liniște adîncă; apoi toată clasa izbucni în hohote de rîs.
Kovács Jancsi se zgîia la Balogh Feri înlemnit, cu palma lipită de față. Apoi sări la el. Era și mai furios pentru că „slăbănogul nasol“ nu o băgase pe mînecă, ba, dimpotrivă, rigla îl plesni acum peste degete, atît de tare încît îl făcu să sîsîie.
Feri dădea din mîini cu spor și striga necontenit:
— Patria vrei s-o lovești, mă? Patria?!...
Kovács Jani se năpusti la el; avîntul săriturii îi prăvăli pe amîndoi la pămînt. Jani ajunse deasupra, smulse rigla din mîna celuilalt și începu să-l altoiască; însă în clipa aceea se făcu liniște în clasă.
— Tovarășul profesor!... auzi, printre tropotele băieților care treceau la loc.
Într-adevăr, profesorul de geografie stătea la catedră, făcîndu-le semn:
— Veniți încoace!
Se ridicară și ieșiră în fața catedrei.
Firește, Kovács Jancsi spuse îndată:

— El a început... Cu linia... M-a lovit peste obraz... dar puse bărbia în piept. De bună seamă, profesorul are să-l întrebe pe Balogh de ce s-au luat la bătaie, iar Balogh va mărturisi, şi atunci o să se afle că el a început să tragă cu praştia; iar Balogh e elev bun... adică: el, Jancsi, e la ananghie.

Profesorul se întoarse către Balogh Feri:

— De ce ai început?

Kovács Jancsi plecă şi mai mult capul: Acuşi-acuşi se află totul!... Clipea băiatul, clipea de zor.

Dar Balogh Feri stătea în faţa profesorului fără să scoată o vorbă.

— De ce s-au încăierat? întrebă profesorul, întorcîndu-se spre clasă.

Nu răspunse nimeni.

— Nota unu la purtare, hotărî profesorul, trecîndu-i în carnet.

Kovács Jancsi se întoarse în banca lui, cu un sentiment de uşurare: îi părea bine că scăpase doar cu atîta. Putea să-l reţină după ore sau să-i trimită vorbă maică-si — şi scăpase cu un unu...

„... Dar a încasat-o şi deşteptul de Balogh!"... îşi zise, pîndindu-l răutăcios cu coada ochiului, căci şedea în banca vecină din dreapta.

Acesta şedea liniştit, părea calm, dar era palid şi din cînd în cînd îi tremurau buzele.

Iar Kovács Jancsi se simţi tare ruşinat.

„N-a pîrît, cu toate că putea să mă înfunde... Pentru el nu-i atît de simplu; are numai nota zece... De ce m-a lovit? încercă el să se dezvinovăţească, dar nu reuşi. Se gîndea mereu la Balogh Feri. Ar trebui să-i spun să nu fie supărat; că n-am vrut." ... Da, aşa este: de fapt, el n-a vrut. Şi se hotărî să i-o spună în recreaţie. Dar în recreaţie nu-i veni să se apropie de Feri.

„O să-şi închipuie că m-am speriat de el... Îi spun în clasă." Însă nici în clasă n-o făcu. Pînă la urmă orele se terminară: puteau pleca acasă.

Jancsi se ţinea mereu în urma lui Feri.

„La staţia de autobuz... la frizerie... la pod..." se amîna el de fiecare dată.

Ajunseră în strada Nădăşelului, dar încă tot nu-i vorbise. „La salcia pletoasă..." şi acolo într-adevăr n-a mai fost chip să amîne, căci Ferike locuia doar cu trei case mai departe. Grăbi deci pasul şi-l ajunse.

Celălalt se opri, măsurîndu-l neîncrezător.

— Nu-ţi fie teamă, că n-am de gînd să... Tu te-ai băgat... Ştiu că eu sînt vinovatul, dar tu... cu linia... Vreau să spun că eu nu i-am făcut nimic patriei.

Balogh Feri constată sever:

— Ba da!

Kovács Jancsi dădu din umeri:

— Bine. Fie! Nu vreau să ne certăm. Apoi, brusc: Vii la pescuit după-masă?... O să te învăţ repede.

Balogh Feri clipi încurcat:

— M-aş duce, dar lecţiile... Tăcu o bucată de vreme, apoi se însenină brusc: Vii la mine, învăţăm împreună şi mergem pe urmă la pescuit...

Kovács Jancsi încuviinţă mărinimos: în regulă, el e dispus pînă şi să înveţe dacă trebuie. Mai tăcu puţin, dar după aceea întrebă:

— De ce-ai zis că am lovit patria?

— Fiindcă ai lovit-o.

— Cînd am tras în stemă?

— Da.

— Stema întruchipează Patria?

— Da.

— Someşul?... Străzile?...

— Da.

— Și strada Nădășelului?... Cartierul Iris?

— Da. Și Clujul tot, și Bucureștiul, și marea... adică totul...

— Atunci... ai dreptate... Dar eu n-am știut... Va să zică, merg la tine. Și am să vin și mîine. Bine?...

— Bine, încuviință Balogh Feri.

... Așa a fost. Iar eu nu susțin că de atunci Balogh Feri prinde pești de cîte un kilogram, la podul Herbák, și nici că Jancsi n-are decît zece în carnetul de note. Știu doar atît că de atunci sînt prieteni buni și că de trei săptămîni Kovács Jancsi este pionier.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

PRIETENIE

ÎN FAȚA PORTIȚEI se oprise un băiețel slăbuț. Avea nouă ani, dar nu părea mai mult de șapte. Altminteri, vioi ca o nevăstuică. Acum striga din răsputeri:

— Sanyiii! Haide afară, Sanyi!

Pînă la urmă cel chemat ieși. Era tot dintr-a treia, avea nouă ani, dar arăta ca unul de zece. Și totuși îl dăscălea celălalt, mititelul.

— Măi, că mult mai trebuie să te strige omul! Haidem la lutărie, că avem țigări, adăugă el scurt și porni pe dată.

Sanyi îl urmă, dar fără tragere de inimă.

Celălalt îl călăuzea în tăcere.

Ajunseră dincolo de case, în spatele cărămidăriei, și intrară în gropile lutăriei, așezîndu-se într-o adîncitură, la locul lor obișnuit.

Subțirelul scoase din buzunar două țigări, dîndu-i una lui Sanyi. Acesta o luă, dar nu ca în alte dăți: o învîrtea printre degete, cam stingherit. Celălalt nici nu observase: frecă un chibrit pe cutie și-și aprinse țigara.

— Na... întinse el flăcăruia către prietenul său. Sanyi însă tot mai învîrtea țigara printre degete.

— Acum nu... îngăimă el.

Subțirelul îl privi consternat.

— Cum?... Păi... cînd?

Celălalt înălță capul cu o mișcare hotărîtă:

— Niciodată! Ține, și-i dădu înapoi țigara.

Slăbuțul încruntă sprîncenele, privindu-l bănuitor:
— De ce, măi?

— Așa. Mai bine ai face și tu... zise încet.

Celălalt se posomorî de-a binelea.

— Ești un prost! făcu el întărîtat, dar pînă la urmă pricepu: Mda! Ca să te facă pionier...

Va să zică de-aia se lasă ăsta strigat atîta în ultimul timp. De-aia șade-n clasă ca o momîie... Da, ca o momîie, a observat el, că de cînd s-a întors din tabără... De-atunci o tot întinde la modelaj cu Ticu Cuibuș; de-atunci se tot învîrte pe la club. Păi... prietenie se cheamă asta?...

Îl năpădi o invidie amară.

— Așa e un prieten bun?

Se ridică brusc.

— Măi... momîie! îl repezi el furios și-l lăsă în plata Domnului.

Kocsis Sanyi privi cam rușinat în urma lui, dar mai apoi dădu din umeri. Și ce, dacă nu mai fumează? De ce să fumeze și să hoinărească pe-aici cu el?... I-a spus limpede taică-său că n-are nevoie de golan în casă... Iar tovarășul instructor a zis că dacă se străduiește, poate ajunge și el pionier, la 30 Decembrie... Și-acum ăsta, cu rățoielile lui! Mai bine și-ar vedea și el de învățătură, mai bine n-ar hoinări atîta. Din partea lui, el, Sanyi, nu mai vine la lutărie. Îi place mai mult la modelaj, cu Ticu.

Așa că nu-l strigă pe slăbuț.

Dar a doua zi, cam tot la vremea aceea, chiar cînd își făcea lecțiile, aude iarăși strigăte la poartă:

— Sanyi! Haide afară, Sanyi!

Își lăsă lecțiile, hotărît să-i spună de la obraz:

„Să știi că nu mai merg!“ Așa a vrut să-i spună, dar celălalt îi luă vorba din gură. Smiorcăi o dată pe nas și zise posac:

— Dacă nu vii cu mine, îi spun tovarășului instructor.

Avea o înfățișare dîrză, și glasul la fel.

— Ce să-i spui? se îmbujoră de spaimă Kocsis Sanyi.

— Că fumezi, că ai furat un leu din ceașcă, de la maică-ta, că i-ai luat briceagul lui Gyuri ăl mic. Am ce să-i spun, fii pe pace!

Vorbea întărîtat, hotărît.

Sanyi îl privea îngrozit; abia putu să îngaime:

— Aiurea... nu-i adevărat...

Doamne! Are s-o facă, ăsta e în stare! Ar trebui bătut... N-au să-l facă pionier, ce rușine!... Va afla și tata...

Dar pînă la urmă porni supus, cu bărbia în piept, după Varga Laci. Iar afară, în lutărie, trebui să fumeze cu el o țigară, pînă la ultimul fum.

Celălalt îl privea fix:

— Te aștept și mîine. Aduci un leu.

Apoi îi întoarse spatele și se îndepărtă, cu fața ca de piatră.

„Ce mamă de bătaie îi trag, ce mamă de bătaie! Naiba îl ia!“ își zicea Kocsis Sanyi, înfuriat. De unde să ia leul? Iarăși din ceașca în care îi păstrează mama? Nu! De-acum: nimic!

Aproape toată noaptea nu putu să doarmă. Ce-o să se aleagă de el? Totul s-a sfîrșit, are să se facă de rușine și în fața lui Ticu Cuibuș, deși i-a promis că-l ia la modelaj...

A doua zi îi dădu lui Varga Laci cincizeci de bani. Doar atîta găsise în ceașcă.

Celălalt îi vîrî în buzunar, fără o vorbă, apoi îi întinse o țigară, s-o fumeze.

Lucrurile urmară așa, timp de o săptămînă. Cu cît se împotrivea mai mult, cu atît îl amenința mai rău. Îi făgăduise toate bilele lui de sticlă, două cîrlige de undiță, cinci metri de nailon și pixul, numai să-l lase în pace. Nu. Varga Laci nu voia nimic, decît să-l știe fumînd cu el în lutărie. Ar fi vrut să-l bată, să-i sfărîme oasele, dar se temea de rușine, de instructor, de taică-său... Îi era teamă că totul va fi dat în vileag, și-atunci s-a isprăvit cu cravata și cu modelajul.

Nu mai avea somn, nu mai era în stare să privească în ochii cuiva, nici să învețe, pîndea doar, tremurînd, clipa în care va auzi din nou: „Sanyi! Haide afară, Sanyi!“

Într-una din zile, Varga Laci îl chemă iarăși la lutărie, îi dădu o țigară și începură să fumeze. El trăgea dintr-însa amărît nevoie-mare, cînd odată Laci îl repezi, batjocoritor:

— Trage, momîie, trage!

Sanyi îl privi o clipă fix, azvîrli brusc țigara, apoi se năpusti la el și-i repezi pumnul în obraz. Ce-i drept se și sperie de ce făcuse, dar în momentul următor nu se mai gîndi la nimic. Îl lovea pe celălalt cu amîndouă mîinile, din răsputeri. Și zadarnic își ferea Laci capul cu palmele, el îl altoia nestăvilit. Peste obraz, peste spinare. La sfîrșit îl doborî pe jos, continuînd să dea în el.

— Na! Du-te și spune-mă! Na! Du-te și spune-mă!

Pe urmă stătu să-l privească gîfîind și plin de triumf.

Celălalt se zvîrcolea pe jos, plîngînd de durere; din cînd în cînd se cutremura din tot trupul.

— Hai, du-te și spune-mă! strigă apoi, batjocoritor.

Atunci celălalt se ridică pe neașteptate în capul oaselor, răcnind ca ieșit din minți:

— Haide, bate-mă! Haide! Pentru că vreau să-ți fiu prieten? De-aceea? Te-am învățat să fumezi — și-acum dai în mine? Du-te să te faci pionier, nu mai am nimic cu tine! Nu te spun, n-avea nici o grijă, că nu te spun, dar nici nu te mai vreau de prieten! Du-te la Cuibuș, împrietenește-te cu el.

Apoi se prăbuși din nou, cu obrazul pe brațul îndoit, și plînse multă vreme, amarnic.

Kocsis Sanyi se simțea rușinat pînă-n adîncul sufletului. De-acum îi era tare milă de băiatul acesta subțirel. I se umplură și lui ochii de lacrimi și vorbi plin de amărăciune:

— Da, dar tu nu vrei să te faci pionier! De ce nu vrei? Ai putea să vii la modelaj... A zis și Cuibuș, dar ție îți plac numai...

Apoi n-a mai putut spune multă vreme nimic.

Varga Laci se mai smiorcăi un timp în iarbă, apoi încetă brusc. Pînă la urmă se ridică, pipăindu-și capul.

— Strașnic m-ai altoit... Nici n-am vrut să te spun, te necăjeam doar.

Kocsis Sanyi se zgîia la el, cu un sentiment de ușurare. Iar Varga Laci continuă:

— Atunci... merg cu tine, mîine. Nu vreau singur... ca un cîine de pripas. Începură să-i tremure buzele, se scotoci prin buzunare și scoase o țigară mototolită. O privi cîtva timp, apoi o fărîmă între degete, azvîrlind-o pe jos. Ei, haidem, zise el domol.

Și porniră în bună pace.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

PISTU LUNATICUL

DUPĂ CINĂ, nenea Kovács, un ceferist bătrîn, își puse ochelarii pe nas și începu să citească ziarul. Din cînd în cînd clătina din cap și, la un moment dat, făcu ce nu mai făcuse nicicînd: se întoarse entuziasmat spre nevastă-sa.

— Ascultă, Kati, a fost lansat și cel de-al doilea satelit artificial. Sputnik 2. Curată minune! Da-n ăsta, frate, există și un cîine. Prima vietate...

Bătrînul ar mai fi continuat explicațiile, însă nepoțelul său Pistu, care-și făcea lecțiile, nu mai putu suporta amestecul în specialitatea sa. Căci Pistu era mare specialist, de pildă, la coborîrea pe fundul mării, la

zborul printr-o singură apăsare de buton, la concursurile cu trotinete turboreactoare, sau, mai ales, la zborurile în lună.

Interveni deci pe dată:

— Nu e cine ştie ce grozăvie, bunicule! Asta am scornit-o eu demult. Mă mir numai, adăugă el, că în toată Uniunea Sovietică nu s-a găsit un singur copil curajos, ci doar un cîine, care să se suie în satelitul ăla artificial.

Bunicul îl privi mirat:

— De ce? Tu te-ai fi suit?

Pistu făcu o uşoară strîmbătură:

— Vai de mine, bunicule! De ce să-mi fie frică? se făli el. Numai că eu făceam totul în alt fel.

— Ce anume făceai tu în alt fel?

— Satelitul ăsta artificial. Îl făceam aşa, ca să se oprească unde vreau eu. Aş fi pus în el nişte manete şi nişte butoane. De exemplu, merg cu zece mii de kilometri pe minut şi vreau să trec de Carul Mare; mişc o manetă şi hop! m-am şi oprit. Sau dacă vreau să mă plimb în maşină pe Calea Laptelui... Apăs pe un buton, apar patru roţi şi n-am decît să ambreiez, să accelerez — şi gata...

Pistu se înfierbîntase atît de tare, încît se înfipsese în faţa bunicului şi-i explica dînd din mîini şi din picioare.

— ... Apăsînd pe al treilea buton, m-aş cufunda imediat în adîncul mărilor şi, printr-o fereastră rotundă, aş privi rechinii şi caracatiţele... Eu, bunicule, aş face un sputnic colorat. Roşu peste tot, ca să se vadă şi ziua de pe pămînt. Iar seara aş aprinde două reflectoare, de i-ar orbi pe toţi care s-ar uita la ele. Şi nu i-aş zice Sputnik, ci Nautilus. Iar eu aş fi căpitanul Nemo —

și nu l-aș lansa în sus, de pe Pămînt, căci în jos merge mai ușor.

Bunicul îl ascultă rîzînd. Pînă la urmă își scoase ochelarii:

— Auzi, Kati, ăsta s-a zăpăcit de-a binelea! Ce-mi îndrugi tu aici la verzi și uscate? Crezi că ești mai deștept decît oamenii de știință sovietici?... Du-te-ncolo, măi lunatic... artificial ce ești!

Pistu tăcu din gură căci nu voia să se certe cu bunicul; dar toată seara jucă rolul unui genial savant și explorator, năpăstuit de tirania bunicului.

Apoi se duseră la culcare, iar el adormi pe dată. De cum puse însă geană peste geană, îi dădu ceva prin gînd: „...Sfinte Sisoe! Îl așteaptă membrii guvernului și oamenii de știință!" Sări deci în picioare, își îmbrăcă dintr-o smucitură pantalonii cîrpiți de bunicul, se vîrî în ghetele scîlciate la fotbal și ieși pe stradă, luînd-o la fugă spre Piața Libertății.

Era o zi frumoasă, senină; orașul întreg era împodobit cu steaguri și pretutindeni scria cu litere de-o șchioapă: „Trăiască Kovács Pistu, curajosul astronaut!"

În Piața Libertății se afla un tun uriaș; de țeava lui era rezemată o scară, iar de jur împrejur stăteau membrii guvernului și savanții.

Pistu păși bățos în fața lor.

— Am sosit! anunță el mîndru.

Izbucniră urale. Unul din membrii guvernului se apropie de dînsul și-i prinse la piept o decorație, zicînd: „Pentru eroul nostru!" Iar un savant îi în mînă un premiuîn cărți și o diplomă de onoare. „De azi înainte, nu te mai numești Kovács Pistu, ci căpitanul Nemo!" spuse el stringîndu-i mîna.

Firește, erau de față și băieții din cartier — în poziție de drepți, cu toții. Ba se afla acolo și bunicul, plîn-

gînd de mîndrie. Erau niște scene cum nu se poate mai frumoase. Pe urmă el urcă scara aceea și intră în țeava tunului. Acolo, înăuntru, se găsea un satelit artificial frumos-frumos, vopsit în roșu.

Avea două reflectoare puternice, iar ușa era deschisă. El se mai întoarse o dată spre mulțimea adunată acolo, zicînd: „Gata, prieteni!" și intră pe ușă.

Interiorul satelitului era plin de felurite butoane și manete.

— Doamne păzește! Care o fi ambreiajul? Dar frîna? se înspăimîntă băiatul.

— Totul este cum ați ordonat dumneavoastră, îi zise unul din membrii guvernului, trîntind ușa în urma lui.

De-acum Pistu era îngrozit de-a binelea.

Într-adevăr, dorise să fie cît mai multe butoane și manete — dar să nu știi care la ce servește?

„Au să mă lanseze și n-o să știu conduce satelitul: merge unde-i place lui, iar pînă la urmă se ciocnește de Lună și explodează."

Năvăli desperat la ușă încercînd s-o deschidă, dar ușa era ferecată. Mai aruncă o privire în jurul său.

„Nici mîncare, nici apă; numai butoane și manete. Am să mor de foame"...

Îngrozit, începu să bată în ușă.

— Deschideți, deschideți! țipa el. Nu vreau să fiu căpitanul Nemo; eu sînt Kovács Pistu, dați-mi drumul afară!... Sau măcar să-mi aducă bunicul o ceașcă de cafea cu lapte.

Zadarnic însă. Auzea zgomotul manetei de pornire a satelitului și știa că acesta va fi lansat îndată, din țeava tunului.

Sări la una din ferestrele rotunde, însă nu-i văzu decît pe băieții din cartier care rîdeau de el și-i dădeau cu tifla.

— Dați-mi drumul afară! Eu nu mă pricep și nu vreau să zbor nicăieri! țipă el, deși știa că vocea nu-i răzbate prin geamul gros.

Apoi auzi un bubuit năprasnic, simți clătinîndu-se sub el tot satelitul artificial și, în clipa următoare, se pomeni prăbușit în fața canapelei...

Bunicul îl ajută să se culce la loc.

— Ce-i cu tine, lunaticule?

— Mi-e frică, bunicule, mi-e frică! îngăimă Pistu. Nu vreau să zbor.

— Să nici nu zbori, ci să dormi, că atunci n-ai răgaz pentru frică.

Totuși băiatul nu îndrăzni multă vreme să închidă ochii, de teamă să nu se viseze din nou în satelit.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

MATEIAȘ SPARGE-SLOIURI

ERA IARNĂ ȘI GER ÎNDESTUL.

La alde Kovács — ca la orice casă de oameni cumsecade — toată lumea trebuia să ajungă acasă la ceasul cînd se aprindea lampa.

Sora mai mare sosise într-adevăr, dar mezinul nicăieri. Tatăl se așezase la masă, mama începuse să servească cina cînd sosi și el. Se opri în prag: ascundea ceva la spate, neîndrăznind să se apropie.

Maică-sa se răsti severă:

— Unde-mi stai pînă la ora asta? Pe urmă îl privi mai îndeaproape. Măi, tu ești ciuciulete!

— Ne-am jucat la Someș, îngînă Pistu.

— Du-te să te speli pe mîini, zise mama, iar Pistu porni cu multă precauţie; dar ghetele îi clefăiau la fiecare pas.

— Doamne sfinte, ăsta a căzut în apă! zise maică-sa, făcînd ochii mari.

— Da' de unde! N-am căzut defel! protestă băiatul repede. Doar ne-am jucat şi, într-un loc, gheaţa era foarte subţire...

— De-a ce v-aţi jucat? întrebă acum tatăl.

— Am citit în ziare că există spărgătoare de gheaţă atomice...

— Va să zică, aţi făcut pe spărgătoarele de gheaţă atomice, pe Someş... încălţaţi?

— Da' de unde, încălţaţi... făcurăm şi noi...

— Ce făcurăţi? Un spărgător de gheaţă atomic?

Pistu clipea des, încuviinţînd din cap cu multă modestie.

Maică-sa pocni din palme, dar taică-său ceru domol:

— Să văd.

Pistu scoase de la spate o bucată de lemn lunguiaţă, ascuţită la capete; pe una din laturi scria ceva cu litere roşii.

— Ma-te-iaş, citi tatăl cu glas tare. Ce-i aia: „Mateiaş"? întrebă el apoi.

— Numele. E numele unui vapor.

— Păi ăsta e un vapor?

— Vapor, încuviinţă din cap Pistu.

— Dar de ce e Mateiaş?

— Pentru că-i Sparge-sloiuri. Numai că sparge sloiuri doar pe Someş.

— Aha! pricepu tatăl. Atunci pentru ce ţi s-au umezit ghetele?

— A trebuit să-mpingem şi s-a spart gheaţa...

— Înţeleg, încuviinţă taică-său. Dar ştii tu cît costă o pereche de ghete?

Pistu puse bărbia în piept fără să răspundă.

Va să zică eşuase nu atît Mateiaş Sparge-sloiuri de pe Someş, ci mai degrabă căpitanul său. Eşecul însă nu se isprăvi cu aceasta.

A doua zi, „căpitanul" era îmbujorat la faţă şi avea febră atît de mare, încît nu putu merge nici la şcoală. Spre seară aiura:

— Să fluture drapelul!... Coaseţi-mi nasturi de aur la haină... Porniţi motoarele atomice! Haidem la Polul Nord! Ordon eu, căpitanul...

Maică-sa veghea la căpătîiul lui; tatăl, în bucătărie. Erau covîrşiţi de tristeţe amîndoi.

— Tot cu vaporul lui se necăjeşte şi acum, zise maică-sa.

Tatăl oftă; apoi, brusc, înălţă capul. Luă hîrtie, creion şi începu să deseneze grăbit.

A treia zi, Marika — sora mai mare, dintr-a opta — se aşeză lîngă patul mezinului şoptindu-i în taină:

— Tata ţi-a pregătit ceva; a fost şi pe la tovarăşul inginer care l-a ajutat — şi nu aşteaptă decît să te faci bine de tot.

Tiii, ce curiozitate pe Pistu! Ştia el bine că dacă se apucă tatăl lui de o treabă, apoi se alege ceva minunat. Tata e strungar în fier şi-i destoinic foc! Parcă nu i-a lucrat lui, anul trecut, o locomotivă şi nişte şine, de s-au muncit o iarnă întreagă pînă să facă alta la fel!

Pînă la urmă, deşi încet, se însănătoşi putînd merge la şcoală. A doua zi era duminică. De dimineaţă, tatăl său îi dădu un pachet.

— E al tău, zise.

Pistu scoase o hîrtie după alta... Ajunse în sfîrşit pînă la ultima şi... îi pieri glasul.

Ținea în mînă un vapor de toată frumusețea, numai și numai din fier, vopsit în roșu, cu punte de comandă albastră și cu timonă. Lîngă coșuri, cîte un drapel roșu — iar la prova, numele: Mateiaș Sparge-sloiuri.

— Tată... vai, tată dragă! îngăimă Pistu, aproape gîtuit de fericire, cu ochii mari ațintiți asupra minunatului vapor. Am să învăț, vai, tată, am să învăț... Nu mai rosti nici un cuvînt... dar se aplecă repede să sărute mîna tatălui său. Am să-l duc la Casa pionierului; îl copiem întocmai... facem încă unul, să fie două. Nici o Casă a pionierului n-o să aibă un vapor ca ăsta. Avem să facem gheață artificială, ca să avem ce sparge și vara.

Maică-si nu mai știa ce să-i promită. Pînă la urmă ghici totuși:

— Mamă, n-am să mai fiu bolnav niciodată.

— Parcă de tine depinde, măgărușule!

— Să-i mulțumești și tovarășului inginer, măi țîcă, zise taică-său, dînsul m-a ajutat să-ți fac un vapor ca ăsta. Și nu-i unul oarecare: e un spărgător de gheață cu turbină. Aici se toarnă benzină, aici se face explozia, din țeava asta groasă țîșnește jetul. Hai să facem o probă.

Coborîră îndată la Someș.

Așezară vaporașul într-un loc unde apa nu era înghețată, ci abia prinsese pojghiță. Tatăl lui Pistu porni elicea și legă de prova vasului o sîrmă subțire, foarte lungă. Pe urmă dădu drumul navei.

Brrr-brrr-brrr! făcea vaporașul, înaintînd tot mai repede. Iar gheața subțire i se despica în fața provei. Tata mergea pe mal, conducîndu-l cu sîrma ținută în mînă.

Nimeni nu mi-ar putea arăta un băiat atît de fericit cum a fost Pistu atunci. Cînd taică-său i-a dat să țină

capătul sîrmei, iar el reuşi să pornească vaporaşul, mergea pe lîngă el, în lungul malului, ca un mîndru căpitan: doar nasturii de aur de pe haină îi lipseau.

În seara aceea îşi zise de nenumărate ori că, pînă să crească el, ar creşte şi Mateiaş Sparge-sloiuri, devenind un adevărat spărgător de gheaţă atomic, o navă a păcii. Flamura lui va flutura în vînt, iar el, Pistu, va sta — în uniformă cu nasturi de aur — pe puntea de comandă, ordonînd: „Înainte, spre Polul Nord!“

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

A CUI E ȘCOALA?

TOATĂ LUMEA A PLECAT de la școală, în afară de cinci băieți; printre care, firește, Kocsis Sanyi, capul tuturor răutăților.

Au rămas să se joace de-a prinselea. Omul de serviciu vine abia mai tîrziu să facă curățenie și să închidă școala; pînă atunci, jocul de-a prinselea va merge de minune.

Regula o stabilește Kocsis Sanyi: „casă“ nu există, iar de fugit poți fugi oriunde, în curte sau pe coridoare. Și dă el însuși exemplu. Szőke Pityu — „pisică“ — aleargă un timp după Sanyi; acesta gonește roată în jurul nucului, apoi se năpustește în clădirea școlii,

străbate în goana mare coridorul și năvălește în a IV-a B care este tocmai clasa lor. Pityu se ține scai de el. Sanyi sare pe catedră, dă ocol mesei, apoi o ia printre bănci. Pityu e cît pe ce să-l înșface, dar el sare pe pupitrul băncilor, trece valvîrtej peste toate, pînă la ultima; de acolo se avîntă pe pervazul ferestrei deschise și — țup! în grădină. Pînă să se dumerească Pityu, Sanyi a și ajuns din nou în curte, printre ceilalți, și-acum toți îl ademenesc în bătaie de joc pe Pityu: „Pis-pis-pis!"

Iar Kocsis Sanyi repetă figura cu toți ceilalți, ajunși „pisică" după Pityu; fuga pe coridor, năvala în clasă, goana peste pupitrele băncilor și saltul prin fereastra deschisă. Firește că ceilalți îl imită, făcînd la fel.

După un timp însă se întîmplă ceva nou:

„Pisică" e din nou Szőke Pityu; băiatul aleargă după Sanyi, acesta e de-acum în clasă, trece în trap peste bănci, apare în fereastră și — țopa! sare în grădină. Sare în picioare și dă să-și urmeze fuga, numai că cineva îl apucă de braț: un bărbat înalt, cu trăsături severe și hainele pătate cu ulei. Iar omul acesta îi spune domol:

— Ai confundat ușa cu fereastra, băiețaș.

Kocsis Sanyi nu pricepe. Aruncă o privire în sus, către fereastră; vede, timp de o clipă, fața înspăimîntată a lui Pityu, iar după ce acesta dispare de acolo, își dă seama că-i bucluc.

Și începe să se smucească.

— Dați-mi drumul, vă rog.

Bărbatul cel înalt răspunde, tot domol:

— Nu te-am prins ca să-ți dau drumul, băiețaș. Vino cu mine.

Omul pornește ață spre intrarea școlii. Zadarnic încearcă Sanyi să se împotrivească: necunoscutul îl duce ușor, ca pe un fulg.

— Nenea directorul a plecat... Toată lumea a plecat, încearcă Sanyika să-i explice că-l duce degeaba.

— Aranjez eu și fără nenea directorul, zice nepăsător omul cel puternic, continuîndu-și drumul.

„Aoleu, ăsta mă bate!" se înspăimîntă Sanyika.

— Dar dumneata nu ești tata să dai în mine! Nu dumneata mă hrănești! începe el să țipe.

Omul îl măsoară din priviri:

— Cine-i taică-tău?

— Tata... îngaimă Sanyika; apoi, repetînd vorba: Tata e cel mai tare om din fabrică, așa să știi! Dă de pămînt cu oricine. O să dea și cu dumneata, dacă te află, n-ai grijă! Tata e strungar la Unirea...

Bărbatul cel înalt întreabă domol:

— Cum îl cheamă?

— Ca pe mine.

— Dar pe tine cum te cheamă?

— Kocsis Sándor.

Îl cuprinde însă spaima: Aoleu, acu' i-a spus și cum îl cheamă! Ce-i drept, ăsta pare atît de tare că nu-i chip să-l minți. Uite-l cum se mulțumește să dea din cap, zicînd:

— Ești al lui Kocsis Sándor care și-a pierdut săptămîna trecută briceagul?...

La asta nu mai are ce să răspundă Sanyika. Vîră capul între umeri și pășește smiorcăind în lungul coridorului, alături de omul acela înalt.

Iar omul întreabă:

— Care-i clasa ta?

După ce Sanyika i-a arătat-o, îl duce înăuntru, închide ușa și întreabă scurt:

— Care-i banca ta?

Sanyika i-o arată și pe aceea.

Omul îl duce pînă acolo.

— Ei, așază-te.
Și se așază lîngă el, în bancă, privind cînd la ea, cînd la băiat.
— Ce-i asta? îl întreabă pînă la urmă, arătîndu-i două litere incrustate în lemnul pupitrului: K.S.
Sanyika se îmbujorează.
— Tu ai făcut asta?
Sanyika înghite în sec.
— Da, zice, cu glas mic.
— Cu briceagul?
— Da.
— De bună seamă că briceagul tatălui tău l-ai luat tot tu...
Sanyika înghite din nou în sec.
— Da, mărturisește pînă la urmă.
Omul se uită la copilul cu bărbia în piept.
— Ascultă, zice apoi, să-i dai lui taică-tău briceagul. Îndată ce ajungi acasă, să te duci la el și să-i spui că tu l-ai luat. În regulă?
— Da, scîncește Sanyika.
— Iar acum să stăm de vorbă, că pentru asta te-am adus încoace.
— Da, zice Sanyi, fără a îndrăzni să-l privească pe nenea cel înalt.
— Țopăiți pe bănci; tu ai și cioplit-o pe a ta. În jurul ferestrei ați stricat peretele. M-am uitat: în trei locuri l-ați stricat. Ce crezi tu, a cui e școala asta? Ale cui sînt băncile, masa, scaunul, tabla?...
Sanyika tace. Zău că nu știe ce să răspundă. De unde să știe el a cui e școala? A lui nenea directoru' de bună seamă nu este și nici a lui nenea învățătorul. Te pomenești că-i tocmai a omului acestuia și-acum vrea să i se plătească banca scrijelită și peretele stricat. Aoleu, ce bătaie o să-i dea maică-sa!...

Iar nenea cel înalt întreabă iarăşi:

— Ce crezi tu, cît costă o şcoală mare ca asta? E nouă de tot, construită doar de anul trecut. Cîte cărămizi şi olane, cît var, nisip şi lemn au intrat într-însa; cîţi oameni au muncit la ea pînă s-o termine; cîte sobe, ferestre, uşi, table, scaune şi mese trebuie pentru o şcoală ca asta? Şi ce crezi, cine le plăteşte toate astea?

Sanyi nu răspunde, însă simte că i s-a luat o piatră de pe inimă. De-acum e sigur că şcoala nu e a lui nenea ăsta. Şi, fără să vrea, i-o spune:

— Dar nu e nici a dumitale, nene!

Nenea rîde:

— Stai, ţîncule, că tocmai aici voiam să ajung. Cum să nu fie a mea!

Sanyika se întunecă din nou la faţă.

— Ei, află de la mine că şcoala a clădit-o statul. Dar ce crezi, de unde are statul bani pentru construit şcoli? O să-ţi spun eu. Noi, oamenii în toată firea — eu, tatăl tău şi toţi cei ce trăiesc aici — am hotărît că copiii — deopotrivă copiii români şi maghiari — au nevoie de şcoală ca să poată învăţa, să poată ajunge oameni culţi. De aceea fiecare din noi îi dă ţării o anumită parte din cîştigul său, adică: plătim impozit, pentru ca din el să se poată construi şcoli. Iar guvernul face împărţeala: în cutare şi cutare loc e nevoie de şcoală, căci sînt copii mulţi. Atîţia bani ne trebuie pentru salariul lui nenea directoru', atîţia pentru nenea învăţătoru', atîţia pentru table şi bănci. Va să zică, şcoala asta e şi a mea, căci s-au băgat în ea şi banii mei, ca şi ai tatălui tău. Iar tu şi cu prietenii tăi cioplifi băncile, stricaţi peretele şi uşa, spargeţi fereastra, adică păgubiţi averea obştească. Păi, vreţi să clădim în fiecare an o şcoală nouă? Ţine minte: şcoala este un bun obştesc. Iar dacă te mai prind o dată că strici peretele, scrije-

lești banca, păgubești școala — apoi să știi, băiețaș, că-ți dau la fund pînă faci vînătăi! Sau, dacă preferi, îi spun tatălui tău, că lucrăm în aceeași fabrică — și n-avea grijă: îți iei tu porția de la el. Acum du-te frumușel acasă. Dar spune-le și celorlalți că lecția pe care ți-am dat-o eu aici e și pentru ei.

Apoi nenea acela înalt s-a ridicat, ieșind din clasă fără să mai spună un cuvînt.

Sanyika ieși de asemenea. Dar umbla tare domol în lungul coridorului, pășind ușor ca un fluture. Iar cînd ceilalți se buluciră în jurul lui să-l întrebe ce-a fost, cum a fost, el spuse doar atît:

— Știți... Ar fi bine să nu ne mai jucăm de-a prinselea pe-aici. El e proprietarul școlii.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

PISTU O PĂȚEȘTE

PISTU ERA ATÎT DE CUFUNDAT în treaba pe care tocmai o isprăvea, încît pînă și vîrful limbii îi scăpa nițeluș printre buze.

Smulgea din cartea de citire pagina cea mai frumoasă de la mijloc — dar cu multă grijă, să n-o boțească defel. Îi trebuia pentru un avion — firește, de cel mai nou tip — un avion cum nu mai avea nimeni altul în clasă.

Descoperise că, îndoindu-i puțin aripile, zboară mult mai lin, mai legănat. Iar dacă ciocul e puțin mai ascuțit, mai lung, avionul nu mai vine în picaj, ci aterizează moale, în zbor razant.

Fireşte, pînă să facă toate aceste descoperiri şi experienţe, fusese nevoit să smulgă vreo patru file din cartea de citire. Plănuia să realizeze modelul definitiv din filele ei, iar pe urmă să construiască avionul dintr-o foaie a blocului de desen.

Modelul definitiv era aproape gata, cînd sosi acasă Jani, fratele său. Era cu şapte ani mai mare decît Pistu şi, de o jumătate de an, ucenic tipograf. Se aşeză pe canapea, urmărind cu interes munca mezinului — dar după o bucată de vreme se încruntă.

— Tiii, măi! Din ce-ţi faci tu avioane? întrebă el uimit şi-i luă cartea de citire.

O răsfoi consternat — căci avea de ce să fie: coperta cărţii atîrna ruptă, filele aveau colţurile boţite şi erau pline cu pete de cerneală; alte file lipseau de tot.

— Aşa preţuieşti tu munca?! îl întrebă Jani furios.

— Care muncă? se răsti Pistu jignit.

— A tatii şi a tuturor. Da, da, degeaba caşti ochii la mine; şi munca mea.

— Aiurea, munca tatii! Ce tot îndrugi acolo? Dă-mi cartea!

Însă Jani nu i-o dădu.

— Chiar aşa! Nu preţuieşti munca tatii: rupi cartea cumpărată de el pe bani pentru care a muncit. Ce crezi, are să-i pară bine cînd o vedea ce-ai făcut cu cartea asta?! Să-ţi cumpere alta, nu-i aşa?...

— Hai, du-te şi pîrăşte-mă! se bosumflă Pistu. Dă-o-ncoace!

Jani se înfurie de-a binelea:

— Nu ţi-e ruşine? Cum vorbeşti tu cu mine?! Acuşi îţi dau una!

Pistu vîrî capul între umeri. Ştia că nu-i bine să-l scoţi din pepeni pe Jani: are mînă iute şi aspră. Îţi trage cîteva scatoalce — şi cu ele rămîi. Pe deasupra,

nu se poate plînge nimănui, căci pentru cartea de citire e ușor să te alegi cu un supliment. Tăcu, deci, cu ochii în pămînt.

Glasul lui Jani vădea mînie:

— Știi tu din ce se fac cărțile? Nu mi te uita în pămînt; uită-te la mine! Hai, să auzim, din ce se fac cărțile?

— Din hîrtie, îngăimă Pistu speriat.

— Dar hîrtia?

Pistu dădu din umeri în semn că nu știe.

— Îți rupi cărțile tocmai fiindcă nu știi cum se fac. Nu știi cîți oameni muncesc la ele pînă cînd binevoiești tu să-ți faci avioane dintr-însele. Hîrtia se face din lemn — dar cîți trebuie să muncească din greu pentru ca el să ajungă hîrtie! Tăietorii de lemne, muncitorii din fabricile de hîrtie... ca să nu-i amintesc decît pe aceștia... Dar hîrtia goală încă nu se cheamă carte de citire... Trebuie scrise povești, poezii și istorisiri și trebuie desenate poze, iar toate acestea trebuiesc tipărite pe hîrtie, ca să iasă o carte din ele. Carte! Dar știi tu cum se face o carte? Știi?

Pistu tăcea. De unde să fi știut?

— Ei, ascultă la mine. Și Jani începu să înșire: Știi tu cîte feluri de muncă există într-o tipografie? Nu ți le spun decît pe cele mai importante... Culegătorii sau zețarii culeg literele cu ajutorul unor mașini iscusite; zincografii fac clișee de zinc după desene și picturi; paginatorii aranjează în așa fel literele culese și clișeele, încît toate la un loc să aibă forma unei pagini de carte; tipografii tipăresc cu niște mașini, pe coli mari de hîrtie, toate literele și desenele; după ce colile au fost tipărite, le împăturesc, cu alte mașini, iar legătorii le compactează în formă de carte. Ce știi tu!? Ție nu-ți pasă de ei, nu le prețuiești munca: nici a tăietorilor de

lemne, nici a muncitorilor de la fabricile de hîrtie, nici a scriitorilor, pictorilor, zețarilor, paginatorilor... Nu prețuiești munca nimănui. Faci avioane din cartea ta care e un lucru de preț; îi boțești paginile, o mîzgălești, o pătezi. Ce-ai zice dacă cineva ar turna cerneală peste desenul tău la care ai muncit atîta? Sau dacă ar sparge porumbarul pe care l-ai făcut pentru porumbeii tăi?

Pistu asculta consternat.

— Ptiu! Asta s-ar chema curată porcărie!

— Să-ți fie rușine! urmă Jani. Cartea am s-o repar eu mîine, la tipografie; dar dacă te mai prind o dată că nu-i dai prețuirea cuvenită, să știi c-o pățești cu mine!

Pistu nu zise nici pîs; doar peste cîteva zile îndrăzni să-l roage pe Jani:

— Ia-mă, zău, la tipografie într-o zi, să văd și eu cum se face cartea de citire!

1960

În românește de GELU PĂTEANU

ANUL NOU CU BUCURIE!

TRĂIA UNDEVA ÎNTR-UN ORAȘ un băiețel, un școlar. Era un copil cu ochii mari, căprui, cu părul castaniu și, dacă-mi amintesc bine, elev în clasa a treia. Nu era neascultător, ci doar foarte, foarte comod. De pildă, dimineața, cînd îl trezea mămica lui ca să se ducă la școală, el mai lenevea o bună bucată de vreme în pat. Între timp, își zicea că astăzi va fi cu adevărat un copil cuminte; că n-are să fie neatent sau dezordonat. Era foarte mîndru de legămîntul acesta la care visa — în pat — pînă ce mama venea din bucătărie să-l ia la rost:

— Tot nu te-ai sculat, dragul mamei? E șapte și jumătate; ai să întîrzii la școală.

Atunci băiețelul se scula speriat și se grăbea — vai, cum se grăbea! Încălța pe piciorul stîng pantoful pentru piciorul drept — și trebuia să înceapă totul de la capăt. De spălat, se spăla numai pe ochi; uita să se pieptene și-și bea cafeaua cu lapte fără pîine. Trîntea cărțile în ghiozdan și fuga-fuguța!... Firește, întîrzia totuși. Tovarășa învățătoare îl certa... Și abia cînd deschidea ghiozdanul, observa că în graba mare și-a uitat acasă caietul de matematică — și, într-însul, lecția.

Nu i-o putea deci arăta, iar tovarășa învățătoare îi trecea în catalog un scăunel răsturnat, adică: un patru. Asta îl amăra atît de mult încît nu mai era în stare să urmărească lecția, și cînd tovarășa învățătoare îl striga pe el, nu putea continua citirea de acolo de unde o lăsase cel dinaintea lui.

Tovarășa învățătoare îi trecea în carnet că băiețelul a fost neatent și a luat din nou nota patru.

Într-o zi, la amiază, se întoarse acasă cu frica-n sîn și, venindu-i mai la îndemînă așa, nu le arătă părinților carnetul. Iar după mîncare hotărî să nu se joace decît puțin de tot, atît cît să se așeze mîncarea, și să se apuce apoi să-și învețe toate lecțiile.

Ieși în stradă și, cu joaca, uită totul într-atît, încît ajunse acasă doar după aprinsul luminilor, cînd maică-sa sculase toată strada tot strigîndu-l.

Bineînțeles, jumătate din lecții rămaseră nefăcute și bineînțeles că a doua zi încasă din nou un patru! Iar peste vreo patru zile, cînd tatăl lui îi ceru carnetul, se lăbărțau într-însul trei de patru și multe, multe observații de-ale tovarășei învățătoare: că băiețașul nu este atent, că e dezordonat și că nu învață bine.

Într-un cuvînt, degeaba își tot făgăduia băiețașul în sinea lui că nu va mai întîrzia, că nu are să mai fie dezordonat, neatent și elev slab; fiind comod, adică: leneș, nu se ținu de cuvînt.

Își neglija munca, îndatoririle.

Ce credeți voi, ce s-ar întîmpla dacă și oamenii în toată firea ar fi atît de comozi ca și băiețașul acesta? Dacă, de pildă, din comoditate, brutarii nu ar coace pîine, morarii nu ar măcina făină, agricultorii nu ar face munca cîmpului, tipografii nu ar tipări cărți, muncitorii de la fabrica de încălțăminte nu ar mai fabrica încălțăminte, croitorii nu ar coase haine, șoferii nu ar conduce mașinile.

Dacă toată lumea și-ar neglija munca, așa cum face băiețelul acesta?!

Ce-ați mînca voi toți dimineața, la amiază și seara?

Ce-ați îmbrăca, dacă n-ar mai exista îmbrăcăminte și încălțăminte? Dar băiețelul acesta cum ar putea trăi fără munca adulților?

Mare noroc că adulții nu sînt atît de comozi și de neglijenți ca el!

Sînt sigur că nici voi. Fiți deci mereu cuminți și munciți cinstit. Munca voastră este învățătura. Învățați cu tragere de inimă.

An nou fericit! Spor la muncă! Veselie și voie bună!

1960

În românește de GELU PĂTEANU

POVESTEA UNUI BAIEȚEL

DE BUNĂ SEAMĂ, auziți adesea cuvîntul „plan“. Și, de bună seamă, vă întrebați de multe ori ce anume înseamnă şi ce-i aceea muncă planificată. Păi, dacă-i aşa, să vă istorisesc o întîmplare.

A fost odată ca niciodată, dincolo de Cluj şi dincolo de Baia Mare, poate la Satu Mare sau la Timişoara, a fost odată un băiețaş foarte mîndru. Cum să nu fi fost mîndru, dacă crescuse mare: împlinise şapte ani, nu mai mergea la grădiniță și era înscris în clasa întîi primară.

Tatăl său îi cumpărase un ghiozdan nou de tot și un abecedar plin cu litere și poze.

Tiii, ce se mai împăuna băiețelul acela! Cum să se fi simțit el un băiețaș ca toți băiețașii? A doua zi era întîi septembrie; nici somnul nu se lipi de el, într-atît era de bucuros că mîine dis-de-dimineață are să meargă la școală în văzul întregii străzi.

Pînă la urmă adormi totuși, și încă atît de adînc încît măicuța lui abia reuși să-l trezească.

— Scoală-te, băiețașul mamei; trebuie să te duci la școală, zise, apoi ieși în bucătărie.

Dar băiețașului îi era tare somn.

Ședea pe marginea patului, moțăind. Numai cu chiu cu vai se hotărî să se îmbrace. Începu să-și caute ciorapii. Unul îl găsi sub pat, celălalt se încurcase în cracul pantalonilor. În cele din urmă reuși să și-i pună în picioare, dar apoi trebui să-și caute pantofii. Aceștia erau împrăștiați și ei care încotro.

Vremea trecea și, pînă să se spele el și să-și bea cafeaua cu lapte, abia îi mai rămase timp să ajungă la școală.

Pînă la urmă își luă ghiozdanul pe umăr și dădu să plece, dar mama îl opri:

— Dar pantofii? Cum arată? Nu poți merge la școală cu pantofii nelustruiți. Vai, cît ești de dezordonat, băiatul mamei!

Iar el a trebuit să-și lustruiască pantofii.

— Ai să întîrzii, măi, ai să întîrzii! îl grăbea mama.

Și întîrzie într-adevăr. Era și tovarășul învățător în clasă, cînd se înființă dumnealui. Trebuie să vă spun deschis: degeaba era mîndru băiețașul acela că e în clasa întîi primară.

În săptămîna aceea întîrzie de patru ori de la școală, de trei ori nu avu timp să-și ia micul dejun, iar pentru

că-și irosise la joacă și după-amiezile, tovarășul învățător îi făcu de mai multe ori observații, deoarece nu-și pregătea lecțiile. Dar nu numai că-i făcu observații, ci i le înscrise pe toate în carnet. Eu nici nu știu ce s-ar fi ales de băiețașul acesta, dacă duminică după-amiază tatăl său n-ar fi citit însemnările din carnet.

— Ia vino încoace, băiatul tatii, își luă el la rost feciorul. Spune-mi de ce întîrzii de la școală în fiecare dimineață și de ce nu-ți faci lecțiile în fiecare zi?

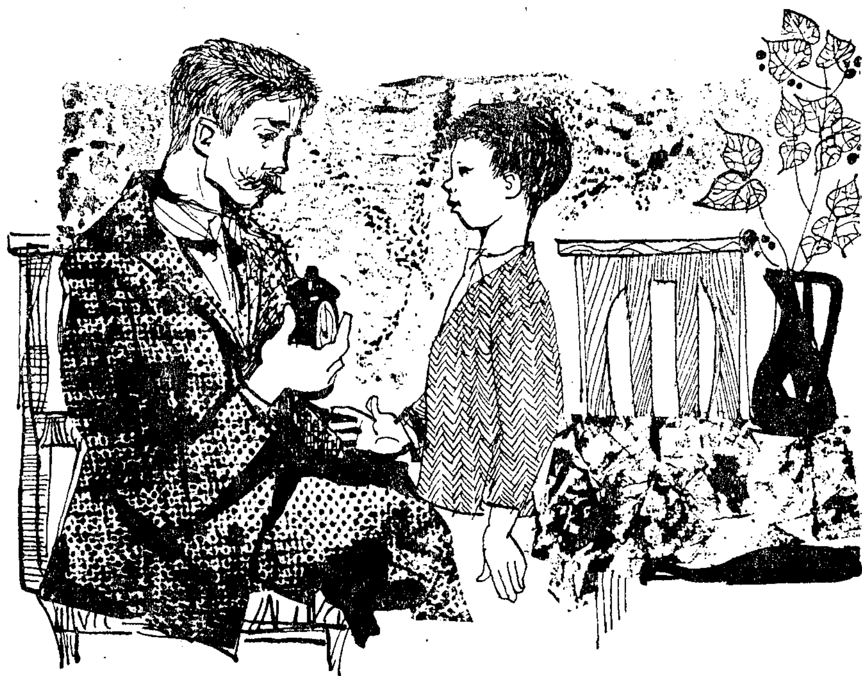
Băiețelul se bîlbîi cît se bîlbîi, iar pînă la urmă spuse:

— Zău că nu știu, tată. Oricît mă grăbesc, tot întîrzii. După-amiezile, la fel: degeaba mă grăbesc cu joaca! Se întunecă foarte repede, trebuie să merg la culcare și n-am timp să-mi fac toate lecțiile. Deși eu aș vrea atît de mult să fiu un școlar cum se cuvine! zise.

— Ai vrea să fii un școlar cum se cuvine? Bun, băiatule, e în regulă! Am să te ajut. Numai să faci totul cum îți spun eu și vei vedea că ai timp berechet. Întîi să-mi aduci însă deșteptătorul.

Tatăl luă deșteptătorul și-i vorbi așa:

— Ceasornicul acesta are să te ajute. În fiecare seară, exact la opt și jumătate, ia peria de ghete, șezi pe scăunel și lustruiește-ți bine pantofii. Pe urmă dezbracă-te repede, pune un scaun lîngă pat, așază pe spetează întîi pantalonii, apoi haina, și cămașa, iar ciorapii pantofii lasă-i sub scaun. După aceasta spală-te și, fix la nouă, vîră-te în pat. Dimineața la șapte, cînd sună ceasul acesta, scoală-te fără zăbavă. Spală-te pînă la brîu, apoi îmbracă-te. De-acum iei întîi cămașa, după aceea

ciorapii, pantalonii, pantofii și haina. Cînd ai isprăvit și micul dejun, exact la șapte și jumătate, pornește la școală... La amiază, după ce te-ai întors acasă și ai luat masa, odihnește-te puțin, iar exact la opt și jumătate începi totul de la capăt... Tu, dragul tatii, ai început să muncești. Munca ta este mersul la școală și învățătura. Dar bine nu poți munci decît planificat. Îți faci dinainte un plan amănunțit: cînd te scoli, cînd te îmbraci, cînd pleci la școală, cînd începi să înveți sau să te joci; pînă și lustruitul pantofilor îl pui în planul acesta. Crede-mă, dacă trăiești după un astfel de plan, ai vreme îndeajuns pentru toate.

Ei, vedeţi, copii? Acesta este planul. Aceasta este munca planificată.

Iar de atunci, băieţelul cu pricina munceşte şi el planificat: merge la şcoală, învaţă, se joacă după un plan dinainte întocmit — iar prietenul său cel mai de nădejde este ceasul deşteptător.

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

DĂRUIŢI MAMEI VIOLETE

ŞTIŢI, NU-I AŞA, că la opt martie sărbătorim Ziua femeii. De bună seamă aţi auzit cîte femei şi fete eroine şi-au jertfit libertatea şi viaţa pentru libertatea patriei şi pentru viaţa liberă a altora.

Gîndiţi-vă numai la Zoia, partizana sovietică: ea a luptat cu arma în mînă împotriva fasciştilor germani care îi devastau patria.

Zoia a căzut eroic, la vîrsta de optsprezece ani.

Sau gîndiţi-vă la Donca Simo, comunistă şi luptătoare a mişcării muncitoreşti din România. Ea şi-a dat viaţa pentru ca voi să puteţi trăi în libertate.

Dar pentru libertatea voastră au murit Haia Lifșiț, Tereza Ocskó și Olga Bancic. Întipăriți-vă bine în minte numele lor, ca să nu le uitați niciodată. Pentru voi au trăit, au luptat și au murit de moarte eroică.

Dar oare voi înșivă nu cunoașteți azi femei curajoase, luptătoare demne de dragoste și respect? Ba da! În primul rînd pe mamele voastre. Căci și ele contribuie acum la construirea socialismului, la înfrumusețarea vieții voastre. Cît de multe mame muncesc în fabrici și uzine, la cîmp și în birouri! Cîte mame cîștigă, prin munca lor desăvîrșită, drapelul de fruntaș în producție! Și nici după ce s-au întors acasă ele nu stau cu mîinile-n sîn, ci gătesc, spală, deretică. Vă ghicesc pînă și gîndurile. Iar voi dormiți demult cînd ele încă mai trebăluiesc, cos, peticesc. Cînd sînteți bolnavi vă veghează nopți în șir, păzindu-vă cu grijă și dragoste.

De curînd am văzut un film foarte frumos. Era vorba în acest film despre un băiat care se îmbolnăvește de amîndoi ochii. Medicii nu mai speră că el își va recăpăta vederea.

Într-un singur fel se putea nădăjdui să nu orbească de tot: dacă s-ar fi găsit cineva care să-și sacrifice propriul ochi sănătos, pentru ca băiatul să vadă măcar cu unul. Știți ce s-a întîmplat? Că tocmai mama băiatului și-a sacrificat un ochi, dăruindu-i-l, ca să vadă din nou și copilul ei.

Atît de mare este dragostea unei mame — iar dragostea aceasta nu se poate înlocui prin nimic.

Tocmai de aceea respectați-vă mama și iubiți-o. Fiți ascultători și nu uitați să-i dăruiți, de opt martie, un buchețel de violete.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

MOARTEA IEPURAȘULUI

A FOST ODATĂ UN BĂIEȚEL de la țară pe care-l chema András. Avea și un frățior de cinci ani și-un dulău mare, alb, cu pete negre.

Pe cît de grav și de cumpătat era dulăul Ceaun, pe atît de necumpătat și de neastîmpărat era Sándor, mezinul.

András se temea de el, în toată puterea cuvîntului. Ei, nu pentru că ar fi fost un slăbănog — era într-a patra și, pe deasupra, pionier — ci pentru că nu putea ști niciodată cînd va săvîrși Sándorka vreo faptă pentru care o să plătească el oalele sparte.

De pildă, într-una din zile lovi atît de rău cu praștia pe cel mai frumos și mai cu grijă ocrotit dintre porum-

beii lui András, încît pasărea muri. Praştia o primise de la un copil din strada lor în schimbul mărcilor adunate anevoie tot de către András. Puţin înainte de asta, rupsese o foaie din caietul de teme al fratelui său, ca să-şi fabrice un avion.

András îl iertă pentru mutilarea caietului de teme şi pentru învîrteala cu mărcile; dar cînd îi doborî cu praştia frumosul porumbel, îl zgîlţîi mînios pe Sándorka:

— Ucigaşule! Dac-ai fi mai mare şi nu mi-ai fi frate, şi dacă nu mi-ar părea rău de cravata roşie, ţi-aş trage o bătaie zdravănă!... Nu ţi-e ruşine? Ce fel de copil eşti tu?! Numai imperialiştii ucid!...

Sándorka îl ascultă speriat; de fapt, el nici nu voise să nimerească porumbelul.

Parcă în alte dăţi nu ocheşte mereu becurile electrice, fără să nimerească vreunul, şi-acum uite, dintr-o dată...

Pînă la urmă, fratele mai mare dădu din mîini furios şi-l lăsă în pace:

— N-o să se aleagă nimic de tine, în vecii vecilor! zise plecînd să-şi hrănească porumbeii.

Sándorka clipea de zor. Ştia prea bine la ce se gîndise András, spunînd că nu se va alege nimic de el. Se gîndise că el, Sándorka, nu va purta nicicînd cravata roşie, nu va ajunge pionier fiindcă e un copil rău.

„Totuşi nu sînt imperialist“, căuta el să se liniştească singur, cam mofluz.

Ei, despre aceşti doi copii este vorba în povestirea noastră — şi despre micuţul Ghemotoc. Mă întrebaţi cine-i micuţul Ghemotoc? Veţi afla curînd.

Într-o după-amiază, András păzea vaca pe cîmp. Stătea pe pajişte, cioplind cu briceagul un toiegel meşteşugit dintr-o nuia de răchită; în urmă, îi ticlui la

capăt și un fluier cu sunet frumos. Lîngă pășune se afla o trifoiște mare-mare, a cooperativei agricole de producție.

Băiatul îi arunca vacii cîte o privire, ca să nu scape în trifoi; pe urmă își vedea de cioplit. Era și Ceaun cu el. Tolănit în marginea trifoiștei, căuta să înhațe muștele din zbor.

András era pe sfîrșite cu cioplitul toiegelului, cînd îl auzi pe Ceaun lătrînd amarnic. Se uită el după vacă, dar ea păștea liniștită; nici măcar nu se întorsese cu capul spre trifoiște.

„Ce l-o fi apucat pe cîinele ăsta?" se întrebă András. Privindu-l din nou, văzu că latră o bucată de vreme, apoi stă și ascultă încordat.

Cîinele intrase binișor în trifoi. De obicei avea un glas ca de clopot; acum însă era neobișnuit de subțire și de tăios. Deodată Ceaun făcu un salt mare înainte, apoi altul, și mai mare, într-o parte. Zău că nu se purta așa cum i se cuvine unui cîine serios, pus să păzească o vacă!

András era foarte curios de ce. „A găsit ceva"... gîndi el. Și dădu fuga acolo.

— Ce-i, Ceaun? Ce este?

Cîinele lătră mai departe, țopăind, fără să-l privească.

András se uită mai atent și văzu trifoiul mișcînd în fața lui Ceaun. Pînă la urmă mișcarea conteni; băiatul se aplecă, dînd lujerele la o parte—și văzu un ghemotoc cenușiu, mititel, cu doi ochișori negri, strălucitori.

— O, ce mai ghemotoc! zise întinzînd mîna după el. Ia te uită cine te-a speriat! adăugă băiatul, rîzînd către cîine, în timp ce ridica de jos, ținîndu-l de urechi, un iepuraș de cîmp.

Ceaun lătra și mai întărîtat.

— Nu vezi că e mic și slăbuț? Nu ți-e rușine să latri la un iepure cît ăsta?... S-a rătăcit de maică-sa. Îl iau acasă și-l cresc, îi explica András lui Ceaun.

Cîinele se ostoise, nu mai lătra la iepure; se trase deoparte, rușinat, și începu să se scarpine.

Pentru el toată istoria se sfîrșise. Seara însă, András luă într-adevăr iepurașul acasă și-i dădu numele de Ghemotoc.

Micuțul se domestici foarte repede. Era destul să-l strige: Ghemotoc! că-l și vedea venind fuga-fuguța din grajd. Ba, chiar cînd mama lui András chema găinile — pui-pui-pui! și le arunca niscaiva ovăz sau orz, primul care se înfățișa era totdeauna Ghemotoc.

Intra pînă și în bucătărie, cînd ei stăteau la masă, și se învîrtea în jurul scaunului lui András întocmai ca un cățel. Iar dacă băiatul uita de el, îi sărea în poală, nerăbdător: ei, sînt și eu aici! Obișnuia să ciugulească boabele de grîu și de ovăz dinaintea găinilor, hulpav nevoie-mare; bătea spre ele din piciorușele de dinapoi și tăbăra asupra lor cu gura căscată, speriindu-le că le mușcă dacă nu-l lasă. Era un animal tare drăguț. Toată lumea îl îndrăgise, și mai cu seamă Sándorka. Vai, cum îl mai invidia pe fratele lui din cauza lui Ghemotoc!

— Dă-mi-l mie, András, zău, dă-mi-l mie! Tu ai porumbei, cîine, mărci... Pînă și cioară ai...

Într-adevăr, András avea și o cioară. O găsiseră niște copii, pe cînd era un biet pui cu aripa frîntă; de la ei o luase, ca să n-o chinuiască. O crescu foarte răbduriu și-acum cioara se foia prin curte. Își mai tîra puțin aripa frîntă, încolo însă era sănătoasă tun, iar cînd András venea de la școală nu-i trebuia mai mult de o fluierătură ca s-o vezi alergînd într-un suflet spre el. Sándorka îl invidia și pentru cioara aceasta.

Acum se milogea pentru iepure.

— Da, ca să mi-l canonești mereu! Animalul trebuie îngrijit, fîrtate, nu-i destul să te joci cu el.

— Am să-l hrănesc și am să-i port de grijă, numai dă-mi-l. M-am cuminţit, András. Ai să vezi că m-am cuminţit.

— Dă-i-l, să aibă ceva și el, îl îndemna și mama.

Așa că András i-l dărui pe Ghemotoc lui Sándorka. Tiii, ce bucurie pe mezin! În prima zi îi aduse, zor-nevoie, o grămadă de lucernă și de iarbă proaspătă. Era însă amărît peste măsură, căci Ghemotoc nu voia să ia la cunoștință că de-acum era al lui Sándorka și nu al lui András.

De cum sosea acesta de la școală, Ghemotoc se repezea în calea lui și făcea sluj lîngă cioroi, cu mare strădanie, pentru ca András să-l ia în braţe pe el. Cînd însă încerca Sándorka, era zadarnic. Ghemotoc dădea din lăbuţe, furios, și începea să-i îmboldească pantofii pufnind, ca și cum ar fi vrut să-l muște. Iar dacă reușea totuși să-l ia în braţe, iepurașul se zbătea și se vînzolea, silindu-l să-i dea drumul.

Mezinul era amărît rău.

— Da, pentru că nici nu mi l-ai dat mie, te-ai prefăcut doar că mi-l dai. Spune-i că de-acum e al meu...

András se mulţumea să rîdă:

— Fă-l să se deprindă cu tine.

Numai că Ghemotoc nu voia să se deprindă cu Sándorka. Dimpotrivă: cu cît îl sîcîia, mai mult ţinîndu-l în braţe cu de-a sila, cu atît mai furios pufnea și se zbătea.

Amărît, copilul începu să-l aţîţe cu tot dinadinsul pe iepurele încăpăţînat. De-acum însă acesta fugea de el în grajd și se ascundea atît de bine, încît Sándorka îl căuta zadarnic.

Simţea aproape un fel de ură faţă de Ghemotoc și, pînă la urmă, scorni ceva ciudat împotriva lui.

Ghemotoc şi cioroiul lui András făceau casă bună. Adesea se puneau pe-o joacă, de-ţi era mai mare dragul să-i priveşti.

Cioara îl ciupea de urechi pe iepuraş, iar acesta tropăia din picioare, repezindu-se pe nepusă-masă la cioară. Ea se ferea printr-un salt comic, apoi dădea să-l ciupească din nou cu ciocul.

Iepurele dădea iarăşi din picioare, se repezea din nou, iar cioara se ferea încă o dată.

Se întîmpla însă uneori să nu se poată feri la timp, iar iepurele o dădea peste cap, triumfător. Şi continua joaca aceasta, pînă cînd unul dintr-înşii ostenea. Pe urmă îşi vedeau de drum în bună pace.

Într-o zi, Sándorka ghici cum să necăjească iepurele: înşfăca cioara şi, pe neaşteptate, o azvîrlea peste Ghemotoc. Iepurele credea că cioara vrea să se joace — şi era bun-bucuros de joacă. Tropăia o dată, apoi se repezea, dar cioara, nepregătită să înfrunte năvala, se rostogolea cît colo, dată peste cap.

Atunci Sándorka o azvîrlea din nou peste Ghemotoc şi continua pînă ce iepurele, ostenit, se înfuria rău. Pînă la urmă, Ghemotoc ataca atît de sălbatic cioara, încît aceasta se rostogolea hăt-departe.

Dar pînă şi porumbelul are rînză — darămite o cioară! Aşa că iepurele primi în coaste o lovitură care îl făcu să scîncească. Tiii, ce s-a mai înfuriat! Se repezi la pasăre pufnind. De data aceasta încăierarea era serioasă. Lui Sándorka îi plăcu foarte mult. Iar cei doi, pînă atunci prieteni buni, nu mai scăpară de el. Cînd nu-l vedea András sau altcineva, îi întărîta deîndată. Cele două animale ajunseră să se urască în toată puterea cuvîntului.

Odată, András îl prinse pe mezin asupra faptului şi-l certă. Dar lui Sándor nu-i prea păsa.

Într-o bună zi însă se întîmplă ceva îngrozitor. Copilul asmuţise iarăşi iepurele şi cioara, care se băteau orbeşte. Prin aer zburau pene şi peri, iepurele avea ochii injectaţi de furie, pufnea întărîtat şi pînă la urmă se năpusti la pasăre din toată puterea. Cioara aştepta atacul cu priviri de gheaţă; apoi zburătăci uşor într-o parte şi lovi necruţător iepurele, cu clonţul ei puternic. Îl nimeri pe Ghemotoc chiar la rădăcina urechii. Iepurele dădu ţipăt ascuţit, căzu încet într-o rînă, prinse a tremura din tot trupul, se zvîrcoli de vreo două ori, apoi se întinse cît era de lung. Murise.

Sándorka privea îngrozit. Tocmai atunci intră pe poartă András.

— Ce-ai făcut, mă?! se repezi el.

Copilul clipea îngrozit.

— Vezi, mamă, el i-a întărîtat! i se plîngea András, deznădăjduit, mamei care venea în grabă. Apoi îl ţintui cu privirea pe mezin: Ştii ce eşti tu, măi?... Uită-te ce-ai făcut! şi-i arătă cu un gest leşul lui Ghemotoc.

Sándorka privea cu ochii mari iepurele, încă atît de vioi adineauri şi nemişcat acum.

Îl privi o vreme, apoi, plîngînd desperat, alergă la maică-sa şi, ascunzîndu-şi faţa în poala ei, ţipă:

— N-am să mai fiu imperialist! N-am să mai fiu! ...şi plînse, plînse cutremurat pînă-n adîncul sufletului.

Hai să-l credem. Poate că, de data aceasta, făgăduinţa lui n-a fost vorbă goală.

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

PÎNĂ SĂ AJUNGĂ GRÎUL PÎINE

PATRU PIONIERI se jucau în curtea unei case de oraş. Unul dintre ei — un băieţel bălai — ţinea în mînă o bucată mare de pîine. Mîncase jumătate şi-şi luase cealaltă jumătate cu el. Joaca nu-i dădea răgaz să mănînce mai departe. Îi plăcea să se joace mai ales de-a „pisica". Una dintre „case" era şopronul pentru lemne; a doua, colţul de dincoace al clădirii. „Pisică" era o fetiţă mai mare, iar băieţelul bălai — „şoarecele", silit să se adăpostească în casă. „Pisica" stătea tocmai cu spatele spre el; „şoarecele" îşi zise deci că are să treacă fuga în „casa" cealaltă. Însă pîinea din mînă i-ar fi stînjenit goana. Muşcă deci încă o dată şi azvîr-

li restul pe jos, lîngă șopron. Apoi — țuști! Dar „pisica" — Magduska din clasa a cincea — în loc să alerge după el, îi strigă:

— Ridică pîinea de jos, Béla! Vino înapoi și ridic-o!

— Da, să mă prinzi!... rîse băiețelul fugind în „casă".

— Se vede cît de colo că ai devenit pionier abia în anul acesta, zise Magduska, întorcîndu-se către ceilalți. Nu mă mai joc pînă nu ridică pîinea de jos. Așa prețuiești tu munca altora? Știi tu cît trebuie să muncească alții ca să ai tu pîine? Și te apuci s-o azvîrli pe jos! Eu știu, căci anul trecut am fost la adunat spice.

Și n-a mai vrut să se joace. Avea dreptate. Pîinea pe care o mîncați voi costă foarte multă trudă și sudoare. De bună seamă, știți că pîinea se face din făină, iar făina din grîu. Dar nu știți cum se face grîul. Grîul se face pe ogoare.

Toamna, brigăzile de tractoriști ară cîmpul cu tractoare care pufăie zgomotos. Agricultorii, țăranii colectiviști seamănă în brazde grîu cu bob sticlos. Apoi grăpează arătura. În timpul iernii, sămînța se odihnește sub învelișul de zăpadă; primăvara, cînd zăpada se topește, razele soarelui încălzesc pămîntul, iar grîul dă colț, ieșind la suprafață. În april, după încolțitul grîului, se plivesc din lan scaieții și volbura. Ploaia de mai și soarele ajută grîului să crească. Apoi căldura din iunie îl coace. În iulie îl seceră combinele și mașinile de secerat. În august, batozele îl treieră. Atunci grîul e gata. Acolo unde țăranii muncitori nu lucrează împreună, treaba merge mult mai greu. Aratul se face cu pluguri trase de boi sau de cai, semănatul — cu mîna, seceratul — cu coasa și cu secera. Grîul se coace mult mai greu și în mai mult timp.

Ei, grîul s-a copt, dar trebuie transformat în făină. El este măcinat în mori de vînt, mori de apă sau mori cu aburi. Există și mori puse în mișcare cu curent electric sau cu turbine. Iată, făina este gata — dar făina crudă n-o poți mînca. Ea este transformată, deci, în marile fabrici de pîine și în atelierele de brutărie. Acolo se frămîntă aluatul și se coace în cuptoare. Din brutării, pîinea este transportată în magazinele de unde mamele voastre o cumpără și o duc acasă. Așa ajunge pe masa voastră bucata de pîine proaspătă. Așadar, ca să puteți voi mînca pîine, mulți oameni trebuie să muncească cu toată rîvna și priceperea lor: tractoriști, agricultori, secerători, treierători, muncitori de la transporturi, mecanici de locomotivă, șoferi, căruțași, morari, brutari, vînzători de pîine, muncitori de la fabrica de drojdie. Vedeți cît de mulți oameni, cît de mulți meșteșugari trebuie să muncească? Și-atunci băiețelul acela bălai de ce aruncă pîinea pe jos? Păi, nu avea dreptate „pisica"? Pioniera aceea drăguță? Dar uite că mai muncește cineva! Tocmai voi, dragi pionieri, care adunați spice. Bine faceți! Participați cu toții la mișcarea culegătorilor de spice! Ieșiți organizați, în împrejurimile tuturor satelor și orașelor, pe ogoare, și adunați toate spicele căzute, ca să nu se piardă nici măcar un bob de grîu. Fiecare grăunte cules de pe jos înseamnă mai multă pîine pe masa celor ce muncesc.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

DUŞMANUL PORUMBEILOR

PE ACOPERIŞUL DE OLANE al unei case dintr-un cartier mărginaş stau înşiraţi nişte porumbei de toată frumuseţea. Doi „guşaţi" albaştri ca oţelul, unul „călător" verde-închis, un „căzător" alb ca neaua şi vreo doi cu „coadă de păun". Iar în curte se află un pionier dintr-a şasea şi o fetiţă din clasa întîi. Jóska şi mezina. Ai lui sînt cei şase porumbei frumoşi. De o jumătate de an sînt ai lui. De cînd a apărut hotărîrea U.T.M. prin care utemiştii şi pionierii erau îndemnaţi să crească iepuri şi păsări de casă, pentru ca ţara să aibă cît mai multă carne, cît mai multe ouă.

Jóska s-a dus imediat la unchiul său, un crescător de porumbei cu faimă, și s-a milogit pînă ce s-a ales cu cei șase porumbei de soi.

— Bine, fătul meu, ți-i dau, dar numai cu împrumut. Cînd vor scoate pui, mi-i înapoiezi pe ăștia șase.

Sînt niște porumbei tineri și frumoși. Jóska e tare mîndru de ei și-i păzește ca pe ochii din cap. În fiecare după-masă îi scoate la zbor. Uite și acum, stă în curte cu Magdus, surioara lui, și le dă semnal porumbeilor, bătînd din palme. Aceștia, ca la o comandă, deschid aripile și — huști! se înalță spre zările albastre. Plutesc alături, în cercuri largi, deasupra cartierului. Apoi, cînd Jóska îi fluieră, coboară din nou pe creasta acoperișului. Dar s-au întors numai cinci; al șaselea, nu.

— Unde-i cel alb? Unde-i cel alb? întreabă Magdus, tulburată.

Jóska îl caută multă vreme din ochi, apoi îi arată cu mîna întinsă spre înalturi:

— Uite-l colo!

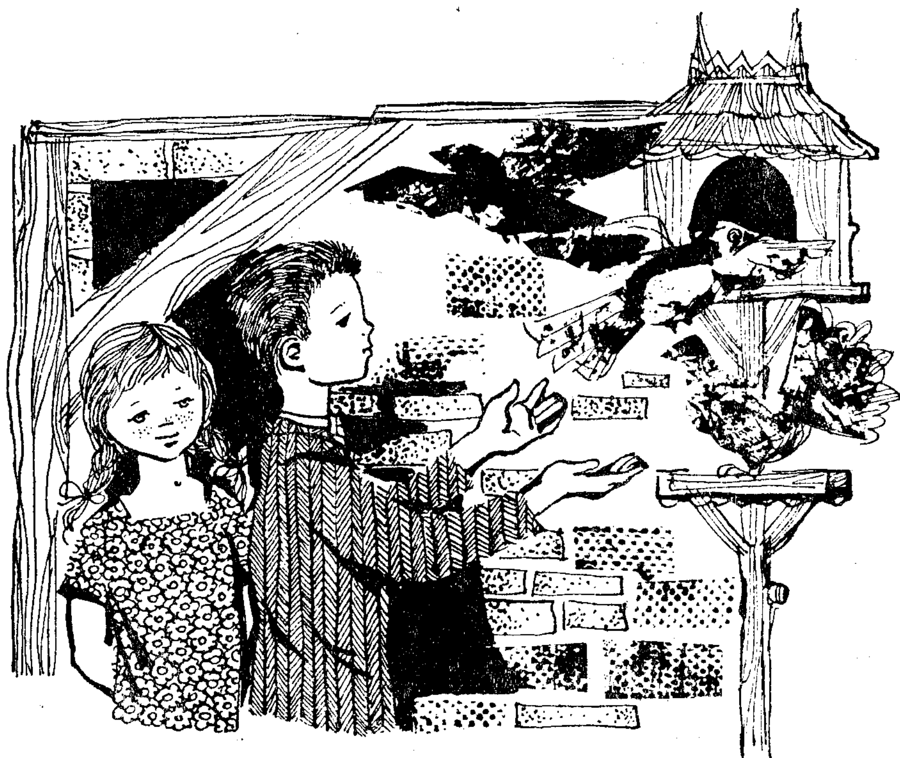
Sus de tot, porumbelul alb se vede numai cît un fulg. Pe urmă, după ce face o tumbă, începe să cadă prin văzduh.

— Cade, Jóska! Uite, cade!

— Nu-ți fie teamă! De-aceea-i „căzător", caută s-o liniștească fratele mai mare. Așa fuge el cînd îl atacă uliul sau vinderelul. Acum face numai exerciții...

Într-adevăr, „căzătorul" alb ca neaua plutește în aer asemenea unui smoc de vată; apoi, cu un avînt neașteptat, vine glonț pe acoperiș. O nouă bătaie din palme trimite din nou porumbeii să rotească prin văzduh.

Jóska prelungește mult exercițiul, pornindu-și porumbeii cu o bătaie din palme și rechemîndu-i cu un

fluierat. Pe urmă le presară boabe: orz și grîu. Toarnă și apă proaspătă în jgheab, deși știe că dacă porumbeii se însetează, coboară pe malul Someșului să bea din rîu — dar deh! să nu se poată spune că el nu le dă apă. E atît de ocupat, încît nu bagă de seamă că, printr-o spărtură a gardului, cineva din vecini îi privește pofticios porumbeii. Un băiat cam de vîrsta lui.

Iar a treia zi de dimineață, unul dintre „gușații" albaștri ca oțelul zace însîngerat sub porumbar, cu

gușa zdrobită. Dînd de el, Jóska i-l duce plîngînd mamei sale, în casă.

— Uită-te, mamă, uită-te la el! zice suspinînd.

— O fi fost cotoiul cela negru... chiorul... că tot el ne-a furat și puii, zice maică-sa.

Tatăl vine de asemenea să vadă porumbelul.

— Pisica, dacă-l prinde, îl duce undeva și-l mănîncă, observă el. Acesta e de bună seamă lovit cu praștia...

Lui Jóska îi trece ca un fulger prin ochi.

— Atunci știu eu cine a fost! Știu cine are praștie, știu cine-i eroul ăla! Și fără să mai aștepte întrebarea, spune: Balog Feri, el este! S-a supărat pe mine că nu l-am primit în echipă, că nu-nvață bine. Nici acum nu s-a pus pe carte decît ca să-l facă pionier... Mă duc chiar la taică-său, dacă-i nevoie!... strigă băiatul, pornind spre ușă.

Dar tatăl îl oprește:

— Ia stai puțin, fătul meu! Ai văzut că el a fost? Nu-i îngăduit să acuzi pe nimeni fără temei.

— Sigur el a fost! Sigur! o ține morțiș Jóska.

— Întîi convinge-te, fătul meu. Pîndește-l, prinde-l asupra faptului. Pe urmă poți să-i spui lui taică-său, poți să le spui pionierilor. Dar pînă atunci taci, nu învinui pe nimeni.

Jóska are ochii numai scăpărări:

— Să știi că-l pîndesc! Și-l prind asupra faptului, să fii sigur!...

Băiatul hotărăște să se scoale zi de zi în zori și să nu se lase pînă ce nu-l prinde pe dușmanul său, ucigașul „gușatului" îndrăgit.

Balog Feri locuiește în vecini. E și el într-a șasea; un copil cît se poate de neastîmpărat. Îi poartă pică lui Jóska pentru că nu l-a primit în echipa de fotbal

a clasei. Pînă acum învăța destul de rău, dar de la o vreme își dă silință. Tovarășul instructor i-a promis că poate ajunge pionier dacă învață bine. Ei, pe acest Balog Feri voia să-l prindă Jóska asupra faptului. Și uite că pînă la urmă a reușit să pună mîna pe ucigașul porumbelului „gușat". Ce-i drept, a doua zi dimineață a stat zadarnic la pîndă, căci nu s-a întîmplat nimic. Dar, în zorii celei de-a treia zile, lucrurile s-au schimbat.

De cum face ochi, Jóska se duce ață la șopronul pentru lemne. De acolo vede bine și curtea vecină, și porumbarul din care porumbeii au și ieșit: își netezesc penele, se întorc în porumbar, ies din nou afară. În curtea vecină nu se simte însă nici o mișcare. Trece o jumătate de oră, dar, oricît de atent privește Jóska spre curtea lui Balog Feri, nu vede nimic... Și tocmai cînd să-și spună că a stat și astăzi zadarnic de pază, simte o mișcare după tufa de iasomie din grădina de alături. Pînă acum nu s-a uitat într-acolo, dar de data aceasta privește cu atît mai atent.

Lîngă tufă stă Balog Feri, nemișcat ca o statuie; teribila lui praștie ochește exact porumbarul.

— Nu! Oprește!... țipă Jóska năvălind de lîngă șopron.

E însă prea tîrziu. Piatra rotundă a scăpat din elasticul praștiei destinse brusc și zbîrnîie spre porumbar.

Iar unul dintre porumbei, tocmai „căzătorul" alb, își ia zborul, bătînd vîrtos din aripi.

— Nu l-a nimerit! oftează Jóska, ușurat. Pe urmă însă vede ceva ciudat de tot. De pe porumbar se prăbușește ceva mare și greu. E hoțul, înrăitul cotoi negru, chiorul.

Balog Feri se apropie de gard:

— De ce nu le porți de grijă porumbeilor? Alaltăieri nu ți l-am putut salva pe „gușatul" albastru, căci

îl prinsese deja. Am tras, dar n-am nimerit cotoiul. Ce-i drept, a scăpat din gură porumbelul, însă a reușit să fugă. Acum însă a pățit-o!... zice, arătîndu-i motanul mort.

Jóska, rușinat, îngaimă:

— Îți mulțumesc, Feri. Îți mulțumesc...

...La 1 Mai, Balog Feri a fost făcut pionier. Propunerea cea mai călduroasă venise din partea lui Jóska.

Și de atunci sînt prieteni nedespărțiți.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

SCRISOARE CĂTRE MARIKA

DRAGĂ MARIKA,

Ai să fii de bună seamă uimită că-ți scriu o scrisoare în revista NAPSUGÁR. *De ce să-ți mai scriu, de vreme ce sînt vecin cu voi și aș putea trece oricînd, să-ți spun cu viu grai tot ce vreau să-ți aduc la cunoștință. Iată însă că-ți scriu, pentru că ceea ce scriu aici nu e numai pentru tine. E deopotrivă pentru toți băieții și toate fetele care merg prima dată la școală anul acesta.*

Pentru elevii din clasa întîi primară, dintre care mulți — chiar dacă sînt mîndri că merg la școală — se și tem puțin de ea, de tovarășa învățătoare și de tovarășul

învăţător. Cu toate acestea, nu trebuie să vă fie frică de şcoală sau de învăţători.

La şcoală învăţaţi scrisul, cititul şi socotitul; din copii neştiutori ajungeţi copii deştepţi care, după ce v-aţi făcut mari, veţi clădi case mari, veţi construi maşini folositoare, veţi vindeca bolnavi, veţi confecţiona haine, veţi conduce avioane, trenuri, vapoare, automobile. Toate acestea nu le-aţi putea face fără citit, scris şi socotit. Cu cît sînt mai multe şcoli, cu atît sînt mai mulţi oameni deştepţi şi învăţaţi; cu atît mai multe case veţi clădi, cu atît mai multe maşini veţi construi; cu atît vor fi mai multe hainele, încălţămintea, pîinea; într-un cuvînt, cu atît mai bogată va fi ţara. Dar, de fapt, ce înseamnă ţara? Tu ştii, Marika, nu-i aşa, cît de mare este oraşul Cluj, ce multe străzi şi case are şi ce mulţi oameni trăiesc într-însul. Dar cît de mare este Bucureştiul, capitala ţării, şi cîte alte oraşe, cîte mii de sate se află în ţara noastră! Avem şi Marea Neagră, rîuri, munţi, văi — şi trăiesc multe milioane de oameni pe întinderea aceasta. Ei, mulţimea de oraşe, sate, munţi, văi, rîuri şi milioanele de oameni la un loc sînt ţara. Acum noi îi spunem ţării noastre Republica Populară Română. De ce spun „acum"? Pentru că şi odinioară ea era o ţară, dar nu o republică populară. Acum îi spune aşa pentru că în ţara aceasta totul aparţine poporului, oamenilor care muncesc. Odinioară, ţara era a domnilor care nu munceau; ale lor erau oraşele, satele, munţii, văile, minele, fabricile. Ei mîncau mai mult şi mai bine; ei purtau îmbrăcăminte acea mai frumoasă, iar şcolile se clădeau pentru copiii lor. Erau puţini la număr domnii cei bogaţi; totuşi, a lor era ţara. Pe vremea aceea existau şcoli puţine.

Copiii oamenilor săraci nu prea învăţau carte, căci bogaţii nu aveau nevoie de oameni învăţaţi. Pentru ei omul sărac era bun numai ca să muncească din răsputeri în folosul lor.

Acum țara este a celor ce muncesc, iar treburile ei le orînduiește Partidul Muncitoresc Român și Guvernul Republicii Populare. Țara e condusă de către oamenii muncii; ei sînt miniștri, deputați, directori de fabrici și de bănci.

Se întrunesc cu toții, sfătuindu-se înțelepțește ce anume trebuie construit, și unde; cît anume trebuie fabricat din cutare lucru; și pînă la urmă înfăptuiesc cu adevărat ceea ce au hotărît. Ei știu cîte fete și cîți băieți merg la școală anul acesta; și fabrică atîtea caiete, cărți, penițe, creioane, uniforme, cîte trebuie pentru ca toate fetele și toți băieții să poată avea lucrurile acestea. Deoarece copiii oamenilor muncii sînt mulți-mulți la număr, se clădesc școli noi. Iar oamenii aceștia nu știu numai cîte fete și cîți băieți merg la școală, ci știu și cîți dintre ei sînt români, maghiari, germani și sîrbi — așa că tipăresc atîtea cărți românești, maghiare, germane și sîrbești, încît toți copiii să poată învăța cititul și scrisul în limba lor maternă. Țara aceasta este o republică populară. Toate fetele și toți băieții au drepturi egale. Dar nu numai drepturi, ci și îndatoriri. Da, Marika, la școală te așteaptă o seamă de îndatoriri. Voi, elevii, trebuie să munciți de asemenea. Munca voastră este învățătura. Patria noastră, Republica Populară Română, vă dă totul: școli, caiete, cărți, creioane — iar în schimb vă cere să învățați bine, să prețuiți școala, pe învățătorii voștri și pe voi între voi; și să fiți copii ascultători. Aceasta este sarcina, îndatorirea voastră. Sînt sigur că tu, Marika, ai să fii o fetiță ascultătoare și cuminte.

În numele revistei NAPSUGÁR, vă urez tuturora spor și sîrguință la învățătură.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

VĂCUȚA ROȘIE

ÎNTÎMPLAREA ACEASTA s-a petrecut demult, pe vremea cînd țara mai era încă ocîrmuită de oamenii bogați, cînd pentru sărac o văcuță însemna o adevărată comoară.

Trăia pe atunci un argat sărac. Toată averea lui erau șapte copii și o văcuță roșie. Omul se numea Kocsis Márton și nu mai pridídea să-și hrănească copiii. Toți aveau poftă de mîncare, nu glumă! Cînd mama lor începea o piță de mălai, ei o dădeau gata toată, la o mîncare.

Nici nu știu cu ce le-ar fi stîmpărat foamea dacă nu aveau o văcuță bună de lapte, cu coarne mici, ciolă-

noasă şi roşie din bot pînă-n copite. Oricît era însă de mică, dădea zilnic lapte deajuns să sature şapte copii; ba, le mai prisosea şi pentru vînzare, iar din preţ îşi cumpărau sarea, chibriturile, oţetul şi gazul de care aveau nevoie.

Ce-i drept, văcuţa se afla la mare cinste în casa lui Kocsis Márton. Toţi îi aduceau bunătăţi seara, cînd se întorceau de la cîmp sau de pe unde lucrau cu ziua: un braţ de buruieni proaspete, cîte un nap sau trifoi; mă rog, ce găseau şi culegeau de ici, de colo. Copiii o duceau la păscut iarba grasă de pe lîngă şanţuri, sau prin mirişti să mănînce după pofta inimii.

Boierul la care argăţea Kocsis Márton era un om cu faimă şi foarte bogat. Faima i se trăgea din zgîrcenie şi de la vitele lui, căci erau frumoase şi multe, de nu le găseai pereche în şapte judeţe.

— Măi, eu vreau să văd vaca aceea. Să mi-o aduceţi încoace! îi porunci el vătafului.

Iar vătaful — fuga la Kocsis Márton, cît îl ţineau picioarele.

— Vino degrabă să i te înfăţişezi boierului, cu vaca, se răsti el la nevasta argatului, căci nu era acasă decît femeia.

Biata de ea se sperie rău, temîndu-se să se înfăţişeze la boier. Dar ce era să facă?

Legă coarnele vitişoarei cu o funie şi porni cu ea pe urma vătafului celui răstit.

S-au dus drept la boier.

— Aceasta-i vaca, boierule, zise vătaful arătîndu-i văcuţa săracului.

Oho, ce-a mai rîs atunci boierul!

— Aceasta?! Păi nu vezi că-i mîţă, nu vacă?! Vrei să spui că stîrpitura asta dă lapte mai mult decît vita mea cea mai bună?

Vătaful îl încredință că da, iaca așa se spune, că e cea mai lăptoasă din șapte sate.

Boierul rîse și mai tare; apoi dădu poruncă:

— Poruncesc ca deseară să mulgeți mîța asta aici, în fața conacului, dimpreună cu cea mai bună dintre vacile mele!... Să vedem care dă lapte mai mult.

Apoi intră în conac.

Femeia își duse văcuța acasă, iar cînd sosi bărbatul, îi povesti în ce bucluc îi vîrîse: uite cum s-a supărat boierul. Dar neavînd încotro, așteptară să vină seara.

Atunci legară din nou văcuța roșie la funie și o duseră în fața conacului.

Acolo îi aștepta boierul cu cea mai bună dintre vacile sale, avîndu-l alături pe cel mai bun mulgător. Boierul puse să i se dea femeii sărmane un șiștar și porunci să înceapă întrecerea.

Mulgătorul se porni să mulgă vaca cea mai bună a boierului, iar femeia sărmană făcu la fel cu văcuța lor.

Femeia ajunse curînd la trei șiștare.

Ehei, nu mai rîdea acum boierul! Ba se și chinci la pămînt, să vadă mai bine ugerul văcuței roșii: de unde o fi ieșind atîta potop de lapte?

Îi luă deci la rost pe grăjdari: de bună seamă nu-i dăduseră vacii nutreț deajuns. De aceea a ieșit lapte mai puțin. Și porunci s-o hrănească cu terci și să se ia din nou la întrecere.

Zadarnic i-au dat însă vacii boierești toată ziulica numai terci de tărîțe și otavă proaspătă: văcuța roșie avu și în cea de-a doua seară lapte mai mult, taman cu un șiștar întreg.

Atunci boierul îi spuse argatului celui sărman:

— Ascultă, măi Kocsis Márton, vinde-mi văcuța asta. Îți dau pe ea un galben.

Argatul cel sărman scutură din cap:
— Nu pot, boierule, că ea îmi ține casa de copii. Nici pe zece galbeni nu mai găsesc văcuță ca ea.
Degeaba s-a tocmit boierul, degeaba i-a făgăduit mai mult. Argatul nu dădea vitișoara.
Dacă văzu așa, boierul zise:
— Ascultă, măi Kocsis Márton, cu ce-ți ții tu văcuța?
— Ia, acolo, cu buruieni, boierule, cu ce găsesc pe margine de șanțuri și prin miriști.
— Păi, nu știi tu că aici toate sînt ale mele? Marginea șanțului ca și miriștea? Cum ai îndrăznit să-ți hrănești vaca din avutul meu? Tot ce-a mîncat pînă acum e al meu, așa că a mea e și văcuța ta. Pară-ți bine că-ți dau un galben. Vorba aia: parcă ți l-aș da pe degeaba.
Zadarnic s-a rugat și s-a milogit Kocsis Márton: boierul i-a luat singura lui văcuță roșie.
Omul s-a dus acasă întristat.
A doua zi, în grajdul boieresc, vitișoara a fost hrănită cu terci, cu otavă și cu toate bunătățile, ca să dea lapte și mai mult decît dădea la argatul cel sărman. Cînd veni seara, boierul a mers să vadă cît lapte îi va da acum văcuța.
Mulgătorul se apucă de lucru, trăgînd vîrtos, cu pumnii săi puternici, ugerul văcuței. La început mai curse laptele cît curse, în șiștar. Dar dintr-o dată văcuța întoarse capul și nu mai vru să dea nici pic de lapte. Boierul își ocăra mulgătorul. Acesta, bietul de el, făcea tot ce putea, însă îmboldea zadarnic ugerul văcuței, că lapte n-a mai ieșit.
— Sfinte Sisoe! Am plătit un galben pe mîța asta și nu mi-a dat nici măcar o jumătate de șiștar!
— O fi învățată cu mînă de muiere, își dădu cu părerea vătaful, și-l îmbrăcară pe mulgător, fuga-fuguța, cu poale și ie, legîndu-l la cap cu tulpan. Însă zadarnic

s-a aşternut omul pe muls. Văcuţa roşie nu mai dădea lapte.

— Te pomeneşti că nevasta argatului obişnuieşte să cînte, zise din nou vătaful.

Îmbrăcat în poale şi ie, cu tulpan pe cap, mulgătorul se apucă să cînte, dar cînta degeaba: nu reuşi să mulgă nici măcar un firicel de lapte. Pînă la urmă zgîlţîi atît de mult ugerul văcuţei roşii, încît aceasta dădu o dată din picior, răsturnînd şiştarul. Se irosi deci şi puţinul lapte care se adunase în vas.

Tiii, ce mi s-a înfuriat boierul! Trimise îndată după argat.

— Să-mi dai îndată galbenul şi piei din faţa mea, cu vaca asta!

Cum să nu i-l fi dat?! Kocsis Márton i-l dădu bucuros, înapoindu-se acasă cu văcuţa lui.

Ce voioşie pe cei de-acasă! Legară văcuţa la ieslea veche, iar nevasta lui Kocsis Márton se aşeză lîngă ea cu şiştarul şi începu s-o mulgă.

Ehehei, ce mai curgea laptele! De patru ori s-a umplut şiştarul, ba chiar şi a cincea oară, pe jumătate. Aveau lapte din belşug. Se săturară copiii, toţi şapte — şi a mai rămas ceva şi pentru pisică.

Aşa a păţit-o boierul cu văcuţa argatului. Şi mă suii pe-o şa şi vă spusei povestea aşa — iar mîine să vă fie oaspete văcuţa roşie.

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

TEZA LUI JÓSKA

ERA PRIMA TEZĂ DIN ANUL ACELA. Iar subiectul era următorul: „Povestiți o întîmplare interesantă din timpul vacanței de vară".

Tovarășul profesor șade la catedră, urmărind din ochi clasa. Penițele scîrțîie, rîndurile se albăstresc, toată lumea scrie aplecată peste caiete, unii au și ajuns la rîndul al zecelea. Numai Szabó Jóska privește în gol. Nu a scris încă nici un rînd. Despre ce să scrie? I s-au întîmplat atîtea astă-vară! Dar ce anume a fost mai interesant? Jóska e tare îngîndurat. Alături de el, Kocsis Jancsi se zgîiește îngrozit la caietul și la stiloul său

nou-nouț. Nici cinci rînduri întregi n-a scris încă, dar caietul l-a și pocit cu o pată de cerneală cît toate zilele. Și cînd te gîndești cu cîtă îndîrjire se hotărîse să nu mai facă pete de cerneală pe caiet căci, la urma urmei, nu mai e un mucos, ci elev în clasa a cincea.

Cînd i-a dat stiloul cel nou, tata i-a spus: „Sper că de-acum n-o să mai îngrași „purcei de cerneală". Și poftim: primul e gata îngrășat! Jancsi își privește desperat stiloul, apoi îl îmboldește pe Jóska cu cotul:

— Uite, mă, parcă sînt deocheat! Dă-mi sugativa, îi șoptește el răgușit.

Jóska privește caietul lui Jancsi.

— Ce mai pată!...

Aiurea! Nici vorbă să fie deocheat Jancsi! N-a băgat de seamă și atît... A... uite că i-a venit în minte un subiect!

Îi dă repede sugativa și nici nu mai așteaptă s-o primească înapoi: a și scris cu litere rotunde, frumos caligrafiate, titlul tezei: „Vrăjitoarea".

Apoi își ia sugativa, o netezește sub palmă ca să nu-și murdărească fila din caiet și începe să scrie:

„Mi-am făcut vacanța de vară la gospodăria colectivă «Steaua roșie» din comuna Bonța. Mama e de acolo, iar fratele ei mai mic, unchiul András, e brigadier la gospodărie. Are un băiat, Balázs, elev în clasa a treia. Am făcut baie în Someș mult de tot. Culegem mure în hățiș și adunam spice cu pionierii. Pe mine miriștea mă ințepa rău de tot la tălpi. Dar Balázs alerga desculț printre țepii ei. Ne-am jucat mult. Îmi place la nebunie mămăliga cu lapte. Mătușa Erzsi ne dădea seara mămăligă. E foarte bună. Unchiul are două vaci: Roșia și Steluța. Roșia e cu vițel, îi zice Zăhărelul. Colectiviștii cultivă și pepeni. I-am ajutat la vînzare. Dar interesante nu sînt toate acestea, ci ceea ce vreau să scriu despre vră-

jitoare. Am mai avut doi prieteni acolo. Unul e Bota Gyuri. E în clasa a șaptea. Nu are nici mamă, nici tată. Locuiește la bunica lui. Nu se îndeamnă la carte, vrea să fie tractorist. Dar numai cu șapte clase nu-i chip. Gyuri se laudă mereu cît e de puternic. Și este, într-adevăr; amenință mereu pe toată lumea.

Celălalt prieten al meu a fost Szücs Feri, un băiat dintr-a șasea. Fire domoală, dar de făcut face mereu pe voia lui Gyuri.

Într-o zi au venit la noi să ne jucăm. Ne-am dus în șopron, iar Gyuri ne-a spus:

— Hai să ne suim pe grinzi.

Gyuri știe să se cațăre ca o pisică. A ajuns sus cît ai clipi. Ne batjocorea de acolo pentru că nu eram destoinici ca el.

Cît despre mine, cu adevărat nu mă puteam măsura cu el. Îi priveam și pe ceilalți de jos.

— Hai, prindeți-mă! Voi sînteți «pisicile».

Deodată se opri, strigîndu-ne tulburat:

— Veniți încoace! Uite ce e aici! Uite ce-am găsit!

Ne arăta stinghiile acoperișului. Pasărea vrăjitoarelor! zise apoi.

Nu s-a urcat însă nimeni pînă acolo. El zicea că ne-o aduce jos. Își scoase batista învelind ceva cu ea.

— Am prins-o! Și coborî cu nu știu ce, prins în batistă. Jos, pe podeaua de lut a șurii, ne arătă ce avea în batistă.

— Un liliac! E desenat în cartea de științe naturale! strigă Szücs Feri.

L-am recunoscut și eu.

— Da, e liliac, am zis.

— Ba e șoarece cu aripi de piele, se împotrivi Balázs.

Bota Gyuri ne închise gura tuturor:

— E pasărea vrăjitoarelor și gata! Acolo unde o găsești apare întotdeauna și o vrăjitoare care ia laptele va-

cilor. Bunica mi-a spus. Așa că pasărea trebuie țintuită în cuie pe ușa grajdului. Pe urmă vine vrăjitoarea și începe să plîngă. Vrea să-și scape pasărea. În felul acesta afli cine-i vrăjitoarea...

Scoaserăm făptura în fața șurii, s-o vedem mai bine. Aoleu, ce urîtă era! Aripi de piele, coadă subțire, ochi mărunți, nas bont, urechi late și ascuțite. Vai, ce scîrbă îmi era!

— E urîtă ca dracu', constată Szücs Feri.

— De-aia-i pasărea vrăjitoarelor, făcu Bota Gyuri.

— Prostii! am zis eu. Diavoli și vrăjitoare nu există. Astea-s superstiții.

— Las' c-ai să vezi tu, zise Bota Gyuri. Adu un ciocan și niște cuie, măi Balázs, porunci el.

În clipa aceea cineva ne vorbi de după gard:

— Dați-i drumul bietei făpturi...

Era Borika, o fată din vecini. Șchioapă. Din clasa a șasea.

— Dați-i drumul, mai spuse o dată.

Bota Gyuri nu-i dădu nici o atenție.

— Nu mai sta gură-cască! Întinde-o după cuie, se răsti el la Balázs, iar Balázs se repezi în bucătărie, întorcîndu-se curînd cu un ciocan și cîteva cuie.

Pînă atunci însă Borika se strecură printr-o spărtură a gardului, proțăpindu-se în fața lui Bota Gyuri.

— Ce vrei cu animalul acela nevinovat?

Bota Gyuri îi răspunse dur:

— Șterge-o de-aici că te plesnesc! Apoi apucă ciocanul și cuiele, înșfăcă liliacul de după gît și porni cu el spre grajd.

Dar Borika îi ațînu calea:

— Gyurka, te rog, dă-i drumul!

Îl ruga tare frumos.

Însă Gyuri se întărîtase:

— Ferește din calea mea! Ce-mi bocești aici?

Pe neașteptate se holbă la Borika:

— Vedeți? Ea este vrăjitoarea! A venit să-și plîngă pasărea. Da, tu ești vrăjitoarea! întări el.

Și se puse pe fugă spre grajd, strigîndu-i de acolo lui Szücs Feri:

— Haide! Ajută-mă! Ține-l de aripi!

În locul lui Feri alergă însă la el Borika, îl apucă de mîna în care ținea ciocanul și începu să-l zgîlțîie cu desperare:

— Dă-i drumul, dă-i drumul!

Vrînd să-și elibereze brațul, Gyuri nu mai ținea destul de strîns în mîna cealaltă pielea de după ceafa liliacului. În timp ce se lupta cu Borika, liliacul îi scăpă dintre degete și huști! fulgeră o dată prin văzduh, dispărînd din fața ochilor noștri.

Gyuri îl privi un timp cu gura căscată, apoi se năpusti la Borika.

— Tu i-ai dat drumul păsării, zgripțuroaică șchioapă!

Nu mai puteam să îngădui: cineva se purta urît cu o fată — iar eu sînt pionier. Am sărit la Gyuri trăgîndu-l de lîngă Borika. El m-a pălmuit. Eu așijderea. Ne-am încăierat. El mă lovea, eu dam în el. Ne prăvălirăm pe jos. Gyuri era deasupra și mă trăgea de păr. Eu îi încleștasem beregata. De la o vreme, Balász zise speriat:

— Băgați de seamă! Vine tata!

Într-adevăr, sosea unchiul András, însoțit de tovarășul Lörincz, agronomul gospodăriei colective. Locuia la noi în camera din față.

— Ce s-a întîmplat? întrebă unchiul, sever. Eu tăceam, dar Balázs și Borika îi istorisiră totul.

Tovarășul Lörincz ne pofti pe toți în odaia lui.

— Cine te-a învățat măgăria asta? îl întrebă pe Gyuri.

— Bunica, zise acesta.

— Bine, ea este o bătrînă neștiutoare, însă tu ești un prost. Iar un prost nu poate ajunge tractorist, îi spuse tovarășul Lörincz. Pe urmă luă o carte plină de poze și ne citi dintr-însa cu glas tare: «Liliacul sau șoarecele zburător se numără printre animalele cele mai folositoare. Hrana sa de căpetenie sînt insectele dăunătoare, mai ales gîzele, muștele, țînțarii și fluturii de seară. S-a observat că un liliac poate înghiți la rînd treizeci de cărăbuși, fără să se sature».

Tovarășul agronom închise cartea.

— Numai proștii cred în diavoli și în vrăjitoare. Numai neștiutorii sînt superstițioși. Pentru noi bietul animal este într-adevăr urît; dar de unde știi tu, se întoarse el spre Gyuri, dacă ești la rîndul tău, pentru el, o frumusețe?

Noi ceilalți ne puserăm pe rîs, iar inginerul continuă:

— Broasca, șarpele, șopîrla sînt și ele animale urîte, dar nu merită ca oamenii să le hăituiască și să le stîrpească. Ele sînt folositoare tocmai oamenilor.

Apoi ne dădu drumul.

Așa s-a sfîrșit — dar aceasta a fost pentru mine cea mai interesantă aventură din vara trecută."

1960

În românește de GELU PĂTEANU

TÖRÖK ANDRÁS LA MARE ANANGHIE

ÎNCHIPUIŢI-VĂ UN BĂIAT RĂU. Oho, am uitat că, de bună seamă, printre voi, la şcoală, nu există băieţi răi şi deci nu vă puteţi imagina cum sînt ei. Am să vă descriu unul. Să zicem că-l cheamă Török András şi, după înfăţişare, pare un copil cumsecade: are ochi căprui, păr castaniu şi un obraz veşnic vesel. Ştie să rîdă din toată inima. Cu alte cuvinte, nu pare cîtuşi de puţin un băiat rău — şi eu nici nu cred că este. Mai degrabă e un copil neastîmpărat sau, şi mai curînd, un stîngaci şi un ghinionist. Dacă, de pildă, sare pe o bancă, poţi fi sigur că banca se rupe; dacă vrea să pălească pe cineva cu mingea de tenis, poţi jura dinainte

că are s-o nimerească pe profesoara de matematică; iar dacă în pauză — dornic să iasă mai repede din clasă — sare pe fereastră, e sigur că-l urmează și geamul, clinchetind asurzitor. Și-atunci, firește, profesoara, directorul sau tovarășul instructor îl judecă fără zăbavă: „Török András, ești un băiat rău".

Imaginați-vă! A primit nota patru la purtare, iar cînd taică-său l-a tras la răspundere, el s-a apărat cu îndîrjire: zicea că e nevinovat, că totul s-a petrecut întîmplător, că zău, el n-a vrut...

Taică-său se înfurie:

— Și ce dacă n-ai vrut? O mai nimereai oare pe profesoară dacă nu aruncai mingea? Crezi că banca se rupea dacă nu țopăiai pe ea? Sau se spărgea cu de la sine putere geamul dacă nu te apucai să sari pe fereastră? Ei, află de la mine că dacă mingea ta mai lovește vreodată întîmplător pe cineva, sau se rupe banca tocmai cînd sari tu pe ea, ori se sparge geamul cînd ieși tu pe fereastră — apoi, fără să mai țin seamă dac-ai vrut ori ba, îți trag o mamă de bătaie, fătul meu, să n-o uiți nici la bătrînețe! Înțeles-ai?

András îl încredință smiorcăind că înțelesese. Își cunoștea tatăl: e un om bun și ține foarte mult la el; de la patru ani nu l-a mai atins măcar cu un deget — însă are obiceiul să se țină de cuvînt. Dacă-i promite o bătaie, are să i-o dea, fără-ndoială. Dar vezi că e un om foarte puternic tata. Fiind tîmplar, a făcut — de atîta rindelit — niște brațe vînjoase ca lemnul de carpen. Lucrul pe care pune el mîna ori se îndreaptă, ori se face fărîme.

Lui András îi era rușine că a trebuit să fie amenințat cu bătaia. Se hotărî așadar să facă dovada că de fapt el nu este un băiat rău.

Asta se întîmplase într-o zi de miercuri. A doua zi, joi, copiii se jucau de-a prinselea, în recreația mare. „Pisică“ era Balázs Laci, un băiat subțirel, cu picioare lungi; ce-i drept, era cam slab, dar foarte sprinten. Laci tocmai fugea după el și era cît pe ce să-l ajungă. „Casa“ era dudul cel mare din curtea școlii, iar András năzuia în goană spre el; însă Balázs Laci i-o luă înainte. Îi tăie drumul silindu-l să se întoarcă și se ținu strîns după el, fugărindu-l un timp prin curtea școlii, pînă ce András năvăli în coridor. Laci după el. Atunci András dădu buzna în clasă. Laci, tot în urma lui. András se repezi pe catedră, făcîndu-i față lui Laci de la celălalt capăt al mesei.

— Tot te prind eu, n-ai grijă! strigă Laci.

András dădu ocol mesei; Laci se ținea după el, și... ei, atunci s-a întîmplat ceva...

În fierbințeala goanei, András răsturnă călimara. Pe masă se afla însă catalogul deschis. Călimara căzu drept pe catalog, revărsîndu-și cerneala peste el.

András privea înlemnit. După un timp se întoarse către Laci, desperat:

— Sugativă! Dă-mi o sugativă! îl rugă el răgușit. Dar Laci nu mai era nicăieri. Ieșise fuga din clasă, imediat ce văzuse întîmplarea. András își pierdu cumpătul. În catalog era o bucată de sugativă; o luă repede așezînd-o peste băltoaca de cerneală. Apoi se strădui să șteargă restul de pe masă, cu cîrpa de tablă. Zadarnic însă: catalogul avea o pată neagră cît toate zilele. Masa era și ea plină de cerneală. Cu mîinile cuprinse de tremur, mototoli cîrpa și sugativa; i se făcuse inima cît un purice și tocmai voia să iasă, cînd auzi pe cineva zicînd:

— N-avea grijă, că tot te spun!...

Întoarse capul înspăimîntat; doar acum observă că în penultima bancă Margitay Elek își mînca tartina.

— Da, da, am să te spun. În zadar ai șters cerneala...

András îl privea desperat. Nu era cîtuși de puțin prieten cu Margitay care își scria numele cu un simandicos igrec la urmă și le zicea tuturor în bătaie de joc „țăranoi". Pe cei mai mici decît el îi lua mereu peste picior, iar cînd era scos la tablă se prefăcea îndată că e bolnav. Și acum rămăsese în clasă ca să mănînce singur, să nu-i poată cere nimeni măcar o îmbucătură.

András stătea locului palid, cu ochii țintă la Margitay.

„Da, ăsta e în stare să mă spună... Sigur o să mă spună... Ce mă fac?... Au să afle toți... directorul... tata..."

Pălise de groază; stătea stană.

— Fii serios, măi Elek!...

Celălalt tăcea.

András îl rugă frumos:

— Te rog, zău... Auzi?...

Băiatul dădu din cap.

András îi mai aruncă o privire descurajată și porni spre ușă cu bărbia în piept.

Atunci Margitay îi zise:

— Ce-mi dai?

— Ce să-ți dau? Spune-mi ce vrei.

— Tu știi ce ai.

— Vrei briceagul? Ți-l dau.

Era un briceag minunat; avea o lamă mare, una mică, tirbușon... András îl primise de la taică-său de ziua lui; toată școala îl invidia pentru el. Îl scoase deci din buzunar și i-l arătă. Margitay privi pofticios briceagul, apoi încuviință din cap:

— Îmi trebuie. Pune-l acolo. Dar nu ți-l mai dau înapoi.

András puse briceagul pe bancă.

— Serios nu mă spui?

Celălalt răspunse nepăsător:

— Serios.

András dădu să iasă din clasă; ajunsese pînă la ușă cînd Margitay îl întrebă din urmă:

— Elastic de praștie nu ai?

— N-am.

— Să-mi faci rost pînă mîine.

András vru să-i spună că i-a dat deja briceagul, dar își aminti de cerneala vărsată pe masă și înghiți în sec.

— Bine, zise cu jumătate de gură, ieșind.

Ora următoare era tocmai cea de dirigenție. András nici nu îndrăzni să privească spre catedră cînd intră dirigintele.

— Cine a făcut asta?! auzi el, brusc, vocea dirigintelui.

În clasă se făcu liniște. Toți întindeau gîtul spre catedră, dar tăceau; cei mai mulți dădeau din umeri. Balázs Laci se făcuse mic-mititel în banca lui și clipea des. Îi arunca priviri furișe lui András. Acesta stătea cu capul în piept, tăcînd chitic.

„N-am să-l pîrăsc!" își zise Laci și nu scoase o vorbă.

András se gîndi o clipă să se ridice și să spună, dar dirigintele începu să vorbească:

— Ce mai nerușinat! Face pocinogul și apoi îl tăinuiește! Rușinea clasei!

András se sperie atît de rău, încît s-ar fi vîrît sub bancă. Nu îndrăznea să se ridice.

Balázs Laci vîrî și el capul între umeri.

„Acum m-ar considera un trădător și mai mare", își zise el, cu gîndul la prietenul său.

Firește, Margitay nu suflă un cuvințel măcar.

Cu chiu cu vai ora trecu și, odată cu ea, ziua de școală. La plecare, András ieși din clasă cu pași furișați și porni grăbit spre casă.

Nu voia să întîlnească pe nimeni. Acasă o salută scurt pe mama și se retrase în cameră. Culcat pe sofa, cu ochii în tavan, îi venea să plîngă, nu alta.

„Ce încurcătură! Vai, în ce încurcătură m-am băgat!" își zise el, deznădăjduit.

Pînă spre seară se liniști întrucîtva.

„Într-o zi-două, au să uite. Balázs Laci n-o să spună; Margitay nici atît. Nu va sufla nimeni, iar eu... eu am să uit..."

Totuși, a doua zi dimineață se grăbi să caute în taină elasticul de praștie al mezinului — și i-l duse lui Margitay.

Băiatul îl luă zicînd doar atît:

— Norocul tău!

La amiază însă îl chemă deoparte:

— Știu că ai un cristal pentru detector... Mîine să mi-l aduci.

András îl privi consternat.

— Vreau să fac un aparat cu detector de cristal...

Dar pînă la urmă puse bărbia în piept și îngînă, răgușit: Bine, ți-l aduc.

Însă zadarnic îi duse a doua zi cristalul; a treia zi Margitay îi ceru mingea de tenis, a cincea zi stiloul și, încetul cu încetul, îl jefui de toate lucrurile lui. Ajunsese să se îngrozească gîndindu-se ce-i va mai pretinde.

Nu mai avea somn. Îl implora pe Margitay să-l lase în pace, să se mulțumească cu cît a primit, îl încredință că nu mai are nimic — dar Margitay i-o reteza scurt:

— Ba, te sfătuiesc să ai. Știi că te pot aranja cu o singură vorbă.

Îl punea să-i scrie pînă și lecțiile; András ajunsese să facă orice-i poruncea Margitay.

Într-o zi se întîmplă ceva urît de tot. Profesorul de geografie veni la oră cu întîrziere; în clasă era hărmălaie. Băieții voiau să hotărască cine anume era cel mai puternic dintre ei.

Kovács Béla sări pe catedră țipînd ascuțit:

— Băieți, hai să hotărîm cu toții că Balázs Laci e cel mai iute de picior, iar Török András cel mai tare din clasă!

Atunci Margitay Elek se proțăpi în fața băncii lui Török András, strigînd batjocoritor:

— Mai bine să hotărîm că Török András e cel mai laș din clasă! și-i rîse în nas lui András.

Acesta păli, dar puse capul în piept fără să scoată o vorbă.

— Nu-i adevărat! Nu-i adevărat! țipă Kovács Béla, înfuriindu-se.

Margitay îi aruncă o privire răutăcioasă.

— Va să zică nu mă credeți?... Uite, îl pocnesc sub bărbie...

Mai făcu un pas și-l lovi pe András — ce-i drept, nu prea tare...

András se ridică alb ca varul:

— Cum ai îndrăznit? Cum ai îndrăznit să dai în mine?!... Praf te fac! Și ieși din bancă.

Margitay se dădu înapoi îngrozit.

— Nu! Nu da! Să știi că te spun! Spun tot!

Pumnul lui Török András recăzu pe dată. Băiatul stătea locului tremurînd. Rușinea lăuntrică îl făcea să-i clănțăne dinții. Se uită un timp la Margitay, apoi scutură capul. Părea că prin mișcarea aceasta s-a dezbărat de tot chinul de pînă atunci. Fața i se însenină și privi dîrz spre catedră. Apoi, răsucindu-se pe călcîie, părăsi în fugă clasa.

Băieții îl priveau pe Margitay în tăcere; băiatul o șterse în banca lui. Mulți dădeau din umeri a nedumerire.

Trecură vreo douăzeci de minute. Apoi apăru directorul, urmat de Török András.

— Treci la loc, îi spuse directorul lui András, după care se adresă clasei: Török András a venit la mine și mi-a spus totul, mărturisind cinstit că el a vărsat cerneala peste catalogul uitat pe catedră. Pentru că a mărturisit tîrziu, primește o pedeapsă: trebuie să-i spună și tatălui său toată întîmplarea.

Directorul își roti privirea prin clasă:

— Balázs László și Margitay Elek, veniți încoace.

Băieții ieșiră din bănci, oprindu-se în fața catedrei.

Directorul ridică tonul:

— Ce fel de prieten ești tu, Balázs László? îl întrebă el pe Laci.

— Eu... Eu n-am vrut să pîrăsc... îngăimă Laci.

— Nu înseamnă că pîrăști dacă spui adevărul. Vezi? Tăcînd, ți-ai vîrît prietenul la ananghie și mai mare. Asta nu e prietenie, băiatule, e complicitate. Află de la mine că Török András nu are de ce să-ți fie recunoscător. Un prieten bun nu ascunde greșelile prietenului său, ci le repară. Treci la loc. Rușine să-ți fie!

Balász Laci trecu la loc.

Directorul se întoarse acum spre Margitay:

— Ești un nemernic! Am eu grijă să-ți primești pedeapsa. Pînă mîine îi înapoiezi lui Török András tot ce i-ai stors! Ai înțeles?!

Așa a fost — și de atunci în clasa a VI-a B nu există copil cu purtare mai bună decît Török András.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

LAȘUL

KIS ANTI E UN BĂIAT BRUNET, bine legat. Pionier. În vacanță a fost căpetenia copiilor din cartierul Uliului. Lui îi cereau sfat băieții dacă se întîmpla ceva.

Cei din cartierul Uliului aveau un minunat teren de joacă: lutăria. Foarte bun pentru jocul de-a v-ați ascunselea, dar și pentru fotbal. Avea și porțiuni netede, și gropi săpate în coasta colinei. Mai mult, aici se adunau copiii din cartierul Uliului, în vacanță.

Într-o zi de august, pe la amiază, trei băieți străbătură în goană cartierul, oprindu-se tocmai în fața casei lui Kis Anti.

— Anti! Hai afară, Anti! strigau ei.

Iar cînd Anti ieşi, începuseră să-i explice înfierbîntaţi:

— ...Băieţii de pe Nădăsel!... Vreo zece... În lutărie!...

Kis Anti se răsti la ei:

— Nu pricep nimic. Să vorbească unul singur.

Pînă la urmă îl lămuriră.

Vreo zece băieţi din strada Nădăşel au intrat în lutărie şi nu mai vor să plece.

Cică au voie şi ei să se joace acolo. Cît despre cei din cartierul Uliului, să nu facă pe grozavii, că au să cheme o grămadă de băieţi de pe Nădăşel, şi-atunci ei vor fi cei ce nu mai îngăduie nimănui să intre în lutărie.

La asemenea vorbă, se posomorî pînă şi Kis Anti.

— Ce porcărie! zise apoi, îngîndurat. Pînă la urmă însă hotărî: Adunaţi-i pe băieţi. Vă aştept pe toţi în curtea şcolii.

Cei trei mesageri se împrăştiară în trei direcţii, adunîndu-i pe băieţii din cartier cu teribile şuierături.

În mai puţin de o jumătate de ceas lărmuiau cu toţii, ciopor, în curtea şcolii.

Crainicii le spuseră încă de pe drum ce anume se întîmplase.

— Pînă şi Kis Anti a spus, măi, că e o porcărie! desluşeau ei.

Toţi erau revoltaţi.

Pînă la urmă, Kis Anti începu să le vorbească:

— Băieţi! Nu putem îngădui! Nu se poate! Ce cred ei?!...

Trebuie să mărturisesc că Anti era într-adevăr scandalizat, dar îi făcea plăcere că este căpetenie, că hotărîrea i s-a încredinţat lui. Îşi propuse deci să le dove-

dească băieților că nu degeaba au încredere în el. Dac-o fi nevoie, își va jertfi chiar viața. Are să fie asemenea celebrului și viteazului Petőfi.

— Mergem acolo să-i alungăm! declară Anti.

— Să mergem! strigară băieții.

— Oho, stați puțin, că nu se poate așa, cu una cu două, îi potoli el. Atacăm planificat, din două părți. Una din cete o comand eu, cealaltă Kovács Jóska. A mea se apropie dinspre stradă; ceilalți pe la livadă...

— Ura! Trăiască elevul Kis Anti din a șasea B! strigă entuziasmat Nádai Laci din clasa a patra.

Însuflețita exclamație îl ungea la inimă pe Kis Anti.

Îi împărți pe băieți în două tabere.

— Tu, Nádai Laci, treci aici; tu Crișane, dincolo. Oprea încoace; Simon Jancsi dincolo...

Atunci se petrecu însă ceva cu totul neașteptat pentru Kis Anti.

Simon Jancsi declară:

— Eu nu mă duc. Trebuie să merg la bunica și să ajung acasă pînă sosește mama de la fabrică. De altfel...

— De altfel, ți-e frică!... îl repezi Kis Anti furios.

Simon Jancsi îl privi drept în ochi:

— Nu mi-e frică. Dar nu vreau să mă bat. Îmi zicea mama să nu care cumva să afle de așa ceva. Toată lumea luptă pentru pace, zice mama, și tocmai eu să fiu bătăuș?...

Kis Anti se înfurie. Din partea lui, era gata să-și jertfească pînă și viața — și uite-l pe ăsta cum face pe nebunul...

— Dacă vin dușmanii, tu îi lași să ne cotropească patria?

— Nu-s dușmani. Sînt și ei băieți ca noi. Iar lutăria nu e o patrie. Hai să le spunem frumos că și pînă acum tot noi ne-am jucat acolo. De ce să te încaieri pe nepusă-masă?... Dacă trei dintre noi s-au speriat, se cheamă că musai trebuie să ne batem? Bine, fie, merg și eu, dar nu mă bat. Să aranjăm cu binișorul...

Kis Anti se răsti la el:

— Nu mai veni, lașule! Ascunde-te după fustele mămichii! Piei de aici! îi strigă.

Simon Jancsi îl privea fix, plin de mînie:

— Strigi la mine ca la un cîine? Ei, află că plec!

Și răsucindu-se pe călcîie, plecă într-adevăr.

Ceilalți rămaseră locului. Pe urmă, împărțiți în două tabere, porniră împotriva băieților de pe Nădășel, așa cum plănuise Kis Anti.

Cînd colo, se făcură de rîs. Nu erau zece băieți, ci numai patru. Jucau bile, foarte pașnici, și ziceau că nu vor să se bată. N-au venit să ocupe lutăria. Dar ăștia trei din cartierul Uliului le-au căutat pricină bătîndu-și joc de ei și amenințîndu-i cu bătaia.

Plecară din lutărie la primul cuvînt, fără vreo împotrivire. Kis Anti se gîndea, rușinat nevoie-mare, la Simon Jancsi.

„Ei... oricum... Chiar dacă a avut dreptate, tot laș este! Îi era teamă că trebuie să se bată cu adevărat... Ce vierme laș!" gîndea el furios.

Vremea își urmă apoi cursul, dar ei doi nu mai erau prieteni.

Spre sfîrșitul lui august, Kis Anti avu parte de o mare bucurie: unchiul său îi dădu un pui de cîine-lup. Era tare frumușel, însă nevolnic, încă. Una din urechi i se ascuțea în sus; cealaltă o avea pleoștită. Anti îi zicea Codiță și-l purta cu el pretutindeni. Atunci, în după-amiaza cu pricina, tot cu el se dusese la joacă

pe malul Someşului. În ajun plouase bine; apa crescuse şi era cafenie-tulbure. Anti azvîrlea pietricele în apa mică de lîngă mal, iar căţeluşul alerga după ele în salturi caraghioase. Lătra şi se oţăra la apă, fericit din cale-afară că stăpînul se joacă cu el. Anti arunca pietrele tot mai departe; îi plăcea curajul căţeluşului care nu se sfia să răzbată după ele.

Îi plăcea şi era mîndru de asemenea cîine. Mai ales că vreo cinci-şase băieţi priveau la el invidioşi.

Anti azvîrli piatra şi mai departe, iar Codiţă merse după ea. Acolo însă îi pieri pămîntul de sub picioare şi, bătînd caraghios cu picioarele din faţă, se văzu silit să înoate. Ieşi la mal scuturîndu-se.

— Ce destoinic este! Ştie să înoate, îl lăudă unul dintre băieţi.

— Cînd o creşte, poate salva şi oameni, se fuduli Anti, azvîrlind o piatră departe de tot.

Căţeluşul porni îndată după ea. Acolo însă apa era atît de adîncă, încît se cufundă pe dată pînă-n gît. Începu să înoate şi să se salte, dar nu spre mal, ci către sforul apei. Curentul îl prinse într-o clipită; zadarnic se zbătea căci puterea apei îl covîrşise, purtîndu-l tot mai departe. Zece metri, douăzeci, treizeci... Îngrozit, Kis Anti îl văzu pe căţel ajuns tocmai în mijlocul rîului învolburat şi tulbure.

— Codiţă! Codiţă!... răcnea el, dar căţeluşul neputincios era mînat tocmai la vale.

Urmat de ceilalţi, Anti începu să alerge pe lîngă apă, ţipînd mereu:

— Codiţă, Codiţă!

Căţelandrul se zvîrcolea istovit; era limpede că nu mai rezistă mult. Din cînd în cînd dispărea sub apă.

Atunci — venit în fugă de pe stradă — un băiat blond, cu cravată roşie, care privise cîtva timp zbuciu-

mul animalului, își scoase la repezeală haina, cămașa, cravata și, rămas doar în pantalonașii scurți, intră în apă. Pînă la genunchi, pînă la brîu; apoi se aruncă dintr-un salt, înotînd spre cîine. Pătrunse pînă în mijlocul curentului și reuși să apuce cățelușul tocmai cînd acesta era să se scufunde pentru totdeauna. Pe urmă începu să înoate cu el spre mal. Atît numai că era mai greu să ieși decît fusese să intri. Curentul îl tîra în aval pe băiat, cu cîine cu tot. Capul bălai dispăru și el sub apă de cîteva ori la rînd — însă copilul nu dădu drumul cîinelui. Într-un tîrziu, ieși la mal, cu chiu cu vai, vreo două sute de metri mai devale.

Iar pe mal stăteau băieţii şi printre ei, aproape mort de spaimă, Kis Anti.

Băiatul cel blond se apropie împleticindu-se, îi dădu cîinele aproape neînsufleţit şi-i spuse cu glas gîtuit de osteneală:

— Ţine, voinicosule! Dar altă dată să nu te mai joci cu viaţa unui animal nevinovat.

Kis Anti se zgîi la băiatul bălai. Apoi, ruşinat, puse bărbia în piept.

El era: „laşul" de Simon Jancsi.

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

CE-MI ADUCE TĂICUȚUL?

TRĂIEȘTE LA CLUJ O FETIȚĂ. Acum are zece ani, dar cînd s-a petrecut întîmplarea aceasta abia împlinise șase. Tatăl ei este un strungar, muncitor de mîna întîi, stimat și prețuit de toți; cît despre fetiță, ea îl iubește mult.

Într-o zi de decembrie, după ce s-a întors de la fabrică, tatăl i-a spus mămichii:

— Pregătește-mi schimburi curate și fă-mi bagajul. Dimineață plec la București.

— La București?

— Da. La Congres. Ți-am mai amintit eu de treaba asta.

Mămica încuviință din cap, iar după-masă începu să calce și să împacheteze.

Un timp, fetița îi dădu tîrcoale tăticuțului, iar cînd acesta se întinse pe canapea să-și citească ziarul, se așeză lîngă el.

— Tăticuțule... te duci la București?

— Da, fetița mea.

— De ce te duci la București?

— La Congres.

— Ce-i aia?

— Știi, ne adunăm...

— Iar te duci la ședință?

— Da.

Fetița tăcu o vreme, apoi întrebă:

— Ce-mi aduci?

Tăticuțul lăsă ziarul rîzînd:

— Va să zică pentru asta mă tot descoși. Tu ce spui să-ți aduc?

Fetița se însenină.

— Adu-mi un ursuleț mare mare; și adu-mi ciocolată, bomboane, și adu-mi...

— Un ceas cu cuc, rîse tăticuțul.

Fetița scutură capul:

— Nu. Nu ceas cu cuc... Să-mi aduci...

— Ce anume?

— Ghiozdan. Știi că o să merg la școală.

Tăticuțul zîmbi:

— Am și uitat că ești domnișoară mare; că la toamnă...

— Îmi aduci?

— Îți aduc.

— Poți să-i aduci și mămichii cîte ceva, dar mie să-mi aduci multe.

Tăticuțul stătu puțin pe gînduri, apoi zise:

— Știi ce-ți aduc eu, fetița tatii? Un pod îți aduc.

Fetița făcu ochii mari. Ce fel de pod vrea să-i aducă tăticul?

Acesta însă nu așteptă să-l întrebe despre pod, ci continuă:

— ... îți aduc un pod, să nu mai ocolești nici tu, nici ceilalți cînd mergeți la școală. Și-ți mai aduc, pînă la pod, o stradă pietruită, ca să nu umbli — cu ceilalți — prin noroi. Am să-ți aduc și o școală nouă, să încăpeți într-însa cu toții, căci cea veche a rămas tare mică! Și am să aduc pentru școala aceea bănci și table noi. Și știi ce-ți mai aduc? O casă cu etaj nou-nouță, cu robinete în pereți, cu camere de baie. Și-ți mai aduc o linie nouă de autobuz și una de troleibuz. Iar mamei îi aduc o mașină de spălat rufe... Ei, dar de ce plîngi?

Fetița plîngea într-adevăr. I se prelingeau lacrimile pe față.

— Plîng pentru că tu faci doar bancuri. La București nu se vînd poduri, nici străzi pietruite. Nici școala nu o poți cumpăra la prăvălie și nici casa cu etaj — dar tu spui numai de-astea...

Tăticuțul își scoase din buzunar batista și zvîntă zîmbind ochii fetiței lui.

— Cînd ți-am mai făcut eu promisiuni pe care nu le-am respectat?

— Da, dar de unde-mi cumperi pod, hai, spune-mi? De unde-mi cumperi?!...

— Ascultă-mă, fetița tatii: ți-am spus că merg la o ședință. La Congresul Partidului. Se adună acolo cei mai buni comuniști din toată țara, conducătorii țării. Fiecare spune ce au făcut la ei pînă acum și de ce mai au nevoie. Căci pe noi ne trimit acolo orașele, regiunile, satele. Ne sfătuim împreună cîte fabrici, școli, case,

poduri, șosele mai trebuie construite în anii următori. Și cerem să ne construiască și la Cluj atîtea poduri, drumuri, școli; cerem autobuze, troleibuze și ai să vezi, fetița tatii, că, în doi-trei ani, o să le avem, într-adevăr, pe toate.

Fetița oftă din adînc:

— Da, tăticuțule, dar atunci tu n-ai cum să-mi cumperi ursuleț și ciocolată la ședința aceea!

— Am să-ți cumpăr de la prăvălie. Dar să știi de la mine că tot într-o ședință ca aceasta v-a dat vouă Partidul fabricile în care se fac ursuleții și ciocolata.

Fetița rîse fericită.

— Atunci, tăticuțule, înțelegeți-vă între voi să ne dea Partidul și păpuși din acelea mari-mari, care închid ochii cînd le culci; și să ne mai dea multe, multe cărți cu povești. Am să învăț cititul la școală — și am să citesc toate cărțile acelea.

Fără să mai aștepte răspunsul tăticuțului, dădu buzna în bucătărie să-i povestească și mamei, repede:

— Știi, mămico, ce-mi aduce tăicuțul? Un pod și o stradă pietruită, și ție o bucătărie, cu robinetul în perete, și o mașină care spală singură...

1960

În românește de GELU PĂTEANU

KOVÁCS JÓSKA NU MINTE

KOVÁCS JÓSKA ARE FAIMA că nu se lasă învins de nimeni. Ei, nu tocmai la trîntă — căci e un băiețel subțiratic și bălai — ci la vorbă. Nu-i chip să spună cineva un lucru, — față de care el să nu spună ceva și mai și.

De pildă, pe la începutul iernii, cînd nu era încă zăpadă, Török Jancsi s-a lăudat odată în clasă, înainte de oră, că peste o săptămînă va avea o săniuță ca nimeni altul: de două persoane, ușoară, cu tălpicile îmbrăcate în fier... I-o face unchiul, cel mai vestit lăcătuș din fabrica de articole feroase...

Toţi băieţii rămaseră cu gura căscată. Numai Kovács Jóska spuse dispreţuitor:

— Fleacuri! Eu o să am o săniuţă... eheei!... Las' că vezi tu!

— Ce fel de săniuţă? Hai spune, ce fel? se răţoi Török Jancsi, ros de invidie.

Kovács Jóska tăcu un timp, dar pînă la urmă repezi o vorbă neaşteptată:

— Săniuţă cu pedală!... Am să combin maşina de cusut cu săniuţa; aşa merge şi la deal.

Băieţii rîseră din toată inima. Numai Fülöp Laszló rămase îngîndurat:

— De ce n-o combini cu bicicleta, măi? N-ar fi mai uşor aşa?

— Nu, dădu din cap Jóska. Asta a mea se poate mîna cu amîndouă picioarele odată, de aceea merge şi în sus.

Săniuţa lui Török Jancsi era pur şi simplu desfiinţată. Ce-i drept nu s-a realizat nici cea cu pedală, a lui Jóska. Dacă-l întreba careva, el se mulţumea să dea din mîini: „N-am poftă de săniuţă acum. Am combinat patinele cu schiurile; prefer distracţia asta".

Într-adevăr, îşi puse patinele de anul trecut şi, fudul nevoie-mare, se tot foia pe gheaţa Someşului, făcîndu-şi vînt cu două beţe care aveau cui la unul din capete.

— Dacă-mi obosesc picioarele, am schiuri; dacă obosesc mîinile, am patine. Ăsta este avantajul, replica Jóska.

— Ce-i cu tine, băiete? îl întrebă într-o zi profesorul de matematică. E a doua oară cînd iei nota cinci... Ce-o să se aleagă de tine?

Kovács Jóska tăcea mîlc.

— Inventator, tovarăşe profesor! se amestecă Fülöp Laszló, entuziasmat.
— Ce fel de inventator?
Török Jancsi pîrî răutăcios:
— Minte că o să inventeze nişte maşini care trebuie doar aşezate în bănci şi socotesc singure...
— Mare minunăţie!... Dar eu ce mă fac pe urmă?
Kovács Jóska îl lămuri, modest nevoie-mare:
— Dumneavoastră o să le mînuiţi.
Profesorul de matematică rîse din nou, însă încheie serios de tot:
— Pînă inventezi maşinile acelea, ar fi bine să-ţi vezi de învăţătură. N-o întrista pe maică-ta, băiete...
Kovács Jóska puse bărbia în piept:
— Am să învăţ, făgădui el cu voce mică.
E orfan de tată şi o iubeşte mult pe maică-sa, care-i cusătoreasă.
Într-o seară, cînd ea se întoarse obosită din atelier, Jóska o consolă aşa:
— Cînd mă fac mare, mamă, am să-ţi cumpăr o maşină de cusut... cu turboreactor! Şi-o combin cu un picup. Nu te mai osteneşti cu cîntatul; o să cînte ea singură.
Fireşte, povesti şi la şcoală despre noua invenţie. Băieţii se entuziasmară pînă la unul; doar Török Jancsi era revoltat:
— Du-te încolo, mincinosule!... Numai de minciuni te ţii!... Şi combini totul cu maşina de cusut. Eşti cel mai mare mincinos!
Kovács Jóska dădu din umeri:
— Eu nu mint, toate am să le fac. Dar tu nu te pricepi la maşini, eşti invidios...
Török Jancsi se înfurie şi mai rău, îndeosebi pentru că toată clasa era de partea lui Jóska.

— Ce-ai cu el? De ce zici că minte? Fii pe pace: după ce crește mare, el o să fie cel mai grozav inginer-mecanic! zise Fülöp Laszló.

— Ha-ha-ha! Inginer! făcu Török Jancsi batjocoritor. Habar n-are de matematică. A luat cinci. Un inginer trebuie să știe pe de rost cîte cuie sînt, de exemplu, într-o locomotivă...

Băieții nu mai aveau ce să-i răspundă. Îl priveau încurcați pe Kovács Jóska.

Acesta roși, dar îndată se și semeți:

— Află c-o să-mi corectez nota! Iar locomotiva nu are cuie, ci numai șuruburi... Cînd am să cresc mare, fac eu niște locomotive care merg și pe sub apă! Au să gonească pînă la țărmul celălalt pe șinele din fundul mării!...

Auzind așa, pînă și Fülöp Laszló începu să clipească stînjenit. Cît despre Török Jancsi, el își pocni palmele.

— Ce nevoie avem de locomotive din astea? Doar există vapoare!

Kovács Jóska îl privi de sus:

— Ești un prost! Trenurile astea n-au să se scufunde pe nici o furtună, că tot vor fi din capul locului la fund.

— Cu oameni în ele?... întrebă Török Jancsi, furios.

— Îmbrăcați cu costume impermeabile. Și-apoi, drumul n-o să dureze decît o jumătate de oră. E vorba de locomotive atomice, măi, ce crezi tu?! În cel mai rău caz, călătorii pot să doarmă... adică nu, se corectă el repede. Știi, vor înghiți vreo două-trei pastile de oxigen; depinde cît este de lung drumul. Așa pot călători liniștiți, privind pe fereastră să vadă cum mănîncă pești caracatițele. Sau să privească peisajul, vapoarele scufundate, rechinii. Așa.

Török Jancsi dădu din mînă a dispreț.

— Nu există pastile de oxigen, zise el triumfător.

Kovács Jóska răspunse liniștit:

— Însă vor exista. Nu există nimic care să nu existe într-o bună zi. Omul poate născoci orice lucru trebuincios lui. Vor exista și pastile de apă.

Vorbea cu atîta convingere, încît tăcu pînă și Török Jancsi. Dar acesta tăcu îndeosebi la următoarea oră de matematici cînd Kovács Jóska se ținu de cuvînt: își corectă cinciul luînd un zece cu stea. Pînă și profesorul de matematici îl lăudă:

— Ei, vezi, așa te cred că ai să ajungi un inovator. Firește, pînă la sfîrșitul anului te mai poți încumeta la cîteva note bune!

Dar cel mai mare succes l-a avut Kovács la școală, atunci cînd a combinat tancul cu mașina de gătit și cu diferite alte unelte pașnice. Școala participa la o întrecere pentru colectarea fierului vechi; la o ședință a detașamentului de pionieri, se ridică și spuse:

— Am adunat foarte puțin fier vechi pînă acum. Nici unul dintre noi nu va fi trimis cu transportul la Hunedoara — și nu vom cîștiga întrecerea. Eu am zis să aduc mașina noastră de cusut, că tot rupe ea acele, dar mama nu-mi dă voie deși are o mașină nou-nouță la atelier. Iar cînd am adus un ciocan și un clește, tovarășul instructor a spus că așa ceva nu se poate. Că uneltele astea mai sînt încă bune și că trebuie să aducem lucruri care nu se mai pot folosi la altceva. Eu știu unul. Afară, pe cîmp, spre Chinteni, un tanc nemțesc a fost distrus încă de pe vremea războiului; mai sînt acolo destule rămășițe dintr-însul. Hai să mergem să le aducem pe toate. Acum nu e război... O să iasă din ele măcar o mașină de gătit și vreo două de cusut.

A doua zi după-amiază, toată școala se afla pe cîmp la rămășițele tancului. Copiii le asaltară înarmați cu

chei franceze şi alte unelte. Două săptămîni încheiate au muncit în fiecare după-masă, pînă să demonteze şi să care totul în curtea şcolii. Aşa au ajuns primii la întrecerea de colectat fier vechi. Iar cînd s-au publicat rezultatele, tovarăşul instructor i-a spus lui Kovács Jóska:

— Eşti un băiat destoinic; ai combinat bine tancul cu maşina de gătit. Drept răsplată, pleci şi tu la Hunedoara cu transportul...

Ce să mai adaug? Poate doar atît că l-a aplaudat pînă şi Török Jancsi.

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

URARE

NICI ÎN CIUC ȘI NICI ÎN GHEORGHIENI, ci undeva, pe la capătul Seninului, se află un sat mititel și-i zice Nicăreni. Ei, tocmai acum anul, s-a înființat în satul acesta un copilaș. Purta sumănaș albastru, cizme cît toate zilele, iar în cap o cogeamite căciulă de miel, de sub care nu-i zăreai nici măcar urechile, numai doi ochi mari și un nas cîrn. Ținea în mînă o cană albastră, plină de apă aurită, și umbla din casă în casă cu uratul:

Anul nou cu sănătate!
Arde codrul — scoală, bade!

Dacă-mi dați de aur zlotul,
Vă urez belșug în totul,
Înflorească-vă norocul!

Ducea pruncul acela apa aurită, purtătoare de noroc, vîra în buzunar bănuții de aur și în traistă covrigii rumeniți frumos.

Peste tot oamenii îl primeau bucuroși, cu voioșie, căci flăcăiașul nostru nu era altcineva decît Anul Nou 1957.

Și cum cutreiera el satul Nicărenilor, odată numai ce nimerește într-o ogradă plină de gunoaie: zăpadă nemăturată, grămezi de coceni, fîn și bălegar răvășit prin preajma grajdului. Pe prispă, tot felul de lucruri lăsate vraiște — dar de asemenea vraiște și în casă. În bucătărie era atîta fum, că-l usturau ochii; pîinea rămăsese pe masă, iar pisica alături. Gospodarul ședea pe vatră cu căciula în cap și obiele pe picioare. Cît despre nevastă-sa, ea era nepieptănată și răzuia de zor fundul oalei pentru lapte.

Totuși flăcăul cel mititel le ură după cuviință; apoi îl întrebă pe gospodar ce-și dorește pentru noul an.

Eheeei, omul se scotoci de toată mintea cîtă o avea și dori să aibă rod îmbelșugat pe ogoare, bucate multe, multe, vin berechet, casă nouă, vițel de la bivoliță și vreo nouă purceluși.

— Eu, zise flăcăiașul — adică Anul Nou, voiam să spun — îți urez să ai parte de toate; să ți se împlinească dorința.

Apoi dădu binețe și plecă mai departe, să ureze și pe la alții.

Pe urmă a trecut lună după lună și a sosit decembrie. Anul 1957 era bătrîn tare, căci anii îmbătrînesc repede. S-a dus din nou la Nicăreni să vadă și să întrebe dacă oamenii au fost mulțumiți de el.

Pretutindeni îl primiră bine, luîndu-și rămas bun de la dînsul din toată inima. Iar el intră și la gospodarul pe care îl găsise odinioară șezînd cu obiele pe picioare.

Acela ședea tot așa, pe vatră, iar nevastă-sa, și acum nepieptănată, mai răzuia fundul oalei pentru lapte.

Aoleu, ce mai zarvă s-a iscat, cînd dădură cu ochii de Anul venit să-și ia rămas bun! Ce-l mai ocăra gospodarul pe bietul 1957!

— M-ai tras pe sfoară, nemernicule! țipă el. Am așteptat rod îmbelșugat pe ogoare, dar nu mi-a ieșit nici grîul de sămînță! Nu m-am ales cu un păhărel de vin măcar, darămite cu casă nouă! Nici vorbă de purcei sau de vițeluș! N-am ce pune în gură toată iarna.

Îmbătrînitul 1957 îl săgetă din ochi:

— Firește că nu ți-a ieșit nici grîul de sămînță dacă n-ai arat și n-ai semănat nimic; dac-ai lenevit din primăvară pînă-n toamnă. Firește că nu te-ai ales nici măcar cu un pahar de vin dacă n-ai săpat și n-ai stropit via. Nici casa nu ți s-a clădit singură dacă nu te-ai apucat s-o clădești tu. Și de unde purcei și vițel, dac-ai lăsat să-ți piară de foame scroafa și bivolița?! Eu nu-i pot ajuta pe cei ce nu muncesc. Eu aduc doar timpul; munca și hărnicia sînt îndatorirea voastră.

Iar după ce grăi așa, vechiul an îi întoarse spatele și plecă dînd din umeri.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

BĂIATUL CEL CURAJOS

S-A ÎNTÎMPLAT ODATĂ să se plimbe doi băieței pe cîmp. Unul înalt, cu obraz îngust, purta în mînă un baltag; celălalt mai scund era un flăcăiaș vesel.

Tot plimbîndu-se și tot privind la unele și altele, trecură, peste puțin timp, pe lîngă fîntîna unei cirezi.

Era vară, vreme bună, caldă. Cîinii se tolăniseră la umbră; nu le păsa de cei doi copii, precum nici acestora nu le păsa de cîini. Băiatul mai mare, pe care-l chema Sándor, vorbea cu înflăcărare, arătîndu-i celuilalt norii de pe cer:

— ...Uite colo, Ciobanul cel viteaz... A furat-o pe Fata cu cosițe de aur... și uite-o pe Baba-cloanța-co-

toroanța cum s-a luat după ei!... Te pomenești că-i prinde!... Ba nu! N-o să-i ajungă din urmă! strigă băiatul privindu-și prietenul cu niște ochi plini de însuflețire. Cînd colo acesta, împietrit de groază, se uita țintă înspre fîntînă.

Taurul cirezii — un uriaș cu ochii ca de cărbune și coarne înfurcate — pornise ață spre ei.

Un timp, Sándor privi taurul, apoi îi spuse prietenului său:

— Ascunde-te după mine.

Și cu pumnii încleștați pe baltag, pămîntiu la față, ce-i drept, dar cu ochii numai flăcări, stăteau locului să aștepte matahala.

Taurul trecu însă pe lîngă ei cu pas domol, începînd să pască ceva mai departe.

Cel mai mare dintre băieți se întoarse către celălalt, oftînd:

— Norocul lui! Că de nu, îl omoram.

Credea aievea ceea ce spusese, pentru că băiatul acela era Petőfi Sándor, care avea să ajungă mai tîrziu cel mai mare și cel mai curajos poet al poporului maghiar.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

CINSTEA

BALONUL POCĂNE DE ZOR pe un teren mai de mîna a doua. Tribunele şi peluzele sînt ticsite. Meciul acesta are foarte mulţi suporteri. Două echipe de cartier au ajuns în finală. Astăzi se decide care va fi campioana. Amîndouă au cîte 18 puncte — însă K.T.C. este avantajată prin golaveraj.

Nenea Kovács, bătrînul lăcătuş din cartierul Dintre Ape, şi-a mozolit pînă acum trei ţigări, de nervos ce este, şi a stricat jumătate din chibrituri, cu a patra. Căci freacă băţ de băţ de marginea cutiei, dar îl ţine aşa, în neştire, urmărind încordat jocul — şi nu azvîrle chibritul decît cînd flacăra îl arde la degete.

Jocul e palpitant. F.C. Someşul nu îngăduie o clipă de răgaz pentru K.T.C. Ce-i drept, scorul este unu la unu, însă golul atîrnă de un fir de păr.

Balonul e şi acum la Lali, extrema stîngă de la F.C. Someşul. Felul în care el îl poartă îndreptăţeşte orice speranţă. Iar acest Lali e însuşi dragul de fecior al lui nenea Kovács.

— ...Pasează-i lui Potyó! Pasează-i-l lui Potyó!! strigă bătrînul, dar Lali nici măcar nu-l aude; driblează cu totul inutil şi ratează situaţia.

— Fir-ai să fii! pufneşte bătrînul lăcătuş, azvîrlind chibritul neaprins, scos adineauri din cutie.

Pufnesc şi alţii, căci ocazia de a mai înscrie un punct fusese într-adevăr promiţătoare. De altfel, Lali ăsta e excelent pe extremă şi un jucător curajos. Nu se teme să-şi pună pielicica la bătaie. Uite şi acum, cît de frumos a cules balonul purtîndu-l spre poarta adversă! Atît numai că n-a reuşit să străpungă apărarea de beton a celor de la K.T.C. Într-adevăr, K.T.C. e tare mai ales în apărare. Centru înaintaş este la ei Zolcsák Ödi, un brunet înalt — o adevărată căpuşă. Se ţine scai de Lali, care se descurcă anevoie din cauza lui.

Emoţii peste emoţii. Arătătorul marchează jumătatea reprizei a doua, dar scorul a rămas tot unu la unu. Rău tare pentru F.C. Someşul — căci adversarul are golaveraj mai bun. Se scurge timpul, trec minutele: n-au mai rămas decît cinci. Zadarnic atacă F.C. Someşul. Ai zice că răstoarnă tot terenul — dar nu poate marca. Antrenorul le strigă băieţilor, enervat:

— Trageţi la poartă! La poartă, băieţi!

Îndemnul nu are totuşi nici un efect.

Atunci se întîmplă însă ceva interesant: lovitură liberă pentru F.C. Someşul. Lali şi Potyó şi toţi înaintaşii echipei se aţin încordaţi prin preajma liniei

de unsprezece metri — dar tot acolo e și apărarea de la K.T.C.

Balonul vîjîie prin aer, este respins cu capul, dar retrimis iarăși spre poartă, tot cu capul. Portarul respinge, dar mingea ricoșează înapoi; e mare învălmășeală pe linia de cinci metri. Lali stă la trei pași de poartă; Zolcsák Ödi, brunetul înalt, șutează balonul drept în pumnul lui Lali, întins spre el instinctiv, ca într-un reflex. Ricoșată din pumnul lui Lali, mingea fulgeră în plasă cu viteza unei bombe.

— Goool! Goool! răsună pretutindeni. Numai bătrînul Kovács tace înlemnit, cu ochii în pămînt. Arbitrul, aflat pe linia de șaisprezece, aproape de locul cu pricina, fluieră reluarea jocului — după ce a acordat golul.

Centrul înaintaș brunet aleargă consternat la el, țipă și-i arată cum Lali a proiectat balonul în plasă, din pumn.

O parte a spectatorilor fluieră și huiduiește. Cealaltă triumfă. Bătrînul Kovács pune chibriturile în buzunar; pe fruntea lui s-au săpat brazde adînci.

Jucătorii de la K.T.C. fac roată în jurul arbitrului, insistînd să anuleze golul, dar el dă din umeri: n-a văzut nici un fel de neregulă.

Atunci centrul înaintaș dă fuga la Lali; e atît de revoltat, încît are o voce aproape plîngăreață:

— Spune-i și tu, Kovács, spune-i dacă ești om cinstit! Pe urmă tace, privindu-l drept în ochi.

Lali e încurcat rău. Fără să vrea, își privește pumnul înroșit de lovitura mingii. Îi e rușine să mintă. De bună seamă c-a văzut toată lumea...

— Mi-a ricoșat din pumn, recunoaște el.

Arbitrul acordă lovitură liberă pentru K.T.C.

— Tîmpitule! Idiotule! îi strigă lui Lali unul dintre spectatori. Ar fi acordat golul, și tu te apuci să recunoști!...

Apoi meciul se termină. Scorul rămîne unu la unu. F.C. Someșul a pierdut titlul de campioană.

Mulți dintre spectatori nu i-au putut-o ierta lui Lali nici după ieșirea din teren.

— Ehei, frumosule, ce-mi ești tu? Cavaler?

— ...Nu ți-e rușine? Toată echipa se luptă ca leii, iar tu faci pe politicosul!

„Eu nu-s capabil să mint", ar vrea Lali să le spună, dar se sfiește.

În jurul său, echipa este și ea demoralizată. Petyó mormăie ceva care ar vrea să spună: „Mare tîmpenie!"

Lali îi privește plin de amărăciune. Atunci însă se apropie de el tatăl său, lăcătușul, și-i spune cu voce răsunătoare:

— Rău destul, băiete, că pierdurăm titlul, dar e foarte bine că ne-am ales cu cinstea. Bine ai făcut, fătul meu!

Și-l îmbrățișează.

Iar mulți spectatori încep să aplaude.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

BĂIATUL, BĂIEŢELUL ŞI CĂŢELUŞUL

BĂIATUL STĂTEA — cu fata — în curtea şcolii. Era bine legat şi drăguţ. Iar pantofii... vai, ce minunaţi pantofi galbeni avea! Erau atît de frumoşi pantofii aceia galbeni, încît copiii din cartierul Iris ştiau — de la cinci sute de metri — că soseşte tovarăşul instructor... Pînă şi cei din clasa a treia priveau cu pietate la pantofii aceştia. Aveau pingele de cauciuc, însă atît de groase că, într-una din pauze, Fülöp Jóska dintr-a cincea se străduise să-i convingă pe ceilalţi că asemenea pantofi sînt buni de umblat cu ei, fără grijă, pînă şi prin cele mai noroioase şi mai pline de hîrtoape străzi din cartier.

— Nici nu te murdărești, nici nu te scutură... afirma el.

Va să zică, se dovediră a fi niște pantofi de mare efect. Numai două persoane îi defăimau: instructorul-șef, un om foarte sever, și tatăl băiatului, un meșter zidar.

— Asta-i curată prostie, tovarășe! Îi influențează în rău pe copii... îi spusese instructorul-șef, cînd îl văzuse prima dată încălțat cu ei.

Tatăl clătinase din cap:

— Ce fel de pantofi mai sînt și ăștia, fătul meu?!... Chestii din astea nu poartă decît oamenii care, lăuntric, sînt proști, iar în afară fac pe grozavii... Cinci chile de pingele!... Ce vrei tu să ajungi? Autobuz?... Ei, dacă te duce și pe tine cu toate prostiile lui! mormăise el întorcîndu-se către nevastă.

„E demodat babacu", își zise băiatul. Cît despre instructor, hotărî în sinea lui că acela îl invidiază fiindcă nu are pantofi ca el — și pentru că nu se pricepe la fotbal. Că de, o singură vorbuliță să scoată el, și hopa! toți copiii îl însoțesc la fotbal. Nici unul nu rămîne la cules omizi sau la săpatul grădinii. Adică... fetele rămîn, dar ele nu știu să se suie în pomi și nici la săpat nu se pricep... Probabil tot din cauza asta a scornit și concursul acela sportiv pentru sfîrșitul anului. Ei, dacă l-a scornit, n-are decît să se canonească singur...

Curtea era plină de copii. Instructorul-șef încerca să-i disciplineze cu ajutorul profesorului de gimnastică.

Iar băiatul stătea în curtea școlii și-i explica mîndru fetei de lîngă el:

— Ștafeta cea mai bună e a clasei a șasea! Parcă-s iepuri... Culcă urechile pe spinare, și... valea!... Eu i-am organizat.

Fata e studentă la pedagogie şi tot instructor, dar la altă şcoală. A făcut cu plăcere plimbarea pînă aici, însoţindu-l pe băiat — şi nu numai pentru a se documenta în privinţa activităţii pioniereşti, ci pentru că e fată. O fată de şaisprezece ani. Cînd să se plimbe cu băieţi? La şaizeci? Îl asculta pe băiat, încuviinţa din cap sau se mira; mă rog, după cum o cerea conversaţia. Băiatul prinse şi mai mult curaj şi-i povesti că el a organizat întregul concurs, şi tot el a avut iniţiativa.

— ...Acum însă îl las pe el, zise, cu un gest spre instructorul-şef, că-i invidios.

De data aceasta fata fu într-adevăr uimită.

— Păi... aşa ceva nu trebuie îngăduit! Trebuie să pui problema la Comitetul orăşenesc, declară ea, scandalizată.

Băiatul schiţă un gest de dispreţ:

— Aaa!... Nu-mi pasă de el!... Nu mă interesează. Unde-s eu la toamnă?! Mă înscriu la Academia Navală, o lămuri el pe fată, plin de ifose. Vreau să devin explorator, mai adăugă cu indiferenţă.

Fata îl privi aproape invidioasă.

— ...De ce nu se pot înscrie şi fetele?... oftă ea, fără glas. Pe urmă însă se ruşină. La urma urmei, ea vrea să devină profesoară, or, asta e cea mai frumoasă chemare. Ce-i drept, gîndul o linişti, dar pe băiat îl privea cu şi mai mult respect.

Între timp, băiatul îşi bătea capul de zor cum s-o ia pe fată la cinema... „Măi, să mă vadă vreunul dintre băieţi!" Dar nu avea bani destui. Îi lipseau cincizeci de bani din sumă. Da, căci babacul nu-i dă niciodată. Doar de la maică-sa mai scoate cîte un leu-doi.

— Lasă, că n-au să mai ducă multă vreme de nas poporul, ăştia de teapa lui! îl consola fata, plină de amor propriu.

Băiatul o privi cam prostuț. Uitase ce discutaseră adineauri.

— Poftim?... A, da... Sigur... Dar nu face nimic. Nu trebuie să-i dai nici o atenție.

Îl jena gîndul că fata e în stare să pună cu adevărat problema; atunci să vezi scandal...

Privi în jur, să găsească ceva cu care să-i îndrepte preocupările spre alt subiect.

Băiețașul stătea în apropierea lor. Îl chema Varga Sanyi și era într-a șasea. N-avea ochi decît pentru tovarășul instructor. Păcat numai că e acolo și fata aia. „Vine și tipa, măi! Vreau să-mi zbîrnîiți!" Apoi da! El chiar c-o să zbîrnîie. Îl respectă mult pe tovarășul instructor, că se pricepe grozav la fotbal și are niște pantofi galbeni, o mîndrețe! Și-o să fie explorator... Sanyi văzuse un film sovietic, intitulat „Vînătorii de balene", și-i plăcuse foarte mult. Își amintea și de o poezie a lui Petőfi, în care poetul spune: „Dacă ești bărbat, bărbat să fii!"... Ei, un astfel de bărbat este tovarășul instructor. Are și o prietenă. Și glumește mereu cu băieții. Sanyi dorește din toată inima să ajungă și el un astfel de bărbat adevărat. Să aibă asemenea pantofi galbeni, frumoși-frumoși, să știe fotbal ca el — și să fie măcar vînător de balene, dacă nu tocmai explorator.

Tovarășul instructor îl observă pe băiețaș.

— Fă-te-ncoa', bătrîne! îl chemă el cu un gest.

Băiețelul se apropie, fericit ca un cățelandru chemat de stăpîn.

— Uite, ăsta aleargă cel mai bine, îl lăudă băiatul. Băiețelul clipi recunoscător.

— E în ștafeta clasei mele. Să-mi zbîrnîiți, măi! îl dăscăli el sever. Așa cum v-am arătat... Ia să te văd!

Varga Sanyi o luă din loc, fericit, și se întoarse gîfîind lîngă cei doi.

— Bine, bătrîne... Înșfaci ștafeta și, țuști!... Așa cum ți-am arătat.

Îi aruncă fetei o privire fudulă.

Varga Sanyika era și el mîndru nevoie-mare. Auzi, să-l laude așa! Ar sta el bucuros pînă deseară cu tovarășul instructor, însă începe concursul; trebuie să plece. Îngînă deci, stingherit, că pleacă și porni plin de zel, dar nu apucă să facă nici zece pași cînd tovarășul instructor îi strigă din urmă:

— Ia stai oleacă!

Se apropie de băiețaș și-l întrebă cu jumătate gură:

— N-ai cincizeci de bani?

Băiețașul clipi de cîteva ori:

— N-am decît un leu... Pentru caiet... Dar vi-l dau cu plăcere.

Plin de rîvnă, vîrî mîna pînă la cot în buzunarul fără fund, tot scotocind într-însul; fericit și emoționat de serviciul pe care tovarășul instructor i-l cerea tocmai lui, nu găsea deocamdată leul pitit printre bile, elasticuri pentru praștie, sfori și alte comori.

Pînă la urmă reuși să-l pescuiască, întinzîndu-i bucuros hîrtia împăturită în patru.

Băiatul o luă vîrînd-o repede în buzunar, să nu observe fata, mormăi un fel de „mulțumesc" și-i întoarse spatele, în timp ce Varga Sanyi pornea în trap spre profesorul de gimnastică.

Apoi începu concursul.

Ștafeta o cîștigă într-adevăr clasa a șasea B. Tovarășul instructor — tăcut pînă atunci — urmărea foarte emoționat alergarea.

— ...Hai, băieți! Zi-i, bătrîne!... Haide Sanyi!

Vocea aceasta îi dădu aripi lui Varga Sanyi. Alerga în lungul curţii cu părul fluturat de vînt — şi ajunse primul la ţintă.

Cei dintr-a şasea B îl îmbrăţişară fericiţi. Pînă şi tovarăşul instructor-şef dădu mîna cu el, însă Sanyi ardea de nerăbdare să se poată apropia de instructorul lui, să audă ce spune acesta.

Băiatul îl lăudă mult:

— Bravo, bătrîne! Ai alergat ca un Zatopek. Vezi, dacă te-am învăţat eu!?

Dar pe urmă se întoarse din nou, imediat, spre fată:

— Numai ei puteau să cîştige. Dac-au învăţat de la mine predarea ştafetei! Ştii, nu e totuna cum se face predarea... Dacă înhaţă bastonul uite-aşa, poate s-o ia din loc pe dată — explică el, ilustrînd totodată cum trebuie apucat bastonul, din fugă.

Băieţelul asculta şi el, încuviinţînd din cap cu multă însufleţire. Stătea acolo, nu s-ar fi urnit din loc pentru nimic în lume. Fireşte, ar fi vrut şi el să atragă cumva atenţia asupra sa; începu deci să chicotească încet:

— Tovarăşe instructor! Tovarăşe instructor! A şaptea B a dat chix, lămuri el, satisfăcut.

Instructorul îi aruncă o privire nerăbdătoare. Copilul începea să-l deranjeze, numai că acesta nu-şi dădea seama că deranjează. Era fericit că se poate afla acolo şi se străduia să-i fie pe plac.

— Tovarăşe instructor, tovarăşul instructor-şef era supărat; zice că dumneavoastră chiuliţi mereu, îi şopti el confidenţial.

Băiatul se încruntă.

— Bine, bine, bătrîne! Acum însă şterge-o! Nu mai face pe scorţosul aici.

Băiatul tot nu înţelegea încă. Ce-i drept, auzea el cuvintele, dar nu putea să dea crezare înţelesului lor. Cum, nu-i făcuse pînă şi plăcerea să se împrumute de la el? Şi cît de frumos l-a lăudat!

— Nu pricepi, bătrîne? Şterge-o de-aici! Hai, mişcă! se răsti tovarăşul instructor, pe un ton şi mai rece. Dar supărător era nu atît ceea ce spunea; mai degrabă felul său de a vorbi...

De data aceasta era silit să priceapă. Să priceapă că tovarăşul instructor nu-l chemase cu gîndul să-l laude pe el, ci pe sine însuşi. Să facă pe grozavul în faţa „tipei", şi să-i ceară lui bănuţii primiţi pentru caiet... Iar el stătea aici, crezînd că-i e drag tovarăşului instructor...

Băieţelul se simţi copleşit de ruşine. Îi venea să fugă de acolo, dar nu era în stare nici să se mişte măcar, de atîta umilinţă; stătea deci locului, ascultînd cum tovarăşul instructor o pofteşte pe fată la cinema — uitîndu-se la ei cum pleacă. Ieşiră pe poartă, fără ca tovarăşul instructor să-l mai învrednicească cu vreo privire.

Mîhnirea îi cotropi inima; băieţelul se întoarse cu capul plecat printre colegii săi — dar nu se putea consola. Nici măcar medalia cîştigată nu-i făcu plăcere, cînd o primi din mîna instructorului-şef.

— Ce-i cu tine? Eşti bolnav? Ai făcut un efort prea mare! îl descusu instructorul-şef. Ei, du-te frumos acasă şi odihneşte-te, adăugă el.

Băieţaşul porni. Dar nici pe drum nu se putu dezbăra de mîhnirile lui.

„...Atunci pentru ce m-a mai chemat?... Şi chestia cu banii... Erau pentru caiet... Mama trebuie să aibă grijă de fiecare bănuţ... Şi nici măcar n-a zis că mi-i dă înapoi, sau ceva. Curată înşelătorie!"

Smiorcăi pe nas, ca să nu-l podidească plînsul — căci asta îl duruse mai rău. De ce l-a tras pe sfoară?! „Păcat că tovarăşul instructor-şef nu se pricepe la fotbal..." oftă băieţaşul.

Acasă, mama îl aştepta cu o muştruluială:

— Unde mi-ai stat atîta, dragul mamei! E aproape unu; dacă închide la pîine, ce pun pe masă pentru tine şi pentru tata? Acuşi trebuie să sosească. Hai, du-te repede!...

Îi puse în mînă banii şi plasa, iar băieţaşul porni după pîine.

Ajuns în strada Chintenilor, pietruită cu cuburi de granit, văzu acolo un cîine. Era un căţelandru cu urechi pleoştite, mărunţel şi fără stăpîn, cu păr alb-murdar, numai piele şi oase. Şedea pe coadă, cu un picior din faţă ridicat, şi-l privea curios pe băieţel, întrebîndu-se parcă de unde vine şi încotro merge. Era un căţeluş prostuţ, din cei ce mai au încă încredere în toată lumea. La primul semn al băieţaşului, veni la el în salturi stîngace şi se gudură sărindu-i pe genunchi în semn de recunoştinţă. Dădea din coada mică şi subţiratică, unduindu-şi trupul întreg în aceeaşi mişcare.

„Măi, ce căţeluş simpatic! îşi zise copilul, simţind cald la inimă. Ce-i drept, e tare murdar, însă simpatic. Ce păcat că nu-l pot lua acasă! Eu aş vrea, dar mama ne dă afară pe amîndoi."

— Bine, bine, zise, mîngîindu-l încă o dată; apoi îl luă din scurt: Valea, băiete! Şi porni în trap spre brutărie.

Dar căţeluşul nu-l mai slăbea, urmîndu-l tot în trap.

Băieţelul se opri:

— Pleacă odată! Nu pricepi?

Cîinele stătea locului, privindu-l ţintă.

— Pleacă de-aici! Marş! ţipă băieţaşul furios.

Cîinele se aşeză pe coadă, făcînd nişte ochi uimiţi.

— Şterge-o! Mişcă! bătu din picior copilul. Dar peste o clipă albi ca varul. Îşi dădu seama îngrozit că se purtase exact ca tovarăşul instructor. Căţeluşul acesta avea încredere în el, iar el îl trăsese pe sfoară. „Te pomeneşti că-l loveşte vreo maşină!... îşi zise, cu ochii la căţelul din mijlocul străzii. Şi o să închidă brutăria!" Întoarse privirea spre prăvălie, dar nu era în stare să ia o hotărîre. Privea desperat la cîinele care-l iscodea curios. În curînd auzi zgomotul obloanelor încuiate peste vitrina brutăriei.

Simțea un junghi în inimă.

Stătu locului încă o bucată de vreme — apoi se rezemă de un gard și începu să plîngă.

„...Ce-s eu de vină!... Nici nu vreau să mă fac explorator. Nu vreau pantofi galbeni... Nu vreau să fiu ca tovarășul instructor!..."

Plîngea cu hohote.

Iar cățelandrul se apropie de el, așezîndu-i-se lîngă picior.

...Dacă eram pe aproape, m-aș fi dus și eu să-l mîngîi pe creștet.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

RĂZBUNAREA LUI DANI

O MUNCITOARE — văduvă de muncitor — trăiește la Cluj și are un băiat care poartă cravată roșie. Mai deunăzi, vine băiatul de la școală și zice:

— Știi ce te rog, mamă? Pune și dumneata o cloșcă pe vreo cincisprezece ouă, să avem și noi puișori de găină.

Maică-sa făcu ochii mari:

— Vai de mine, băiete! Eu sînt muncitoare de la oraș, nu de la țară. Lucrez la fabrică, n-am timp să mă moșmondesc cu orătăniile. Cum de ți-a trecut prin cap așa ceva?

Dar băiețașul o rugă din nou:

— Vezi cum ești!? Am știut eu că n-ai să vrei...
— Pricepe odată că n-am pus niciodată cloșcă...
— Las' că pricepe cloșca. Ea trebuie să scoată puii. Tovarășul instructor a spus că e datoria tuturor pionierilor. Că trebuie să fie mulți, mulți pui în țara noastră. Dar dumneata nu vrei.
— Dacă nu mă pricep! Și n-am nici timp pentru așa ceva.
— O să-mi explice tovarășul instructor și am să le port eu de grijă.
— N-am nici cloșcă, fătul meu.
Mare necaz! Băiețașul nu mai avea ce să spună. Dar a treia zi veni acasă cu vestea că mama colegului de bancă e neam cu țăranii grădinari de la marginea orașului și le împrumută o cloșcă.
Așadar, pe la jumătatea lunii februarie, mama băiețașului puse pe cuibar cloșca primită cu împrumut. Iar pentru că băiatul îi împuiase urechile, o așeză pe nouăsprezece ouă în loc de cincisprezece.
— Să ai grijă de ea cînd nu sînt eu acasă, îi dădu ea poruncă băiatului, iar el o păzea ca pe ochii din cap: să nu se isprăvească apa proaspătă din căușul de lîngă cloșcă, să nu-i lipsească mîncarea. Cînd cloșca mai cobora din cuibar, băiatul acoperea îndată ouăle calde, ca să nu se răcească.
Peste vreo trei săptămîni, într-o bună dimineață, maică-sa îl trezi spunîndu-i:
— Vino, băiatul maichii, să-ți vezi puișorii!
O, cît erau de frumoși! Ieșiseră din găoace patru. Trei, ca niște cocoloașe de puf galben; al patrulea, negru. Mătăsoși și moi, clipeau de zor din ochii mici ca mărgica. Și să vezi minune! Pînă a doua zi la amiază ieșiră din găoace toți nouăsprezece! Nici un ou nu se stricase.

Băiețelul era fericit. Păzea puii să nu iasă printre ostrețe, să nu se piardă, să nu-i calce cloșca — și-i dădu fiecăruia cîte un nume: Lidi, Lili, Sári... Maică-sa rîse, auzind cum îi cheamă.

— Bine, băiatul mamei, dar sînt și cocoși printre ei! ...Frumos are să-ți șadă cînd o să-i zici cocoșului: Lili! Așteaptă și tu pînă vor crește. Atunci se vede care-i găina și care cocoșul.

Puii crescură într-adevăr, dar între timp se iviră și necazurile. Cloșca trebui înapoiată femeii care le-o împrumutase. Toată grija puilor cădea acum asupra băiatului. Odată se nărăvi la ei un motan mare, negru, și — pînă să observe copilul — fură vreo trei din cei mai frumoși. Băiețașul își făcu atunci o praștie — și-a fost vai de pielea pisicii. Într-o zi se întîmplă altă boacănă. Găleata cu lături rămăsese în curte, plină de coji de pîine, făină de mălai și tărîțe, înmuiate în apa rămasă de la spălatul vaselor; din amestecul acesta li se punea puilor să mănînce într-o tipsie lată. În după-amiaza aceea, unul dintre pui sări pe marginea găleții, ciugulind ce era înăuntru. Trebuia să întindă gîtul, aplecîndu-se ca să ajungă cu ciocul pînă la mîncare. Și era tocmai puiul cel mai frumos. Odată însă se clătină, și—zdup în găleată! Acolo se zbătu bătînd din aripi, dar pînă să dea fuga băiețașul, el era năclăit cu lături pînă-n vîrful capului. Copilul îl scoase repede din găleată.

— Măcar n-o să mai faci pe hămesitul, zise el rîzînd.

Dar a doua zi dimineață îi trecu pofta de rîs. Cînd le dădu drumul puilor, ce să vezi? Cel care căzuse în lături era plin de sînge — și nu mai avea decît cinci-șase pene pe el. Căci zoaiele i se uscaseră pe trup, iar ceilalți le-au ciugulit cu multă hărnicie. Ar fi fugit bietul de el, dacă putea, dar ceata gonea în urma lui

ciupindu-i penele. Băiețașul îl prinse, îl duse în casă, îl spălă cu apă călduță și-l uscă binișor; numai după aceea îi dădu drumul printre ceilalți. Dar puii îl recunoscură și goana începu de la capăt. Pînă la urmă, băiatul îl încuie în bucătărie, de unul singur. A treia zi îl amestecă iarăși printre ceilalți, însă ei tot nu uitaseră lăturile; i-au smuls și cele cîteva pene rămase. De-atunci băiețașul nu-i mai dădu drumul la ei. Îl ținu pe lîngă sine, săptămîni în șir. Iar puiul ajunse un cocoșel de toată frumusețea, căpătînd numele de Dani în loc de Lili.

— Las' că are să crească el și mai mare; să vedeți atunci cum se răzbună pe voi! le spuse copilul celorlalți pui.

Cînd colo, ce se întîmplă într-o bună zi?

Tocmai își făcea lecțiile, în casă, cînd auzi zarvă mare în curte.

— S-au luat după Dani, gîndi el, năpustindu-se afară.

Acolo văzu toți puii buluciți sub o laviță, clipind îngroziți, cu gîturile întinse către gard, unde se dădea o bătălie crîncenă. Cu penele zbîrlite și îndîrjit de mînie, Dani lupta împotriva unui cioroi bătrîn și golaș. Cioroiul voia să fure puii, însă cocoșelul, ajuns să aibă coadă, se repezise neînfricat, luînd apărarea puilor.

— Hîș, hîș! strigă băiatul, alergînd în ajutorul lui Dani. Cioroiul fugi, ciufulit, luîndu-și zborul anevoie și cîrîind a spaimă.

Dani rămase singur pe cîmpul de bătaie. Era răvășit în toată legea; îi sîngera și creasta, dar, cînd văzu că dușmanul a dat bir cu fugiții, bătu din aripi și trîmbiță o dată: Cucuriguu!

Avea glas subțire — dar nu e de mirare, căci trîmbița pentru prima dată în viața lui.

Puii ieşiră de sub laviţă împresurînd cocoşelul, plini de admiraţie. Ferit-a sfîntul să se fi mai legat de el după aceea!

Cît despre băieţaş, acesta era fericit; într-una din zile o primi pe maică-sa, chiuind de bucurie, cînd ea veni de la fabrică:

— Uite mamă, uite!...

Şi puse pe masă primul ou de la una din puicuţele sale.

— La anul punem cloşcă din agoniseala noastră, mamă!

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

CARE E CEA MAI BUNĂ FĂPTURĂ DIN LUME?

LA AMIAZĂ, înainte de a le da copiilor drumul spre casă, educatoarea unei grădinițe le spuse așa:

— Ei, copii, mîine e 8 Martie! Am să vă spun o ghicitoare: cine-mi spune mîine dimineață care este cea mai bună făptură din lume — va învăța de la mine o poezie foarte frumoasă.

Tiii, ce s-au mai pus pe gînduri fetițele și băiețașii! Într-adevăr: care-o fi cea mai bună făptură din lume?

Kovács Lajcsi o ținu într-o fugă pînă acasă, zicîndu-și c-o să afle de la tăticu. Firește, nu se putea gîndi că făptura aceea ar fi el însuși, deoarece tocmai în dimineața cu pricina îi dăduse un picior pisicului.

Trei fetițe — Sütő Marika, Kiss Piroska și Kovács Erzsike — mergînd spre casă împreună, căci locuiau pe aceeași stradă, se și apucară să ghicească zor-nevoie:

— Nenea brutarul, care face pîine pentru toată lumea... zise pe neașteptate Sütő Marika.

— Da' de unde!... strigă îndată Kovács Erzsike. Nenea morarul care face făină...

— Da, dar grîul îl seceră nenea agricultorul... se repezi Kiss Piroska.

Atunci care e cea mai bună făptură?... se întrebară din ochi fetițele.

O vreme își văzură de drum tăcute.

Într-un tîrziu, Sütő Marika sări în sus de bucurie:

— Am ghicit! Am ghicit!

Și ca nu cumva să i-o poată lua înainte cineva, zise:

— Cea mai bună făptură din lume este mămica mea!

— Nu-i adevărat! Cea mai bună este mămica mea!

Dar nici Kiss Piroska nu se lăsă mai prejos:

— Duceți-vă încolo! Cea mai bună făptură din lume este tocmai mămica mea! Și drept dovadă, adăugă: Deunăzi, cînd am fost bolnavă, n-a dormit două nopți la rînd...

— Parcă mămica mea n-a plîns cînd am fost eu bolnavă! spuse Sütő Marika.

— Dar a mea a rămas cu mine la spital cînd am avut scarlatină! se lăudă Kovács Erzsike. Iar eu o iubesc pe mămica mea cum iubesc porumbeii grîul!

— Eu o iubesc cum își iubesc perechea turturelele, se luă la întrecere cu ea Sütő Marika.

Neștiind ce să mai spună la repezeală, Kiss Piroska zise:

— Păi, eu o iubesc atît de tare pe mămica mea încît, dacă cineva o iubește și mai mult pe a sa, înseamnă că-i prea de tot!

Iar a doua zi de dimineață, cînd tovarăşa educatoare a întrebat: „Ei, copii, care este cea mai bună făptură din lume?“ Kiss Piroska, Sütő Marika, Kovács Erzsike şi toţi ceilalţi strigară:

— Mămica!

— Mămica mea!

— Nu-i adevărat! A mea e cea mai bună!

Tovarăşa educatoare i-a învăţat pe toţi să spună poezia aceea frumoasă, pentru că aveau dreptate: nimeni nu poate fi mai bun pe lume decît mama.

Sărutaţi mîna mamei voastre şi aduceţi-i urări de 8 Martie, de ziua femeilor.

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

CEL MAI AGER VÎNĂTOR

PICIOR-ȘCHIOP era un om al cavernelor, destul de tînăr și încă puternic. Totuși, ceilalți membri ai tribului nu-l luau niciodată cu ei la vînătoare. Era șchiop din copilărie și nu putea urmări, în rînd cu ei, oile și caprele sălbatice, mistreții sau boii sălbatici — animale iuți de picior. Rămînea în urmă la orice vînătoare și, ca să nu-i mai facă parte din pradă, ceilalți l-au alungat dintre ei. Apucase vreo treizeci de primăveri, dar n-avea nici nevastă, nici copii. Rătăcea singur prin pădure, peste stînci, și numai seara se aciua și el în peștera mare unde sălășluia întregul trib. Mînca rădăcini, gîndaci și tot felul de poame. Membrii tri-

bului îl disprețuiau; cît despre fete, nici una nu-l lua în seamă. Mai ales fata bătrînului Braț-Păros îl disprețuia mult. De cîte ori nu-și zicea Picior-Șchiop că, dacă nu era șchiop, ar fi poate cel mai de seamă vînător, ar agonisi cea mai bogată pradă și i-ar duce fetei lui Braț-Păros bucățile cele mai gustoase. Visa de multe ori în felul acesta. Cînd era sătul de poame sau de gîndaci, se odihnea, tolănit pe undeva. Dar ca să nu dea sălbăticiunile peste el, obișnuia să-și caute un copac ale cărui ramuri de jos alcătuiau un cuib destul de trainic pentru a-l putea ține; acolo putea visa netulburat că odată și odată va ajunge un vînător cu faimă.

Într-o după-amiază, pe cînd ședea în cuibul lui, auzi un zgomot. Privind în jos, văzu că dedesubt trec păscînd niște boi. Mai văzuse el și altă dată, dar atunci nu-i păsa; acum însă îi veni un gînd neașteptat: ce-ar fi să sară, de aici, de sus, în spinarea unuia dintre animale și să-l tot lovească cu pumnalul, pînă ce-l doboară? Sălbăticiunile plecaseră demult, dar el tot se mai întreba cum ar putea vîna, din copac, vreun vițel. A doua zi se hotărî, și pînă la amiază își tot meșteri pumnalul de piatră, ascuțindu-l cît mai bine. Apoi se cățără în copac, pîndindu-și norocul. Șezu multă vreme acolo, dar boii sălbatici nu mai veneau. Tocmai își zicea să amîne treaba pentru a doua zi, cînd apărură animale pe potecă. Însă nu erau boi, ci cai sălbatici. Trecură și ei pe sub copac, păscînd. Picior-Șchiop stătea pe craca de jos, avînd cuțitul într-o mînă și ținîndu-se cu cealaltă. Amîna mereu săritura; nu mai erau decît trei cai cînd se hotărî în sfîrșit. Scoase un urlet strașnic și sări drept pe spinarea calului sălbatic. De spaimă, animalul se ridică pe picioarele din spate, iar el — ca să nu cadă — îi cuprinse gîtul. Atunci calul sălbatic porni în goană peste tufe și hățișuri. Picior-Șchiop își

pierduse cuțitul și nu mai avea altă grijă decît să nu cadă de pe cal. Vedea copacii zburînd foarte repede pe lîngă el, în direcție opusă; curînd de tot, calul sălbatic ajunse să gonească în fruntea hergheliei. Alergară multă vreme așa, pînă cînd, cu un salt, calul îl azvîrli din spinare. Picior-Șchiop se prăvăli în iarba deasă, apoi se ridică în capul oaselor. Caii se făcuseră nevăzuți demult, dar el continua să privească în urma lor. „Cît de repede am venit pînă aici! Ehei, dac-aș putea alerga și eu la fel! De bună seamă, aș putea fi cel mai bun vînător", gîndi el. Se ridică întorcîndu-se la copacul lui, dar cîteva zile la rînd își bătu capul numai cu întîmplarea aceasta. Pînă la urmă născoci din nou ceva.

Stătu la pîndă în copac multe, multe zile în șir, pînă ce apărură din nou pe potecă niște cai sălbatici. Era și un mînz; acum sări drept în spinarea acestuia, prăvălindu-l la pămînt. Caii sălbatici fugiră, dar mînzul rămase acolo. El îl legă și-l duse într-o peșteră mărginașă, mai mică. Pe urmă veni să stea cu mînzul de cîte ori avea răgaz. Îi aducea în fiecare zi iarbă și poame proaspete. În curînd micul mînz sălbatic se deprinse atît de mult cu el, încît îl întîmpina cu cîte un nechezat. După o bună bucată de timp, începu să-l însoțească pe Picior-Șchiop în pădure, mergînd alături de el ca un cîine. Peste mult timp, cînd mînzul ajunse un cal în toată firea, Picior-Șchiop încercă să i se urce în spinare. Dar calul îl trînti și o luă la fugă. După ce însă Picior-Șchiop se ridică de jos, animalul se întoarse lîngă el și începu să pască. A mai trecut multă vreme pînă cînd calul sălbatic s-a obișnuit să-l ducă pe Picior-Șchiop în spinare, fără nazuri.

Membrii tribului nu știau nimic despre îndeletnicirile lui Picior-Șchiop. Odată, la o vînătoare de oi

sălbatice, doborîră vreo zece, uitîndu-se cu jind cum scapă prin fugă grosul turmei! Deodată însă îl văd pe Picior-Şchiop, răsărind cu chiote puternice, pe spinarea unui cal sălbatic: uite cît de uşor ajunge din urmă oile sălbatice, doborînd una după alta cu lancea lui — şi uite că el singur a vînat mai multe decît toţi ceilalţi la un loc.

Fireşte că după aceea el a devenit cel mai destoinic şi mai ager vînător, şi că Braţ-Păros i-a dat-o pe fie-sa de nevastă, cu dragă inimă. Şi fireşte că în curînd toţi ceilalţi vînători ai tribului au început să-i urmeze pilda.

Ei, vedeţi, cam în felul acesta a îmblînzit omul cavernelor calul sălbatic, care este de atunci cel mai credincios dintre animalele sale domestice. În multe mii de ani, oamenii au înnobilat calul, iar astăzi există pe lume foarte multe rase de cai domestici.

1960

În româneşte de GELU PĂTEANU

DOCTORUL LIVEZILOR

URIAȘA LIVADĂ A GOSPODĂRIEI COLECTIVE era plină de pomi, iar pomii erau plini de rod. Găseai acolo tot felul de mere: parmine aurii, renete, ponice, batule, ionatane. Se făceau multe soiuri de pere: imperiale, untoase de Transilvania, bergamoate, mășcate. Și prune cîte vrei: bistrițe, bărbînțe, trandafirii. Piersicii gemeau de piersicile uriașe. Livada era plină de păsări cîntătoare: mierle negre, sturzi, ciocănitoare verzi, negre și pestrițe, posate și mulți, mulți pițigoi. Iar toate acestea le păzea nenea Szabó cel cu mustăți mari, jitarul livezii.

Stătea şi acum printre piersicii pitici, privind şirurile de pomi. Oare la cine se uita?

...A, iacă, pe sub meri se furişau doi băieţi. Bătrînul îi recunoscu îndată: unul era Kocsis Bandi; celălalt Balogh Anti.

„Las' că vîr eu frica în voi!" gîndi moşul stînd stană.

Băieţii trecură tiptil pe lîngă piersici, fără să-l observe, căci nu-şi mai luau ochii de la pomi.

„...Nu se mulţumesc cu merele, nici cu piersicile..." Fireşte, au poftă de pere... Bătrînul îi privea, umblînd cătinel în urma lor. Ce naiba ţin în mînă?..."

Dar nu reuşi să ghicească.

Pe urmă se înfurie:

— Pune cravata la gît cînd vine să fure obştea, mormăi el, uitîndu-se la Kocsis Bandi.

Într-adevăr, Bandi purta cravata roşie.

„Ia staţi voi!" gîndi nenea Szabó, bătăios.

Copiii n-aveau ochi şi urechi pentru nimica: mergeau înainte cu mare fereală, ţinînd-o chiar către părul cel mare plin de fructe galbene. Acolo se opriră cu ochii ţintă la pom.

„...Nu le plac cele căzute pe jos..." îşi zise bătrînul înfuriat.

Aşa era: cei doi băieţi nu învredniceau măcar cu o privire perele de pe jos: pîndeau mereu pomul.

— Uite colo! şopti Anti emoţionat, arătînd cu degetul ceva ce se afla printre ramuri.

Jitarul privi şi el în sus, curios să vadă ce anume îi arăta ăsta celuilalt. Pe una din ramurile mai groase stătea o pasăre frumoasă, mare, cu pene de un verde adînc: favorita sa, ciocănitoarea verde. Limba ei lungă tocmai scotea niscaiva omizi dintr-o crăpătură. Bătrînul încreţi fruntea. „Ce-or fi vrînd ăştia?" Le aruncă o privire.

Apoi, înspăimîntat, făcu un pas înainte.

Kocsis Bandi stătea încordat, cu spinarea arcuită înapoi; iar în mînă... în mînă avea o praştie, gata încordată şi ea. Elasticul puternic zbîrnîi destinzîndu-se; piatra colţuroasă porni dintr-însul, înainte de-a fi apucat bătrînul să strige la băieţi...

Pe urmă nu mai văzu decît că frumoasa lui pasăre verde se prăbuşeşte la rădăcina pomului, zbuciumîndu-şi aripile.

Băieţii se repeziră la ea, însă din două-trei salturi nenea Szabó îi ajunse. Vocea îi era răguşită:

— Credeam că vreţi doar poame, dar voi... voi sînteţi nişte ucigaşi!... Stană să-mi staţi aici, că de nu... ridică ciomagul.

Băieţii nici gînd să clintească: nu îndrăzneau. Înlemniseră de groază în faţa jitarului.

...Bătrînul ridică de jos pasărea căzută. Ochii ei strălucitori îngheţaseră; picioarele înţepeniseră întinse, iar limba atîrna din plisc, lungă: pasărea o scosese în chinurile morţii şi nu mai apucase s-o tragă înapoi. Era moartă.

Bătrînul o privea cu atîta tristeţe, încît Balog Anti îşi simţi inima săgetată de durere şi, cu gîtlejul strîns parcă într-un nod mare, înghiţi în sec.

— El a făcut-o, a lui e praştia! El m-a chemat să venim încoace... zise arătîndu-l cu degetul pe Kocsis Bandi.

Nenea Szabó, jitarul, oftă:

— Aţi omorît-o! Sînteţi nişte...

Scutură capul.

Kocsis Bandi se foia pe loc.

— Ştiţi, tovarăşe Szabó, eu... îngăimă el.

Bătrînul se răsti aspru:

— Pentru tine nu sînt tovarăşul Szabó! Scoate cravata aia de la gît, ucigaşule! N-o meriţi. Ştii tu

pe cine ai ucis? Nu meriți să mai mănînci vreodată fructe... Îmi vine să-ți rup urechile!...

Porni într-adevăr cu o mișcare spre el... Bandi se făcu mic de spaimă, dar jitarul nu lovi, mulțumindu-se să-i alunge din livadă:

— Pieriți din ochii mei! Să nu vă mai văd pe-aici, că...

Băieții se topiră ca niște umbre.

Ieșiră din livadă fără să se privească măcar, despărțindu-se apoi îndată ce ajunseră afară.

Kocsis Bandi zorea spre casă pe sub grădini. Era groaznic de rușinat. Se întreba mereu cum a putut el face asemenea faptă. Își amintea cuvintele bătrînului: „ucigaș, nu pionier!"

Dintr-o dată, își dădu seama că mai ține în mînă praștia. O azvîrli îndată cît colo, de parc-ar fi fost un șarpe. Îi era scîrbă de sine însuși. Citise în ajun o carte de Karl May: Cică prin niște codri un vînător nimerea la sigur orice vietate în care ținteа cu pușca. Ei, ar fi vrut să fie și el un astfel de vînător; de aceea și-a făcut praștia.

Tot el l-a ademenit și pe Anti... Dar Anti nu este pionier; e de-abia în clasa a treia, pe cînd el a început-o pe a șasea... Iar acum a ajuns ucigaș... Vai, cum a fost în stare să lovească biata pasăre?!... Îi venea să se culce în iarbă, să plîngă, să plîngă... dar ochii îi erau seci. Măcar să-i fi dat nenea Szabó o bătaie strașnică; dar s-a mulțumit să-l alunge. Asta îl durea mai rău decît dacă i-ar fi rupt urechile. De bună seamă, o să-i spună tatii. Nu face nimic: încalte ia o bătaie bună!...

Zadarnic așteptă însă, în seara aceea, să-l ia la rost; taică-său nu-i zise nimic.

„Nu i-a spus nimic, bătrînul", gîndi el, și mai rușinat. Își luă cartea de științe naturale, căutînd într-însa ciocănitoarea verde. Dar acolo se amintea

doar atît, că face parte dintre păsările folositoare și că, în general, toate rudele ei sînt medicii pădurilor și ai livezilor.

„Am ucis-o! Am ucis-o! Nu avea alt gînd. Au să se înmulțească bolile în livadă.“

Adormi cu greu și nu reuși să uite nici a doua zi pasărea ucisă.

A treia zi hotărî să-i mărturisească tatălui său toată întîmplarea. Pe seară, se înfățișă înaintea lui, alb la față, și-i povesti totul.

Tatăl său clătină din cap.

— N-aș fi crezut despre tine una ca asta.

Tăcu apoi o bună bucată de vreme, iar cînd vorbi din nou avea glasul tare domol:

— Știi tu ce s-ar întîmpla dacă n-ar fi ciocănitori și tot felul de păsări cîntătoare?

Băiatul tăcea cu bărbia în piept.

— N-ar mai fi fructe. Nici mere, nici pere, nici un fel de poame. E un om rău acela care ucide păsările folositoare. Ai păgubit și obștea, căci ciocănitoarea aceea era folositoare gospodăriei colective: vindeca livada noastră, a tuturor. Are dreptate bătrînul: nu meriți nici măcar un măr găunos. De data aceasta îți iert greșeala, pentru că ai mărturisit-o sincer; dar e treaba ta cum ai să-l îmbunezi pe nenea Szabó. N-ai decît să-ți bați singur capul.

Iar Kocsis Bandi și-a bătut capul pînă ce a ghicit. De cum și-a isprăvit lecțiile, dădu fuga la Balog Anti, ducîndu-se cu el drept la atelierul de tîmplărie.

Și într-o după-amiază de octombrie, porniră din nou împreună spre livada colectivei.

Nenea Szabó trebăluia tocmai la părul cel mare. Stînd în vîrful unei scări, aduna cuiburile de omizi din pom. Dar coborî îndată ce-i zări pe cei doi băieți.

— Ce căutați aici? întrebă el răstit.

Kocsis Bandi făcu un pas înainte:

— Vă rugăm să ne iertați... Și dați-ne voie să mergem să așezăm în pom cutiuțele acestea pentru hrănit păsările la iarnă. Le-am făcut noi cu mîna noastră... Iar la primăvară o să facem și cîteva căsuțe... zise el foindu-se pe loc, emoționat.

Nenea Szabó tăcu multă vreme; apoi luă lădițele, una cîte una, cercetîndu-le amănunțit. Pînă la urmă le făcu semn băieților:

— Hai să vă arăt unde trebuie așezate.

Și porni mergînd înaintea lor.

1960

În românește de GELU PĂTEANU

CUPRINS

Lector : ECATERINA ŞIŞMANIAN
Tehnoredactor : VALERIA POSTELNICU

Bun de tipar 5.X.1973. Apărut 1973. Comanda nr. 656. Tiraj 32 500 legate 1/1. Coli de tipar 18.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 465 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti, Republica Socialistă România

ASZTALOS ISTVÁN scriitor maghiar din România (1909—1960), de două ori laureat al Premiului de Stat pentru romanele «Vîntul nu se stîrnește din senin»(1949) și «Inimă tînără»(1955). S-a dăruit cu egală pasiune și literaturii pentru copii, cărora le-a dedicat mai multe volume: «De ce mărul e rotund?» (1956); «Jóska» (1957); «Mateiaș Sparge-sloiuri» (1960), apărut postum.

Lei 10,50

EDITURA ION CREANGĂ